

ŠOLSTVO
V MOKRONOGU 1808-2008

Ob 200-letnici šolstva v Mokronogu

Šolstvo v Mokronogu 1808–2008

Ob 200-letnici šolstva v Mokronogu

V MOKRONOGU ŠOLSTVO 1808–2008

Ob 200-letnici šolstva v Mokronogu

ŠOLSTVO V MOKRONOGU 1808–2008

Ob 200-letnici šolstva v Mokronogu

Izdala in založila

Osnovna šola Mokronog

Zanjo

Zvonimira Kostrevc

Zasnova in realizacija

Studio 5 Mirna

Urednica

Marjeta Bregar

Lektorici

Vesna Magovec Regent

Marija Zagorc

Oprema, oblikovanje in prelom

Darinka Knapič

Avtorji besedil

Damjana Papež

mag. France Baraga

Tatjana Hojan

Marjeta Bregar

Lučka Dreža

Ivanka Kocjan

Zvonimira Kostrevc

Vesna Magovec Regent

Ksenija Pirnar

Marija Zagorc

Polona Kralj Zupančič

Jožef Matijevič

Fotografije

Jerneja Gabrič, Osnovna šola Mokronog

Preslikave

Studio 5 Mirna

Tisk

NTD d.o.o.

Naklada

500 izvodov

Mokronog, november 2008

Izid zbornika so omogočili:

- OBČINA MOKRONOG-TREBELNO
- TRIMO d.d., TREBNJE
- PETROL d.d., Ljubljana
- GRADBENI INŽENIRING ZAKRAJŠEK d.o.o., TREBNJE
- ELPOS, MARJAN ŠUŠTARŠIČ s.p., MOKRONOG
- TOM Tovarna opreme d.d., MOKRONOG
- SEP d.o.o., MOKRONOG
- ZAJC ANKA s.p. KOVINOPLASTIKA, PROIZVODNJA CEVI
- MONTER KOCJAN d.o.o., MOKRONOG

Zborniku na pot

12. avgusta 1806 je Janez Šuštar v imenu šestih tržanov zaprosil ljubljanskega knezonadškofa Brigida za ustanovitev, kot je v pismu zapisal, »normalne šole«: »Vsi tržani bi radi imeli šolo, o milostljivi gospod. Ali naj bo trg Mokronog zadnji nesrečni kraj v cesarskih deželah, ki naj ne bi imel šole za mladino?« Tega dramatičnega zapisa seveda ne gre razumeti, kot da v Mokronogu do tedaj ni bilo nobene »šole«, saj so znana celo imena ljudi, ki so v Mokronogu delovali kot »šolmoštri«: Anton Motovoz (1751), Franc Stojner (1765), Janez Funa (1767) in Janez Šifrer (1769), in gotovo se pri teh štirih to število ne zaključí. Od ustanovitve dunajske univerze leta 1377 pa do leta 1518 je v matrikah zabeleženih 15 študentov, ki imajo za rojstni kraj naveden Mokronog. Ti mladeniči so svojo osnovno izobrazbo skoraj zagotovo pridobili v Mokronogu. Najbrž ne bomo daleč od resnice, če ponovimo za Borisom Golcem, da je v tem času v trgu obstajal zasebni pouk za enega ali več otrok, v vsakem primeru pa vsaj za grajske otroke. To seveda ne pomeni, da je v Mokronogu obstajala večja vnema po izobraževanju kot kje drugje na Dolenjskem. A leta 1893 je v Mokronogu že delovala štiri-razredna ljudska šola, najbrž tudi že kakšno leto prej, od starejših predhodnic pa se je razlikovala predvsem po večjem številu otrok, ki so jo obiskovali. Ko brskamo po začetkih organiziranega šolstva, iščemo pravzaprav ustanovitev državne šole po letu 1774, ko je Marija Terezija izdala prvi avstrijski osnovnošolski zakon, t. i. »Splošno šolsko naredbo«. Ta zakon je v manjših mestih in trgih predvidel ustanovitev enorazredne šole – trivialke. Mokronožani so takoj po sprejetju šolskega zakona začeli »boj« za legalizacijo svoje »privatne šole«, na katero je okrajni šolski nadzornik Franc Gabrič februarja 1806 opozoril visoko deželno glavarstvo v Ljubljani. Prva uradna trivialka v Mokronogu je začela delovati dve leti kasneje, leta 1808, nastanjena pa je bila »v cerkovníkovi hiši, v t. i. 'stari' šoli blizu zgornjih trških vrat, saj je novi učitelj hkrati opravljal tudi službo organista in cerkovníka«. In to leto štejemo za začetek šolstva v Mokronogu.

200 let šolstva je dovolj dolga doba in dovolj velik razlog, da se človek za hip zaustavi, obrne pogled k začetku in morda premisli pretečeno pot. V tem času smo Slovenci prehodili pot od ljudstva do naroda in nacije, to je čas od Ilirskih provinc in pomladi narodov do vstopa Slovenije v Organizacijo združenih narodov in predsedovanja v Evropski uniji.

Knjigo Šolstvo v Mokronogu bi lahko podnaslovili Arhivsko gradivo za zgodovino šolstva v Mokronogu. Morda bo padel očitek, da je objava arhivskega gradiva za knjigo premalo, da manjka 'zgodba', podoba, ki edina lahko vzbudi občutek lastne pomembnosti in priznanje, ki ga človek ob tako visokem jubileju, kot je 200-letnica, pričakuje. A tu se kaže spomniti na črtico Janka Kersnika V zemljiški knjigi. Tam poočita zdravnik dr. Sever svojemu prijatelju advokatu dr. Pavlinu: »Ah, vi juristi – suhoparni ste in brezčutni ... in brez poezije!« A slednji ga zavrne: »Tudi v pandektih boš našel poezijo, če jo boš hotel ... V naših prašnih suhih aktih ali v enem samem izpisku najdeš lahko cel roman«. Janko Kersnik vstavi v usta svojega junaka besedo »lahko«. V izpisku iz zemljiške knjige torej lahko najdeš roman, ena vknjižba, en prenos lastnine je lahko poglavje v tem romanu. Lahko – ni pa nujno. »V enem samem izpisku najdeš lahko ... tragedijo«, kot nam pokaže v nadaljevanju črtice naš pisatelj, v drugem, ko advokat dr. Pavlin kupi posestvo, ker ga je dobil poceni in ga bo dražje prodal, pa seveda ni prav nobene »živosti«, ki »bi popestrila včasih suhoparna zgodovinska dejstva«.

Spomine, ki smo jim 200 let puščali, da so odhajali od nas, se raztepli in porazgubili na tisoč koncev in krajev ter so za nas največkrat pozabljeni, moramo najprej poiskati. A kje naj iščeš, in kar je še huje, marsikdaj ne veš, kaj naj iščeš. Z mojimi dragimi sodelavci smo eno leto sistematično iskali in znašali skupaj. Ni šlo za to, da bi morali pospraviti šolsko podstrežje in skladovnico zaprašenih svitkov, ki so se namnožili v teh letih. Več stoletij se je nalagalo malo sem, malo tja, in komaj kaj od tega je ostalo v Mokronogu, še več pa se je porazgubilo – to posebej velja za najstarejše arhivsko gradivo. Zabrisala se je podoba in o mokronoškem šolstvu v preteklosti skorajda ni bilo več kaj reči. Izgubljena podoba je votla, prazna podoba. S tem zbornikom pa se je marsikaj spremenilo.

Ni bil naš namen, da bi napisali zgodbo o mokronoškem šolstvu. To bo moral narediti kdo drug, najbrž ob kakšni drugi priliki. Iz zbranih podatkov v tem zborniku pa si to zgodbo lahko izmisli bralec tudi sam. Na nekem mestu Janko Kersnik v že omenjeni črtici pravi: »Tudi v pandektih boš našel poezijo, če jo boš hotel; saj jo najdeš tudi v brezzobem polomljenem glavniku ali pa na umazani cunji, ki leži za hišo na smetišču.« Pa da je ne bi našel med tisoči zbranih podatkov v urejenem arhivskem gradivu?

Zbrano arhivsko gradivo v tem zborniku je stkano z brezštevilnimi vidnimi pa tudi nevidnimi nitmi. Zagotovo bi nam bilo težje, če ne bi imeli prijaznih sogovornikov, ki so nam odpirali pot do arhivskega gradiva. Iskrena zahvala vsem sodelavcem, posebej urednici zbornika Marjeti Bregar, in prvima bralcema naše knjige, recenzentoma dr. Borisu Golcu in dr. Branku Šuštarju.

Marko Kapus

Pravijo, da je šola zgradba s štirimi stenami in prihodnostjo med njimi. Kaj bi o šoli napisali pred dvesto leti, ko so se začeli graditi in oblikovati prvi začetki javne šole v Mokronogu? Morda misel o upanju, ki ga je šola predstavljala za mnoge, da jim bo pomagala na poti do lepše prihodnosti.

Dvesto let šolstva v Mokronogu pomeni dvesto let ustvarjanja prihodnosti, nabiranja izkušenj in iskanja boljših priložnosti za generacije, ki so prihajale. Pomeni dvesto let ustvarjalnega delovanja na področju vzgoje in izobraževanja. Koliko generacij se je zvrstilo v vseh teh letih, koliko dobrih idej je vzkliklo in koliko dragocenih izkušenj se je v tem času nabralo? Težko je vse to izmeriti, zagotovo pa je vse to ujetu v spominih. V spominih, ki šele s patino časa in zgodovinske oddaljenosti dobijo tisto dodano vrednost, ki jo za vedno shranimo v naši podzavesti.

Dvesto let je dolgo obdobje, še posebej, kadar gre za šolo. Pestrost šolskega dogajanja, povezanost in vpetost šole v različne družbene sisteme in s tem številčnost dejavnikov znotraj nje, povečuje težo njenega delovanja in njene pomembnosti v okolju, v katerem deluje.

Ves ta silni utrip je mogoče zaznati skozi pestro arhivsko gradivo, ki spregovori v nam razumljivi govorici šele takrat, ko znamo odpreti prosto pot tudi svojim spominom na šolo. Takrat se nam bogastvo šolskega vsakdana odkrije v vsej svoji pestrosti. Pričujoči zbornik torej ni poskus sistematičnega prikaza nekega obdobja, ki bi s svojo zgodbo ob pomoči arhivskega gradiva zanesljivo vodil bralca skozi paletu spominov in dogodkov do današnjih dni, ampak je domiselno ponujena možnost, da si bralec ob vsakem posameznem segmentu kreativno oblikuje svojo zgodbo. Tako kot so jih pretekle generacije, o katerih danes razmišljamo, tudi ustvarjale.

Vsako obdobje v zgodovini šolstva v Mokronogu je pustilo svoj pečat in pripomoglo k nadaljnjemu razvoju šole. Tudi današnje obdobje je z izidom zbornika pomembno za tiste, ki bodo vrednotili naša današnja prizadevanja za ustvarjanje priložnosti, ki novim generacijam omogočajo uresničevati tiste njihove sanje, ki jih uspešno vodijo izzivom naproti.

Iskreno se zahvaljujem Marku Kapusu za zasnovo zbornika in vodenje pri samem nastajanju, zunanjim sodelavcem Damjani Papež, mag. Francetu Baragi, Tatjani Hojan, Marjeti Bregar in Jožefu Matijeviču, avtorjem posameznih prispevkov, prav tako pa se zahvaljujem tudi svojim sodelavkam, s katerimi smo tkale niti pomembnejših dogodkov Osnovne šole Mokronog od leta 1940 pa do danes. Vsak izmed nas je prispeval pomemben delež k podobi zbornika, kakršen je pred vami. Nenazadnje se zahvaljujem vsem, ki ste kakorkoli prispevali k izidu tega zbornika, še posebej Občini Mokronog-Trebelno, ki je finančno omogočila izid zbornika.

**Ravnateljica
Zvonimira Kostrevc**

RAZVOJNE STOPNJE OSNOVNE ŠOLE
MOKRONOG OD NJENIH ZAČETKOV
DO II. SVETOVNE VOJNE

Damjana Papež

USTANOVITEV ŠOLE IN NJENO DELOVANJE DO PROPADA AVSTRO-OGRSKE (1808–1918)

SKRB ZA ŠOLANJE V MOKRONOGU PRED 18. STOLETJEM

O delovanju kakršnekoli šole ali učitelja v Mokronogu pred 18. stoletjem ne moremo govoriti, saj viri o tem ne poročajo. Za tisti čas to ni nič nenavadnega. Pričevanja o obstoju šolstva na Slovenskem so nasploh zelo redka, za tako majhne trge, kot je bil Mokronog, pa domala izjemna. Domnevamo lahko, da tako kot v večini manjših mest in trgov na Dolenjskem tudi v Mokronogu vse do konca 18. stoletja niso veliko dali na šolanje in izobrazbo. To potrjuje vir iz leta 1718, ki priča, da tedaj nihče od mokronoških tržanov s sodnikom vred ni bil pismen. Proti koncu stoletja se je stanje nekoliko izboljšalo, vendar so redki posamezniki po znanje odhajali drugam.¹

Javne šole v Mokronogu vse do leta 1808 ni bilo. Po mnenju Borisa Golca pa je gotovo obstajal zasebni pouk, vsaj za grajske otroke. Tako kot drugod po Dolenjski je po vsej verjetnosti mežnar z naslovom »šolmošter« občasno učil kakšnega trškega ali okoliškega fanta brati, pisati, ministrirati in moliti. Za vstop v gimnazijo ali na univerzo takšno znanje ni zadostovalo. Učenci so si morali pridobiti še nekaj osnov latinščine, česar so se največkrat naučili pri kakšnem duhovniku. Tako kot po drugih župnijah so tudi v Mokronogu z imenom »šolmošter« naslavljali cerkovnika oziroma organista, ki je bil zadolžen za cerkveno glasbo in kvečjemu za pouk petja. V Mokronogu so delovali naslednji »šolmoštri« (ludimagister): Anton Motovoz (1751), Franc Stojner (1765), Janez Funa (1767) in Janez Šifrer (1769). Vsi so omenjeni kot poročne priče v prvi mokronoški poročni matici.²

Mokronožani so tako gotovo prišli do neke izhodiščne izobrazbe, ki jim je omogočala nadaljnji študij, saj so nekateri trški in nemara tudi okoliški fantje po nadaljnje znanje odhajali na dunajsko univerzo. Od njene ustanovitve leta 1377 pa do leta 1518 je v matrikah zabeleženih 15 študentov, ki imajo za rojstni kraj naveden Mokronog. V obdobju od 1518 do 1710/15 je teh študentov le še sedem (od tega so štirje študirali na graški univerzi).

Prav tako so nekateri Mokronožani obiskovali novomeško gimnazijo od njene ustanovitve dalje. V času od 1746 do 1758 je šolanje zaključilo osem mladeničev, od 1779 do 1780 trije in v letih od 1807 do 1818 šest. Novomeško gimnazijo je tako v 85 letih uspešno zaključilo skupaj 21 Mokronožanov.³

Rednejši šolski pouk se je v samem Mokronogu začel šele s šolsko reformo Marije Terezije leta 1774.

¹ Boris Golec, Trg Mokronog od nastanka do odprave trške avtonomije, v: Trg Mokronog skozi stoletja, Mokronog 2003 (odslej Golec, Trg), str. 31–32, 104–110.

² Prav tam. Letnica v oklepaju pomeni leto omembe osebe v poročni matici kot poročne priče.

³ Prav tam.

OBDOBJE »SPLOŠNE ŠOLSKE NAREDBE« (1774–1805)

Do začetka vladanja Marije Terezije Habsburške dežele niso poznale državnih šol, obstajale so le privatne. 1774. leta je Marija Terezija izdala prvi avstrijski osnovnošolski zakon – t. i. »Splošno šolsko naredbo«. Novi zakon je predvidel, da se v vsaki deželi ustanovi po ena normalka. Naloga le-te je bila, da vzgoji učence za »latinske šole« in učitelje za »nižje organizirane šole«. Nadalje je zakon predvidel ustanovitev glavnih šol v večjih mestih in samostanih ter ustanovitev trivialke – enorazredne šole v manjših mestih, trgih in na podeželju. Vsebina pouka ni bila na vseh šolah enaka. Za podeželske šole je bilo določeno, da se poučuje verouk, branje, pisanje, računanje, posvetno moralko in osnovne pojme gospodarstva. Zakon je zahteval splošno šolsko obveznost za otroke od 6. do 12. leta starosti, vendar je bila šolska obveznost bolj zaželeno kot ukazana, saj ni bilo predvidenih nobenih kazni za izostajanje otrok od pouka.⁴

Ustanavljanje šol na Slovenskem je bilo zelo počasno, predvsem zaradi pomanjkanja učiteljev. Z novim zakonom se niso strinjali fevdalci in duhovščina, ker so se bali stroškov, ki bi si jih nakopali, če bi na svojem področju ustanovili šolo. Bali pa so se tudi izobraženega kmeta. Razvoj šolstva je zavirala jezikovna pripadnost prebivalstva. Nasprotniki reforme so trdili, da ne vedo, kako bi se slovenskega kmeta sploh lahko poučevalo. Politični namen nove reforme pa je bil tudi razširjanje znanja nemškega jezika v vseh deželah Habsburške monarhije, kar naj bi utrdilo državno enotnost. Toda popolnoma »nemška šola« se pri nas ni mogla uveljaviti. Podeželski otroci so znali samo slovensko, zato so bili v prvih razredih prisiljeni učiti v slovenščini.⁵

Glavna pomanjkljivost tega zakona je bilo nezadovoljivo rešeno vprašanje vzdrževanja šol in učiteljev. Država je breme vzdrževanja osnovnega šolstva prevzela na lokalne oblasti, ki pa so bile zelo revne in niso mogle zagotoviti potrebnih sredstev. Prav zaradi pomanjkanja virov za vzdrževanje šol v Habsburški monarhiji je Marija Terezija povezala cerkovniško službo z učiteljsko. Poučevanje naj bi sprva prevzeli že nameščeni cerkoveniki, ki so bili vsaj za silo že preskrbljeni. Tako je na deželi učitelj živel v glavnem od cerkovniških dohodkov, za učiteljevanje pa je dobival šolnino, ki jo je večinoma moral pobirati sam. Učiteljski poklic je bil zato zelo težaven. Moški so se zanj odločali zgolj zaradi oprostitev služenja vojaškega roka, sicer pa so mnogi živeli slabše od pastirjev in hlapcev.⁶

Prvi začetki elementarnega šolstva v Mokronogu

Dokaj zgodaj – že v 18. stoletju – sta bogata tradicija in živahna obrtna dejavnost v Mokronogu spodbudili potrebo po ustanovitvi ljudske šole, ki bi izobrazila tukajšnjo številno mladež. Toda s sprejetjem šolske reforme leta 1774 Mokronog še ni dobil formalno nobene šole.

Prvi se je z zgodovino mokronoške šole ukvarjal Jernej Ravnikar, tukajšnji učitelj in nadučitelj ob koncu 19. stoletja. Za pouk zemljepisa in zgodovine je med leti 1893/94 sestavil posebno domoljubno naravnano gradivo, v katerem je opisal Mokronog z okolico. V opis je vključil tudi zgodovino osnovne šole. Najstarejši dokaz o njenem obstoju je našel na šolskem zvonu, ki je visel

⁴ Jože Ciperle, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Ljubljana 1987 (odslej Ciperle 1987), str. 39.

⁵ Marjana Kralj-Serša, Razvoj osnovne šole na Jesenicah in na Koroški Beli do druge svetovne vojne; Diplomsko delo, Jesenice 1987 (odslej Kralj, Diplomsko delo), str. 3–4.

⁶ Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem, I. knjiga, Ljubljana 1963 (odslej Schmidt 1963), str. 193–194.

v zvoniku župne cerkve sv. Tilna. Uporabljali so ga za zvonjenje pred začetkom pouka, na njem je bila vtisnjena letnica 1800. Ravnikar je zato ustanovitev šole postavil v čas okrog tega leta.⁷

Pol stoletja pozneje pa je slovenski pedagog Vlado Schmidt izsledil še starejši dokaz o delovanju omenjene šole. Pri pregledovanju učiteljskih prejemkov za leto 1782 je med drugim zasledil tudi omembo mokronoškega učitelja, ki je kot učitelj prejemal 18 goldinarjev dohodkov, kot cerkovnik pa 24 goldinarjev.⁸

Toda ta prvotna zasilna šola, ki je delovala v Mokronogu, ni bila legalizirana, saj je višji oblastni organi niso potrdili. Visoko deželno glavarstvo o njenem delovanju ni vedelo ničesar. Pouk je prostovoljno izvajal organist, ki ni bil šolan učitelj. Poučeval je le tiste otroke, katerih starši so mu bili sposobni dajati vsak mesec nek določen znesek.⁹ Poleg teh dohodkov mu je občina priskrbela tudi narvalne mesečne dohodke, ki so obsegali 8 mernikov pšenice in 30 mernikov ajde, kar preračunano v denar pomeni 50 goldinarjev. Šola se je odvijala v organistovi hiši,¹⁰ t. i. »stari šoli«, ki se je nahajala v bližini cerkve sv. Tilna na trgu Mokronog, blizu zgornjih trških vrat.¹¹

J. V. Valvasor; Mokronog, 1689. Prva stavba ob cerkvi je organistova hiša, v kateri je prvotno potekal pouk.

Pouku je bila namenjena skromna, majhna, vlažna in nezdrava soba, ki je imela opečnata tla, skozi katera je prodiral prah, ker ni bilo tlaka. Okna so bila tako nizka, da so skoznje lahko skakali že osemletni otroci.

⁷ Jernej Ravnikar, Mokronog z okolico, v: Letno poročilo štirirazredne ljudske šole v Mokronogu leta 1893/94, Ljubljana 1894 (odslej Ravnikar, Mokronog), str. 6–7. Brošuro je založil Krajni šolski svet v Mokronogu.

⁸ Schmidt 1963, str. 194.

⁹ Slovenski šolski muzej, Dokumentacijska zbirka, šolska mapa Osnovna šola Mokronog, (prevodi in izvlečki pisem iz arhiva Nadškofijskega arhiva Ljubljana). Pisma za legalizacijo mokronoške šole v začetku 19. stoletja je prevedel Franc Gabrič, Mokronog 1808–1815 (odslej Gabrič, Pisma). Akt 14/65 in akt 14/254 – prevod pisma z datumom 20. marec 1806.

¹⁰ Prav tam. Tabela o stanju trivialke v Mokronogu z datumom 20. marec 1806.

¹¹ Golec, Trg, str. 108.

Tudi peči so bile zelo slabe in niso dajale dovolj toplote. Glede na to, da je bilo v šolski sobi prostora le za dvajset otrok, menim, da je tudi približno toliko otrok obiskovalo pouk.¹² Učili so se branja, pisanja in računanja. K pouku se prihajali le tisti otroci, ki so jih starši v šolo pošiljali na lastno željo, ker je pouk izvajal učitelj, ki ni imel ustrezne izobrazbe in programskega načrta.¹³ Službo organista, mežnarja in tudi učitelja je v letih od 1800 do 1805 opravljal Matija Tomšič. 25. julija 1805 se je s prošnjo za formalno namestitev za trivialnega učitelja v Mokronogu obrnil na škofijski konzistorij, kjer njegovi prošnji niso ugodili, ker za to ni bilo pogojev. Tomšič je odšel iz Mokronoga za učitelja v Dobropolje.¹⁴ Po Tomšičevem odhodu je mokronoško mladino poučeval organist in cerkovnik Janez Zweck, ki od deželnega glavarstva prav tako ni dobil nobenega potrditvenega dekreta. Bil pa je spreten, priden in dobrih navad. Leta 1807 je od 60 za šolo sposobnih otrok šolo obiskovalo le 24, od tega 12 v zimskem in 12 v letnem kurzu. Prejšnje leto pa je pouk obiskovalo 8 otrok manj. Nedeljski ponavljalni pouk ni bil uveden, ker šola ni bila formalno potrjena, in ker učitelj ni bil nameščen od višjih organov. Poučevalo se je v kranjskem jeziku. Poslopje, v katerem se je izvajal pouk, je bilo v zelo slabem stanju, potrebno renoviranja, sredstev za izgradnjo nove šole pa ni bilo. Obstoječo šolo so večkrat vizitirali krajevni dušebrižnik Arhangel Romald, trški kaplan Andrej Fink, ki je opravljal službo šolskega kateheta, ter neformalno nastavljeni krajevni šolski nadzornik, sicer trški sodnik Jurij Dermota.¹⁵ Ta oblika pouka se je nepretrgano izvajala do 4. 4. 1808, ko je Janez Zweck zaradi nizke plače odšel v Šentjernej.¹⁶

»POLITIČNA ŠOLSKA USTANOVA NEMŠKIH ŠOL« (1805–1869)

Leta 1805 je avstrijska oblast sprejela nov osnovnošolski zakon pod imenom »Politična šolska ustanova nemških šol«. Za Habsburško monarhijo je veljal do 1869. leta in je v celoti potrdil terezijansko-jožefinski zakon, ki je za trge (kot trg Mokronog prvič omenjen leta 1279) uzakonil ustanavljanje trivialk.¹⁷ V predmarčnem obdobju (1814–1848) so bili ukrepi avstrijskih posvetnih in cerkvenih oblasti v osnovnem šolstvu usmerjeni predvsem na razvijanje rednih in nedeljskih osnovnih šol ter na razširjanje učnih vsebin. Leta 1816 so šolski zakon dopolnili z odlokom študijske dvorne komisije, ki je uzakonila obvezne ponavljalne šole za mladino od 12. do 15. leta starosti.¹⁸

Boj za legalizacijo šole

Mokronožani so takoj po sprejetju tega zakona začeli »boj« za legalizacijo svoje šole. Februarja 1806 je okrajni šolski nadzornik Franc Pergentin Gabrič (dekanatski administrator v Šentrupertu) obvestil visoko deželno glavarstvo v Ljubljani o delovanju trivialke v Mokronogu

¹² Gabrič, Pisma. Opomba na izkazu, prilogi brez številke k aktu 14/209 3 o dohodkih organista in cerkovnika v Mokronogu z datumom 6. 8. 1807.

¹³ Gabrič, Pisma. Zapisnik gospostva Mokronog z datumom 6. 7. 1807.

¹⁴ France Baraga, Osnovna šola v Mokronogu, po dokumentih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani (1805–1864), pripevek v pričujoči publikaciji (odslej Baraga, OŠ Mokronog).

¹⁵ Gabrič, Pisma. Tabelne notice ob koncu šolskega leta 1807.

¹⁶ Prav tam. Akt 14/402 z datumom 23. 3. 1808.

¹⁷ Schmidt 1963, str. 179.

¹⁸ Ciperle 1987, str. 52–54.

in obenem izrazil željo po njeni legalizaciji. Glavarstvo, ki do sedaj ni prav ničesar vedelo o šoli v Mokronogu, je takoj reagiralo in se želelo prepričati o upravičenosti ustanovitve oz. legalizacije tamkajšnje šole. Izkazalo se je, da je šola do sedaj delovala na povsem prostovoljni ravni tako s strani učitelja organista kot tudi s strani učencev, ki so jo obiskovali.¹⁹ V trgu Mokronog in okoliških vaseh (Slepšek, Martinja vas) je bilo skupaj 79 šoloobveznih otrok (starih od 6 do 12 let)²⁰, kar je bilo več kot v nekaterih drugih krajih na Dolenjskem, ki so že imeli lastno šolo. Tudi tukajšnji prebivalci so bili naklonjeni ustanovitvi šole, saj so želeli, da njihovi otroci postanejo spodobni meščani. Edina ovira je bila velika revščina večine prebivalstva, ki ni bilo sposobno priskrbeti sredstev za izgradnjo šolskega poslopja in za vzdrževanje učitelja.²¹

Prizadevanjem šolskega nadzornika za legalizacijo šole so se kmalu pridružili tudi tržani. Julija 1806 se je šest tržanov s pismom obrnilo na Antona Anderliča, oskrbnika gospostva Mokronog, ki je bil po šolskem zakonu dolžan financirati ustanovitev šole.²² V času od 1789 do 1811 je bila lastnica posestva Marija Ana Schäfmann, poročena Storch pl. Strmbrand. Leta 1811 je gospostvo podedovala njena hči Marija Ana ml., ki je tega leta s poročno pogodbo polovico posesti prepustila svojemu možu Ludviku baronu Mandlu, s katerim sta stanovala v gradu nad trgom.²³ Ker se oskrbnik gospostva na prošnje meščanov ni odzval, so se tržani Janez Šuster, Gutman, Dermota, Strel, Smrekar in Usenik²⁴ s podobnim pismom obrnili tudi na ljubljanski škofijski ordinariat in prosili za ustanovitev trivialke.²⁵

Obenem je meščanstvo zaprosilo še za pravni poduk okrajni urad v Novem mestu. Novomeški urad je natančno proučil situacijo v Mokronogu in v skladu z nemškim šolskim kodeksom obrazložil, kdo je dolžan prispevati sredstva za izgradnjo šolskega objekta in za realizacijo pouka. Izkazalo se je, da v Mokronogu oskrbnik gospostva in občina nista bila sposobna zagotoviti potrebnih sredstev. V takšni situaciji je zakon dovoljeval vključitev cerkvenega premoženja (če ga ta ima) v fond za ustanovitev šole. Župnijska cerkev v Mokronogu je imela veliko premoženja že v 18. stoletju. Največje dohodke so prejeli od kupnine za prodane njive, ki se je izplačevala na obroke z obrestmi. Urad je izračunal, da lahko župnija samo s temi obrestmi zagotovi izgradnjo manjkajočega šolskega poslopja in daje tudi letni prispevek za učitelja. Po zakonu pa je bila cerkev dolžna financirati tudi gradbenega mojstra. Občina, v kateri se je ustanavljala šola, je morala priskrbeti nekvalificirano delovno silo in brezplačno (z vprežno in ročno tlako) navoziti gradbeni material (kamenje in pesek). Po šolskem zakonu je bil dolžan financirati izgradnjo šolskega poslopja tudi oskrbnik gospostva. Po izračunih novomeškega urada bi patronsko gospostvo Mokronog moralo plačati le gradivo (apno) za zidavo objekta. To gospostvo je štel 10 dominijev, ki so vsebovali po 128,2 delovnih hub. Od vsakega graščinskega (dominikalnega)

¹⁹ Gabrič, Pisma. Akt 14/65 3 in 14/254 3 z datumom 20. 3. 1806.

²⁰ Prav tam. Akt 14/228 3, Izkaz o šolospособnih otrocih za trivialno šolo v Mokronogu, z datumom 29. 6. 1807, ki ga je izdelal učitelj Janez Zweck.

²¹ Prav tam. Akt 14/65 3 in 14/254 3 z datumom 20. marec 1806.

²² Prav tam. Akt 16/254 3 Pismo z datumom 12. 8. 1806, ki ga je v imenu vseh meščanov podpisal Janez Šuster. Originalno pismo v nemščini hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana, Šolski spisi dekanije Trebnje 1806–1869, mapa 14/1/3 šola v Mokronogu 1806–1816 (odslej NŠAL, Spisi), akt št. 14/254.

²³ Majda Smole, Graščine na nekdanjem Kranjskem, Ljubljana 1982, str. 301.

²⁴ Po vsej verjetnosti gre za naslednje tržane: Janez Šuster (France Baraga v svojem prispevku v pričujoči publikaciji uporablja priimek »... Šuštar ...«), Andrej Gutman, Jurij Dermota, Matija Strel, Jurij Smrekar in Jožef Usenik, ki so bili zapisani v trškem urbarju 1797–1808 v: Golec, Trg, str. 67–70.

²⁵ Gabrič, Pisma. Akt 14/254 3, Pismo meščanov z datumom 12. 8. 1806 podpisal Janez Šuster.

Prezvišeni, visoko učeni milostljivi gospod!

Že petega dne v preteklem mesecu juliju je šest tržanov na moje prigovarjanje pisno zaprosilo odvetniško gospostvo za ustanovitev normalne šole. Prosili so, da želijo v vsakem primeru, tudi če bi kakšne okoliščine temu nasprotovale, dobiti odgovor. Vendar pa ni bilo nobenega odgovora in niti s strani odvetniškega gospostva niti s strani gospoda župnika ni upanja za ustanovitev normalne šole. Vsi tržani bi radi imeli šolo, o milostljivi gospod. Ali naj bo trg Mokronog zadnji nesrečni kraj v cesarskih deželah, ki naj ne bi imel šole za mladino? V imenu naslednjih meščanov: Gutmana, Šušterja, Dermota, Sreła, Smrekarja, Ušenika in vsega mokronoškega trga prosimo za ustanovitev normalne šole. Nimamo drugega pribežališča kot le vašo milost. Vi, milostljivi gospod, lahko storite, da bodo naši otroci imeli pouk, da bodo tudi oni postali usposobljeni državljani. V tolažilnem upanju pričakujemo od vaše milosti podporo, dnevna molitev mladine pa bodi plačilo vaši milosti. V globokem spoštovanju

vaši milosti najodanejši

Janez Šuster v imenu vseh tržanov

Trg Mokronog, 12. avgusta 1806.

Pismo mokronoških meščanov, ki so ga poslali na ljubljanski škofijski ordinariat, v katerem se zavzemajo za legalizacijo šole v Mokronogu. Iz nemščine prevedel France Baraga. *Original hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani.*

dela dominija bi bilo potrebno plačevati po 3 goldinarje. To pa so bila dolžna financirati vsa gospostva, tudi državna (Pleterje, Čretež). Urad je hkrati odločil, da v Mokronogu ne bodo gradili nove šolske stavbe, temveč bodo v skladu z varčevalnimi ukrepi dogradili le podaljšek k cerkvenikovemu stanovanju in ga uporabili za šolsko poslopje. Otvoritev podaljška pa so predvideli v šolskem letu 1808/09.²⁶

Leta 1807 se je v akcijo vključilo tudi patronsko gospostvo Mokronog in ponudilo mesečni prispevek za učitelja v višini 30 krajcarjev na učenca in letni prispevek 6 snopov pšenice, 6 snopov rži ter 8 vprežnih dni za izgradnjo šolskega poslopja.²⁷

Kot je razvidno iz zapisnika gospostva Mokronog, je bilo poleti 1807 vse pripravljeno za ustanovitev trivialke. Učitelj naj bi dobival mesečno po 30 krajcarjev šolnine na učenca, pouk

²⁶ Prav tam. Okrajni urad Novo mesto, akt 14/1013 3 – prepis z datumom 12. 9. 1807.

²⁷ Prav tam. Pismo naslovljeno na Slavno gospostvo Mokronog z datumom 4. 7. 1807.

naj bi se odvijal v prizidku v organistovi hiši. Verouk pa bi poučeval kaplan.²⁸ Ker bi šolnino premožnejši starši lahko plačevali sami, obenem pa se k cerkovnikovemu dohodku šteje tudi prostovoljna bera vina in žita znotraj obstoječega trga, je skupina meščanov po lastni kalkulaciji izračunala, da bodo dohodki za trivialnega učitelja znašali 228 goldinarjev. Komisija tržanov je ocenila, da za učitelja tako ne bo potrebno dotiranje iz šolskega fonda, kot tudi ne iz cerkvenega premoženja. Z ugotovitvami so seznanili kranjsko deželno glavarstvo.²⁹

V tem letu so začeli tudi s pripravljanjem učiteljskega kadra. Okrajni urad je imenoval krajevnega šolskega nadzornika za Mokronog. To je postal Janez Šuster.³⁰

Tedanji mokronoški organist in cerkovnik Janez Zweck, ki je poučeval tudi šolsko mladino, je bil aprila 1808 premeščen v Šentjernej. V javnem časopisu je bil objavljen razpis za prosto službo. Z Zweckovim odhodom 4. 4. 1808 je bil pouk v Mokronogu začasno prekinjen.³¹ Trebanjski dekan je krajevemu župniku ukazal, naj začasno organizira poučevanje verouka vsaj dve uri tedensko.³² Na javni razpis za šolsko, organistovsko in cerkovniško službo, ki ni bila privlačna zaradi slabih dohodkov, se je javil en sam kandidat. To je bil Matija Tomšič iz Dobropolja, ki je cerkveno, organistovsko in učiteljsko službo opravljal že pet let, vendar za ta poklic ni imel ustrezne izobrazbe. Mokronožani s prijavo zaradi pomanjkljive izobrazbe niso bili zadovoljni. Bali so se, da bo raven pouka zato bistveno padla. Ker ni bilo drugega kandidata, so se odločili, da bodo Tomšiča vseeno sprejeli kot provizornega učitelja za dobo enega leta. Toda ker je bil Tomšič formalno pravno nameščen na šoli v Dobropolju, ga med šolskim letom ni bilo mogoče premestiti na šolo v fazi ustanavljanja.³³ Trebanjski dekan je zato stopil v stik z dekanom z Rake, kjer je služboval Franc Ksaver Malenšek, in ga prosil za privoljenje, da bi Malenška premestili v Mokronog. Malenšek je bil več organist in je pred letom z dobrim uspehom opravil pedagoški tečaj³⁴ ter je v normalki v 2. in 3. razredu dosegel odličen uspeh.³⁵ Z njegovo namestitvijo na mokronoško šolo sta se strinjala tako gospostvo kot trg Mokronog. Dne 9. 6. 1808 je bil Malenšek provizorno nameščen s pripisom, da bo deležen formalne potrditve v prihodnjem letu, če se bo na delu dobro izkazal.³⁶ Obenem so brez večjih pomislekov izključili Malenškovega protikandidata Sebastijana Skubica, ker jim je prišlo na uho, da je predan pijači.³⁷ V letu 1808 je od 54 šoloobveznih otrok (44 trških in 10 okoliških) v šolske klopi sedlo le 22 učencev – 18 fantov in 4 dekleta. Prav vsi so bili iz trga, pri čemer je še enkrat toliko trških otrok, skupaj z vsemi okoliškimi, ostalo doma.³⁸

²⁸ Prav tam. Zapisnik gospostva Mokronog z datumom 6. 7. 1808.

²⁹ Prav tam. Prošnja tržanov za kranjsko deželno glavarstvo z datumom 14. 2. 1807.

³⁰ Prav tam. Listina naslovljena na okrajni urad datirana v Novem mestu, 3. 8. 1807. Šuster (*Johann Schuster*) je vpisan kot posestnik v Mokronogu na hišni številki 11 v trškem urbarju 1797–1808, v: Golec, Trg, str. 69. V rojstni in matični knjigi župnije Mokronog 1805–1830 pa je 25. aprila 1811 vpisan kot ranocelnik (*Wundartz*). To službo je opravljal v času 1833–1842, torej do smrti 9. 4. 1842. V: Marjeta Bregar, Katastrska občina Mokronog v prvi tretjini 19. stoletja, v: Trg Mokronog skozi stoletja, Mokronog 2003, str. 115, 120.

³¹ Prav tam. Akt 14/402 z datumom 23. 3. 1808.

³² Prav tam. Akt 14/475 3 z datumom 23. 3. 1808.

³³ Prav tam. Akt 14/615 3 z datumom 7. 5. 1808, spisal Mihael Mušič, dekan.

³⁴ Prav tam. Akt 14/615 3, nota napisana v Ljubljani 16. 5. 1808, naslovljena na gospostvo Mokronog.

³⁵ Prav tam. Akt 14/681 Malenškovo pismo patronskega gospostvu.

³⁶ Prav tam. Akt 14/682 3, pismo šolskemu pomočniku Francu Malenšku z datumom 9. 6. 1808.

³⁷ Prav tam. Akt 14/681 3, 28. 5. 1808 škofijskemu konzistoriju poslal trebanjski dekan Mihael Mušič.

³⁸ Golec, Trg, str. 108.

Mokronožani so tako po lastnem prizadevanju povečali šolsko poslopje in zaposlili novega učitelja Franca Malenška. Pouk je zopet stekel, manjkalo pa je le še formalno potrjeno visokih oblasti, ki bi legaliziralo delovanje šole. Krajevni šolski nadzornik je januarja 1809 visoko deželno glavarstvo zaprosil za »ustanovitev pravilne in redne šole ter za zadostno dotiranje tamkajšnjega učitelja«. ³⁹ Novo imenovani učitelj se je ob nastopu službe znašel v sila neugodni situaciji. Kot poroča Janez Šuster dekanu v Trebnje, šola v Mokronogu ni bila potrjena ne s strani deželnega glavarstva, ordinariata ali okrajnega glavarstva. Učitelj je bil tako slabo dotiran, da se ni mogel preživljati. Prejemal naj bi le 17 goldinarjev letno in naj ne bi imel šolskega stanovanja. Krajevna oblast je sicer zgradila šolsko sobo, vendar le-ta ni mogla služiti tudi za učiteljevo stanovanje. Šuster tudi poroča, da se je premalo naredilo za šolo, odkar je šolsko nadzorstvo zaupano duhovščini, ker duhovniki, ki ne morejo biti očetje, nimajo sočutja do otrok. ⁴⁰ Obenem po Šusterjevem poročanju izvemo, da ta čas Mokronog šteje 110 hiš in le 7 oseb, ki znajo brati in pisati. V trgu naj bi bilo za šolo sposobnih okoli 40 otrok, v okolici polurne hoje pa 80. ⁴¹

V šolskem letu 1808/09, v času bojov za formalno priznanje šole, so Mokronožani dogradili novo šolsko poslopje z dvema sobama in vežo. Poslopje ni bilo zgrajeno v skladu s šolskim zakonom, bilo pa je ustrežnejše od predhodnega. Ena soba je bila namenjena učitelju za stanovanje, na razpolago je imel tudi klet pri cerkvi, druga soba je služila učilnici. Stanovanjska soba je merila v dolžino 15 čevljev, v širino 12, v višino pa 7 (4,5 m x 3,6 m x 2,1 m), učilnica pa je bila dolga 17 čevljev, široka 12 in visoka 7 čevljev (5,1 m x 3,6 m x 2,1 m). ⁴² Razsvetljena je bila s šestimi s stekli opremljenimi okni. Dobila je nov pod, na stropu pa se je »šopirila« štukatura. V učilnico, v kateri je bilo prostora za 40 šolarjev, so namestili osem šolskih klopi, hišo pa prekrili z dobro streho. Pomanjkljivo je bila urejena le kurjava. Istega leta trebanjski dekan Mihael Mušič v pismu škofovskemu ordinariatu demantira Šusterjeve navedbe o stanju mokronoškega učitelja in navaja, da le-ta prejema 36 mernikov ajde, 7 mernikov pšenice in 7 mernikov rži, razpolaga z užitekone nje, ki prinaša 10 goldinarjev ter enega zelnika, ki prinaša 1 goldinar. Od cerkve prejema 26 goldinarjev, 10 goldinarjev povprečno znaša šolnina, prejema pa tudi prostovoljne prispevke rži in vina, glede na letino in uslužnost kot učitelja ali kot organista. Ob tem pa mora vzdrževati enega hlapca. ⁴³

Francoska okupacija (1809–1813)

Ravno v času največjih prizadevanj za legalizacijo šole v Mokronogu pa je naše kraje zajela francoska okupacija. Napoleon I. Bonaparte je s schönbrunskim mirom Avstriji odvzel del ozemlja ob Jadranu in ga vključil v Ilirske province. Po njegovem porazu pri Leipzigu pa je bilo ozemlje Ilirskih provinc ponovno vrnjeno Avstriji. ⁴⁴

³⁹ Gabrič, Pisma. Akt 14/209 3 z datumom 10. 3. 1809, poslano dekanu v Trebnje.

⁴⁰ Prav tam. Akt 14/209 3 z datumom 10. 3. 1809, sestavil Janez Šuster.

⁴¹ Prav tam. Akt 14/209 3 z datumom 29. 1. 1809. Prevajalec je v oklepaju pripomnil, da je original pisan v zelo slabem slogu tudi v nemščini, kar bi lahko dalo misliti, da tudi pisec pisma Janez Šuster ni bil najbolj večš pisanja.

⁴² Mere preračunane v razmerju 1 čevlj = približno 30 cm.

⁴³ Gabrič, Pisma. Akt 14/408 3 z datumom 22. 4. 1809 škofovskemu ordinariatu poročal trebanjski dekan Mihael Mušič.

⁴⁴ Kronika človeštva, Ljubljana 1997, str. 658, 666.

Francozi so v slovensko šolstvo vnesli kar nekaj sprememb. Od pomladi leta 1809, ko so prišli na Kranjsko, pa do jeseni tega leta so bile šole zaprte. Pouk so ponovno pričeli novembra, s šolskim letom 1809/10, vendar po starih avstrijskih predpisih. Šolsko reformo so začeli izvajati šele v šolskem letu 1810/11. Uvedli so enotno štirirazredno osnovno šolo, ki naj bi jo izvajali v vsaki občini. Poenotena osnovna šola je olajšala možnost za nadaljevanje šolanja na gimnazijah tudi slovenskim kmečkim otrokom. Velika pridobitev za nas pa je bila tudi uveljavitev slovenščine kot učnega jezika in učnega predmeta.⁴⁵ V šolah naj bi bilo odpravljeno cerkveno nadzorstvo, ki naj bi ga prevzeli župani, predstavniki občin. Verouk je še naprej ostal učni predmet, duhovniki pa kot učne moči. Omenjene pridobitve zaradi kratkosti francoske oblasti niso nikoli povsem zaživele. Poleg tega je ugled šolstva nekoliko upadel zaradi sledečih ukrepov. Od 1810 dalje so morale občine prevzeti poleg nadzorstva tudi vzdrževanje osnovnih šol in plačevanje učiteljev, kar je povzročilo precejšnje poslabšanje finančnega položaja tedanjih učiteljev. Francoska zakonodaja je predvidela osnovno šolo v vsaki občini, vendar pa ni bilo nobenega zakona, ki bi zahteval njeno obvezno obiskovanje, zato je število šoloobiskujočih učencev močno upadlo. Ker starši niso bili kazensko odgovorni, če otroci niso prihajali v šolo, otrok niso silili v šole. Otroci so zaradi mobilizacije postali pomembna delovna sila za domače opravke, prenekatere šole pa je zasedla vojska ali pa so jo spremenili v bolnišnico. V tem obdobju ni bilo učiteljskega naraščaja, ker se za učitelja ni nihče usposabljal.⁴⁶

Tako je tudi šola v Mokronogu kot enorazrednica doživela in preživela francosko okupacijo med leti 1809–1813.⁴⁷ V virih, ki sem jih pregledala, žal nisem zasledila niti enega dokumenta, ki bi nastal v času francoske oblasti, zato o podrobnostih ne morem govoriti. V celoti se strinjam z Baragovo ugotovitvijo v pričujoči razpravi, kjer na podlagi nadškofijskega arhivskega gradiva ugotavlja, da je šola v Mokronogu v času Francozov po vsej verjetnosti delovala na tak način kot pred njihovim prihodom.

Prva leta legalne šole (1814–1853)

Znano je, da je od leta 1814 formalno priznana⁴⁸ šola v Mokronogu delovala kot enorazrednica v okviru dekanije Trebnje. Pouk je potekal v skromnem, prezidanem organistovem stanovanju. Učiteljska služba je bila še vedno tesno povezana s cerkovniško. Za šolsko službo je učitelj prejemal skromno letno plačo – 104 goldinarje. Delovno mesto v Mokronogu za učitelje zaradi slabe plače ni bilo privlačno, kar je pomenilo hitro menjanje učiteljskega kadra.

⁴⁵ Ciperle 1987, str. 47–48.

⁴⁶ Schmidt 1963, str. 61–75.

⁴⁷ Golec, Trg, str. 108.

⁴⁸ Kdaj natančno je bila šola v Mokronogu formalno priznana, ne moremo z gotovostjo trditi. Po mnenju Franca Barage je do priznanja prišlo že s strani Francozov, po njihovem odhodu, ko je spet prišla v cerkvene roke, pa je bila ponovno vzpostavljena. Slednje dokazujejo tabelarne notice o ponovno vzpostavljenih šolah (protokol 905/1814), ki jih je trebanjski dekan Mihael Mušič poslal konzistoriju 23. novembra 1814.

Kot učitelj in organist je od 9. junija 1808 na šoli poučeval Franc Malenšek. Z veliko verjetnostjo⁴⁹ ga je nasledil Štefan Strnad (*Sternadt*), ki je bil leta 1814 premeščen v Kranjsko Goro.⁵⁰ Na izpraznjeno mesto so nato kot provizornega učitelja 1. marca 1815 namestili Gašperja Prevca (*Gasper Preuz*),⁵¹ ki je do tedaj opravljal službo učitelja pomočnika v Višnji Gori. 2. novembra 1815 pa je bil z dekretom kapitelskega konzistorija imenovan za prvega učitelja v Mokronogu.⁵² Leta 1816 se je učitelj Prevc s pismom obrnil na škofovski konzistorij in prosil za povečanje dohodkov, ker se s 66 goldinarji in 48 kronami ni mogel preživljati.⁵³ Škofovski konzistorij se je vključil v prizadevanja za izboljšanje učiteljevega položaja in o tem obvestil okrajni urad v Novem mestu.⁵⁴ Omenjena prizadevanja Prevca niso zadržala v Mokronogu. 25. julija 1817 je bilo ponovno objavljeno prosto mesto učitelja v Mokronogu. Na razpis se je javil en sam kandidat, in sicer Anton Pibernik (*Pibernig*), ki pa je bil dvakrat zavržen zaradi dekanovih pomislekov o njegovi primernosti za opravljanje službe.⁵⁵

10. decembra 1817 je bil z dekretom postavljen za učitelja in organista Gregor Križnar (*Krischner*), bivši organist v Preserju.⁵⁶ Zaradi vdanosti pijači je postal nezaželen, zato je 14. decembra 1820 dal odpoved. Nato pa so si v Mokronogu drug za drugim sledili sledeči učitelji: Franc Ksaver Šerko iz Klevevža (služboval od 26. junija 1821 do 18. maja 1922), Gregor Palčič (služboval od 16. julija 1822 do januarja 1823), Zadražnik (*Sadrashnik*) (služboval od 28. oktobra 1824 do novembra 1927), Matevž Jurman (služboval od konca leta 1828 do januarja 1835), Drijani (*Dereani*) (provizorični učitelj 1835) in Jožef Šerek (*Josepf Scherek*) (služboval od 20. oktobra 1835 do 23. junija 1837).⁵⁷ Učitelji so se ves čas soočali s finančnimi težavami, saj njihovi dohodki z učiteljsko službo niso zadoščali za zadovoljitev osnovnih življenjskih potreb.⁵⁸ To pa je bil eden glavnih vzrokov za hitro zapušcanje tega delovnega mesta.

12. oktobra 1837 je bil nameščen učitelj Jožef Potokar (*Joseph Potokar*), dotedanji šolski pomočnik v Stični, ki se je izkazal za primerne in je v Mokronogu ostal 42 let.

Kot je razvidno iz dokumentacijske mape, otroci v tem obdobju še niso nič kaj redno prihajali k pouku. Eden izmed možnih vzrokov za slab obisk bi bil lahko tudi neprimeren šolski prostor.⁵⁹ To potrjujejo nadaljnji dogodki.

⁴⁹ Malenšek je bil imenovan za učitelja leta 1808, Strnad pa je bil z istega mesta razrešen leta 1814. Kdaj sta se učitelja zamenjala in ali je vmes poučeval še kdo drug, iz virov ni razvidno. Za tako kratko obdobje sedmih let bi težko trdili, da se je izmenjalo večje število učiteljev in ker se v virih ne omenja nobeno drugo ime, sem mnenja, da je bil Strnad Malenškov naslednik.

⁵⁰ Gabrič, Pisma. Akt 14/7 3, nota škofijskemu konzistoriju z datumom 28. 12. 1814.

⁵¹ NŠAL, Spisi, akt 14/230.

⁵² Gabrič, Pisma. Akt 14/1137 3, nastavitveni dekret Gašperja Prevca, napisan 2. 11. 1815.

⁵³ Prav tam. Akt 14/242 3 z datumom 1. 7. 1818.

⁵⁴ Prav tam. Akt 14/214 z datumom 28. 6. 1816.

⁵⁵ Baraga, OŠ Mokronog, 144/1817.

⁵⁶ NŠAL, Spisi. Nastavitveni Dekret z leta 1817 (300/1817).

⁵⁷ Ravnikar, Mokronog, str. 7. Čas službovanja povzemam po nastavitvenih dekretih v: NŠAL, Spisi, nastavitveni dekreti 1815-37. Podrobna obravnava službovanja naštetih učiteljev je zajeta v razpravi Franca Barage.

⁵⁸ Gabrič, Pisma.

⁵⁹ Ciperle 1987, str. 52.

Zgraditev novega šolskega poslopja in prvo oddaljevanje šole od cerkve

Leta 1853 so staro šolsko poslopje porušili in na istem mestu sezidali novo, vredno 7000 goldinarjev.⁶⁰ To je bila podolgovata kvadrasta enonadstropna stavba s štirimi prostori v nadstropju in s štirimi prostori v pritličju.⁶¹ V tej zgradbi so pričeli s poukom novembra leta 1854. Sprva je bilo poslopje namenjeno enorazrednici.⁶² Enorazrednica je posebna oblika pouka z enim razredom in z enim učiteljem. V tem edinem razredu je učenec, če je bil dolžen hoditi v redno osnovno šolo osem let, ostal vseh osem let. Pouk je potekal po ustreznem predmetniku in učnem načrtu za enorazrednice.⁶³ Poleg enorazrednice pa je bilo v šolskem poslopju prostora še za učiteljevo in cerkvenikovo stanovanje.⁶⁴

V terezijansko-jožefinskih časih je bila služba mokronoškega učitelja tako kot drugod na Kranjskem povezana s cerkveniško, saj je (dokumentirano leta 1782) ista oseba prejela dohodke za učiteljsko (18 goldinarjev) in za cerkveniško (24 goldinarjev) delo.⁶⁵ Čez pol stoletja pa se je to spremenilo. Mokronog je postal ena izmed redkih šol na Kranjskem, ki je imela ločen učiteljski poklic od cerkveniškega že pred uzakonjenjem te ločitve leta 1869. Vsaj tako lahko sklepamo zavoljo v kroniki omenjanih dveh ločenih stanovanj v 1853. leta zgrajeni šolski stavbi.

Oddaljevanje mokronoške šole od cerkve se torej pokaže že pred prihodom liberalnega šolskega zakona leta 1869, ki je šolo podvrgel državnemu nadzoru.⁶⁶ Nagibanje na liberalno stran pa je pri mokronoškem učiteljstvu ostalo prisotno v celotnem obdobju, ki ga obravnavam – vse do druge svetovne vojne.

»NAČELA ZA POUČEVANJE V AVSTRIJSKIH ŠOLAH« (1869–1918)

Delovanje šole od leta 1869 do leta 1909

Dunajski parlament je 14. 5. 1869 sprejel »Načela za poučevanje v avstrijskih šolah« – osnovnošolski zakon, ki je veljal v avstrijski polovici monarhije do propada Avstro-Ogrske, ponekod pa tudi še pozneje. Šole so z zakonsko ureditvijo postale državne in deželne ustanove. Država je prevzela nadzorstvo nad šolstvom z deželnimi, okrajnimi in krajevnimi šolskimi sveti. Šole so postale javne, odprte pripadnikom vseh veroizpovedi.⁶⁷

Novi zakon je prinesel tudi nekatere notranje izboljšave. Pomembna novost je bila uveljavitev obvezne osemletne osnovne šole. Ker so bila dovoljena številna odstopanja od zakona, pa so večino šol na Kranjskem organizirali kot redno šestletno in dveletno ponavljalno šolo.

⁶⁰ Slovenski šolski muzej v Ljubljani, Dokumentacijska mapa za osnovno šolo Mokronog: Kronika državne navadne osnovne mešane šole v Mokronogu – izvlečki, Mokronog 1929 (odslej Izvlečki šolske kronike Mokronog).

⁶¹ Informacijo povedal g. Rudi Kuhar v pogovoru leta 1998 (odslej po pripovedi g. Rudija Kuharja).

⁶² Izvlečki šolske kronike Mokronog.

⁶³ Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969, Ljubljana 1970 (odslej Osnovna šola), str. 73–74.

⁶⁴ Ravnikar, Mokronog, str. 6–7.

⁶⁵ Schmidt 1963, str. 193–194.

⁶⁶ Ciperle 1987, str. 60–65.

⁶⁷ Prav tam.

Zakon iz leta 1869 je uredil tudi financiranje učiteljev. To breme je bilo preloženo na ramena dežel. Učitelj poslej ni smel več opravljati cerkveniškkih služb, dobil pa je tudi boljšo izobrazbo, saj so leta 1870 odprli štiriletna učiteljišča tudi pri nas, in sicer v Ljubljani, Celovcu, Mariboru in Kopru (1909 premeščeno v Gorico). Do takrat zapostavljene in maloštevilne učiteljice, ki so poučevale predvsem ročna dela, so postale formalno enakopravne svojim moškim kolegom in so dobile svoja ženska učiteljišča. Zakon je predvidel tudi nadaljnje strokovno izpopolnjevanje učiteljev, predpisal je učiteljske knjižnice in učiteljske konference. Vodstvo šole pa je prešlo na ramena učitelja laika, ki je dobil naziv nadučitelj.⁶⁸

Državni osnovnošolski zakon je bistveno razširil tudi dotedanjo vsebino osnovnošolskega pouka. Uvedli so nove predmete: naravoslovje, zemljepis in zgodovino ter nauk o geometričnih likih, petje in telovadbo. Te predmete so lahko poučevali le izobraženi učitelji laiki, katehet pa je poslej lahko poučeval le verouk.⁶⁹

Postopen prehod iz enorazrednice v štirirazrednico (1890)

Zakonske spremembe so se odrazile tudi na mokronoški šoli. Šele po sprejetju tega zakona lahko govorimo o pravi in ne le formalni šoli, kajti šele sedaj so starši začeli redno pošiljati svoje šoloobvezne otroke v šolo. To pa je povzročilo silovito povečanje šoloobiskujoče mladine, tako da je enorazrednica postala povsem neustrezna organizacijska oblika pouka. Državne oblasti so zato leta 1875 dovolile razširitev prvotne enorazrednice v trirazrednico. Pouk je še naprej potekal v prej opisanem šolskem poslopju. Dotedanji učitelj Jožef Potokar je bil imenovan za nadučitelja, na novo pa so zaposlili še dve učni moči: Dragotina Kaligerja na mesto drugega učitelja in Amalijo Regnard na mesto tretjega učitelja.⁷⁰ V tem pogledu leto 1875 pomeni pravo prelomnico v razvoju mokronoške šole.

1879 je Jožef Potokar po 42 letih službovanja (opravljal službo učitelja in organista) v Mokronogu⁷¹ odšel v pokoj, nasledil ga je Andrej Grčar, ki je do tedaj opravljal službo nadučitelja v Šentrupertu. V tem obdobju še ne razpolagamo s točnimi podatki o številu šoloobveznih otrok, očitno pa je, da se je to število v prihodnje še povečevalo. Možen vzrok je bilo tudi naraščanje prebivalstva v Mokronogu, kar je sovpadalo z ugodnim gospodarskim razvojem trga.⁷²

Prav zaradi povečanja šoloobiskujoče mladine so samo čez petnajst let (1890) trirazrednico razširili v štirirazrednico in zaposlili dodatno učiteljico Amalijo Donati,⁷³ ki je prišla iz Radeč.

Nadučitelja Grčarja je nasledil Jernej Ravnikar. V Mokronog je prišel leta 1893 iz Litije. Znan je bil kot pisec številnih pedagoških in zgodovinskih razprav, prevajalec, pevec, glasbenik in aktiven delavec v učiteljskih društvih.⁷⁴ Izdelal je natančen popis krajev, ki so sodili v mokronoški šolski

⁶⁸ Prav tam, str. 61.

⁶⁹ Osnovna šola, str. 9–29.

⁷⁰ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

⁷¹ Ivan Feliks Šašelj, *Autobiografija povodom 70-letnice avtorjevega rojstva*. Separatni odtis iz »Etnologa III« glasnika Etnografskega Muzeja v Ljubljani. Ljubljana 1929. Izvod hrani Župnišče v Mokronogu, v: *Kroniki Župnije Mokronog*.

⁷² *Krajevni leksikon Slovenije*, II. knjiga, Ljubljana 1971 (odslej *Krajevni leksikon 1971*), str. 587.

⁷³ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

⁷⁴ Tatjana Hojan, Mokronog v reviji *Učiteljski tovariš*, prispevek v pričujoči publikaciji (odslej Hojan, *Učiteljski tovariš*).

okolih. Ta je poleg trga Mokronog vključeval še sledeče kraje: Bačje, Bruna vas (tržiška občina), Gorenja vas, Hrastovica (občina Šentrupert), Sv. Križ, Križni Vrh, Gorenje, Srednje in Spodnje Laknice (vse tri vasi pod trebelsko občino), Log s Slivco in Podlogora, Martinja vas, Most (šentrupertska občina), Ostrožnik, Pugled z Lahovščem in s Stražo, Ribjek, Slepšek in Sveti Vrh z Brezovico (občina Trebelno). Tako širok šolski okoliš (nekateri kraji so bili od šole oddaljeni tudi do 7 km) je dajal zelo veliko število šoloobveznih otrok. V šolskem letu 1893/94 beležimo iz tega okoliša kar 329 šoloobveznih otrok, od tega jih je 263 obiskovalo prve štiri razrede, 66 pa ponavljalno šolo.⁷⁵ Učenci so obiskovali »šolo pod gradom« in so bili natrpani v majhne učilnice, v katerih je bilo prostora za okoli 20 do 30 učencev.⁷⁶ Če 329 učencev razdelimo v šest razredov, štiri razrede osnovne šole, ker je šola tisti čas funkcionirala kot štirirazrednica, in dva razreda ponavljalne šole, na vsak razred odpade po 54 učencev. Zaradi tako velikega števila otrok so bili prisiljeni uvesti razdeljen pouk.⁷⁷ Poučevali so v dveh izmenah, dopoldan in popoldan.

Pojavila se je potreba po novi učiteljski moči. Leta 1900 so v Učiteljskem tovarišu objavili razpis za mesto učitelja, v katerem je bilo dodano, da se bodo upoštevali samo moški kandidati.⁷⁸

Naglo povečevanje šoloobvezne mladine je kmalu povzročilo pravo prostorsko stisko. 1903. leta so odprli paralelko k 1. razredu in zaposlili pomožno učiteljico Pavlo Jaklič. S tem je šola dobila peti oddelek. Toda šola pri cerkvi, ki je imela na razpolago le štiri učilnice, je postala premajhna.⁷⁹ Pouk v paralelki so zato začeli izvajati v trški hiši na Frengi.⁸⁰

Selitev v novo šolo (1905)

Leta 1902 je iz Mokronoga odšel nadučitelj Jernej Ravnikar. Ob tej priliki so ga imenovali za častnega občana. Šola je nekaj časa ostala brez nadučitelja. Po sklepanju Tatjane Hojan je začasno upraviteljstvo do prihoda Ludovika Fetticha-Frankheima leta 1903 opravljala Ludovika Košenini.⁸¹

Potreba po izgradnji nove šole je postala neizogibna. Odobritev za začetek gradnje sta leta 1904 izdala nadučitelj Ludovik Fettich-Frankheim in predsednik krajevnega šolskega sveta Jožef Gorjup. Vodstvo pri sami izgradnji pa sta prevzela Franc Prijatelj iz Tržišča in Ignacij Majcen iz Mokronoga. Z gradnjo so začeli še istega leta.⁸² Poslopje, ki je bilo postavljeno nekoliko stran od samega mestnega jedra v vnožju Žalostne gore, je bilo dograjeno leta 1905.

⁷⁵ Ravnikar, Mokronog, str. 20.

⁷⁶ Po pripovedi Rudija Kuharja.

⁷⁷ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

⁷⁸ Hojan, Učiteljski tovariš.

⁷⁹ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

⁸⁰ Slovenski šolski muzej v Ljubljani, Dokumentacijska mapa za osnovno šolo Mokronog; Izpiski iz kronike župnije Mokronog – napisal župnik Lešnik (odslej Lešnik, Župnijska kronika).

⁸¹ Hojan, Učiteljski tovariš.

⁸² Izvlečki šolske kronike Mokronog.

Šola v Mokronogu pred letom 1910, detajl z razglednice. *Razglednico hrani Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto.*

18. 9. 1905 je novo šolo blagoslovil župnik Virant s sveto mašo na trgu. Poučevanje v »stari šoli pod gradom« se je poslej opustilo,⁸³ v novi stavbi pa se je poučevalo vse do leta 1976, ko se je šola ponovno preselila v novo zgradbo. V nekoliko preurejeni t. i. »stari šoli« ima danes svoje prostore podjetje Dorema.

Novo zgrajena šola pod Žalostno goro je bila enonadstropna stavba kvadraste oblike s proporci 26 m x 16 m.⁸⁴ V prvem nadstropju so se nahajale štiri učilnice, pritličje pa sta sestavljali dve učilnici in nadučiteljevo stanovanje (polovica pritličja).⁸⁵

Ob selitvi v nove prostore je mokronoška šola štela okoli 400 učencev, ki so bili razdeljeni v štiri razrede s paralelkama k 1. in 3. razredu (1. a in 1. b, 2. r., 3. a in 3. b ter 4. r.). Šola je tako imela šest rednih oddelkov, posebej pa je delovala še ponavljalna šola. Učence je poučevalo šest učnih moči pod vodstvom nadučitelja Ludovika Fetticha-Frankheima. Zaradi velikega števila učencev v posameznih razredih so pouk izvajali v dveh izmenah (dopoldan in popoldan). 5. marca 1907 je šola zaprosila za odobritev nerazdeljenega pouka, kar so šolske oblasti zavrnilo. Šola je morala za doseg nerazdeljenega pouka predložiti nov urnik. Pri njegovi sestavi je bilo potrebno posebej paziti na pravilno razporeditev števila ur za posamezne predmete in na to, da se ne bi najtežji predmeti nakopičili skupaj. Predmeti so se morali izmenjavati, težje je bilo treba uvrstiti v zgodnje ure pouka, lažje pa v poznejše, da bi učenci lažje sledili pouku in se ne bi preveč psihično utrudili. Tega leta (26. 4. 1907) so pristojne šolske oblasti naznanile tudi prepoved svojevoljnega premeščanja v nižji razred ali oddelek tistih otrok, ki so spoznani za zrele. Na področju vedenja so zahtevali strogo disciplino, vendar so klečanje kot disciplinsko kazen prepovedali.⁸⁶

Učiteljski zbor bojkotira knezoškofov obisk v Mokronogu (1907)

Pomlad 1907. leta je bila za Slovence burno politično obdobje. Vsa slovenska javnost je živila v pričakovanju državnozborskih volitev, ki so tokrat prvič potekale na podlagi splošne in

⁸³ Lešnik, Kronika.

⁸⁴ Terenski ogledi.

⁸⁵ Po pripovedi Rudija Kuharja in na podlagi terenskih ogledov.

⁸⁶ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

enake volilne pravice. Volilni boj je bil zelo oster, volilna kampanja pa dobro organizirana. Najostrejši boji so potekali med katoliško Slovensko ljudsko stranko in liberalno Narodno napredno stranko.⁸⁷ Boj za pridobivanje volivcev je potekal predvsem preko slovenskega časopisja. Liberalnim strujam so v večini pripadali slovenski učitelji, ki so objavljali provokativne članke v »Učiteljskem tovarišu« ter spodbijali zlasti »Domoljuba«, »Slovenca« in drugo klerikalno časopisje. Na drugi strani niso bili nič manj prizanesljivi v klerikalnem taboru. Spor je prerasel v pravo obrekovanje in blatenje drug drugega. V boj za pridobivanje svojih volivcev se je vključil tudi sam knezoškof Jeglič, ki je v klerikalnem časopisju objavljaval razne nagovore ljudstvu in ga pozival, naj se odloči za »pravo stran«. Zelo ostro je nastopal proti klerikalnim nasprotnikom in ni prizanašal niti učiteljstvu. Tudi spomladanska žegnanja, ki jih je opravljal po slovenskih krajih, so dobila volilni prizvok. Kot je bil običaj, so mu v dobrodošlico prirejali slovesne sprejeme, ki se jih je udeleževala predvsem šolska mladina.⁸⁸ V Mokronogu je knezoškof prišel že po volitvah, ki so največ uspeha prinesle katoliški Slovenski ljudski stranki, zato je naletel na oster odpor razočaranega učiteljstva, ki je bilo očitno zelo privrženo liberalnemu taboru.⁸⁹

Liberalna drža tukajšnjega učiteljskega zbora je ponovno prišla do izraza maja 1907. Učiteljski zbor so sestavljali: nadučitelj Ludovik Fettich-Frankheim, Amalija Donati, Fani Čerov, Ludovika Košenini, Jožef Odlasek in Josip Tratar. Ta zbor je soglasno zavrnil povabilo župnijskega urada v Mokronogu k sprejemu knezoškofa in kot obrazložitev podal zelo ostro pismo: *»Že mnogo let, posebno pa zadnji čas, piše krščansko oziroma klerikalno časopisje na način, ki mrgoli napadov na šolo in obče na vse učiteljstvo. – Ljudstvo je po tej pisavi klerikalnih tako posurovelo, da noče več poznati nobene avtoritete, sklicujoč se vedno, kaj piše »Slovenec« in »Domoljub«. Ker smatra učiteljski zbor prevzvišenega knezoškofa, ki bi lahko jednim miglajem ustavil tako (sramotečo učiteljev, šole) pisavo krščanskih listov, ki nas sramotijo, grdijo in ščuvajo ljudstvo naravnost do upora proti šoli in dalje, ker smatra učiteljski zbor prevzvišenega knezoškofa kot glavo one politične stranke, koje načelnik se je izrazil, da raje razbije deželni zbor, nego privoli izboljšanje učiteljskih plač, isti načelnik je dalje izjavil, da naj učitelji svoje kosti numerirajo, ko pridejo na kakšni shod, dalje se je izrazil, da je šola prokletstvo.«* Učitelji so knezoškofu Jegliču najbolj zamerili, ker ni niti poskušal zaustaviti takšnega pisanja klerikalnih časopisov in zato odločno zavrnilo njegov sprejem: *»... Očigled vsem navedenim dejstvom bi bila velika hinavščina, ako bi učiteljski zbor z veseljem in častjo sprejel presvetlega knezoškofa ...«*⁹⁰

Da so bile državnozbornske volitve leta 1907 zares pomemben dogodek za Mokronožane, dokazuje tudi podatek, da so imeli na dan volitev, 14. maja 1907, pouka prost dan. Prosti dan pa so morali nadomestiti že prvi naslednji prosti dan.⁹¹

⁸⁷ Slovenska kronika XX. stoletja: 1900–1941, Ljubljana 1995 (odslej Slovenska kronika 1995), str. 75.

⁸⁸ Slovenec, Ljubljana 1907, letnik XXXV, št. 79–123.

⁸⁹ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

⁹⁰ Prav tam.

⁹¹ Prav tam.

Delovanje šole od leta 1909 od leta 1918

Prehod v petrazrednico (1907) in oblikovanje stalne šestrazrednice (1911)

V naslednjih letih, ki so se naglo približevala prvemu svetovnemu spopadu, na šoli ni bilo kaj dosti korenitih sprememb. Število učencev se je še naprej vztrajno povečevalo, zato se je šola v šolskem letu 1907/08 razširila v petrazrednico. Iz zapisa inšpekcijske konference z 11. in 12. novembra 1907 je razvidno, da imajo v Mokronogu 409 učencev.⁹²

Razporeditev učencev po posameznih razredih leta 1907:

RAZRED	ŠT. UČENCEV
1. a	67
1. b	69
2. r.	102
3. r.	75
4. r.	67
5. r.	29

Pouk je še vedno potekal v dopoldanski in popoldanski izmeni, kljub temu pa so bile učilnice zelo natrpane. Da je pouk lahko potekal čim bolj nemoteno, je bila v razredu potrebna velika disciplina. Zato ne čudi, da je učenec A. Z. dobil mesto celo v dokumentacijski mapi s povzetki iz šolske kronike, kjer je zapisan kot najbolj »poreden« učenec na šoli. Kot tak je imel oceno iz vedenja 4.⁹³

Glede na današnje razmere v šolstvu se nam zgornja tabela, ki kaže, da je na enega učitelja prišlo tudi po sto učencev, zdi skoraj neverjetna. Toda še konec leta 1913 je na Kranjskem na javnih in na splošnih ljudskih šolah prišlo skupaj povprečno 62,5 učencev na eno polno zaposleno učno moč (brez učiteljice ročnih del).⁹⁴ Glede na omenjeno povprečje (in če upoštevamo tudi to, da so pouk v Mokronogu delili v dve izmeni) lahko trdimo, da šola ni zaostajala za drugimi sočasnimi šolami.

Novembra 1909 je visoki c. kr. deželni šolski svet tukajšnji šoli dovolil nerazdeljen dopoldanski pouk. Nerazdeljen pouk je postal stalna praksa za mnoge slovenske šole že leta 1904. Izkazalo se je namreč, da sta vročina in hud mraz neprimerna za dvakratno prihajanje otrok v šolo, pa tudi šolska prehrana ni bila povsod urejena.⁹⁵

Vendar pa zaradi velikega števila učencev v Mokronogu nerazdeljen pouk ni mogel normalno steči. Že leta 1910 so prva dva razreda ponovno razdelili tako, da je imel 1. razred pouk dopoldan za učence, ki so hodili v šolo 2. leto, popoldan pa za tiste, ki so hodili v šolo 1. šolsko leto. Podobno je bil deljen tudi 2. razred; dopoldan so imeli pouk učenci, ki so hodili v šolo 4. leto, popoldan pa tisti, ki so šolo obiskovali 3. leto. Istega leta so oblasti dovolile tudi provizorični 6. razred (kot paralelko). Nato je deželni svet 31. 5. 1911 tukajšnjo šolo potrdil za stalno šestrazrednico. 1. oktobra 1913 so opustili popoldanski pouk v 1. in 2. razredu, ker so odprli paralelko k 1. razredu.

⁹² Prav tam.

⁹³ Prav tam.

⁹⁴ Osnovna šola, str. 160–161.

⁹⁵ Slovenski šolski muzej v Ljubljani, Konferenčno poročilo Ljudevita Stiasny-a c. kr. okrajnega šolskega nadzornika za krški okraj, Radeče 1904/05 (odslej Konferenčno poročilo), str. 14–15.

Šola je dobila že sedmi oddelek (1. a in 1. b, 2. r., 3. r., 4. r., 5. r. in 6. r.). Paralelka k prvemu je sprva delovala brez uradnega potrdila. Temeljila je le na dogovoru tukajšnjega nadučitelja z dvornim svetnikom Levcem. Pouk v paralelki je prevzela takrat prosta učiteljica Mejakova.⁹⁶ 1. b razred je postal uradno potrjen 15. 2. 1914, ko je na šolo prispel odlok iz Ljubljane in dovolil paralelko k 1. razredu.⁹⁷

Že leta 1906 se v virih prvič omenja deška ponavljalna šola. Organizirana je bila kot zadnji – najvišji razred, v katerem so celo leto ponavljali predhodno pridobljeno znanje. Namenjena pa je bila izključno dečkom. S 1. 7. 1910 je bila po odloku c. kr. državnega sveta vsaka šola dolžna organizirati ponavljalni razred. Vanj so bili vključeni vsi učenci, ki so hodili polnih šest let v vsakdanjo šolo in so imeli dovolj znanja iz verouka, branja, pisanja in računanja. Zavrnuti pa je bilo potrebno vse učence, ki jih niso imeli za duševno sposobne.⁹⁸

Prihod nadučitelja Ivana Pirnata da šoli nov zagon

Konec šolskega leta 1908 je bil dotedanji nadučitelj Ludovik Fettich-Frankheim prisilno upokojen, takoj za tem je 8. avgusta umrl. Začasni upravitelj je postal učitelj četrtega razreda Josip Tratar.⁹⁹ Josip Tratar je bil rojen Mokronožan, sin posestnika in gostilničarja Antona Tratarja. Gimnazijo je obiskoval v Celju, od koder je šolanje nadaljeval na ljubljanskem učiteljskišču. Pred prihodom v Mokronog je služboval na Štajerskem, pri Sv. Miklavžu pri Trbovljah, v Žusmu in na Dobovi. Kot narodno napreden in zaveden Slovenec se je aktivno udeleževal pri Sokolu. 1906. leta je nastopil službo učitelja v Mokronogu. Začasno nadučiteljevanje je prevzel leta 1908 in ga predal ob začetku naslednjega šolskega leta ter službovanje nadaljeval kot navaden učitelj do leta 1917, ko je bil premeščen v Ljubljano na II. deško šolo na Grabnu.¹⁰⁰

V šolskem letu 1909/10 je šola dobila novega nadučitelja Ivana Pirnata, ki je bil na šoli nadučitelj 16 let. Ivan Pirnat je bil rojen 17. 5. 1878 v Velikih Poljanah, kjer je obiskoval enorazrednico, nato pa je opravil štirirazrednico v Ribnici. Šolanje je nadaljeval na gimnaziji, končal učiteljsiše in 1900 opravil maturo. 1908. leta je privatno opravil še skušnjo čez 6. razred gimnazije. Službovanje je začel v Fari vasi, nato je odšel v Dobropolje in od tam v Banja Loko, kjer je opravljal funkcijo nadučitelja. Kot nadučitelj je služboval tudi na Krki, nato pa je 6. 10. 1909 nastopil službo nadučitelja v Mokronogu.

S Pirnatovim prihodom se začenja tudi ohranjena šolska kronika šole Mokronog.¹⁰¹ Kot je zapisano v dokumentacijski mapi, starejši spisi kronike niso ohranjeni. Ohranilo se je le ustno sporočilo, da je predhodni upravitelj Frankheim umrl za tuberkulozo in so zato vse spise sežgali. Pirnat se je trudil biti čim bolj pristen kronist, vendar se navodil o pisanju kronike ni povsem držal. Zdi se, da je bil precej konfliktna osebnost. Že v juliju leta 1911 je prišel v odkrit spor z učiteljem Tratarjem. Zapisnik ne poroča o razlogih. Svoje pa dajo misliti iztrgani listi (št. 41–69) iz knjige za okrožnice šolskega vodstva učiteljstvu.¹⁰²

⁹⁶ Osnovna šola Mokronog, Šolska kronika šestrazredne ljudske šole v Mokronogu, Mokronog 1909–1934 (odslej Šolska kronika), 1909–13 (letnice pomenijo leto zapisa kronike).

⁹⁷ Šolska kronika, 1914.

⁹⁸ Konferenčno poročilo, str. 11.

⁹⁹ Šolska kronika, 1909–1913.

¹⁰⁰ Jutro, 15. 10. 1937, št. 241, str. 3, Jože Tratar.

¹⁰¹ Šolska kronika, 1909–1913.

¹⁰² Izvlečki šolske kronike Mokronog.

Naslovna stran Kronike šestrazredne ljudske šole v Mokronogu, ki jo je leta 1909 začel voditi Ivan Pirnat. *Kroniko hrani OŠ Mokronog.*

Dan in mesec.	<u>Spomina vredni solški dogodki:</u>
	Solarno leto od 1. I. - 31. XII. 1909.
5. I. 1909.	g. Pirnat Ivan nastopil službo kot nadučitelj.
4. II. 1909	g. L. Stiasny nadzoroval solo.
27. XI. 1909	Dospel dopis v katerem se namanja dovoljenje za odlozkom vis. c. kn. Seiel. Sol. sveta z dne 19. II. 1909 št. 6834 tukajšnji soli naravn. kjer dopoldanski pouk. Začetek 1. XII. 1909.
27. + 23. XII.	Napeljal se je po vseh razredih in obeh hodnikih električni zvonec iz pisarne, kjer je ura. Montenji: Bulzovite H. žpk., Pirnat J. načn., Žitnik F. kop. Vsa naprava je stajala 50 K.
	<u>Solarno leto 1910.</u>
25. I. 1910.	g. Lj. Stiasny nadzoroval solo drugič v tekočem sol. l. in se prav posebno vna
15. II - 15. III.	g. Pirnat Ivan se je udeležil risarskega tečaja za obrtne šole v Spuljani; nadmestovala ga je gđa. Petekhnigg Irma in Kamniga.
12. VII - 9. VIII.	g. Pirnat Ivan udeležitelj kmetijskega tečaja

List iz kronike šole v Mokronogu. Spisal Ivan Pirnat, 1909. Kroniko hrani OŠ Mokronog.

Po Pirnatovi zaslugi lahko sedaj prvič bolj natančno rekonstruiramo celotno delovanje mokronoške šole. Običajno se je pouk pričel 15. septembra po predhodnem župnikovem naznanilu pri nedeljski maši. Začetek pouka so zaznamovali s klicanjem svetega Duha. Pouk pa se je zaključil s 16. julijem. Ob tej priložnosti so zapeli zahvalno pesem »Te Deum landamus« in pouk zaključili s sveto mašo ob asistenci. Leta 1913 pa so šolo končali že 8. julija zaradi škrlatinke, ki je razsajala med šolsko mladino.¹⁰³

Med počitnicami so na šoli opravljali vzdrževalna dela. Vsako leto je šola dobila kakšno pridobitev: drvarnico, vitrino za učila, regale za knjige ipd. Že leta 1909 so po vsej šoli razpeljali električni zvonec. Še posebej ponosni pa so bili na šolski oder, ki so ga zgradili leta 1910 na pobudo kaplana F. Žitnika. Na njem so učenci pod vodstvom učiteljice L. Košenini med božičnimi prazniki uprizarjali igre. Župnik Bukowitz pa je s sposojeno kinematografsko pripravo poskusno predvajal filme.¹⁰⁴

Upravitelj Pirnat je zaradi osebnega navdušenja nad risanjem in kmetovanjem šoli dal poseben pečat. Leta 1910 in 1912 se je udeležil risarskega tečaja obrtne šole v Ljubljani in kmetijskega tečaja na Grmu v Novem mestu. Pridobljeno znanje je želel prenesti tudi na mladež. To se je pokazalo predvsem v njegovi vnemi pri urejanju šolske okolice. Najprej so okrog šole postavili zidano ograjo in jo tudi pobarvali. Nato so se lotili urejanja južnega dela šolskega vrta. Neobdelan, peščen in s travo poraščen svet so prekopal in zasadili večje število dreves (jablane in hruške) in okrasnega grmičevja (akacije, španski bezeg, vrtnice, jasmin). Sajenje in cepljenje dreves so opravili kar učenci sami pod Pirnatovim vodstvom. Vrtnarilo je 52 učencev, zasadili pa so skupaj 224 sadik. Šoli je nekaj sredstev (200 kron) za ureditev šolskega vrta odobril državni odbor. Ko je bilo delo opravljeno, si je vrt ogledal tudi sadjarski nadzornik in ga pohvalno ocenil.¹⁰⁵ V naslednjih letih je nadučitelj z učenci zasadil sadna drevesa in 50 trt tudi na severni in zahodni strani šole. Leta 1913 pa je Mokronožan, g. Rodič, šoli podaril sadiko lipe, ki jo je pred šolo zasadil sam nadučitelj Pirnat. Ob tej priložnosti si je šolski vrt ogledalo tudi 20 udeležencev sadjarskega tečaja v Šentrupertu pod vodstvom sadjarskega inštruktorja g. Humeka.¹⁰⁶

Mesto mokronoške šole v šolskem okraju Krško

V tem času je bila mokronoška šola podvržena c. kr. okrajnemu šolskemu svetu v Krškem, ki je vključeval 31 šol: Boštanj, Bransko-Kal, Bučko, Bušečo vas, Cerklje, Čatež, Črnečo vas, Dobovec, Hrvaški Brod, Št. Janž, Št. Jernej, Št. Jurij, Kostanjevico, Sv. Križ, Krško – meščansko šolo, Krško – ljudsko šolo, Leskovec, Veliki Podlog, Radeče, Rako, Št. Rupert, Studenec, Svibno, Škocjan, Šmarjeto, Telče, Trebelno, Tržišče, Vel. Dolino, Vel. Trn. V tem okraju je bilo 10 246 šoloobveznih učencev, od katerih jih je šolo obiskovalo 9 606. Med 31 šolami je mokronoška po številu šoloobveznih otrok zavzemala sedmo mesto in je bila tako ena izmed večjih šol v okraju.¹⁰⁷ Okrajni šolski nadzornik za krški okraj Ljudevit Stiasny je tudi po dvakrat na leto nadzoroval mokronoško šolo. Leta 1912 se je usmeril le na deško ponavljalno šolo, 1913 pa samo na 3.

¹⁰³ Šolska kronika, 1909–1913.

¹⁰⁴ Prav tam.

¹⁰⁵ Prav tam, 1911.

¹⁰⁶ Prav tam, 1913.

¹⁰⁷ Konferenčno poročilo, str. 4–5.

razred. Njegove ocene so bile ves čas pohvalne.¹⁰⁸ Šestrazrednico s poldnevним poukom v 1. in 2. razredu je leta 1912 poimenoval z »unicum«. Obenem pa je kot zanimivost v zapisniku inšpekcijske konference navedel tudi podatek, da na šoli razen dveh moških poučujejo same ženske (že naslednje leto so zaposlili še tretjega učitelja), kar je prav nenavadno za tisti čas, ko so povsod prevladovali moški učitelji.¹⁰⁹

Nadzorovanje krajevnega šolskega nadzornika v teh predvojnih letih v šolski dokumentaciji ni zabeleženo. Domnevam, da je nadučitelj namenoma izpustil dokumentiranje teh poročil, ker z nadzornikom ni bil v dobrih odnosih. Mesto krajevnega nadzornika in odbornika šolskega sveta je bilo namreč leta 1910 zaupano tukajšnjemu župniku Bukowitzu.¹¹⁰ Župnik je Pirnatu zameril liberalno držo. Po vojni so njuni slabi odnosi prerasli v odkrit spor, ki je botroval Pirnatovi premestitvi.

Delovanje šole med prvo svetovno vojno (1914–1918)

Šolsko leto 1913/14 se je normalno zaključilo 15. julija, že čez enajst dni pa je bila razglašena delna mobilizacija. K vojakom so bili vpoklicani vsi trije mokronoški učitelji: Josip Tratar, Jakob Gospodarič in nadučitelj Ivan Pirnat.¹¹¹ Po novem vojnem zakonu s 5. 7. 1912 § 82 so imeli učitelji – vojaki v deželah, kjer je bilo pomanjkanje učiteljev, posebno olajšavo. Imenovani so bili za nadomestne rezerviste. K vojakom so bili vpoklicani le v času počitnic. Vsako leto pa so bili dolžni predložiti pristojnemu okrajnemu glavarstvu dokaz o učiteljski službi.¹¹²

Že meseca avgusta 1914 se je Ivan Pirnat tako lahko vrnil na svoje nekdanje mesto in ponovno prevzel vodstvo šole. 16. septembra so normalno začeli z novim šolskim letom, nato pa so začetek pouka zaradi poljskih del, pri katerih so morali pomagati tudi otroci, prestavili po odloku c. kr. okrajnega šolskega sveta na mesec november.¹¹³ Po Evropi so se takrat že odpirala prva velika bojišča.

V Mokronogu je pouk ves čas potekal normalno, vendar so zaradi mobilizacije poučevali le v 6 razredih.¹¹⁴ Na vojno nevarnost so šolsko mladino opozarjali z raznimi predavanji o vojni, o varčevanju z živili ipd. Predavanja sta realizirala nadučitelj Pirnat in šolski nadzornik Stiasny. Sicer pa je pouk vse do leta 1917 potekal dokaj normalno. Z začetkom šolskega leta 1916/17 je 6. razred dobil paralelko, ki je delovala kot 7. razred, kar dokazuje, da število učencev takrat še ni upadalo. Tudi šolski nadzornik je opravljal svoje delo in v poročilu navajal same pohvalne ocene. To pohvalo je še dodatno okronalo priznanje deželnega šolskega sveta gospodični Randlovi in gospodu Pirnatu za izvrstne uspehe in razna dela v vojne namene. C. kr. deželni šolski svet je 1916. leta izrekel tudi zahvalo gospodu Pirnatu za »*lep uspeh III. vojnega posojila (c. kr. naučnega ministrstva)*«. ¹¹⁵

¹⁰⁸ Šolska kronika, 1909–1913.

¹⁰⁹ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹¹⁰ Šolska kronika, 1909–1913.

¹¹¹ Prav tam, 1914.

¹¹² Konferenčno poročilo, str. 14.

¹¹³ Šolska kronika, 1914.

¹¹⁴ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹¹⁵ Šolska kronika, 1917.

Šolsko leto 1916/17 se je moralo predhodno zaključiti (28. 6.) zaradi odhoda nadučitelja Pirnata k vojakom. Odšel je na bojišče v Admont, vendar si je na vse pretege prizadeval doseči oprostitev vojaške službe. S fronte se je vrnil po slabih dveh mesecih in ponovno nastopil službo. Kmalu nato ga je nekdo ovadil vojaškim oblastem, zato je bil ponovno vpoklican. Sedaj se je zanj potegnil še c. kr. okrajni šolski svet, saj brez nadučitelja šola ne bi mogla funkcionirati. Očitno je bilo, da je bil Pirnat bolj potreben šoli in Mokronogu kot pa na fronti. 30. 10. 1917 ga je deželni šolski svet odlikoval z vojnim križcem za civilne zasluge tretjega razreda. Okrajni šolski svet je zanj vložil prošnjo za oprostitev vojske. Medtem je prišlo do splošne vojaške zaprtije, ker so se odvijali najhujši boji na bližnji soški fronti (12. bitka). Pirnat je moral v Novo mesto k »Stacionskomandi«, kjer so mu odobrili dopust do odprave zaprtije. Pirnat je v tem času hudo zbolel ter odšel v deželno bolnico, kjer je ostal do 21. januarja 1918.

Drugi mokronoški učitelj Jakob Gospodarič se je medtem hrabro boril na bojiščih. K vojakom je odšel kot nadomestni rezervist 21. 7. 1914, star 22 let. Prvič je odšel na fronto v Galicijo v 87. pehotni polk, od koder je moral po enem mesecu v bolnišnico, ker je dobil ozeblino. 6. 1. 1916 je zopet odšel na fronto, tokrat na Tirolsko, kot rezervni desetnik. V bojih na M' te Cengio je bil odlikovan s svetinjo hrabrosti II. reda. Zatem je odšel na fronto v Galicijo, kjer je bil pri Stanislavu ujet. V ujetništvu je bil zaposlen kot pisar v tovarni v Druškovki (gubernija Jekaterinoslav). 12. 2. 1918 je ušel iz ujetništva in služil v pisarni III. stot. slovenskega plan. polka v Ennsu do razsula države. 21. 12. 1918 je bil kot učitelj odpuščen iz vojaške službe, nato pa je ponovno nastopil službo v Mokronogu. V času njegove odsotnosti ga je v šoli nadomeščala učiteljica Vida Heferle, ki je dobila uradni odlok za nadomeščanje šele septembra 1917, ko je bil Gospodarič zajet v ruskem ujetništvu.¹¹⁶

Tretji mokronoški učitelj Josip Tratar pa je bil narednik pri domobranskem pešpolku št. 27.¹¹⁷

Vojna je spremenila mnogo slovenskih mest in krajev v eno samo vojaško etapno¹¹⁸ postajo. Nekaj podobnega je doletelo tudi Mokronog. Leta 1917 se je vojska nastanila v šolskem poslopju. Zasedla je vse prvo nadstropje, tako da sta za pouk ostali prosti le dve spodnji učilnici, kjer se je deloma poučevalo vseh sedem razredov.¹¹⁹

Januarja leta 1918 se je iz bolnišnice vrnil v službo nadučitelj Pirnat. V tem času je deželno šolsko nadzorstvo prevzel dr. Mihael Opeka in opravil svoje prve inšpekcijske ogleda. Z mokronoško šolo je bil zelo zadovoljen. Poimenoval jo je z »Musterschule«. ¹²⁰ Na podlagi njegove ocene je deželni šolski svet celotnemu učiteljskemu zboru poslal pohvalni dekret.¹²¹

Medtem ko se je proces razpadanja Avstro-Ogrske silovito približeval vrhuncu in so antantne sile postopoma silile svoje nasprotnike v kapitulacijo, so se razmere v Mokronogu zopet počasi normalizirale. Jeseni so kot običajno že začeli z novim šolskim letom 1918/19, čez mesec dni pa so slovesno vstopili v novo državo.¹²²

¹¹⁶ Šolska kronika, 1918.

¹¹⁷ Hojan, Učiteljski tovariš.

¹¹⁸ Voj. etapa: področje za fronto, od koder se vojne enote oskrbujejo z vsemi za življenje in boj potrebnimi sredstvi, v: Slovar slovenskega knjižnega jezika, elektronska izdaja, verzija 1.0 (odslej SSKJ).

¹¹⁹ Šolska kronika, 1917.

¹²⁰ Musterschule: vzorna šola, v: Veliki nemško-slovenski slovar, elektronska izdaja, verzija 1.

¹²¹ Šolska kronika, 1918.

¹²² Slovenska kronika 1995, str. 149–151.

DELOVANJE ŠOLE V ČASU MED OBEMA VOJNAMA (1918–1941)

NOVA POLITIČNA UREDITEV (DRŽAVA SHS IN KRALJEVINA SHS) IN NOVA OBELEŽEVANJA PRAZNIKOV NA ŠOLI

Konec oktobra 1918 se je stara Avstro-Ogrska razsula kot trhel panj. Na naših tleh je iz njenih ruševin nastala Država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ta država, ki je obsegala Slovenijo (brez Prekmurja), Hrvaško (z Istro in Dalmacijo, a brez Medžimurja) ter Bosno in Hercegovino, je obstajala od 29. 10. 1918 do 1. 12. 1918, ko se je s Kraljevino Srbijo združila v Kraljevino SHS (1929 se je preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo). Slovenci so vstopili v nov civilizacijski in kulturno-politični svet, ki jim ni zagotavljal narodne enakopravnosti, prinesel pa jim je ugodnejši položaj v kulturnem, političnem in gospodarskem pogledu.¹²³

Ugodnejši položaj se je pokazal tudi na področju šolstva, ki je bilo potrebno obnove tako na materialnem kot na idejnem področju. Po letu 1918 je v Sloveniji še vedno veljala stara avstrijska šolska zakonodaja. Novo imenovana nacionalna vlada (31. 10. 1918), ki je vsebovala tudi poseben oddelek za »uk in bogočastje« pod vodstvom dr. Karla Verstovška, je uspešno izvajala le slovenizacijo šol.¹²⁴ Podobno je bilo tudi v preostalih delih Jugoslavije. Šolski zakon, ki je poenotil osnovno šolstvo v okviru jugoslovanske države, je izšel šele decembra 1929.¹²⁵

Vstop v novo državo na področju šolstva ni prinesel večjih organizacijskih in vsebinskih sprememb. Kljub temu so bili tudi v šoli deležni nove politične orientacije. Tako kot drugod po državi so tudi v Mokronogu v okviru pouka izvajali številne proslave v počastitev državnih praznikov in osebnih praznikov kraljeve dinastije Karađorđević. Zatorej so tudi Mokronožani začutili centralizacijo in povičevanje srbskega naroda.

Slovesnosti so se začele 29. 10. 1918, ko so priredili veliko manifestacijo v počastitev ustanovitve svobodne Države SHS. Slavnostna govornika, Gregor Kotar Demšar in Franc Penca, sta govorila predvsem o razpadu Avstro-Ogrske, nadučitelj Pirnat pa je šolsko mladino opozoril na veličino »današnjega zgodovinskega dne«. Slavnostno vzdušje so dopolnili s strelji iz možnarja. Pri tem pa je prišlo do zelo neljubega dogodka. Razneslo je možnar, katerega drobci so zadeli učenca 4. razreda. Zaradi hudih ran je po nekaj urah umrl. Šola mu je priredila slovesen pogreb, na katerem je govoril nadučitelj Pirnat. Poudaril je, da je mladi France Kolenc svoje življenje žrtvoval v počastitev nove Jugoslavije in obenem dejal, naj »prosi nebeščane za trajen, miren in zadovoljiv obstoj mlade države«.¹²⁶

Vstop v novo državo je naredil velik vtis na Mokronožane. Še pred proglasitvijo Kraljevine SHS so v Mokronogu pripravili še eno manifestacijo s še večjim sijajem v počastitev nove Države

¹²³ Prav tam, str. 203.

¹²⁴ Prav tam, str. 208–220.

¹²⁵ Ciperle 1987, str. 69–71.

¹²⁶ Šolska kronika, 1918.

SHS. Slovesnost so pripravili na trgu pred gostilno Šašelj. Slovesno sveto mašo je daroval pesnik Neuberger z Mirne. Slavnostne govore so imeli: nadučitelj Pirnat, župnik iz Šentjanža in trziški nadučitelj Škulj. Igrala je tudi novomeška godba.¹²⁷

Brez posebnega slavlja je mokronoška šola sprejela tudi vstop v Kraljevino SHS 1. 12. 1918. Šele čez štirinajst dni so na šoli priredili slovesnost v počastitev praznika »Ujedinjenja s Srbijo«. Naslednje leto, 21. 6. 1919, je v Trzišču mokronoško učiteljstvo izreklo slavnostno zaprisego kralju Petru I. Karađorđeviću, ki je osebno obiskal ta kraj.¹²⁸

Sprejetje novega političnega režima se je na šoli odražalo predvsem v proslavljanju državnih praznikov, pa tudi v nekaterih vsebinskih spremembah pri samem pouku. Zelo dosledno so vsa leta izvajali t. i. »patriotične šolske slavnosti«. Gre za slovesnosti, s katerimi so izražali ljubezen in predanost svoji skupni domovini Jugoslaviji in njenemu kralju ter njegovi rodbini Karađorđevićev. V teh letih Kraljevine SHS se je tako zvrstila cela vrsta praznikov. Med njimi sta bila največja Vidov dan 15. junija (srbski narodni praznik) in 1. december – dan jugoslovanskega državnega zedinjenja oz. t. i. «ujedinjenje»,¹²⁹ ko je bila oblikovana »enotna narodna država« z monarhistično obliko vladavine in centralističnim državnim ustrojem.¹³⁰ Temu primerno so bili razporejeni tudi državni prazniki po staroavstrijskem vzoru. Kot na ostalih šolah po državi so tudi v Mokronogu praznovali vse kraljeve rojstne dneve. Od leta 1918 do 1921 je za osrednji praznik veljal 12. julij – rojstni dan kralja SHS Petra I. Karađorđevića. Nato je to vlogo prevzel 17. december – rojstni dan kralja Aleksandra in po njegovi smrti 6. september – rojstni dan kralja Petra II.

Na kraljev rojstni dan, na dan ujedinjenja in na Vidov dan so na mokronoški šoli prirejali slovesnosti, ki so potekale deloma v šoli, deloma v cerkvi. Običajno je slovesnost pričel nadučitelj z nagovorom, nato so sledili spominski govori učiteljev ali učencev višjih razredov. Šolska mladina je nastopala z raznimi točkami, kot so recitali, deklamacije, dramski, telovadni in pevski nastopi. Od leta 1927 so te slovesnosti potekale kot javne prireditve v prostorih tukajšnjega sokolskega doma. Prireditvam so prisostvovali poleg šolske mladine tudi predstavniki državnih uradov in mnogi starši ter drugi krajani. Od leta 1934 se javnim prireditvam, ki so se proslavljale v sokolskem domu, pridružita še materinski dan v maju in 15. februar, dan Karađorđeve vstaje.¹³¹

Veliko sočustvovanja so na mokronoški šoli pokazali ob smrti kralja Aleksandra 9. 10. 1934, ko je bil ubit v atentatu v Marseillesu. V tamkajšnjem sokolskem domu so postavili « ... katafalk v črnini, zelenju in lučkah, kamor se je hodilo prebivalstvo poklanjat ... V častni straži so se vrstili člani Sokola, Požarne brambe, združenja obrtnikov in prosvetnega društva. Šolska komemoracija, ki je potekala 16. oktobra pred katafalkom v sokolskem domu, je bila izraz globokega spoštovanja šolske mladine, ki se je poslavljal od mrtvega kralja. Mladina se je 18. oktobra udeležila tudi javne komemoracije v cerkvi in na trgu. Žalni govor sta imela za odrasle nadučitelj Pavel Herbst, za šolsko mladino pa učenec Janko Višček.»¹³² Tako je zapisal kronist in z rdečim pisalom dodal: »Slava Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju! Čuvajmo Jugoslavijo!« Mesto državnega praznika na dan kraljevega rojstnega dne je poslej prevzel 6. september, dan rojstva novega jugoslovanskega

¹²⁷ Prav tam.

¹²⁸ Prav tam, 1919.

¹²⁹ Prav tam, 1918–1941.

¹³⁰ Slovenska kronika 1995, str. 222–223.

¹³¹ Šolska kronika, 1918–1941.

¹³² Prav tam, 1934–1935.

kralja Petra II. Še vrsto let pa so pouk 17. decembra v mokronoški šoli posvetili spominu na umrlega kralja Aleksandra. Pa tudi proslava na dan »ujedinjenja« je bila posvečena v spomin na tragedijo, ki se je zgodila v Marseillesu.¹³³

Predanost in spoštovanje kraljeve družine so na mokronoški šoli izkazovali tudi z drugimi spominskimi dnevi, povezanimi z osebnimi prazniki kraljeve dinastije. S slovesno sveto mašo so 28. junija počastili god kralja Petra I.. K slovesnosti je nadučitelj povabil tudi vse predstavnike državnih uradov in vsa društva. Ob tej priložnosti je leta 1919 v Mokronogu tudi prvič zadonela kraljevska slovanska himna: »Bože pravde, ti što spase ...«¹³⁴ Pouka prosti dnevi so bili od 3. do 11. 6. 1922 zaradi vsesplošnega slavlja ob poroki kralja Aleksandra 8. 6. 1922. Od leta 1927 so na šoli obeleževali tudi rojstni dan prestolonaslednika Petra II. (6. september) in rojstni dan kraljice Marije (9. januar). V ta namen so priredili slovesno sveto mašo, nato so po posameznih razredih razredniki pripravili primeren nagovor, učenci pa so nastopili z deklamacijami in petjem. Na predvečer desetega rojstnega dne prestolonaslednika Petra leta 1933 je šolska mladina kot naraščaj tukajšnjega sokolskega društva zakurila kres pri sv. Florijanu.¹³⁵

Zemljepis in zgodovina sta bila med obvezne predmete na ljudski šoli uvrščena že s šolskim zakonom iz leta 1869, »... predvsem z namenom, da se pri mladini že v otroški dobi goji ljubezen do rodnega kraja, rodne dežele in do mogočne Avstrije.«¹³⁶ Zgodovina je ostala domoljubno naravnan učni predmet tudi v času Kraljevine Jugoslavije. Navada je bila, da so učitelji v okviru teh ur prirejali spominske dneve na dan različnih obletnic in dogodkov, ki so bili tako ali drugače pomembni za skupno državo. Ves čas pa je bilo čutiti močan centralistični vpliv, ki je povečeval vlogo Srbije.

V Mokronogu so v okviru zgodovinskih ur obeležili 8. 1. 1919 Vodnikovo stoletnico, 21. 9. 1925 so proslavili prenos kosti Petra II. Petroviča Njegoša, 10. 10. 1925 so opozorili na koroški plebiscit, v mesecu maju 1926 pa na petdesetletnico Cankarjevega rojstva. 21. 2. 1927 so se spomnili 1100-letnice rojstva sv. Cirila in 30. 5. 1927 desetletnice manjšinske deklaracije. Razredniki so pri zgodovinskih šolskih urah v šolskem letu 1927/28 počastili tudi desetletnico smrti dr. Janeza Evangelista Kreka, obletnico premirja v prvi svetovni vojni, pomen Društva narodov in petdesetletnico rojstva Otona Župančiča. V šolskem letu 1928/29 so proslavili deseto obletnico prebitja solunske fronte in obletnico osvoboditve Slovenije ter petindvajsetletnico smrti Jovana Jovanoviča–Zmaja. Od tega leta dalje se v kroniki kontinuirano ponavlja obeležitev dneva sv. Save – 27. januarja, in pa obletnica rojstva Josipa Juraja Strossmayerja – 4. februarja. Oba praznika sta se proslavila tudi cerkveno s svetimi šolskimi mašami ter z nagovori, dramskimi, pevskimi in recitatorskimi nastopi učencev, ki so se jih udeleževali učenci, združeni po več razredov skupaj.

Razredi so med poukom skupaj proslavili tudi stodvajseto obletnico ustanovitve Ilirskih provinc. 31. 10. 1931 so se spomnili sto let Levstikovega rojstva. V letu 1932 so obeležili še Vuka Karadžića (20. 2.), Jurija Washingtona (27. 2.), dr. Miroslava Tyrša (ob stoletnici rojstva 5. 3.), v letu 1933 pa stoletnico smrti Djurija Jakšića, sedemdesetletnico smrti Antona Martina Slomška (30. 9.) in obletnico rojstva Jovana Jovanoviča–Zmaja (21. 1.). Slomškov dan so obeleževali tudi v prihodnjih letih. 9. 9. 1933 so se spomnili na obletnico septembrskih dogodkov v Ptujju,

¹³³ Prav tam.

¹³⁴ Prav tam, 1919.

¹³⁵ Prav tam, 1933–1934.

¹³⁶ Ravnikar, Letno poročilo, str. 1.

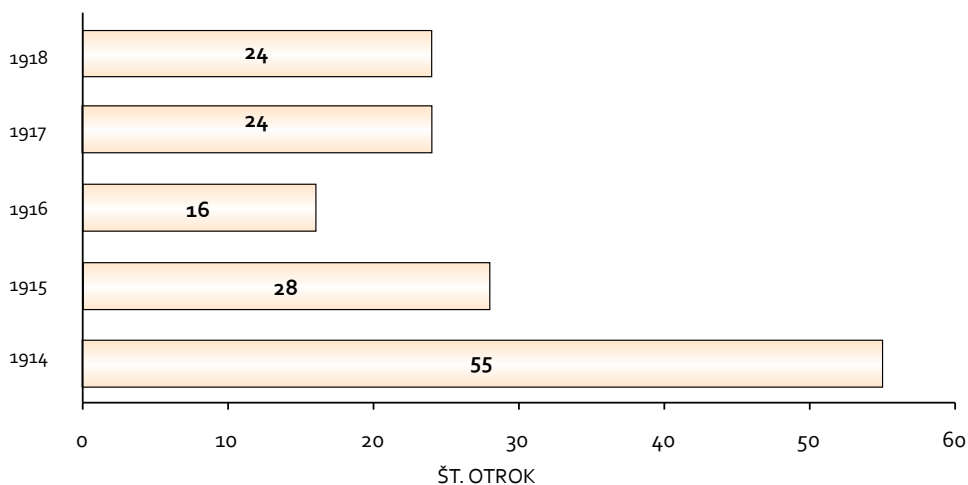
tega leta je bila tudi dvajsetletnica vstopa srbskih rekrutov iz južne Srbije v srbsko vojsko (16. 4. 1934). 19. 5. 1934 so proslavili stoletnico rojstva prvega slovenskega čebelarja Antona Janše. 2. 5. 1934 so začeli s praznovanjem Jadranskega tedna, 5. 5. 1934 pa so proglasili za t. i. »dečji dan« ali dan otroka, 19. november je postal dan miru. V letu 1935 so proglasili obrtni teden (3.–7. 12.), izseljeniški teden (10.–15. 12.), narodno obrambni dan (10. 5.) in tuberkulozni teden (20.–25. 5.). Oktobra 1938 so se spomnili smrti kneza Arzena, nato pa še smrti in pogreba papeža Pija X.¹³⁷

V zadnjih letih pred drugim svetovnim spopadom se kronist in upravitelj Andrej Zupančič ni več ukvarjal z zabeleževanjem šolskih slovesnosti. Zdi se, kot da bližajoča se vojna ni več zbujala potreb po slovesnostih.

Obdobje upravitelja Ivana Pirnata (1918–1925)

Posledice prve svetovne vojne se pokažejo v zmanjšanju števila šoloobveznih otrok

Prva svetovna vojna na prvi pogled na šoli ni povzročila večjih sprememb. Učenci so v času vojne domala nemoteno obiskovali pouk, število šoloobiskujočih kljub vojni ni padlo, celo nasprotno. Stanje pa se je močno spremenilo po končani vojni. V času vojne se je namreč rodilo bistveno manj otrok. Najmanj, le 16, leta 1916.

Število novorojenih otrok med prvo svetovno vojno v mokronoškem šolskem okrožju¹³⁸

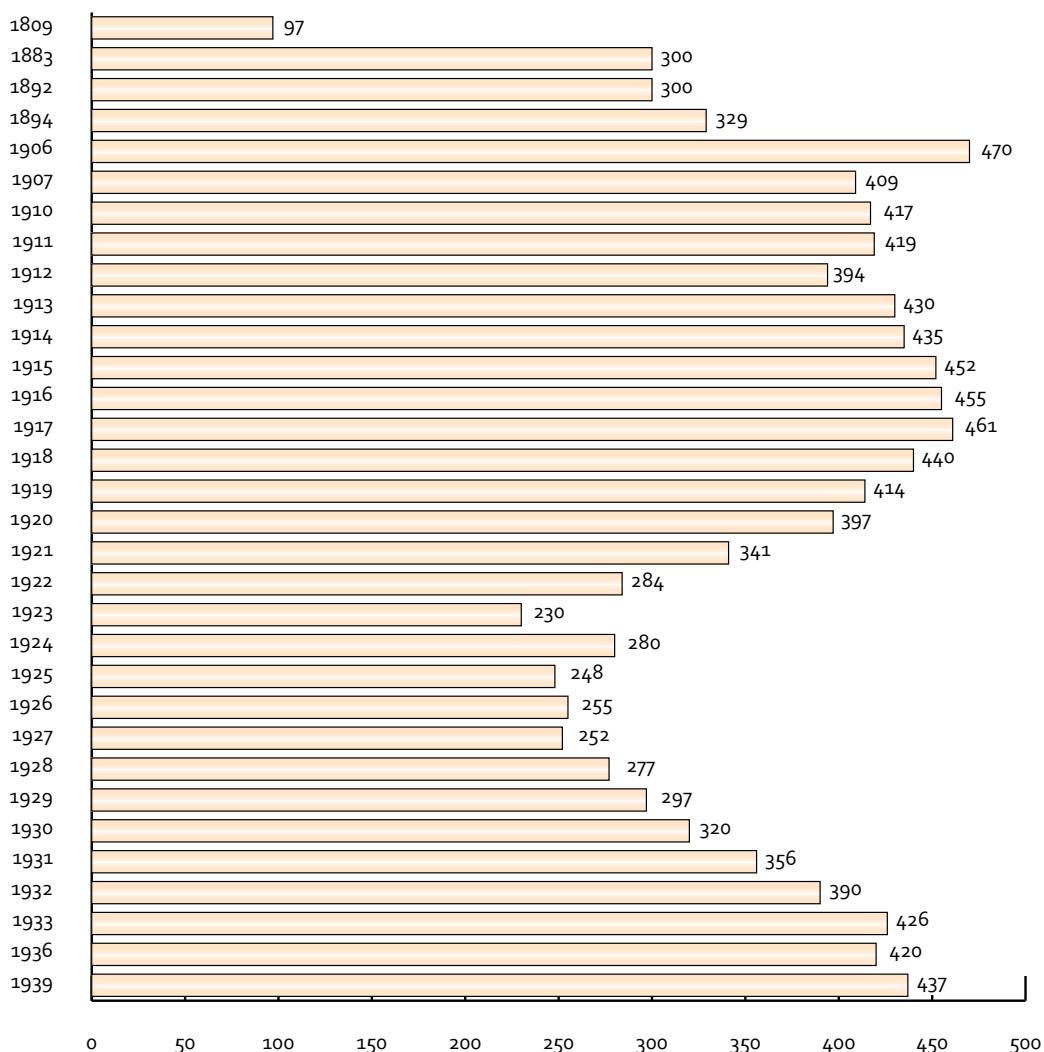
Nizka rodnost je bila prav gotovo pogojena z vojnim stanjem, ki je mobiliziralo večino moškega prebivalstva. Mnogi med njimi se z bojišč niso vrnil. Zelo pogoste pa so bile tudi selitve prebivalstva iz Mokronoga v druge kraje Slovenije, kar je prav tako kot drugod po Sloveniji povzročila prva svetovna vojna.¹³⁹

¹³⁷ Šolska kronika, 1919–1940.

¹³⁸ Glavni katalog ljudske šole v Mokronogu, II. 139, Mokronog 1909–1919 (odslej Glavni katalog).

¹³⁹ Prav tam.

Prvi upad šoloobiskujočih otrok so občutili šele v zadnjem letu vojne, nato pa je število vztrajno upadalo. Od leta 1920, ko so postali šoloobvezni otroci, rojeni v času vojne, je število šoloobiskujočih upadlo za okoli 50 otrok. Najbolj kritično je bilo v šolskem letu 1922/23, ko je šolo obiskovalo le 230 učencev, to pomeni skoraj polovica manj kot pred in med vojno.

Prikaz števila šoloobveznih otrok v času od 1894 do 1939¹⁴⁰

Število šoloobveznih otrok je sunkovito naraslo zopet v šolskem letu 1924/25, ko je šoloobvezna postala prva povojna generacija. Že naslednje šolsko leto 1925/26 je število spet upadlo, nato pa konstantno naraščalo in konec tridesetih let skoraj doseglo predvojno stanje.

¹⁴⁰ Šolska kronika, 1909–1936. Podatki za čas 1910–1922 so povzeti po diplomski nalogi (v: Damjana Blažič, Razvojne stopnje Osnovne šole Mokronog od njenih začetkov do II. svetovne vojne, Mirna 1998) in niso preverjeni. Dopuščam možnost, da bi prišlo do zamenjave števila šoloobveznih in šolo obiskujočih otrok. Za leta, ki v razpredelnici niso navedena, podatkov ni na razpolago.

Ustanovitev stalne osemrazrednice (1919)

Ob ustanovitvi Države SHS je imela mokronoška šola status stalne šestrazrednice s paralelko k prvemu razredu, kar je bilo potrjeno z odlokom visokega deželnega šolskega sveta z dne 16. 5. 1911, št. 2730.¹⁴¹ Tudi po razpadu Avstro-Ogrske je po Sloveniji še naprej veljala stara avstrijska šolska zakonodaja, čeprav so si napredni učitelji prizadevali doseči modernizacijo in poenotenje šolske zakonodaje. Takoj so začeli z odpravljanjem nemškega učnega jezika.¹⁴² Tudi v Mokronog je že 12. 2. 1919 prispel odlok iz Krškega, ki je uzakonil nemščino kot neobvezen predmet. Poslej so jo lahko poučevali le tri ure tedensko, in to le tiste učence, ki so se zanjo prostovoljno odločili. Kot obvezen učni predmet na šoli pa je odlok uzakonil srbohrvaščino.¹⁴³

Kmalu po razglasitvi Kraljevine SHS je bila z odlokom visokega šolskega sveta z dne 20. 10. 1919, št. 14290, mokronoška šola razširjena v osemrazrednico s stalnimi mesti. Na novo so zaposlili tudi dva učitelja – za sedmi in osmi razred. Vse leto 1920 je prvič v 6., 7. in 8. razredu potekal strokovni pouk. Na šoli so na novo poučevali francoski in latinski jezik, učili so se tudi nemščino. Sicer pa na šoli niso poučevali po učnem načrtu, ki je bil predpisan za osemrazrednice, temveč po načrtu, ki je bil sestavljen iz načrtov za meščanske šole in deloma za osemrazrednice.¹⁴⁴ To je bila posledica osebnih teženj takratnega nadučitelja Ivana Pirnata, ki je bil šolski nadučitelj vse do leta 1925. Pirnat je v šolskem letu 1919/20 opravil tečaj za meščanske šole III. skupine v Ljubljani. Udeležil se je tudi tečaja za trgovske predmete na državni obrtni šoli v Ljubljani. Na tečaje je pošiljal tudi svoje učitelje. Tako sta se gospodinjskega tečaja v Ljubljani leta 1921 udeležili učiteljici Babnik in Dolžan, učitelj Rudolf Wagner je opravil izpit za meščanske šole, Just Hvala pa je dobil študijski dopust za študij na umetnostni akademiji v Zagrebu, kjer je opravil štiriletni študij.¹⁴⁵

Kot poseben predmet so na šoli poučevali tudi poljedelski pouk; od 5. razreda dalje so po dve uri tedensko poučevali kmetijstvo kot praktično delo iz vrtnarstva in sadjarstva na šolskem vrtu.¹⁴⁶

Spor med upraviteljem Pirnatom in župnikom Bukowitzem

Živahnost in vnema, ki sta do sedaj prežemali tukajšnjo šolo, pa sta v prvi polovici dvajsetih let zastali. Nadučitelj Pirnat je začel zanemarjati svoje delo. Vse bolj je v ospredje prihajal njegov spor z župnikom Bukowitzem. Do začetka dvajsetih let je šolo vzorno vodil, tako vsaj pričajo poročila deželnega šolskega nadzornika. Nobeden od nadzornikov, ne Miha Opeka ne Ljudevit Stiasny, ob ogledu šole nista našla pomanjkljivosti. Nasprotno, mokronoško učiteljstvo je večkrat dobilo skupno pohvalo visokega šolskega sveta (zadnjič 1920).¹⁴⁷ Čeprav je bil Pirnat vzoren upravitelj in je užival naklonjenost šolskih nadzornikov, pa ni bil v dobrih odnosih z mokronoškim župnikom. Trenje je bilo opaziti že septembra leta 1919, ko je Pirnat prosil župnika Bukovitzza,

¹⁴¹ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹⁴² Ciperle 1987, str. 71.

¹⁴³ Šolska kronika, 1919.

¹⁴⁴ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹⁴⁵ Šolska kronika, 1919–1925.

¹⁴⁶ Prav tam, 1924–1925.

¹⁴⁷ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

naj v nedeljo, 14. 9. 1919, oznani za začetek šole in daritev svete maše 18. september. V nedeljo oznanila ni bilo. Za šolo je bil to zelo neprijeten, domala kar sramoten dogodek. Šele prihodnjo nedeljo, 21. 9. 1919, je občinski sluga pred cerkvijo naznanil pričetek šole za ponedeljek, 22. 9. 1919, brez svete maše in klicanja sv. Duha.¹⁴⁸

Spor, ki je imel korenine že od samega prihoda nadučitelja Pirnata na šolo, se je v prihodnjih letih še stopnjeval in končno pripeljal do Pirnatove premestitve. Nesoglasje med upraviteljem Pirnatom in krajevnim šolskim odborom, katerega član je bil tudi župnik Bukowitz, je razvidno v sejnem zapisniku krajevnega šolskega odbora leta 1922, kjer se upravitelju očita, da je nabavil nekaj stvari brez dovoljenja krajevnega šolskega sveta. Spor med upraviteljem Pirnatom in krajevnim šolskim svetom, »pravzaprav le z župnikom Bukowitzem«, je poudaril poročevalec v dokumentacijski mapi, je trajal nepretrgoma vse do 19. 10. 1924. Takrat je krajevni šolski svet sprejel sklep o odstopu. Posle krajevnega sveta je prevzel Edo Vencajz. Naslednje leto, 9. 6. 1925, so na seji šolskega sveta razrešili Pirnata z mesta šolskega upravitelja in ga premestili v Žužemberk, upraviteljske posle pa je prevzel Pavel Herbst.¹⁴⁹ Obenem so premestili še tri učitelje: Jožo Ahačič v Novo mesto, Lada Vaniča v Ribnico in Ruda Gašperina na Vič. Spor s Pirnatom se je nato vlekel še vrsto let. Pirnat se je namreč v času svojega službovanja v Mokronogu pri učiteljski tiskarni zadolžil za 16 000 din. Tiskarna je za poravnavo tega dolga terjala krajevni šolski svet mokronoške šole. Krajevni šolski svet pa je na seji 29. 4. 1926 sklenil, da ne bo prevzel odgovornosti za nezakonit dolg in je vso odgovornost za poravnavo dolga zvrnil na bivšega upravitelja. Tiskarna je zadevo predala okrožnemu sodišču v Novem mestu, ki je leta 1928 tožbo rešilo ugodno za krajevni šolski svet. Učiteljska tiskarna se je nato pritožila na prizivno sodišče v Ljubljani, ki je leta 1929 razveljavilo rzsodbo novomeškega okrožnega sodišča in zahtevalo, da šolski svet poravnava dolg. Šolski svet je takrat sklenil, da bo vložil revizijski postopek na najvišje sodišče v Zagrebu. V tej situaciji je odborni blagajnik župnik Bukowitz poslal pismo, v katerem je naznanil svoj odstop z mesta šolskega odbornika.¹⁵⁰ Šolski svet je takoj sklical sejo, podrobno pregledal Bukowitzovo odstavko in ponovno proučil sodbo ter sklenil, da bo odbor vendarle najel posojilo v višini 40 000 din za poravnavo tožnega zneska in zapadlih stroškov. Zaplet se v prihodnje ni dokončno razrešil. Zapisnik zadnje likvidacijske seje krajevnega šolskega odbora poroča, da prošnja za najetje posojila še ni razrešena, pa tudi zahtevana disciplinska preiskava proti bivšemu upravitelju Pirnatu ni izvedena. Učiteljska tiskarna si je medtem iz imetja šolske občine v svoje imetje vknjižila 26 098,29 din (za toliko je narasel prvotni dolg 16 000 dinarjev) za poravnavo svoje terjatve.¹⁵¹

Težko bi rekli, zakaj je prišlo do tega spora. Morda je bil le osebnih narave, zdi pa se, da je župnik zameril upravitelju njegov liberalni pristop. Prav Pirnat je namreč šolo povezal s tukajšnjim sokolskim društvom, jo vzpodbujal z obrtno dejavnostjo ter jo usmerjal v kmetijstvo, cerkvi pa ni puščal večjega vpliva. V svojem dvanajstletnem delovanju ni v kroniko niti enkrat zapisal kakšne pohvalne besede v korist cerkvi niti ni vodil evidence o verskih vajah.¹⁵²

¹⁴⁸ Šolska kronika, 1919.

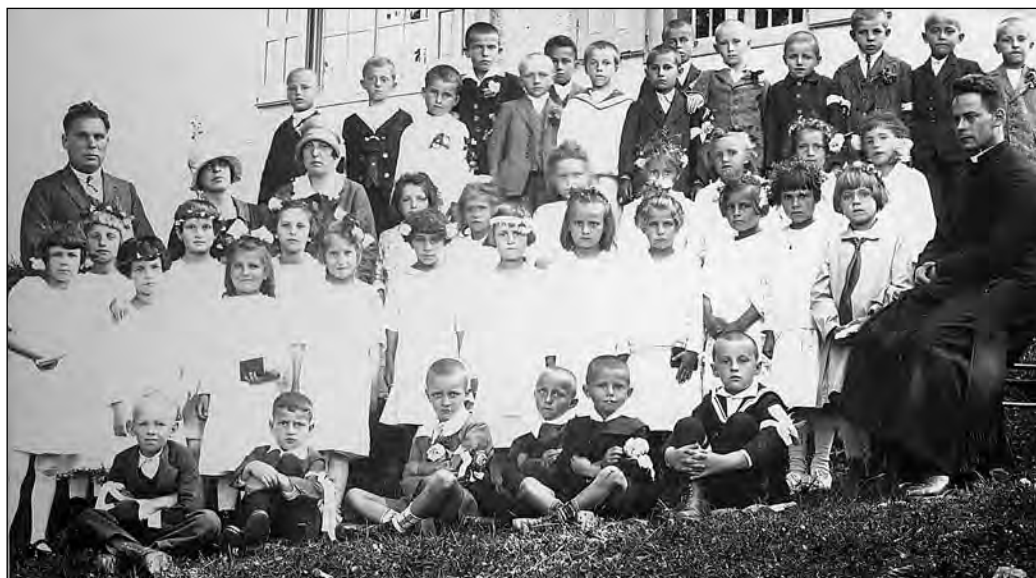
¹⁴⁹ 10. maja 1927 je kronist mokronoške župnije zapisal: »... stari liberalno, klerikalno samostojno misleči nadučitelj Iv. Pirnat je odlezel pred 2 letoma, sedaj je bolje.«

¹⁵⁰ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹⁵¹ Prav tam.

¹⁵² Šolska kronika, 1919–1925.

Obdobje upravitelja Pavla Herbsta (1925–1936)

Nadučitelj Pavel Herbst in dve učiteljici (na sredini levo) pri prvem obhajilu na Gori 12. junija 1927. Fotografija v Kroniki Župnije Mokronog. *Kroniko hrani Župnija Mokronog.*

Ko je bil Ivan Pirnat 5. 6. 1925 premeščen v Žužemberk, je posle upravitelja prevzel Pavel Herbst. Herbst je bil rojen 27. 10. 1898 v Ljubljani, kjer je obiskoval I. deško meščansko šolo. Na mokronoško šolo je prišel politično premeščen, star sedemindvajset let. Takoj je začel z delom, ki ga je Pirnat poprej zanemaril. Pregledal je stanje na šoli, uredil inventarni zapisnik, učila in knjižnico ter izpopolnil šolsko kroniko, ki je Pirnat ni vodil od leta 1922 dalje.

19. 6. 1925 je šolski nadzornik Leopold Levstik temeljito proučil situacijo na šoli ter na inšpekcijski konferenci podal zelo kritično poročilo: »Šolski obisk je mnogo boljši, kakor je bil v preteklih letih ... Senčna stran te šole je, da so upraviteljski posli, tj. notranja uprava šole, zelo zanemarnjeni, kar pa seveda ni krivda sedanjega šolskega upravitelja. Pri pregledovanju šolskih uradnih spisov ... pa sem opazil, da se je te zelo površno vodilo ... Iz vsega postopanja g. upravitelja Pirnata je razvidno, da je izvajal nad podrejenim učiteljstvom nekak terorizem ... Zato učiteljstvo samo ne nosi krivde, da se na osemrazrednici niso dosegli uspehi, ki jih doseže petrazrednica v najslabšem slučaju.«¹⁵³

Šola je poslej na novo zaživela. Novi upravitelj je začel popolneje voditi šolsko kroniko, tako da odslej razpolagamo tudi s podatki o šolskih izletih, verskih vajah, o zdravstvenem stanju učencev, stavbnih spremembah itd.¹⁵⁴ Njegov prihod na šolo in prva leta delovanja je pohvalil celo župnik Bukowitz: »... sedaj je boljje.«¹⁵⁵

¹⁵³ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹⁵⁴ Šolska kronika, 1919–1925.

¹⁵⁵ Kronika Župnije Mokronog, str. 1.

Učiteljski	<p>1. raz.: Marija Bizjak 2. " : Elizabeta Zupanič 3. " : Alfonsa Babnik 4. " : Lora Heinzel 5. " : Boris Mexina 6. " : Mihalj Zupanič 7. " : Milina Perko 8. " : Pavel Herbst.</p>
Zbor:	<p>Zenstva rec. dela je poučevala Milada Brlec, srbohrvasčina in deloma petje Omatka Čičarič.</p>
Premestitve:	<p>Ostanke na obravnavo shranje: do sta podala h vojnem oblasti učitelj Ernest Stanič in učiteljica Vidla Štavarčič-Speferle.</p>
	<p>Mameščina pa sta bila: stalna: Marija Bizjakova, Min. presp. o. n. 13034/14 dne 6.2.1926. Rojena 2.2.1902 - abs. učit. v Ljublj. prejela vrednostno sprič. št. 1. 2. jul. 1924 - vsprosiljevanostno št. 194 - 15. nov. 1923</p>
	<p><u>Kontraktualna:</u> Boris Mexina - vd. knj. ljub. obl. 6269 x dne 8. okt. 1926. Rojen 15./1903/14.</p>

List iz kronike šole v Mokronogu. Spisal Pavel Herbst, šolsko leto 1926/27. Kroniko hrani OŠ Mokronog.

Šolski okoliš

V šolski okoliš Državne osnovne šole Mokronog je bilo vključenih več vasi: Mokronog, Bačje, Gorenja vas, Križni Vrh, Dolenje Laknice, Srednje Laknice, Zgornje Laknice, Log, Martinja vas, Ostrožnik, Pugled, Ribjek, Slepšek, Sv. Križ, Sv. Vrh, Hrastovica, Most in Bruna vas. Prvih petnajst vasi je sodilo v okvir občine Mokronog, Hrastovica in Most sta pripadali občini Šentrupert, Bruna vas pa občini Tržišče. Najdlje so v šolo hodili učenci iz Dolenjih Laknic (7,3 km). Učence je na poti v šolo ovirala zlasti slaba pot, pa tudi vremenske nevšečnosti. Nadmorska višina teh krajev doseže v povprečju okoli 250 metrov, nekateri kraji tudi nad 400 metrov. Kljub sorazmerno nizkemu svetu so za območje značilne dokaj hude zime in povodnji.¹⁵⁶ V hudi zimi leta 1929 otrok iz okolice Mokronoga ni bilo v šolo cel mesec. Takrat so vseh osem razredov stisnili v enega samega, pa je kljub temu ta štel le 25 učencev.¹⁵⁷

Iz tako širokega šolskega okoliša je v šolo prihajalo kar precejšnje število otrok. Podatki, s katerimi razpolagamo, kažejo, da so učenci kar redno obiskovali šolo, saj število šoloobveznih bistveno ne odstopa od števila vpisanih otrok v šolo.¹⁵⁸ Nekaj učencev je šolo obiskovalo v drugem šolskem okolišu, zelo redki so bili obiska šole opravičeni. Vsi v šolo vpisani učenci so bili

Pregled k načrtu šolskega okoliša

Šolski okoliš: Mokronog *Šolski okoliš: Šentrupert* *Šolski okoliš: Tržišče*

Šolski okoliš: Bruna vas

Št.	Ime vasi ali zasejca	Šolska občina	Šolski okoliš	Šolski okoliš	Šolski okoliš	Šolski okoliš	Šolski okoliš	Šolski okoliš	Šolski okoliš
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	Mokronog	Mokronog	73	12	15	129	257		
2.	Bačje		2	53		2		slaba pot	
3.	Gorenja vas		11	32	42	6	410		
4.	Križni vrh		5	31	23	2	419		
5.	Dolenje laknice		25	63	33	25	245		
6.	Srednje laknice		16	41		14	244		
7.	Zgornje laknice		33	37	45	16	275		
8.	Log		16	33	43	49	261		
9.	Martinja vas		29	12	2	24	262		
10.	Ostrožnik		24	29	31	26			
11.	Pugled		13	15		25			
12.	Ribjek		5	24	10	16			
13.	Slepšek		25	2	23	24	271		
14.	Sv. Križ		12	26	3	9	286		
15.	Sv. Vrh		36	4	5	28	418		
16.	Hrastovica	Š. Šentrupert	11	41	41	15	229	obiskuje šolo v ...	
17.	Most		0	49		5	16		
18.	Bruna vas	Tržišče	12	24	3	24	257		

Mokronog 9. III. 1934

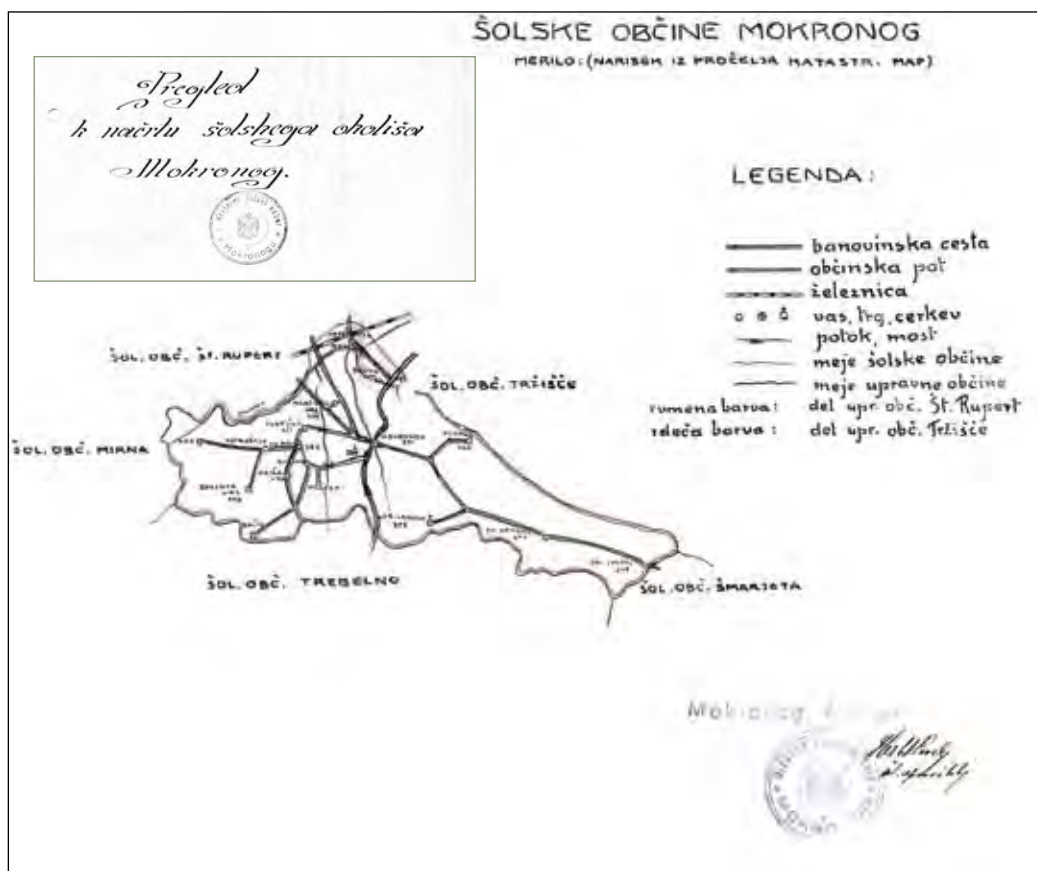

¹⁵⁶ Slovenski šolski muzej v Ljubljani, Dokumentacijska mapa za osnovno šolo Mokronog: Pregled k načrtu šolskega okoliša, Mokronog 1934 (odslej Načrt šolskega okoliša).

¹⁵⁷ Kronika Župnije Mokronog, str. 18.

¹⁵⁸ Šolska kronika, 1919–1941.

rimokatoliške vere, jugoslovanske narodnosti (z izjemo enega Čeha), njihov materni jezik pa je bil slovenski.¹⁵⁹

Načrt šolske občine Mokronog. 9. marca 1934, zrisal Pavel Herbst. Načrt hrani Slovenski šolski muzej v Ljubljani.

Obrtno nadaljevalna šola

Obrtno nadaljevalna šola je delovala od 14. 12. 1898 do 10. 6. 1914, ko je bila zaradi vojne začasno prekinjena, nato pa je po vojni neprekinjeno delovala do leta 1927. Obrtno nadaljevalna šola je obsegala en pripravljalni razred ter redni 1. in 2. razred. Na začetku je delovala v okviru šestrazredne ljudske šole v Mokronogu. Financirala se je iz lastnega sklada, v katerega so se stekali stalni prispevki C. kr. ministrstva za javna dela, Kranjskega deželnega odbora, Trgovinske in obrtniške zbornice v Ljubljani, Občine Mokronog ter Zadruga svobodnih, rokodelskih in dopuščenih obrtnikov v Mokronogu in Okrajne posojilnice Mokronog. Nadzorstvo in gospodarsko skrb je prevzel šolski odbor, ki so ga sestavljali: župan šolskega okraja kot predsednik,

¹⁵⁹ Prav tam, 1924–1925.

zastopnik obrtnikov ter članov, izvoljenih po javnem razpisu ministrstva za uk in bogočastje. Nadaljevalno šolo so morali obiskovati vsi vajenci iz mokronoškega šolskega okrožja in krajev v oddaljenosti 3 km od šolskega poslopja.¹⁶⁰ Pogoji za sprejem je bilo dokazilo o opravljeni ljudski šoli in zadovoljivem znanju iz branja, pisanja in računanja, kar je bilo običajno treba dokazovati s sprejemnim izpitom. Poleg tega pa je moral obrtniški mojster, pri katerem je učenec opravljal vajeništvo, šoli podati potrdilo, da bo svojemu učencu omogočal redno obiskovanje pouka. Pouk je bil brezplačen. Ob sprejemu v šolo je vsak učenec prispeval le eno krono za učila. Nekateri učenci so bili oproščeni tudi tega prispevka. Pouk na nadaljevalni šoli je trajal 7 mesecev, pričel se je 1. oktobra, zaključil pa zadnjo nedeljo v aprilu. Poučevanje je običajno potekalo ob nedeljah od 8. do 10. ure dopoldan ter ob četrtnih od 17. do 20. ure popoldan.¹⁶¹ Učni načrt je odobrila deželna vlada. V Mokronogu so poučevali predvsem splošne predmete. Specifičnih strokovnih predmetov, kot so: gradivoznanstvo za živilske obrtnike, zidarje, kamnoseke in za oblačilne obrti ter tehnologija in motoroznanstvo za les, kovine in motoroznanstvo pa v Mokronogu niso izvajali. Prav tako na urniku ni bilo zakonoznanstva.¹⁶² Tukajšnji vajenci so se šolali največ za sledeče poklicne profile: ključavničar, čevljar, usnar in pek.¹⁶³

Predmetnik na obrtno nadaljevalni šoli.¹⁶⁴

UČNI PREDMET	Pripravljalni razr.	1. razred	2. razred
Učni jezik – slovenski	2	/	/
Pisanje	1	/	/
Računanje	2	/	/
Risanje	2	/	/
Geometrijski in projekcijski nauk	/	1	/
Geometrijsko, projekcijsko, prostoročno risanje	/	3	/
Strokovno risanje	/	/	4
Poslovni sestavki in obči obrtni predpisi	/	2	/
Obrtno računstvo in obrtno knjigovodstvo	/	2	3
Verouk, skupno za vse tri oddelke	1	1	1
Skupaj:	8	9	9

V pripravljalnem razredu so bili deležni pouka iz učnega jezika, pisanja, računanja in risanja. Kot učni jezik se je uporabljala slovenščina, pri kateri so vadili branje, razpravljali o berilih, zapisovali pravopisne vaje, pisali obnove in prosta pisma (zahvalna, prijateljska in vljudnostna). Pri pisanju so se urili v latinski, šilasti in krožni pisavi. Pri računanju so vadili osnovne računske operacije celih in desetinskih števil, pri čemer se je spodbujalo uporabo najpreprostejših bližnjic. Računali so s preprostimi ulomki. Učence so urili s praktičnimi zgledi, s posebnim ozirom na metrične mere in uteži. Poleg pisnega računanja so spodbujali tudi računanje na pamet. Pri risanju so se učili uporabljati ravnila, trikotnike in šestila. Risali so preme črte, geometrične like

¹⁶⁰ Leta 1914 je bilo vpisanih 34 vajencev, v: ARS, AS 33 Deželna vlada v Ljubljani, Konvoluti obrtno nadaljevalnih šol, št. 519 (odslej ARS, Obrtno nadaljevalna šola). Spisi, ki se nanašajo na obrtno nadaljevalno šolo v Mokronogu. Inšpekcijsko poročilo z datumom 2. 5. 1914.

¹⁶¹ ARS, Obrtno nadaljevalna šola, Pravilnik iz leta 1913.

¹⁶² Prav tam, Učni načrt iz leta 1913.

¹⁶³ Osnovna šola Mokronog, Matični listi 1919–1936.

¹⁶⁴ ARS, Obrtno nadaljevalna šola, Učni načrt iz leta 1913.

in preproste ornamente. Pri prostem risanju so po predrisih na tabli prisovali listne in cvetlične oblike ter rozete. Uporabljati so smeli le svinčnik. Risbe so morali opisovati z lično pisavo. Paziti so morali na primerno razdelitev prostora na risalnem listu, na natančnost in snažnost. V 1. razredu obrtno nadaljevalne šole so imeli na urniku geometrični in projekcijski pouk, pri katerem so obravnavali geometrijska telesa: prizmo, piramido, cilindar, stožec in kroglo. Pri geometrijskem, projekcijskem in prostoročnem risanju so se seznanili z uporabo risalnih priprav, izrisovali preme črte in krožne like ter prostoročno risali listne in cvetlične oblike. Predmet poslovnih sestavki in obči obrtni predpisi je bil namenjen urjenju ustnega in pisnega izražanja misli, vajam iz pravopisa in učenja pisanja poslovnih sestavkov, opravičnih in javnih naznanil. Strokovno risanje v 2. razredu je bilo prilagojeno umetelni obrti, za katero se je učenec šolal. Pri obrtnem računstvu 1. razreda so ponavljali osnovne računске operacije, metrske mere in uteži, računali z ulomki, vadili sklepni račun, razdelbni račun ali laško praktiko, poprečni račun, delno pravilo, zmesni račun, kvadriranje, kvadratni koren ter merili in izračunavali površine in vsebine teles. V 2. razredu pa so obravnavali odstotni in obrestni račun, trgovski izračun, izračun prodajne cene obrtnih izdelkov z ozirom na materialne in obratne stroške, delovne mezde, obratno glavnico ter preračunavali valute po tečaju. Obrtno knjigovodstvo je bilo namenjeno spoznavanju trgovske plati obrtniškega poklica. Delali so vaje v izpisovanju menic, not in računov. Spoznavali so namen knjigovodstva in vodenja opravičnih knjig.¹⁶⁵

Učiteljci Sušnik in Barle sta vodili gospodinjski tečaj na Gori 22. decembra 1929. Fotografija iz Kronike Župnije Mokronog. *Kroniko hrani Župnija Mokronog.*

Šolski upravitelji o delovanju obrtno nadaljevalne šole v šolski kroniki šole Mokronog niso pisali. Šola se tudi navzven ni predstavljala. Šole ob zaključku šolskega leta 1924/25 so prvič, odkar je šola delovala, z velikim ponosom priredili razstavo pisnih in risarskih izdelkov. Šolsko

¹⁶⁵ ARS, Obrtno nadaljevalna šola, Učni načrt iz leta 1913.

leto so v naslednjih dveh letih še zaključevali z razstavo, nato pa so z nastopom šolskega leta 1927/28 zaradi finančnih težav obrtno nadaljevalno šolo zaprli. Tudi v naslednjih letih kljub prizadevanju Mokronožanom ni uspelo odpreti njenih vrat. Kronist Pavel Herbst je vsako leto vztrajno opozarjal na finančne težave, ki onemogočajo odprtje obrtne šole.¹⁶⁶ Želje po obrtni šoli niso bile majhne, saj je bil Mokronog znano naselje z bogato obrtniško tradicijo, ki sega že v 16. stoletje. Mokronoški obrtniki so bili organizirani v cehe. Poznana sta bila zlasti usnjarski in čevljarski. Poleg tega pa so tu delovali še številni drugi zasebni obrtniki: kolar, sedlar, mizar, sodar, pek, ključavničar, brivec, krojač, klepar, kamnosek, kovač.¹⁶⁷ Toda plodno obrtniško dejavnost je nato zaustavil prodor industrializacije. Leta 1930 je mokronoška tovarna usnja postala delniška družba z O. Z. (z omejeno zvezo). Novi lastnik je tovarno mehaniziral, tako da je dobila industrijski značaj.¹⁶⁸ Število zaposlenih se je naglo zviševalo, zanimanje za obrtništvo pa je usihalo, čeprav so se nekatere obrtne dejavnosti ohranile do danes.

Ponavljalna šola

V šolskem letu 1925/26 je upravitelj Pavel Herbst z velikim navdušenjem najavil odprtje ponavljalne šole¹⁶⁹ in v kroniki zapisal: »S tem se je očistilo 6., 7. in 8. razred nepotrebne navlake. Občani so prišli do svojih pravic, ugled 8. razreda pa se je do konca šolskega leta močno dvignil.«¹⁷⁰ Pouk v ponavljalni šoli je trajal le šest mesecev. Ker pa se je število ponavljalcev iz leta v leto zmanjševalo, so v drugem polletju leta 1929 ponavljalno šolo združili s četrtem razredom vsakdanje šole. V naslednjem letu je ponavljalno šolo obiskovalo le še pet učencev, zato je bila združena s sedmim razredom, v šolskem letu 1930/31 pa je bila s štirimi učenci združena z najvišjim kombiniranim razredom. Tako je ostalo do leta 1932, ko so ponavljalno šolo ukiniteli. Problem s ponavljalci pa so rešili na drug način.¹⁷¹

Preoblikovanje v Državno mešano ljudsko šolo v skladu s šolskim zakonom iz leta 1929

5. 12. 1929 je izšel nov šolski zakon, ki je poenotil osnovno šolo v okviru jugoslovanske države. V skladu s šestojanuarsko diktaturo je uzakonil integrirano jugoslovansko šolstvo brez nacionalnih primesi. Uvedel je splošno in obvezno osemletno osnovno šolo, kar za Slovenijo ni bila nikakršna novost, pač pa za mnoge druge predele Jugoslavije. Osnovna šola je dobila oznako »narodna šola«, ki je bila razdeljena v štiriletno »osnovno« in v štiriletno »višjo narodno šolo«, v kateri je pouk trajal do dopolnjenega štirinajstega leta starosti. Šolarji so morali pouk po končani »osnovni« šoli nadaljevati in končati na nižji gimnaziji, meščanski, strokovni ali

¹⁶⁶ Šolska kronika, 1913–1928.

¹⁶⁷ Krajevni leksikon 1971, str. 613.

¹⁶⁸ Stavka v mokronoški tovarni usnja 1936, Trebnje 1986 (odslej Stavka v mokronoški tovarni).

¹⁶⁹ Ponavljalna šola od dvajsetih let dalje pomeni poseben razred, v katerem so zbrani učenci z najslabšimi ocenami – ponavljalci v današnjem pomenu besede. Prvotna ponavljalna šola pa je pomenila najvišji oddelek na šoli, v kateri so bili vključeni le najboljši učenci. Ime ponavljalna šola pa je nosila zato, ker v tem razredu niso pridobivali novega znanja, temveč so le ponavljali in utrjevali predhodno pridobljeno znanje v redni šoli.

¹⁷⁰ Šolska kronika, 1925–1926.

¹⁷¹ Prav tam, 1925–1932.

vajenski šoli. Višja narodna šola ponavadi na podeželju ni imela 7. in 8. razreda, pač pa le pouk od novembra do konca marca kot nekakšen nadomestek za nekdanjo ponavljalno šolo. Večina mladine je bila tako deležna le šestletnega rednega šolanja.¹⁷²

Mokronoška šola se je takrat preimenovala v »Državno mešano ljudsko šolo«, ki je bila v okviru Dravske banovine vključena v šolski srez Krško II.¹⁷³ Učenci so bili ves čas deležni osemletnega šolanja, vendar so osemletko izvedli na zelo specifičen način, ki se je razlikoval iz leta v leto, ker so se morali prilagajati nastalim razmeram. V tridesetih letih sta Mokronog hudo prizadela gospodarska kriza in nalezljive bolezni, zato je število učencev v posameznih razredih zelo nihalo.

Šolski zakon iz leta 1929 je nadalje prepovedal telesno kazen in uvedel razrede, oddelke in ocene, z obrnjeno vrednostjo (5 = odlično; 4 = prav dobro; 3 = dobro; 2 = slabo; 1 = nezadostno).¹⁷⁴ Nova značilnost je bila tudi uvedba koedukacije – skupnega pouka za dečke in deklice z omejitvijo, da morajo pouk ločiti povsod tam, kjer to razmere dovoljujejo.¹⁷⁵ V Mokronogu so to načelo upoštevali že pred njegovim uzakonjenjem. Deklice so se učile ženska ročna dela in gospodinjstvo, dečki pa deška ročna dela in kmetijstvo.

Po novem zakonu se je nekoliko spremenil tudi predmetnik narodnih šol. Vključeval je: narodni srbohrvaško-slovenski jezik, narodno povestico (zgodovino) z najznamenitejšimi dogodki iz obče zgodovine, verouk z moralnimi nauki, zemljepis Jugoslavije z osnovnim poznavanjem drugih držav, računstvo z osnovami geometrije in geometrijskega risanja, spoznavanje narave, praktično gospodarska znanja in razumevanja glede na krajevne razmere, higieno, gospodinjstvo, ročno delo s poudarkom na narodnih motivih, risanje, lepopis, petje in telovadbo po sokolskem sistemu.¹⁷⁶

V Mokronogu so do leta 1925 poučevali po učnem načrtu, ki je bil sestavljen iz načrtov za meščanske šole in deloma za osemrazrednice. Učni načrt za osemrazrednice so uvedli v šolskem letu 1925/26. Redno so učili telovadbo. Poučevali so jo večinoma razredniki sami, le v nekaterih primerih je bil to upravitelj. Šola je imela specialno učiteljico za srbohrvaški jezik in specialno učiteljico za ženska ročna dela. Od petega razreda dalje so po dve uri tedensko poučevali kmetijstvo. V šolskem letu 1926/27 so za nižje štiri razrede uvedli nov učni načrt, v ostalih razredih pa so razdelitev učnih ur usmerjali v smeri novega učnega načrta. Nadučitelj Herbst je bil nezadovoljen z načrtom: »... *Urniki nikakor ni primeren današnjim učnim razmeram.*« Na novo so uvedli tudi deška ročna dela.

29. 9. 1927 je prosvetno ministrstvo odobrilo vzporednico k prvemu razredu. Šola je tako dobila deveti oddelek. V tem letu so začeli z neobveznim poučevanjem nemščine v 6., 7. in 8. razredu. V šolskem letu 1928/29 se je spremenil učni načrt le za prve štiri razrede.

Za Mokronog tako nov šolski zakon 1929. leta ni prinesel nič kaj bistveno novega. Le stare učne načrte so začeli prilagajati novemu načinu pouka po principu delovne šole, modernejši način pouka pa so v naslednjih letih le še poglobljali. Razredniki so morali do najmanjših podrobnosti natančno sestavljati učne načrte za 1. in 2. polletje. Uveljavljal se je kompleksni pouk v okviru

¹⁷² Ciperle 1987, str. 71.

¹⁷³ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹⁷⁴ Osnovna šola Mokronog, Matični listi za leto 1929.

¹⁷⁵ Ciperle 1987, str. 71.

¹⁷⁶ Ludvika Janežič, Razvoj osnovne šole v trebanjski občini od nastanka do leta 1945; Diplomsko delo, Mokronog 1997, str. 20.

učnih načrtov in delovnega časa oz. urnika. Zahtevalo se je namreč medsebojno dopolnjevanje in povezovanje posameznih predmetov. Leta 1933 so uvedli strokovni pouk v 2., 3. in 4. razredu, v ostalih razredih pa je ostal razredni pouk.¹⁷⁷

Meseca maja 1936 so začeli s poukom verouka za učence pravoslavne vere, poučeval pa jih je novo imenovani učitelj Ilija Bulovan, jeraj in veroučitelj iz Celja.¹⁷⁸

V šolskem letu 1938/39 so morali učitelji sestaviti nove učne programe. Še posebno pozornost je bilo potrebno posvečati posameznim učnim enotam, kajti vsi učni predmeti so se morali povezovati med seboj.¹⁷⁹

Veliko prahu pa je novi šolski zakon dvignil v cerkvenih vrstah. Zaradi 43 § »Zakona za narodne šole« in 1 § »Pravilnika«,¹⁸⁰ ki navajata, da morajo starši ali zakoniti varuhi otrok izjaviti, ali naj njihove otroke verouk poučuje duhovnik ali učitelj, je škof Anton Bonaventura Jeglič 27. maja 1930 apeliral na vernike: »... katoliški starši (so) dolžni v vesti in pred Bogom izjaviti, da sme njihove otroke poučevati verouk samo oni, ki je za to postavljen od cerkvenih poglavarjev ... Predragi verniki! To je vaša velika in sveta dolžnost. Naj vas nobeno prigovarjanje ne odvrne, da je ne bi izpolnili, ker bi se sicer težko pregrešili zoper svojo sveto katoliško vero ...«¹⁸¹ Mokronoški župnik Bukowitz si je v skladu s škofovimi navodili na vse načine prizadeval ohraniti vpliv cerkve v šoli in nasploh v trgu, vendar pa so se Mokronožani vedli vse bolj liberalno. Pol leta poprej so z državnim odlokom (27. 12. 1929) ukinili prosvetno organizacijo »Orel«, kar je župnik sprejel z velikim obžalovanjem. Po sprejetju novega šolskega zakona konec junija 1930 se je župnik znašel pred sodiščem. Na domu sta ga zaslišala dva orožnika. Poizvedovala sta, ali je delal in pridigal zoper kraljevi Sokol. Očitala sta mu, da naj bi deklice nagovarjal, naj ne hodijo k Sokolu, jih zmerjal, ker pri Sokolu telovadijo samo v hlačkah, dve deklici naj bi grajal, da sta zraven pri vsaki neumnosti (Sokol), ne znata pa nič, delal naj bi razlike med ministranti iz Sokola, obljubljal, da bo bolje, ko pridejo Orli iz Amerike v Jugoslavijo, nagovarjal vernike, naj starši ne dajo otrok v vzgojo takšnim, ki ne hodijo k maši. Zaradi naštetih obtožb je moral na sodnijo. Akt je nato romal v Novo mesto, državni pravnik ga je pregledal in vrgel v smeti, obravnavo pa ustavil. Kronist mokronoške župnije je poudaril, da sta bila tedaj glavna pri Sokolu zdravnik Škulj in nadučitelj Herbst. Župnik se je po tridesetih letih službovanja v Mokronogu znašel pred sodiščem.¹⁸² Leto pred tem je zaradi spora s prejšnjim nadučiteljem Pirnatom odstopil z mesta šolskega odbornika, o čemer smo že govorili, jeseni 1930 pa je odstopil še od občinskega odborništva, z izjavo, da je »... državi nevaren, saj imajo sovražniki dosti opravila ...« Okrajni glavar pa je namesto tega zapisal, da je župnik bolan.¹⁸³

¹⁷⁷ Šolska kronika, 1925–1940.

¹⁷⁸ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹⁷⁹ Šolska kronika, 1938–1939.

¹⁸⁰ Na predlog katoliškega episkopata so zavoljo kršitev pravic katoliške cerkve naknadno izdali »Pravilnike«, s katerimi so bile popravljene nekatere omenjene kršitve. Hrani Župnišče Mokronog, v: Kronika Župnije Mokronog, okrožnica, str. 30.

¹⁸¹ Kronika Župnije Mokronog, priloga k str. 30.

¹⁸² Prav tam, str. 27–32.

¹⁸³ Prav tam, str. 32.

Gospodarska kriza v Mokronogu se odrazi tudi med šolsko mladino

Svetovna gospodarska kriza, ki je izbruhnila leta 1929 v ZDA, je prizadela tudi slovenske kraje zlasti med leti 1929–1933, nato pa je industrializacija zopet hitro napredovala.¹⁸⁴ Mokronoška tovarna usnja je v tem času odpuščala delavce in bila prisiljena zniževati plače. To se je odrazilo na vse večji revščini, ki je prizadela trške prebivalce. Gospodarski krizi je botrovala tudi slaba letina, tako da polovica kmetov ni bila sposobna poplačati davkov. Ljudje so se predajali pijančevanju, pri čemer ženske niso dosti zaostajale za moškimi. Nevzdržno stanje se je prenašalo tudi na mladino. V šoli ni bilo prijetno. Otroci so se doma odvadili učiti, »... znajo le to, kar se jim v šoli v glavo vlije. Še v četrtem razredu zelo slabo berejo.«¹⁸⁵ Pojavilo se je izredno veliko število negativnih ocen, zato je veliko učencev ponavljalo razred. To je vplivalo na pogosto spreminjanje števila razredov na šoli. V šolskih letih od 1930/31 do 1933/34 so bili zaradi velikega števila ponavljavcev prisiljeni 2. razred začasno razdeliti v dva razreda. Vzporedno pa se je močno zmanjšalo število učencev na višji šoli, zato so 7. in 8. razred začasno združili. Samostojen ponavljalni oddelek na višji šoli ni bil več potreben. Tisti redki učenci, ki so ponavljali višje razrede, so bili priključeni višjim kombiniranim rednim oddelkom.¹⁸⁶

Po letu 1932 so za nekatere učence višjih razredov uvedli posebno olajšavo glede dolžine obiskovanja pouka. V šolo so lahko prihajali le pet zimskih mesecev. Za te učence ni bilo posebej organiziranega pouka, pač pa so bili priključeni redni šoli (učenci z olajšavo iz 7. in 8. razreda so bili priključeni 7. in 8. razredu), le da so pouk predhodno zaključevali.¹⁸⁷

Leta 1933 sta se med šolarji širili nalezljivi bolezni, oslovski kašelj in vnetje oči, jeseni pa se je pojavila še davica, tako da je moralo zelo veliko otrok v bolnišnico. Kljub temu se je število šolo obiskujočih otrok povečevalo, tako da so leta 1934 na šoli zaposlili še eno novo učno moč; na šoli so sedaj poučevali 2 kateheta, 2 učitelja in 8 učiteljic.¹⁸⁸ Učni rezultati so še vedno zelo slabi, veliko je bilo ponavljavcev. Mokronoški župnik je tarnal nad mladino: »... nobeden se noče doma učiti. Daleč smo prišli! Novi katekizem je sedaj precej zmešal glave, saj bo že boljše! V šoli se preveč telovadi, hitijo k telovadbi v sokolski dom, preveč hodijo na vrt, duševna skrb je zaostala in otrok se ne zna učiti.« Po njegovem mnenju je to posledica oddaljevanja od vere in liberalne države tržanov, ki jih usmerjajo doktor Stane Škulj, nadučitelj Pavel Herbst in lekarnar Grahek.¹⁸⁹

Novе metode poučevanja z uporabo raznovrstnih učil

V obdobju od 1925 do 1936 so vsako leto dokupili kakšno novo moderno učilo. Evidenco o učilih je začel voditi šele upravitelj Pavel Herbst. Ker pa so šele v njegovem obdobju uredili prostor za učila in v ta namen kupili nove omare, menim, da prej niso kaj dosti uporabljali demonstrativnih oblik pouka. Ta je temeljil le na besednem podajanju učne snovi. Šele Pavel Herbst je začel intenzivno uvajati moderne oblike pouka z uporabo raznovrstnih učil. V teh desetih letih so za kakovostnejši pouk iz naravoslovja priskrbeli: influenčni stroj, barometer, decimalno

¹⁸⁴ Ilustrirana zgodovina Slovencev, Ljubljana 2001, str. 336.

¹⁸⁵ Kronika župnije Mokronog, str. 48.

¹⁸⁶ Šolska kronika, 1929–1940.

¹⁸⁷ Prav tam.

¹⁸⁸ Kronika Župnije Mokronog, str. 77.

¹⁸⁹ Prav tam, str. 81–82.

tehtnico, destilacijski kotel, razne kemikalije in kemijske preparate. Za delo na šolskem vrtu, ki so ga obdelovali učenci v okviru kmetijskega pouka, so nabavili vrtnarske pripomočke ter prah za dezinfikacijo semen in past za voluharja. Učenci sami so izdelali herbarij rastlin (5 slik) in zbrali vrtno škodljivce in zajedavce v sadovnjaku (2 omarici), pripravili pa so tudi načrt in relief ter slike šolskega vrta. Predmete so izdelali za razstavo šolskih vrtov in so ostali na šoli kot dragocena učila. Bogata je bila tudi šolska zbirka rudnin. V nižjih razredih so uporabljali predvsem stavnice in preprosta računala. Šola je nabavila tudi vrsto slikovnih učil: plakat ptic Srednje Evrope, slike o zdravju, slike za verouk, zemljevid Afrike, relief in fotografije Mokronoga z okolico. Za okras šolskih hodnikov pa so nakupili slike zaslužnih mož iz naše zgodovine in kulture, slike Jadrana ter večje število slik in reliefov kralja in kraljice.¹⁹⁰

Šolska knjižnica

Šolska knjižnica je bila sestavljena iz treh oddelkov. Evidenco se je vodilo posebej za učiteljsko, šolarsko in ubožno knjižnico. Letno so skupaj dokupili povprečno 120 novih knjig, od tega jih je šlo največ v ubožno knjižnico, najmanj pa v šolarsko.

Prikaz števila novih knjig, kupljenih v posameznih šolskih letih.

Šolsko leto	Ubožna knjižnica	Šolarska knjižnica	Učiteljska knjižnica
1926/27	46	35	18
1927/28	67	44	154
1928/29	83	29	43
1929/30	53	34	17
1930/31	42	32	41
1931/32	41	15	37
1932/33	34	32	49
1933/34	73	32	58

Leta 1933 je ubožna knjižnica štela skupaj 958 knjig, šolarska 510 in učiteljska 744. V knjižnici so vsako leto izločili več neuporabnih knjig, veliko pa so jih dali v ponovno vezavo.¹⁹¹

Šolsko poslopje

Število učencev je iz leta v leto skokovito naraščalo, šolsko poslopje pa je ostajalo nespremenjeno. Prostorsko stisko so reševali z notranjimi prezidavami. Enega izmed večjih posegov so opravili leta 1925, ko so zbornico spremenili v učilnico, največjo dotedanjo učilnico pa so prezidali v manjšo zbornico in v manjšo učilnico. S tem so pridobili še en učni prostor, tako da je nerazdeljen popoldanski pouk ostal le še za 1. in 2. razred. Ob tej priložnosti so uredili tudi stranišča. Naslednje leto so učilnice, stranišča, hodnike in kuhinjo v nadstropnem stanovanju preplekali z oljnato barvo v višini 1,50 metra. Ker so na šoli nabavili številne učne pripomočke, se je kmalu pojavila tudi potreba po posebnem prostoru za spravljanje teh učil. Med počitnicami leta 1929 so učilnico šestega razreda predelali v manjšo učilnico in v kabinet za učila. Razen nekajkratnega beljenja drugih popravil in stavbnih sprememb na šoli v obdobju Pavla Herbsta ni bilo. Šolsko poslopje je ostalo do druge svetovne vojne povsem nespremenjeno.

¹⁹⁰ Šolska kronika, 1925–1940.

¹⁹¹ Prav tam.

Šola v Mokronogu, fotografija iz leta 1938. Kronika osnovne šole Mokronog od 1934/35 do 1956. *Kroniko hrani OŠ Mokronog.*

1925. leta so začeli graditi igrišče in letno telovadišče. V ta namen so žrtvovali del šolskega vrta. Delo je potekalo zelo počasi več let. Teren so izravnali in ga nasuli s peskom.

Obenem so pridno urejali tudi šolski vrt. Uredili so cvetlične gredice z vrtnicami in stezice, ki so jih nasuli s peskom. Na vrtu so postavili tople grede, zmanjšali kurje dvorišče in ga ogradili. V drevesnici so zasadili hruške, jabolane in češnje. Zemljišče so iz leta v leto bolj kultivirali. Poskusili so s pridelovanjem pšenice na kitajski način, zasadili so sojo, ki je bila takrat novost, obenem so zasajali tudi travišče s kakovostno travo, deteljo in z drugimi krmnimi rastlinami.

1930. leta so postavili temelje čebelarstva na mokronoški šoli. Nabavili so prva dva panja (Žnidaršičeva). Nato so čebelnjak vztrajno povečevali z novimi panji in kranjicami.¹⁹² Vzredili so 12 čebeljih družin.

Pridelke s šolskega vrta in drugih šolskih kmetijskih panog je užival učitelj, stanujoč v šolskem poslopju. Običajno je bil to šolski upravitelj. Ob dobrih letinah pa sta imela pravico do pridelkov tudi po dva učitelja.¹⁹³

¹⁹² Kranjica: kranjska čebela, v: SSKJ.

¹⁹³ Šolska kronika, 1925–1936.

Obdobje nestabilnega upraviteljstva (1936–1941)

Pogosta izmenjava šolskih upraviteljev in učiteljskega kadra

Sredi tridesetih let je državna politika težila k pogostemu premeščanju učiteljskega kadra v skladu s šolsko odredbo, ki je predvidevala za vsakega učitelja in učiteljico daljše službovanje na deželi, tako da bi bili vsi deležni službovanja na mestnih šolah in tudi v odročnih hribovskih vaseh. Vendar pa je Domoljub januarja 1936 opozoril na številne nepravilnosti, ki so se pojavljale pri premeščanju. Krivice naj bi se dogajale zlasti krščansko mislečemu učiteljstvu, ki naj bi bilo premeščeno brez kakršnegakoli usmiljenja in vsakega ozira na službena leta, uspehe in družinske razmere.¹⁹⁴

Premestitve so doletele tudi Mokronog. Najprej je bil februarja 1936 premeščen šolski upravitelj Pavel Herbst. Premeščen je bil v Cerklje ob Krki.¹⁹⁵ Ob njegovem odhodu se je oddahnil zlasti mokronoški župnik: »... bil je vodja Sokolov, vsega dirigent, kar je zoper nas, slab učitelj. Mešal se je v zasebne zadeve, zato je bil zasovražen. Preganjal je vse, kar ni pihalo v njegov rog.« Liberalci pa so Herbstovi premestitvi močno nasprotovali. Pri vladi so si prizadevali doseči njegovo vrnitev. Sokol se je na vlado pritožil telegrafsko, šle so deputacije, grozili so z bojkotom in pobirali podpise. Glavni agitatorji so bili Lojze Strel, Ivan Deu in Stane Škulj. Vsi trije so bili od vlade kaznovani s po 100 din kazni. Herbst je ostal v Cerkljah. Vendar niti tam »... ne miruje. Od tam sem komandira. Učiteljica Čebulj je glavna opora njegova,« dodaja župnik Bukowitz.¹⁹⁶ Premestitev se je dogodila v času menjave okrajnega glavarja. Dotedanjega Čuža, ki je bil pristaš sokolovcev in JNS (Jugoslovanska narodna stranka), je zamenjal Kraišek, ban Marko Natlačen pa je razpustil dotedanji krajevni odbor pod županstvom Ivana Deva in imenoval gerentstvo¹⁹⁷ pod predsedstvom Antona Strupeha iz Slepška. Zdi se, da je v Mokronogu zdaj zavel nov veter. 16. aprila 1936 je trg obiskal ban Marko Natlačen. Prišel je iz Krškega. Pri cerkvi svetega Florijana so mu pripravili kolesarji in konjeniki lep sprejem. Na trgu pa so mu v pozdrav mahali krajani, šola, gasilci in ostali. Vzdušje je zmotil le Lojze Strel, ki je hodil pijan po trgu in v imenu liberalcev ščuval ljudi. Dobil je 500 din kazni.¹⁹⁸

Za novega šolskega upravitelja je bil po Herbstovi premestitvi nameščen (21. 4. 1936) Dragotin Gregorc iz Dolenjskih Toplic. Ker pa službe zaradi bolezni ni nastopil,¹⁹⁹ je bilo upraviteljstvo zaupano najstarejši učiteljici Mariji Perko, nato pa do aprila začasno predano učitelju Andreju Zupančiču.²⁰⁰

S šolskim letom 1936/37 so bili upraviteljski posli ponovno dodeljeni Dragotinu Gregorc.

¹⁹⁴ Domoljub, 22. 1. 1936, števil. 4, str. 50.

¹⁹⁵ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

¹⁹⁶ Kronika Župnije Mokronog, str. 94.

¹⁹⁷ Gerenti in župani; gerent občine: v stari Jugoslaviji od vlade začasno imenovani predstojnik občinske uprave, v: SSKJ.

¹⁹⁸ Kronika Župnije Mokronog, str. 96.

¹⁹⁹ Gregorc se je premestitvi upiral zaradi družinskih razmer. Ravno v tem času je umirala njegova na smrt bolna žena. Zato je zaradi telesne in duševne izčrpanosti zaprosil za bolniški dopust. Kmalu za tem je žena umrla, zato so mu bolniški dopust iz šestih skrajšali na dva meseca. V: Dragotin Gregorc, Moji spomini. Fotokopija tipkopisa, hrani Dolenjski muzej Novo mesto (odslej Gregorc, Moji spomini).

²⁰⁰ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

V letu 1936 je izvišen elektriški daljnovod po Mirenski dolini. 20. novembra je bila svečana otvoritev elektrike v Mokronogu. Otvoril je g. ban dravske banovine dr. Marko Natlačan.

Za božičnico je bilo ob darovanih več revnih otrok z blagom. Banovina je dala blago za obleko in perilo, Mokronoška kovarna usnja je darovala 30 parov templancev, drugi so prispevali z denarjem in blagom.

Cepljenje 20. maja 1937 je izvršil higijski zavod proti da- poizkusno cepljenje proti davici. Cepljeni vici so bili vsi otroci od 2. do 10. leta. Nekaj otrok je zato lažje obolelo.

Vzdrževanje = Šola 1937 je prevzela banovina vzdrževanje nje šole. Občine prispevajo odslej za šolo le majhne banovini. zneske.

Učiteljski zbor.

Kompoš 24. 8. 1936 je zopet nastopila službo gač. Kom-
Trena. poš Trena, učiteljica čen. ročnih del.
Rojena 29. marca 1904 v Šmarci pri Kam-
niku, obiskovala je meščansko šolo v Meki-
nah. Kot učiteljica čen. roč. del je službo ova-
la v Židanem mostu in Loki. V Mokronogu
je bila premeščena 5. marca 1930 in učila tu do
konca sol. leta. Tekom počitnic je obolela in
bolezenski dopust ji je bil odobren do 1. 12. 1930.
Ker je obolela na kožni tuberkulozi je šolski
upravitelj predlagal, da se jo odstrani iz šol.
Nadaljnega bolezenskega dopusta ni dobila in
z 31. marcem 1931 je bila odpuščena iz služ-
be. Z narsoabo-Državnega Soveca v Beogradu.
[5. maja 1936] je odpust iz državne službe raz-

Dragotin Gregorc je bil rojen 16. 10. 1883 v Novem mestu. 1904 je končal učiteljske v Ljubljani. Do prihoda v Mokronog je ves čas služboval kot učitelj in upravitelj v Dolenjskih Toplicah.²⁰¹ Na Dolenjske Toplice je bil močno navezan. Premestitev ga je doletela, kot mnoge druge učitelje, zaradi političnih razlogov, saj je bil aktiven sokolovec in funkcionar liberalne stranke. Politične oblasti so ga v časopisju oblatile s klevetami, kakor so: denuncianstvo častitega občana, verska intoleranca, osovraženost v službenem okolju, neizvrševanje odredb šolskih oblasti v verskem oziru, opustitev šolskega vrta in osebno izkoriščanje prsti z vrta. Sprijaznil se je s premestitvijo zaradi političnih razlogov, klevete, za katere je menil, da so čista izmišljotina, pa so ga osebno močno prizadele, zato si je prizadeval doseči disciplinsko postopanje pri banski upravi. Pri pristojnih organih je večkrat pisno protestiral in iskal pravice. Medtem je v času počitnic, še pred nastopom službe v Mokronogu, iz časopisov izvedel, da ga je ministrstvo za prosveto razrešilo upraviteljskih poslov. Le-te je opravljal od avgusta do svoje uradne razrešitve 10. 10. 1936, nato pa je v Mokronogu prevzel razredništvo 8. razreda in v vseh razredih višje osnovne šole kot navaden učitelj poučeval računstvo, praktično gospodarsko znanje in telovadbo. V Mokronogu je ostal do svoje upokojitve leta 1940. V času službovanja v Mokronogu je postal redni dopisnik »dnevnika Jutro«, aktivno je deloval v mokronoškem Sokolu, kjer je sodeloval pri dramskem odseku in vodil vrsto starejših telovadcev.²⁰²

Zaradi zapletov z Gregorcem je od oktobra 1936 do junija 1937 postal začasni upravitelj ponovno Andrej Zupančič.²⁰³ Na šoli so obenem izvedli še nekaj učiteljskih premestitev. V Hinje je bila premeščena učiteljica Darinka Čebulj, ker je otroke učila telovaditi do pasu gole. Po mnenju župnijskega kronista se je njene premestitve veselil ves trg. Na Ig je odšla tudi učiteljica Iva Brezovnik-Jesih, na novo pa je prišla »gobčna« gospodična Marija Bolha.²⁰⁴

Junija 1937 je minister za prosveto imenoval novega šolskega upravitelja Friderika Heglerja. Friderik Hegler (*Fritz Högler*) je bil rojen 25. 10. 1893 v Starem trgu pri Kočevju in je bil po rodu kočevski Nemeč. V Kočevju je opravil šest razredov gimnazije, v Ljubljani pa dva letnika učiteljskega ter nato leta 1915 odšel k vojakom. Služboval je kot učitelj in upravitelj v Polomu in v Mozlju do leta 1921,²⁰⁵ od koder je bil s kraljevim ukazom kazensko premeščen v Mokronog.²⁰⁶ Tudi tu je bil že maja 1939 predčasno odstranjen iz službe zaradi nemoralnega obnašanja do neke učenke.²⁰⁷ Zapeljevanja k nemoralnostim sta ga ovadili učenki Ana Višček in M. Železnik. 20. 9. 1939 je bil pri okr. sodišču v Novem mestu obsojen na dva meseca zaporne kazni pogojno tri leta in na tri leta izgube državne plače.²⁰⁸ Po razsodbi disciplinskega sodišča je bil Hegler spoznan za krivega, da je v neugotovljenih dneh leta 1938 in na začetku leta 1939 svojo tedaj 14 let staro učenko tipal po prsih, ji segel z roko pod krilo ter jo otipaval po bedrih.²⁰⁹ V šolskem stanovanju je ostal do premestitve 10. 11. 1940.

²⁰¹ Prav tam.

²⁰² Gregorc, Moji spomini.

²⁰³ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

²⁰⁴ Kronika Župnije Mokronog, str. 102.

²⁰⁵ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

²⁰⁶ Heglerju so očitali hitlerjansko propagando, v: Gregorc, Moji spomini.

²⁰⁷ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

²⁰⁸ Kronika Župnije Mokronog, str. 113–114.

²⁰⁹ Šolska kronika, 1934–1935.

V tem letu je bila na lastno željo predstavljena učiteljica Marija Bolha v Žalno. Vodila je dekliški krožek in se je udeleževala pri cerkvenih organizacijah. Na njeno mesto je prišla F. Miklovec. Zaposlili pa so tudi Nika Barleta, ki je prišel iz Št. Jerneja.²¹⁰ Upraviteljski posli so ponovno padli na Andreja Zupančiča. Tako je ostalo do 1. 4. 1941, ko je bil pouk v Mokronogu ustavljen zaradi bombardiranja Beograda. Čez štirinajst dni so šolo že zasedli nemški vojaki. Druga svetovna vojna je začela kazati svoje ostre zobe.²¹¹

Težke socialne razmere se odrazijo na šolski mladini in učnem uspehu

V tridesetih letih je šolo na vseh področjih zajela kriza. Pestile so jo težave s šolskim poslovanjem, učiteljski in vodstveni kader ni bil zanesljiv in so ga pogosto premeščali, učenci so dosegali zelo slab učni uspeh (veliko je bilo ponavljavcev), poleg tega pa je bilo za to obdobje značilno tudi veliko število negativnih ocen iz vedenja. Leta 1937 so se pritoževali nad neprimernim vedenjem učencev na javni veselici. Okrog polnoči je bilo na veseličnem prostoru opaziti pijane šoloobvezne dečke, ki so pili ostanke vina po mizah. Upravitelj Andrej Zupančič je v kroniki pripomnil: »Torej ni bilo nikogar, ki bi vsaj otroke že v mraku spravil domov spat.«²¹² Na prekomerno uživanje alkohola pri šolski mladini je v kroniki opozarjal tudi upravitelj Friderik Hegler. Nasploh je bilo prekomerno uživanje alkohola v Mokronogu zelo razširjeno. »Ljudje ne morejo prodati vina, zato je vse pijano. Velike orgije! V teh se odlikujejo delavci iz tovarne usnja. Tu ljudje poznajo le tri črke dvakrat: K in enkrat: b Krügel Kreuzer baba. Morala med »babami« pada«, zasledimo v župnijski kroniki.²¹³ Marsikateri mož in oče se je vdajal pijači, zato so trpele mnoge družine. Vse skupaj se je večkrat končalo s tragedijami. Neka bajtarjeva žena je denimo iz obupa in besa svojemu pijanemu možu odsekala glavo, več njunih šoloobveznih otrok pa je moralo v rejo.²¹⁴ Podobno je bilo tudi pri drugih družinah. Negotove socialne razmere niso zagotavljale normalnega razvoja otrok, zato v šoli niso dosegali zelenih uspehov. V vseh razredih je bilo veliko repetentov. Učitelji pa so opozarjali predvsem na odtujenost staršev od svojih otrok.

Vse to je bilo odraz hude gospodarske krize, ki je v začetku tridesetih let prizadela tudi Mokronog. Precej tamkajšnjega prebivalstva je našlo zaposlitev v mokronoški tovarni usnja. Splošno gospodarsko krizo je takrat izkoristil Savel Kalin, ki je pokupil vse delnice usnjarske družbe in postal edini lastnik te tovarne. Tovarno je nenehno izpopolnjeval in jo moderniziral (novi stroji, pogonska naprava, novi objekti ...), tako da je konec tridesetih let tovarna izdelovala prvovrstno podplatno in galanterijsko usnje. Število zaposlenih je v tovarni tik pred drugo svetovno vojno naraslo na 400. Vendar so bili delavci mokronoške usnjarne izredno slabo plačani (od 2,70 do 3,50 din na uro za kvalificirane delavce ter od 1,25 do do 2 dinarja na uro za nekvalificirane delavce), pestil jih je devet in večurni delovni čas, neprimerne delovne razmere, neustrezna higiensko-zdravstvena zaščita. Živel so na samem eksistenčnem minimumu. Prav tako je bil odnos delodajalca do delavcev zelo nečloveški in surov. Vse to je leta 1936 pripeljalo do stavke. Delavci so izvolili svoj stavkovni odbor in nato ustanovili še svojo sindikalno organizacijo, ki se je borila za izboljšanje položaja delavcev v tovarni. Delavci niso dosegli popolnega

²¹⁰ Kronika Župnije Mokronog, str. 113–114.

²¹¹ Prav tam, str 118–119.

²¹² Šolska kronika, 1925–1937.

²¹³ Kronika Župnije Mokronog, str. 98.

²¹⁴ Šolska kronika, 1930–1940.

uspeha, stavka pa je pokazala revolucionarno prebujanje delavcev v Mokronogu, ki je raslo vse do začetka druge svetovne vojne.²¹⁵

Podoben negativen vpliv na mladino je imela tudi denarna kriza, ki je sovpadala z gospodarsko in je najbolj prizadela nižji sloj prebivalstva. Mnogo ljudi se je začelo zadolževati. Svojih dolgov niso mogli poravnati, zato so še naprej pogostokrat lahkomišelnost iskali novih posojil. Ljudje, ki so imeli denar po hranilnicah, niso mogli dvigniti svojih prihrankov. Čeprav so močno propagirali varčevanje, ljudje denarja niso vlagali v banke, ker niso imeli zaupanja vanje. Mnogo moških iz teh krajev je odšlo iskat zaslužek v Nemčijo, vendar se je večina vračala zelo razočarana s spoznanjem, da tudi v Nemčiji ni iskanega blagostanja.²¹⁶

Draginja je stalno naraščala. Ob koncu tridesetih let so se začeli pojavljati vojni dobičkarji – »navijalci cen«, ki so na lahek način prišli do dobička. Kdor je bil bogat in je imel zalogo blaga, je imel priložnost, da je še nekoliko obogatel brez truda in goljufije. Revni pa, ki že tako niso imeli nič in so le skromno živeli, so postajali še bolj revni. Plače se niso zviševale, občutno pa so se podražile življenjske potrebščine, drva kar nad 100 %.

Šola je organizirala razna predavanja, s katerimi je učence poučevala o varčevanju in drugih oblikah reševanja iz težkega položaja, v katerem se je znašel ves svet. Pogosto so opozarjali tudi na škodljivost pitja alkohola.

Gospodarsko krizo so neposredno občutili tudi v šoli. 1. 4. 1937 je vzdrževanje šol prevzela banovina, kar pomeni, da so za posamezne šole skrbele občine, te pa so bile revne in so šolam prispevale zelo majhna sredstva. Tudi šolske potrebščine, papir in tiskovine so se podražile od 25 do 50 %. Razen tega je pritiskala še kraljeva banska uprava, ki je zaradi gospodarskih težav odobrene zneske proračuna B »za stvarne izdelke«, ki jih krije banovina, znižala za 10 %. Odmerjena proračunska sredstva niso več zadostovala potrebam za vzdrževanje šolskega poslopja in za učila učencev. Šola je začela varčevati na vsakem koraku, ukinili so celo izplačevanje sredstev za stanarino učiteljstvu. Kljub takim ukrepom so zadnja tri leta pred vojno zaključili s proračunskim primanjkljajem (o. 10 000 din dolga).²¹⁷

Odpiranje paralelk v nižjih razredih in združitve sedmega in osmega razreda v skupen kombiniran razred

Medtem ko so se na šoli ukvarjali s premeščanjem in imenovanjem šolskih upraviteljev, je število učencev vztrajno naraščalo. Ponovno se je pojavila prostorska stiska.

V šolskem letu 1934/35 so zaradi velikega števila učencev odprli paralelki k prvemu in drugemu razredu. Naslednje leto pa je zaradi pomanjkanja učiteljskega kadra oba druga razreda, ki so ju združili, ponovno poučevala le ena učiteljica.²¹⁸ V šolskem letu 1936/37 so odprli pomožni razred k četrtemu razredu, ki so ga obiskovali sami večkratni ponavljavci. Povečanje učencev v nižjih razredih je občutno zmanjšalo število učencev v višjih razredih. To je spremenilo število razredov na šoli. V šolskem letu 1938/39 so zaradi izredno majhnega števila učencev 7. in 8. razred združili v kombiniran razred. 1., 3. in 4. razred je imel paralelko, med letom pa so odprli še 6. b oddelek, ki je bil namenjen učencem 5., 6. in 7. razreda, ki jim je bilo dovoljeno prihajati

²¹⁵ Stavka v mokronoški tovarni.

²¹⁶ Šolska kronika, 1938–1939.

²¹⁷ Prav tam, 1939–1940.

²¹⁸ Izvlečki šolske kronike Mokronog.

v šolo le pet zimskih mesecev. Olajšava, ki jo je uživalo 50 učencev, je povzročila zmanjšanje števila učencev v višjih razredih. Zaradi ovir in olajšav je bil pouk na šoli skrčen, zaradi predčasnih odpustov in velikega števila repetentov pa degradiran. Prav zato so se odločili, da olajšavo ukinejo. Takšen pouk je bil zadnjič dovoljen v šolskem letu 1939/40. Šola je tako štela skupaj 11 oddelkov, ki so postali uradno dovoljeni s šolskim letom 1939/40. Vsebinskih sprememb v tem predvojnem obdobju ni bilo.²¹⁹

Stiskanje v premajhnem in dotrajanem šolskem posloppju

Odpiranje paralelnih oddelkov je povzročilo prostorsko stisko, saj niso imeli na razpolago dovolj učilnic. Pouk je zato potekal v dopoldanski in popoldanski izmeni. Višji oddelki (od 3. do 7. razreda) so imeli pouk dopoldan, ostali oddelki pa popoldan v istih prostorih. Pouk je dopoldan potekal od 8. do 12.10 ure, popoldan pa od 13. do 16.25 ure. Učne ure so trajale 45 minut. Pri sestavi urnika so pazili, da so bile vse učilnice zasedene vseh pet dopoldanskih učnih ur.²²⁰

Obenem je na dan prišla tudi dotrajanost samega šolskega objekta. Friderik Hegler je med drugim opazil: »Klet sploh ni uporabna, ker se po vsakokratnem večjem deževju napolni z vodo, ki zamaka zidovje do nadmetske višine. Premalo je stranišč. Gnojnica se pretaka v bližnji vodnjak, tako da vsebuje voda razen gnojnice tudi še različne kale, in da torej šolska voda glasom analize po higienškem zavodu v Ljubljani ni pitna ... Po steni manjše shrambe poleg kuhinje se cedi seč iz straniščne cevi, kar povzroča neznošen smrad. Vrata in okna so razrahljana, okna deloma brez šip, okno v stranišču je zabito kar z deskami. Šolski vrt je zanemarjen do skrajnosti. Ograja leži deloma kar po tleh. Vsled tega imajo ljudje neoviran dostop do šolskega vrta in k vodnjaku, kamor so si hodile ženske po poljskem delu umivat umazane noge.«²²¹ Za 420 učencev je postalo premajhno tudi šolsko igrišče.

Druge dejavnosti, ki so jih razvijali na šoli v času med obema vojnama

Humanitarne aktivnosti

Na šoli je bila ves čas zelo razširjena humanitarna dejavnost. Skrbeli so predvsem za revne učence in občane. Temu so se posvečali tako učitelji kot učenci. Takoj po končani prvi svetovni vojni je šola zbirala denar za invalide. Nabrali so 280 kron.

Osnovnošolski učenci so bili množično vključeni v organizacijo »podmladka Rdečega križa«, v letih od 1925 do 1935 okoli 120 šolskih učencev. Organizacija je prirejala razne prireditve, katerih dobiček je šel v humanitarne namene. Običajno so v mesecu maju prirejali materinski dan, v juniju pa cvetlični dan. Ob zaključku šolskega leta so pripravili prodajno razstavo pisnih, risarskih in raznih ročnih del, ki so jih »podmladkarji« izdelali pri deških oz. ženskih ročnih delih. S svojimi izdelki so se mokronoški člani »podmladka« udeleževali tudi razstav drugod po Jugoslaviji (1927 v Zagrebu, 1930 v Beogradu). Prirejali so razne akademije in mladinske igre v

²¹⁹ Šolska kronika, 1929–1940.

²²⁰ Prav tam, 1938–1939.

²²¹ Prav tam, 1937.

sodelovanju s Sokolskim društvom, ki jim je za nastope brezplačno posojal svojo dvorano. Prireditve so se udeleževali številni starši in drugi krajani. Dobiček od prodanih vstopnic in izdelkov je »podmladek« porabil za nakup šolskih potrebščin revnim učencem. Včasih so denar razdelili okoliškim revnim materam. Leta 1927 so svoj fond žrtvovali za nabavo zdravil za šolsko lekarno. »Podmladkarji« so tesno sodelovali z mokronoškim Sokolskim društvom, pa tudi z društvom »Kola jugoslovanskih sester« in z »Društvom za očuvanje narodnega zdravja«. Mokronoška organizacija »podmladka« je bila povezana še z organizacijo »Ameriškega podmladka Rdečega križa«, ki jim je večkrat pošiljal darila. Tako so Američani na primer prispevali darila za mokronoške učence, ki so tekmovali v nagradni igri z geslom »Za dobro zdravje«.²²²

Tudi učiteljstvo je večkrat sodelovalo pri raznih humanitarnih akcijah. Ob sodelovanju Sokolskega društva, Kola jugoslovanskih sester in Rdečega križa so prirejali »božičnice« in »Miklavževa obdarovanja«, kjer so obdarovali revne otroke s toplimi oblačili in obutvijo. Daril so bili deležni tudi otroci članov Sokola. Obdarovanje so omogočila omenjena društva s prispevanjem denarja iz svojih fondov, blagovne prispevke je dala tudi Dravska banovina, kar radodaren donator pa je bila tudi mokronoška tovarna usnja.

V tridesetih letih, ko je pritiskala gospodarska kriza in se je število revnih zelo povečalo, so na šoli začeli s podeljevanjem skodelice zavretega mleka in kosa kruha najrevnejšim učencem. Do brezplačne malice je bilo upravičenih okoli 45 učencev. Denarne prispevke v ta namen so prispevali: Društvo Rdečega križa, mokronoško županstvo in mokronoška tovarna usnja, pri podeljevanju pa so s prostovoljnim delom sodelovali učitelji.²²³

Skrb za zdravstveno stanje učencev

Kot so zahtevala pravila, je bilo potrebno po šolah voditi tudi kroniko zdravstvenega stanja tamkajšnjih otrok. V vseh letih med obema vojnoma je bila mokronoška šolska mladina na splošno zdrava. V oktobru 1925. leta je na šoli izbruhnila »škrlatinka«, za katero so zboleli vsi učenci 5. razreda in tudi njihov učitelj. Za tri dni so prekinili pouk na celi šoli. Celotno šolsko poslopje so dezinficirali. Epidemija se je nato zaustavila. Škrlatinke so se zelo bali tudi prihodnje leto, ko je zanj zbolel učenec 6. razreda. Takoj so dezinficirali celotno učilnico 6. razreda in s tem preprečili širitev epidemije. To leto sta se pojavila še dušljivi in oslovski kašelj. Ponovna prekinitev pouka, tokrat zaradi davice, je bila zabeležena leta 1931. Zboleli so učenci treh razredov, zato so šolo zaprli za tri dni in prostore popolnoma razkužili. V naslednjih letih se epidemije niso več širile, zabeleženi so bili le osamljeni primeri kašlja, prehlada oči, škrlatinke in mumpsa. Širjenje epidemij je začelo zaustavljati cepljenje, tudi ljudje so se začeli izobraževati na področju higijene.

Leta 1937 je higienski zavod začel s poskusnim cepljenjem proti davici. Cepljeni so bili vsi otroci od 2. do 10. leta starosti. Cepljenje proti davici so ponovili leta 1940, ko so cepili otroke do 12. leta starosti. Po prvem cepljenju je nekaj otrok lažje zbolelo, po drugem so nekateri imeli otekle roke, drugi pa niso občutili reakcij.

Tega leta je državni higienski zavod v Ljubljani priredil potujočo higiensko razstavo, ki je obiskala tudi Mokronog. Ob tej priložnosti je zavod priredil enotedenski higienski tečaj. Vodili sta ga dve sestri, ki sta v šolskih prostorih pripravili skromno razstavo in prirejali večerna pred-

²²² Prav tam, 1925–1940.

²²³ Prav tam.

vanja, za katera sprva ni bilo zanimanja. Ljudje so imeli nekake predsodke. V naslednjih večerih, ko sta sestri predavanja popestrili s predvajanjem filmov in prikazovanjem skioptičnih slik, je predavalnica postala nabito polna. Ljudje so začeli množično obiskovati tečaj. Poleg tega pa sta sestri v dopoldanskih dneh obiskovali posamezne hiše in ljudem dajali higienske nasvete.²²⁴ Prebivalci Mokronoga so bili tako deležni prvega osveščanja o skrbi za osebno higieno in zdravje.

Prekinitve pouka

V Mokronogu so poleg krajših prekinitiv zaradi bolezenskih epidemij beležili tudi krajše prekinitve zaradi hudega mraza, snežnih zametov in povodenj, ki so zlasti v zimskih mesecih ovirali pot v šolo oddaljenim učencem. Najhujša zima je bila zabeležena leta 1929, ko je ves mesec februar potekal združen pouk zaradi velikega števila manjkajočih učencev.

Navada pa je bila tudi prekinitve pouka v času pospravljanja poljskih pridelkov in trgatve vinske trte do največ deset dni letno. Običajno so te proste dni nadomeščali s podaljšanjem pouka v poletnih počitnicah.²²⁵

Verske vaje

Šolske spovedi in obhajila so bile med letom, običajno v novembru, aprilu in juniju brez prekinitve pouka. Šolska mladina se je redno vsako leto udeleževala tudi procesije ob veliki noči, procesije svetega Rešnega telesa in procesije v Križevem tednu.²²⁶

Šolski izleti

V mesecu maju so v Mokronogu pogosto organizirali t. i. šolske majske izlete. Udeleževali so se jih učenci cele šole. Navada je bila, da so si nižji razredi šli ogledat bližnje kraje (Sveti Vrh, Sveti Rok, Šentjurij, Tržišče, Laknice, Čretež, Trebelno ...), višji razredi pa bolj oddaljene kraje širom Slovenije; v višjem razredu so bili, dlje so potovali. Najpogostejše izletniške točke so bile: Zaplaz, Čatež, Turjak, Velike Lašče, Muljava, Novo mesto, Otočec, Šmarješke Toplice, Kostanjevica, Ljubljana (ogled veleseljma, živalskega vrta), Kamniška Bistrica, Vintgar, Bled, Bohinjsko jezero, izvir Savice. Posebej veseli so bili izleta leta 1938, ko so se učenci nižje šole odpeljali z vlakom na izlet v Sevnico po na novo zgrajeni železnici Tržišče–Sevnica. Učenci višje šole pa so odpotovali v Zagreb.

Približevanje in začetek II. svetovne vojne

1. 9. 1939 se je začela vojna med Nemčijo in Poljsko. Že 3. septembra so pri maši v Mokronogu razglasili delno mobilizacijo, kar je med prebivalstvom povzročilo veliko zmede in strahu. Vpoklicanih je bilo 23 mož, ki so pripeljali 20 konj. 25. septembra so ponovno vpoklicali novih 20 mož s konji. Vojna je vse bolj trkala na vrata. Nemčija je nadaljevala s svojim osvajalnim

²²⁴ Prav tam.

²²⁵ Prav tam.

²²⁶ Prav tam.

pohodom, ki se je približeval našim krajem. Kronist mokronoške šole je zapisal: »*Ta vojna je sicer daleč od nas, a gospodarsko in duševno jo vseeno občutimo.*« Prišlo je do prvih motenj pouka. Številni očetje šoloobveznih otrok so morali na orožne vaje, zato so nekateri otroci izostali od pouka. Poleti 1940 so morali predhodno zaključiti pouk, ker je mestna občina Ljubljana poslala v Mokronog na letovanje več otrok. Te »počitniške kolonije« so imele značaj poskusne evakuacije. Otroke so nastanili v šolsko poslopje, zato so morali pouk na njej predhodno zaključiti. V prvi skupini je bilo 68 dečkov, ki so tu ostali štiri tedne, v drugi skupini pa 55 deklic, ki so ostale tri tedne. Kolonije je vodilo ljubljansko učiteljstvo. Otroci so zasedli vse šolske prostore razen pisarne in kabineta za učila. V pritličju so imeli v večji učilnici jedilnico, v manjši pa kuhinjo. V nadstropju so uredili improvizirane spalnice. Ležali so na slamnjačah, ki so bile položene kar na tla, le nadzorno osebje je imelo zložljive železne postelje z blazinami, napolnjenimi z morskotravo.²²⁷

Naslednje šolsko leto 1940/41 so normalno začeli pouk, ki je potekal vse do 1. aprila 1941. Takrat je prispela brzjavka, da morajo nemudoma prekiniti s poukom. Nekateri otroci so vest sprejeli kot prvoaprilsko šalo, vendar nihče ni podvomil v novico z radia: »*Rat je več počeo.*«²²⁸ Mokronožani so bili zelo razburjeni in prestrašeni.

²²⁷ Prav tam, 1939–1940.

²²⁸ Prav tam, 1940–1941.

UČITELJSKI ZBOR NA OSNOVNI ŠOLI MOKRONOG

Pri urejanju učiteljskega seznama za čas od prvih začetkov poučevanja v Mokronogu do leta 1941 sem naletela na nepremostljive težave. Evidenca učne moči se v obravnavanem času še ni vodila. Nepopolne omembe posameznih učiteljev pa se nahajajo v različnih virih, v katerih imena in tudi priimki pogosto niso identično zapisani. Zaradi podobnih težav prav tako ni moč podati natančnega časa poučevanja posameznih učiteljev. Kljub težavam sem poskušala sestaviti čim bolj popoln seznam učiteljskega zbora, vendar pa le-ta lahko služi le kot izhodišče za nadaljnjo obravnavo in izpopolnjevanje.

Učiteljski zbor do leta 1918

Pred 19. stoletjem o učitelju v Mokronogu zelo težko govorimo. Domnevamo lahko le, da so otroke poučevali že nameščeni cerkovniki in organisti, ki so imeli zagotovljen nek osnovni dohodek. Služba cerkovnika je bila vezana na oskrbovanje cerkve: cerkovnik ugaša sveče, zvoni poldne ipd., organist pa se poklicno ukvarja z orgljanjem zlasti pri cerkvenih verskih obredih, lahko je vodil tudi cerkvene pevce.²²⁹

Prvi znani cerkovnik in organist v Mokronogu, ki je poučeval tudi trške otroke branja, pisanja in računanja, je bil Janez Zweck. V Mokronogu je služboval do leta 1808, vendar ni bil nikoli uradno nameščen s strani višjih organov. S formalno potrditvijo trivialke v Mokronogu pa je kot prvi uradno nameščen učitelj službo nastopil Franc Ksaver Malenšek z Rake in ga tako lahko štejemo za prvega učitelja v Mokronogu. Vse do leta 1875 je bila učiteljska služba še naprej povezana z organistovo in cerkovniško službo. Kot enorazrednica, kjer je poučeval en sam učitelj, se je šola odvijala v prizidani organistovi hiši pod gradom. 1875. leta, ko so šolo razširili v trirazrednico, pa se je učiteljski poklic ločil od službe cerkovnika in organista. Za poučevanje so bili nameščeni šolani učitelji, verouk pa je poučeval kaplan. Prvi znani nadučitelj v Mokronogu je postal prej cerkovnik in organist Jožef Potokar.

Učitelji so v Mokronog prihajali iz različnih koncev Slovenije. Domačina sta bila le Josip Tratar in Ludovika Košenini. Ostali so prihajali iz krajev zahodno od Mokronoga. Skoraj bi lahko rekli, da učitelji s štajerskega konca niso prihajali poučevati v Mokronog, izjema je bila le Rozi Gosak iz Žič pri Konjicah. Vsi učitelji so končali učiteljske, večina v Ljubljani, nekateri tudi v Gorici. Da je bila ustrezna izobrazba zelo pomembna, spoznamo na primeru iz leta 1907. V tem letu je nadučitelj Fettich hudo zbolel. V času odsotnosti ga je nadomeščala Neti Rakovec. Namesto njega je poučevala 4. razred. Okrajni nadzornik se z njeno zamenjavo ni strinjal. »Ni bilo prav,« je zapisal, »da se je določilo v supliranje g. nadučitelja suplentinjo, ki je le izprašana otroška vrtnarica.«²³⁰ Učiteljski zbor je redčila pogosta bolezen, ki se je končala tudi s smrtjo. Pogrebov se je vedno udeleževalo vse učiteljstvo in tudi šolska mladina.

²²⁹ Cerkovnik, organist, v: SSKJ.

²³⁰ Šolska kronika, 1909–1918.

Ob odsotnosti so učitelje nadomeščali redni učitelji, ob daljši odsotnosti pa so poučevali učitelji »volonterji« ali »suplencarji«. Tudi ob odsotnosti nadučitelja so vodenje šole prevzemali učitelji domačini: Fetticha je nadomeščal Josip Tratar, Pirnata pa Ludovika Košenini, oba iz Mokronoga.²³¹

Tukajšnje učiteljstvo je bilo združeno v t. i. »mokronoškem krožku«, ki je prirejalo razne veselice in druga družabna srečanja.²³² Krožek je deloval v sklopu učiteljske organizacije Zaveze slovenskih učiteljskih društev,²³³ ki je bilo ustanovljeno leta 1889.²³⁴ Že pred prihodom liberalnega šolskega zakona leta 1869 se je mokronoška šola začela oddaljevati od cerkve in vse bolj je kazala svojo liberalno držo,²³⁵ ki je ostala neomajna v vsem obravnavanem obdobju. Premeščanj učiteljstva sprva ni bilo opaziti. Takšni primeri so se pojavili šele po prvi svetovni vojni.

Učiteljski zbor v času med obema vojnama

V času Kraljevine Jugoslavije so se na šoli izmenjali štirje redni in dva začasna upravitelja. Vsakdo je šoli dal drugačen utrip, razlike pa so bile zelo očitne tudi v pisanju šolske kronike. Vsi upravitelji so si prizadevali čim boljje voditi šolo, kazali so liberalno usmerjenost, saj so vsi po vrsti aktivno sodelovali s tukajšnjim sokolskim društvom. Na šoli so kot redni učitelji poučevali višje razrede. Udejstvovali so se tudi v izvenšolskih dejavnostih, vendar nihče od njih ni na upraviteljskem mestu dočakal upokojitve. Vsi so bili predhodno odpuščeni oz. premeščeni drugam. Ivan Pirnat je zašel v spor s krajevnim šolskim svetom oz. z njegovim blagajnikom, župnikom Bukowitzem. Službe ga je razrešil krajevni šolski svet z obrazložitvijo, da si je pridobil nezakonit dolg pri šolski tiskarni. Premeščen je bil v Žužemberk. Pavel Herbst je bil premeščen po službeni potrebi v Cerklje ob Krki samo dva dni potem, ko je šolo obiskal šef posvetnega oddelka dr. Josip Breznik. Dragotin Gregorc se kot starejša bolehnata osebnost ni izkazal za primerne in je bil že po nekaj mesecih razrešen. Nasledil ga je nov upravitelj Friderik Hegler, ki je bil v Mokronog premeščen s kraljevim ukazom iz Mozlja pri Kočevju. Tudi tu se ni izkazal za vzornega upravitelja. Zaradi nemoralnega odnosa do učenke je bil čez dve leti odstranjen iz službe, vendar je ostal v šolskem stanovanju do premestitve 10. 11. 1941.

Po večini so imeli vsi učitelji ustrezno izobrazbo – opravljeno učiteljsiše. Službovanje v Mokronogu so nastopili stari od 20 do 30 let, večina že z učiteljsko prakso. Njihov čas poučevanja je bil sorazmerno kratek. Pogosto so le nadomeščali manjkajoče učitelje ali pa so službovali kot prostovoljci. Po nekaj letih so bili premeščeni v skladu²³⁶ z zakonom 58. člena šolskega zakona, v katerem je zapisano: »Stalni učitelji so za prvih šest let stalne službe premestljivi, potem pa dobe mesto po razpisu in postanejo nepremestljivi«. Žal pa učitelje iz celotne Slovenije v tem obdobju niso premeščali samo prvih šest let, temveč tudi kasneje, kadar so postali sumljivi obstoječemu režimu. Nekateri učitelji so odhajali po lastni želji, nekateri zaradi nestabilnih političnih razmer, še več pa je bilo takih, ki se političnemu režimu niso uklonili in so morali iti, »po službeni potrebi« seveda.²³⁷

²³¹ Prav tam.

²³² Izvlečki šolske kronike Mokronog.

²³³ Hojan, Učiteljski tovariš.

²³⁴ Marjeta Bregar, Šola in kraj Mokronog v Dolenjskih novicah 1885–1919; Prispevek k zgodovini šole v Mokronogu, v pričujoči publikaciji (odslej Marjeta Bregar).

²³⁵ Ciperle 1987, str. 60–65.

²³⁶ Šolska kronika, 1925–1941.

²³⁷ Kralj, Diplomsko delo, str. 55.

Nekateri mokronoški učitelji so šolo zapuščali po lastni volji ter odhajali poučevati bližje rodnemu kraju, nekaj premestitev je bilo zaradi bolezni in odhodov na služenje vojaškega roka. Premeščanje je bilo najmočnejše v drugi polovici dvajsetih let in v prvi polovici tridesetih let, ko so vsako leto zamenjali tudi po dva do tri učitelje hkrati. To pa ni škodovalo samo učiteljem, marveč je močno vplivalo tudi na učni uspeh, saj ravno za to obdobje beležimo najslabše rezultate.²³⁸

Učitelji so poučevali vse predmete. Specialno učiteljico so imeli le za ženska ročna dela in srbohrvaški jezik. Verouk je poučeval mokronoški kaplan. V obravnavanem obdobju so se zvrstili: Franc Mozetič, Jože Strah in Ivan Skvarča.²³⁹

Seznam učiteljskega zbora od začetkov poučevanja v Mokronogu do 1941.²⁴⁰

SEZNAM ORGANISTOV, KI SO HKRATI TUDI POUČEVALI

Št.	UČITELJ	LETO OMEMBE*	OPOMBE
1.	Motovoz, Anton	1751	cerkovnik, organist, »šolmošter«
2.	Stojner, Franc	1765	cerkovnik, organist, »šolmošter«
3.	Funa, Janez	1767	cerkovnik, organist, »šolmošter«
4.	Šifrer, Janez	1769	cerkovnik, organist, »šolmošter«

* Leto omembe kot poročne priče v poročni matici.

SEZNAM UČITELJEV

Št.	UČITELJ	ČAS SLUŽBOVANJA	OPOMBE
1.	Tomšič, Matija	1800–05	učitelj, organist
2.	Zweck, Janez	od 1805 do 4. 4. 1808	učitelj, organist
3.	Malenšek, Fran Ksaver	od 9. 6. 1808	učitelj, organist; pedagoški tečaj
4.	Strnad, Štefan	do 1814	učitelj, organist
5.	Prevc, Gašper	1. 3. 1815–25. 7. 1817	učitelj, organist
6.	Križnar, Gregor	10. 12. 1817–14. 12. 1820	učitelj, organist
7.	Šerko, Franc Ksaver	26. 6. 1821–18. 5. 1822	učitelj, organist
8.	Palčič, Gregor	od 16. 7. 1822 do januarja 1823	učitelj, organist
9.	Zadražnik	od 28. 10. 1824 do novembra 1927	učitelj, organist
10.	Jurman, Matevž	od konca leta 1828 do januarja 1835	učitelj, organist
11.	Drijani	provizorični učitelj 1835	učitelj, organist
12.	Šerek, Jožef	20. 10. 1835–23. 6. 1837	učitelj, organist
13.	Potokar, Jožef*	12. 10. 1837–1879	prvi učitelj, organist
14.	Kaligar, Dragotin	od 1873	drugi učitelj
15.	Regnard, Amalija	od 1873	tretji učitelj
16.	Bauer Ana	1877–1887	
17.	Grčar, Andrej*	20. 10. 1879–1. 9. 1892	nadučitelj

²³⁸ Šolska kronika, 1925–1941.

²³⁹ Prav tam.

²⁴⁰ Pričujoči seznam učiteljev sem sestavila na podlagi posrednih omemb učiteljev, ki sem jih zasledila v obravnavanih virih. Poudariti želim, da je seznam nepopoln in lahko služi le kot izhodišče za nadaljnje dopolnjevanje in urejanje.

Št.	UČITELJ	ČAS SLUŽBOVANJA	OPOMBE
18.	Clarici, Ernestina	1879–1883	
19.	Mihel, Marija	1883–1886	
20.	Trost, Dragotin	1886–1889	
21.	Levec, Janez	1887–1889	
22.	Vohinc, Eduvard ²⁴¹	1889–1889	
23.	Košeni, Ludovika ²⁴²	1889–1925	učiteljske Ljubljana
24.	Donati, Amalija	1. 11. 1890–13. 3. 1913	četrti učitelj, učiteljske Ljubljana
25.	Ravnikar, Jernej	22. 12. 1892–1902	
26.	Jaklič, Pavla	od 1903	peti učitelj
27.	Fettich-Frankheim, Ludovik* ²⁴³	1903–1908 kot nadučitelj	
28.	Čerov, Fani	od 1907	
29.	Odlasek, Jožef	od 1907	
30.	Tratar, Josip** ²⁴⁴	1. 10. 1900–1. 2. 1918 (1908–1909)	učiteljske Ljubljana
31.	Bernot, Marija	8. 8. 1907–1921	učiteljske Gorica
32.	Odlasek, Ljudmila	24. 1. 1908 suplenca za Donatijevo	
33.	Likar, Marija	1. 3. 1908–1. 3. 1912 suplenca za Fetticha, 1921 imenovana za učiteljico	učiteljske Ljubljana
34.	Levstik, Fran	od 1908	
35.	Vidic, Valentina	od 1908	
36.	Peršič, Terezija	od 1908	
37.	Pirnat, Ivan*	5. 10. 1909–5. 6. 1925	učiteljske Ljubljana
38.	Bulc, Marica	24. 9. 1910–1. 3. 1911 kot volonterka	učiteljske Ljubljana
39.	Petschnig, Irena	15. 4. 1910–15. 7. 1910 nadomeščanje za Pirnata	ni podatkov
40.	Kuhelj, Angela	1910 kot supletinja	
41.	Stegovec, Ivan	1912 nadomeščal A. Kuhelj	
42.	Gosak, Rozi	13. 4. 1912–5. 7. 1912 supletinja za Pirnata	učiteljske Gorica
43.	Randl, Antonija	1. 3. 1912–15. 9. 1920	učiteljske Ljubljana
44.	Mejak, Roza	17. 9. 1912–7. 11. 1912 (kot volonterka) S prekinitvami zaposlena do 1935.	učiteljske Ljubljana
45.	Gospodarič, Jakob	12. 7. 1913–pred l. 1925	učiteljske Ljubljana
46.	Lužar, Frida	21. 12. 1915 (supletinja)–5. 4. 1918 prestavljena zaradi nemorale	učiteljske Ljubljana
47.	Soklič, Vida	15. 9. 1916–13. 8. 1917 odpuščena (supletinja za Tratarja)	učiteljske Ljubljana

²⁴¹ Marjeta Bregar v svojem prispevku v pričujoči publikaciji navaja: »... Bohinec ... «.

²⁴² Tatjana Hojan v svojem prispevku v pričujoči publikaciji navaja: »... Ljudevika Košenina ... « in »... Ljudevika Košeni ... «.

²⁴³ Tatjana Hojan v svojem prispevku v pričujoči publikaciji navaja: »... Ljudevit Fettich – Frankheim ... «

²⁴⁴ V virih, ki sem jih uporabila pri svojem delu, sem zasledila dve obliki Tratarjevega imena, in sicer: Josip in Jože.

Št.	UČITELJ	ČAS SLUŽBOVANJA	OPOMBE
48.	Heferle Kovačič, Vida	15. 9. 1917 (suplentinja za Gospodariča) 1926 stalno nameščena – pred l. 1926/27	žen. učiteljsiše Ljubljana
49.	Turk, Antonija	12. 1. 1917 (suplentinja za Bernotovo) – pred l. 1918	učiteljsiše v Ljubljani pri uršulinkah
50.	Heferle Kovačič, Vida	15. 9. 1917–1926/27	učiteljsiše Ljubljana
51.	Gospodarič Perko, Marija**	30. 8. 1919–1955 še dela 15. 2. 1936–1. 9. 1963	učiteljsiše pri uršulinkah v Ljubljani
52.	Turnher, Edmunt	14. 10. 1919–1924/25	učiteljsiše Ljubljana
53.	Vanič, Ladislav	14. 10. 1920–1925	učiteljsiše Ljubljana
54.	Ažman, Emilija	15. 9. 1920–1924/25	učiteljsiše pri uršulinkah v Ljubljani
55.	Lužnik, Franc	15. 9. 1920–1924/25	učiteljsiše Ljubljana
56.	Babnik, Alfonza	15. 9. 1920–20. 2. 1936	učiteljsiše Gorica
57.	Dolžan, Marija	15. 9. 1920–1924/25	2 razreda meščanske šole v Gorici, tečaj za ročna dela v Gradcu
58.	Ahačič, Josipina	1. 4. 1921–1924/25	pedagoški tečaj Ljubljana
59.	Gašperin, Rudolf ²⁴⁵	po l. 1923–1924/25	ni podatkov
60.	Herbst, Pavel* ²⁴⁶	19. 2. 1925–15. 2. 1936 1945/46–1947	iz l. meščanske šole Ljubljana
61.	Gregorc, Dragotin*	1. 9. 1936–11. 10. 1936 poučeval do 1940	učiteljsiše Ljubljana
62.	Zupančič, Andrej**	30. 9. 1925–1945 6. 4. 1936–1. 9. 1936 11. 10. 1936–8. 8. 1937 3. 6. 1939–21. 5. 1945	
63.	Kneisel, Zora	1924–1955 še dela	
64.	Wagner, Rudolf	1924–1926	meščanska šola Ljubljana
65.	Zupančič, Elizabeta	1924/25–1928/29	
66.	Hvala, Just	1927/28–1928/29	umetnostna akademija Zagreb
67.	Stanič, Ernest	23. 9. 1925–1926/27	učiteljsiše Ljubljana
68.	Drolc, Mihaela	30. 9. 1925–1929/30	osemrazrednica v Celju in »osposobljevalni« izpit
69.	Tičač, Anotelka	19. 10. 1925–1928/29	višji ženski licej na Sušaku
70.	Bizjak, Marija	6. 2. 1926–1931/32	učiteljsiše Ljubljana
71.	Možina, Boris	8. 10. 1926–1928/29	učiteljsiše Tolmin
72.	Urbančič, Branko	1928/29–1929/30	abiturient
73.	Bizjan Škrjanc, Lea	1928/29–1928/29	
74.	Bizjan, Franc	1928/29–1928/29	
75.	Čebulj, Darinka	1. 3. 1929–15. 11. 1936	
76.	Matzele, Marija	1929/30–1931/32	
77.	Brezovnik-Jesih, Iva	20. 1. 1931–10. 10. 1936	
78.	Aljančič, Marija	1930/31–1934	
79.	Kuhar Bizjak, Marinka	1933–1946/47	

²⁴⁵ Tatjana Hojan v svojem prispevku v pričujoči publikaciji navaja: »... Gasperin ...«.

²⁴⁶ Tatjana Hojan v svojem prispevku v pričujoči publikaciji uporablja tudi ime »... Pavle ...«.

Št.	UČITELJ	ČAS SLUŽBOVANJA	OPOMBE
80.	Kompoš Mlaker, Irena	1929/30–31. 3. 1931 in 24. 8. 1936–9. 6. 1941	meščanska šola v Mekinjah
81.	Hegler, Friderik J.*	3. 10. 1936–1. 5. 1939	dva letnika učiteljišča v Ljubljani
82.	Zdravlje-Mazgon, Magdalena	25. 2. 1936–1942	nameščena kot učiteljica pripravnica
83.	Bulovan, Ilija	od 15. 5. 1936	jeraj
84.	Kragelj Žuber, Terezija	1. 10. 1936–31. 3. 1939	učiteljišče v Italiji
85.	Roza Bolha, Marija	14. 10. 1936–25. 8. 1939	učiteljišče Ljubljana (upraviteljica v Preloki v Beli krajini)
86.	Založnik, Nada	1934–28. 6. 1940	
87.	Berger, Marta	1. 9. 1938–9. 10. 1939	učiteljišče Ljubljana
88.	Miklavič, Pavla	1939/40	
89.	Barle-Konradov, Nikolaj*	9. 10. 1939–1945/46 14. 5. 1945–1945/46	učiteljišče Ljubljana

* Nadučitelj.

** Začasni upravitelj.

Šolsko nadzorstvo

Leta 1922 je bil za šolskega nadzornika imenovan Janez Deu, od 31. 12. 1924 mu je sledil Edo Vencajz, nato pa leta 1936 Ignacij Petje. Šolo so redno nadzorovali, njihove obiske so beležili šolski upravitelji.

Dvakrat letno je šolo pregledoval sreški šolski nadzornik iz Krškega. To funkcijo so opravljali: Leopold Levstik (1924/25), Ivan Pečnik (1936), Ivan Horvat (1935) in Martin Šterk (1938/39). Vsako leto je šolo obiskal tudi dekan iz Trebnjega Jožef Plantarič.

1926. leta si je šolo ogledal oblastni nadzornik šolskih vrtov Josip Štrekelj.

V drugi polovici tridesetih let pa je bila šola deležna tudi inšpekcij na višji ravni. 13. 2. 1936 jo je pregledal šef prosvetnega oddelka dr. Josip Breznik. Že čez dva dni je na šolo prispel odlok o razrešitvi takratnega upravitelja Pavla Herbsta z mesta šolskega upravitelja. Premeščen je bil z obrazložitvijo: »po službeni potrebi«. Herbstova premestitev je prišla v času zamenjave oblasti v Mokronogu, o čemer sem že pisala. Ker se v kroniki in inšpekcijskih zapisnikih ne omenja nikakršna pomanjkljivost glede samega vodenja šole, je očitno, da je premestitev imela politično ozadje. Naslednje leto je šolo temeljito pregledal in hospitiral v vseh oddelkih šef odseka za osnovne šole Ivan Štrukelj.²⁴⁷

Šola je bila dvakrat deležna kanonične vizitacije: 1929. leta škofa Antona Bonaventure Jegliča in 1934. leta škofa Gregorija Rožmana.²⁴⁸

²⁴⁷ Šolska kronika, 1925–1941.

²⁴⁸ Prav tam.

KLASIFIKACIJA UČNEGA USPEHA MOKRONOŠKIH UČENCEV

Metodološki problemi statistične obdelave

Klasifikacija učnega uspeha osnovnošolcev v obravnavanem obdobju je zelo težavna, saj za to obdobje ne razpolagamo z evidenco, kakršne smo vajeni v sodobnem času. Kot edini oprijemljivi vir nam služita le t. i. »Katalog šestrazredne ljudske šole v Mokronogu« (v nadaljevanju Katalog), ki vsebuje evidenco šoloobveznih otrok, rojenih v času od 1894 do 1909, in »Glavni katalog šestrazredne ljudske šole v Mokronogu« od 1909 do 1919, ki pa ni popoln in zato praktično neuporaben, saj se evidenca vodenja ocen konča v šolskem letu 1923/24, ko večina učencev sploh še ni zaključila šolanja. Katalog je začel voditi nadučitelj Ivan Pirnat (kdaj natančno, ni razvidno, gotovo pa pred letom 1911). Po njegovem odhodu je Katalog izgubil na pomenu. V Katalogu so evidentirani sledeči podatki: ime in priimek, datum in kraj rojstva, veroizpoved, materni jezik, stanje o cepljenju koz; podatki o bivališču; ime, stan in bivališče staršev oz. skrbnikov; leto prvega vstopa v šolo; ocene iz posameznih predmetov za vsak razred posebej čez vso dobo šolanja, končna »odpustnica«;²⁴⁹ ime učitelja in sposobnost za prestop. Iz Kataloga je razvidno, da otroci niso istočasno vstopali v šolo in je niso istočasno zapuščali, ni pa razvidno, katerega leta so razred ponavljali oz. kateri razred so ponavljali.²⁵⁰ Ravno zato razdelitev teh učencev po posameznih razredih ni izvedljiva. Iz istega vzroka pa ni možna natančna statistična obdelava uspešnosti vseh učencev, ki so v določenem šolskem letu obiskovali šolo. Katalog je edini ohranjeni vir, ki vsebuje evidenco z ocenami. Matični listi so bili med II. svetovno vojno namreč uničeni.²⁵¹

UČNI USPEH UČENCEV, KI SO SE ŠOLALI V OBDOBJU NADUČITELJA IVANA PIRNATA (1909–1925)

Za obdobje nadučiteljevanja Ivana Pirnata sta ohranjena dva Kataloga, ki pa sta, kot je že povedano, nekoliko nepopolna, zato tudi natančna klasifikacija učnega uspeha ni možna. Po pisavi sodeč je Katalog s popisom učencev, rojenih od 1897 do 1909, začel nastajati v šolskem letu 1911/12. Do tedaj je namreč uporabljena pisava povsem enotna, za omenjeno šolsko leto pa se pojavijo tudi prvi zapisi o značilnostih in morebitnih opažanjih pri posameznih učencih. Menim, da je z vpisom teh lastnosti začel prav nadučitelj Pirnat, naslednja leta pa so mu sledili tudi ostali učitelji. Ocene in opombe so od leta 1911 dalje vpisovali učitelji, ki so poučevali v posameznem razredu, nadučitelj pa je izdelal le morebitne popravke, dodal kazenske ovadbe in zapisal ocene odpustnic.

²⁴⁹ Odpustnica je spričevalo z zaključnimi ocenami iz posameznih predmetov, ki so ga učenci dobili ob zaključku osnovne šole.

²⁵⁰ Osnovna šola Mokronog, Katalog šestrazredne ljudske šole v Mokronogu, II. 138, Mokronog (1894–1909) (odslej Katalog).

²⁵¹ Glavni katalog II. 139, str. 66.

Redbinsko in krstno ime rojni dan, mesec in leto, rojni kraj in dežela, veroupedovanje, materin jezik, stanje v razpisni list	Bivaliče (frena, vica, huna štev.) (prematni ime in stanje) a) odnosa (redski ali 2) študija) b) študija)	Ime, stan in bivaliče (frena, vica, huna štev.) a) vica, prematni b) ustare in c) vica (prematni ali 2) študija) d) varstvo obitav.	Čas vstopa a) v javno šolo opit. (1907), b) poučev v in foto (trajni) skupina? od (lelek?)	Mokronog Opomba																																																																																																																																																																																														
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27																																																																																																																																																																				
3 Dular Jani roj. dan 29. sept. 1897 Mokronog Krajski gimn. rim. kat. slov.	Mokronog 106 Janj Alojzija Jurečič	Mokronog 16. II. 1903	Mokronog 16. II. 1903	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="16">Mokronog Opomba</th> </tr> <tr> <th>1</th><th>2</th><th>3</th><th>4</th><th>5</th><th>6</th><th>7</th><th>8</th><th>9</th><th>10</th><th>11</th><th>12</th><th>13</th><th>14</th><th>15</th><th>16</th><th>17</th><th>18</th><th>19</th><th>20</th><th>21</th><th>22</th><th>23</th><th>24</th><th>25</th><th>26</th><th>27</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>II</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>III</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>IV</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>Opomba</td><td colspan="23">Izjava dne 17. 11. 1910</td> </tr> </tbody> </table>																Mokronog Opomba																1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	II	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	III	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	IV	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	Opomba	Izjava dne 17. 11. 1910																						
Mokronog Opomba																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27																																																																																																																																																																								
I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
II	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
III	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
IV	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
Opomba	Izjava dne 17. 11. 1910																																																																																																																																																																																																	
70 Granda Karja roj. dan 31. avg. 1897. Hamnik Krajski gimn. rim. kat. slov.	Mokronog 72 Janez Ana Jurečič	Št. kraj. listina 15. II. 1903 Mokronog 22. I. 1907.	Mokronog 22. I. 1907.	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="16">Mokronog Opomba</th> </tr> <tr> <th>1</th><th>2</th><th>3</th><th>4</th><th>5</th><th>6</th><th>7</th><th>8</th><th>9</th><th>10</th><th>11</th><th>12</th><th>13</th><th>14</th><th>15</th><th>16</th><th>17</th><th>18</th><th>19</th><th>20</th><th>21</th><th>22</th><th>23</th><th>24</th><th>25</th><th>26</th><th>27</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>II</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>III</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>IV</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>Opomba</td><td colspan="23">Izjava dne 15. 7. 1910</td> </tr> </tbody> </table>																Mokronog Opomba																1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	II	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	III	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	IV	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	Opomba	Izjava dne 15. 7. 1910																						
Mokronog Opomba																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27																																																																																																																																																																								
I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
II	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
III	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
IV	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
Opomba	Izjava dne 15. 7. 1910																																																																																																																																																																																																	
11 Golob Janja roj. dan 18. aprila 1897 Mokronog Krajski gimn. rim. kat. slov.	Mokronog 84 Ignac Stja Jurečič	Mokronog 16. II. 1903	Mokronog 16. II. 1903	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="16">Mokronog Opomba</th> </tr> <tr> <th>1</th><th>2</th><th>3</th><th>4</th><th>5</th><th>6</th><th>7</th><th>8</th><th>9</th><th>10</th><th>11</th><th>12</th><th>13</th><th>14</th><th>15</th><th>16</th><th>17</th><th>18</th><th>19</th><th>20</th><th>21</th><th>22</th><th>23</th><th>24</th><th>25</th><th>26</th><th>27</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>II</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>III</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>IV</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>Opomba</td><td colspan="23">Izjava dne 15. 7. 1910</td> </tr> </tbody> </table>																Mokronog Opomba																1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	II	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	III	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	IV	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	Opomba	Izjava dne 15. 7. 1910																						
Mokronog Opomba																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27																																																																																																																																																																								
I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
II	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
III	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
IV	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
Opomba	Izjava dne 15. 7. 1910																																																																																																																																																																																																	
13 Hlebec Janja roj. dan 21. aprila 1897. Otrovniki 18 Krajski gimn. rim. kat. slov.	Otrovniki 18 Janez Karja Jurečič	Mokronog 16. II. 1904	Mokronog 16. II. 1904	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="16">Mokronog Opomba</th> </tr> <tr> <th>1</th><th>2</th><th>3</th><th>4</th><th>5</th><th>6</th><th>7</th><th>8</th><th>9</th><th>10</th><th>11</th><th>12</th><th>13</th><th>14</th><th>15</th><th>16</th><th>17</th><th>18</th><th>19</th><th>20</th><th>21</th><th>22</th><th>23</th><th>24</th><th>25</th><th>26</th><th>27</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td> </tr> <tr> <td>II</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>4</td><td>3</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>3</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td> </tr> <tr> <td>III</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>4</td><td>3</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>3</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td> </tr> <tr> <td>IV</td><td>1</td><td>1</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>4</td><td>3</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>3</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td><td>2</td> </tr> <tr> <td>Opomba</td><td colspan="23">Izjava dne 15. 7. 1910</td> </tr> </tbody> </table>																Mokronog Opomba																1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	II	1	1	1	2	3	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	III	1	1	1	2	3	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	IV	1	1	1	2	3	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	Opomba	Izjava dne 15. 7. 1910																						
Mokronog Opomba																																																																																																																																																																																																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27																																																																																																																																																																								
I	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1																																																																																																																																																																								
II	1	1	1	2	3	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2																																																																																																																																																																								
III	1	1	1	2	3	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2																																																																																																																																																																								
IV	1	1	1	2	3	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2																																																																																																																																																																								
Opomba	Izjava dne 15. 7. 1910																																																																																																																																																																																																	

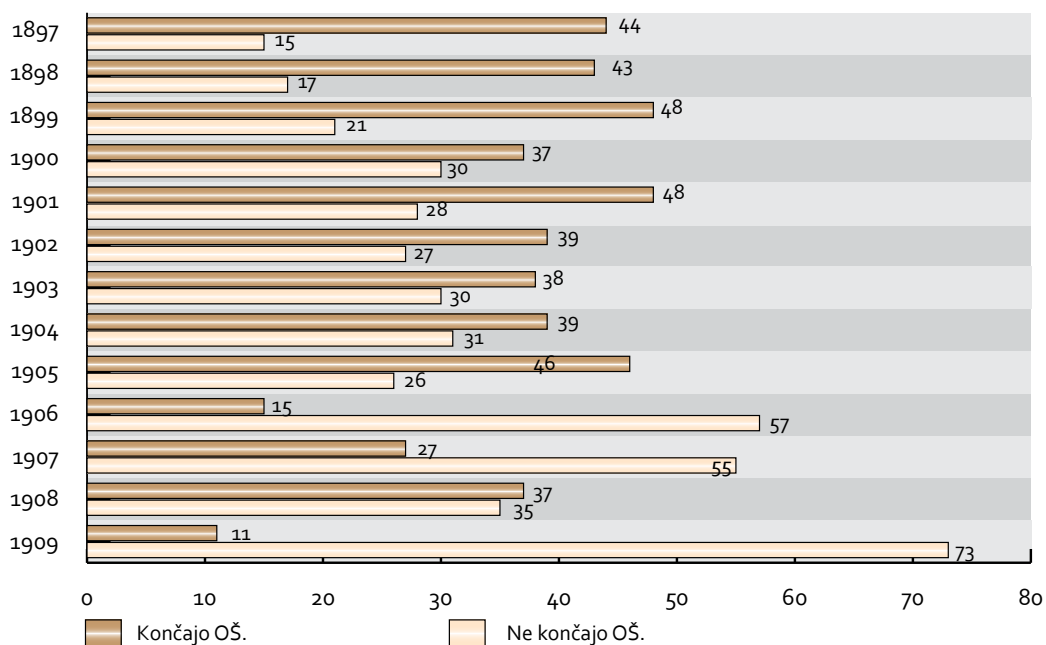
Ocenjevalna stran iz Kataloga šestrazredne ljudske šole v Mokronogu, II. 138 (1894-1909). Katalog hrani OŠ Mokronog.

Na podlagi razpoložljivih podatkov bom skušala predstaviti uspešnost mokronoških učencev. Za učence, ki so končali osnovno šolo, sem štela le tiste učence, ki imajo v Katalogu zapisane ocene pod rubriko odpustnica. Prišla sem do sledečih opažanj:

Leta 1903 (rojeni 1897) je 76,5 % učencev prejelo odpustnico in tako uspešno zaključilo osnovno šolo po opravljenih 6 razredih in dveh letih ponavljalne šole. Procent uspešnih učencev je nato vsako leto nekoliko upadel. Predvojne generacije (roj. 1897-1899, ki so v šolo vstopile med leti 1903-1905) so šolo končale v približno 70 %, medtem ko so vojne generacije (roj. 1900-1904, ki so v šolo vstopile med leti 1914-1918) le-to končale v malenkost več kot 50 %. Kot je razvidno iz Kataloga (II. 138), je bil pogost razlog za nedokončanje šole selitev v drug kraj. Še več je bilo takšnih primerov po končani I. svetovni vojni. Generacija otrok, rojenih leta 1906, ki je v šolo prvič vstopila leta 1912 in jo končala 1920, je osemletko zaključila le v 20,8 %. Od generacije otrok, ki je v šolo prvič vstopila leta 1915, pa je šolanje zaključilo le 13,1 %.

Klasifikacija nadaljnjih generacij ni izvedljiva, saj kot sem že omenjala, Glavni katalog od leta 1923 ni več voden, matični listi pa se prav tako niso ohranili.

Iz karakterizacije učencev v posameznem šolskem letu je razvidno, da je večina učencev spoznana za dostojne. Pogostokrat so opredeljeni tudi kot pridni, zelo pridni, mirni, prav tako pogosto so ocenjeni kot leni, potepuški, potuhnjeni, živi, nenadarjeni in tatinski. Presenetljivo veliko učencev je bilo iz šole izključenih zaradi nemoralnosti, povezanih s spolnim nadlegovanjem in razkazovanjem, zabeleženih je tudi kar nekaj primerov tatvin, kar je verjetno posledica velike revščine in slabe domače vzgoje.

Uspeh učencev, rojenih 1897–1909, ki so šolanje zaključili med leti 1911–1923.

Priloge 1–13 prikazujejo izpis iz Kataloga (II. 138) 1897–1909. Izpis vsebuje sledeče podatke: zaporedno številko učenca, leto prvega vpisa v šolo, ocene z odpustnic za posamezne predmete ter opombe, v katerih so podane karakterizacije in posebnosti učenca skozi vsa leta njegovega šolanja.²⁵² Poudariti želim, da sem pri vsakem učencu izpisala vse različne variante komentarjev, ki jih je učenec pridobil. Na prvem mestu je vedno zapisan tisti komentar, ki se pri posamezniku pojavi največkrat v njegovem šolanju, naslednji so vedno manj pogosti. Prav zato imajo nekateri učenci zapisano, da so bili denimo dostojni, a hkrati tatinski in klepetavi, kar pomeni, da so se v različnih razredih različno vedli.

²⁵² Zaradi varovanja osebnih podatkov so učenci označeni le z zaporedno številko. Ime in priimek, datum in kraj rojstva ter podatki o starših pa so namenoma izpuščeni.

Priloge 1–13²⁵³

PRILOGA 1: Ocene v odpustnicah generacije učencev, rojene leta 1897

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
1.	1904	1	1	2	1	2	1	2	1	2	2	2	1	1		1	
2.	1904	Po končanem 7. razredu je odstopil v ponavljalno šolo Krško.															
3.	1904	1	4	5	2	3	4	4	5	4	4	3	3	2		4	
4.	1903	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	
5.	1903	1	1	1	1	3	2	3	2	2	1	2	3	1		3	
6.	1903	1	3	3	3	3	3	3	3	4	4	5	3	2		4	
7.	1904	1	2	2	2	2	2	3	3	3	2	3	2	1		2	
8.	1903	1	3	3	3	3	3	3	3	4	4	5	3	2		3	
9.	1903	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	
10.	1903	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1		1	1	
11.	1903	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	
12.	1904	1	1	1	1	2	3	3	3	3	3	4	3		2	2	
13.	1905	Prišel je do 6. razreda.															
14.	1905	1	1	2	2	2	2	3	3	2	2	4	2		1	1	
15.	1903	1	1	1	1	1	1		1	1	1	2	1		1	1	
16.	1904	V 6. razredu je bila popolnoma oproščena šole.															
17.	1905	1	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3		3	4	
18.	1905	1	2	2	1	2	2	3	2	2	2	3	2		2	2	
19.	1904	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	
20.	1904	1	2	2	3	2	2	3	2	2	2	3	3	3		2	
21.	1904	Prišel je le do 6. razreda.															
22.	1903	1	2	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2	
23.	1905	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		2	
24.	1903	1	2	1	1	3	1	2	1	2	2	2	2	2		2	
25.	1904	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	3		2	
26.	1903	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		2	
27.	1904	1	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
28.	1904	1	3	2	3	3	3	5	4	3	3	3	3	3			
29.	1904	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	
30.	1904	Zaradi renitenceje bil v 7. razredu neocenjen.															
31.	1904	1	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	
32.	1904	1	2	2	1	1	1	1	2	1	2				1		
33.	1904	1	2	2	1	2	2		2	1	2				1		
34.	1904	1911 je iz 6. razreda prestopil v ponavljalno šolo Krško.															
35.	1904	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				1		
36.	1904	1	2	1	1	2	2		1	2	2				1	2	
37.	1904	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				1	1	
38.	1904	Po 5. razredu je odstopil v ponavljalno šolo Krško.															
39.	1903	1	1	1	1	1	1		1	1	1				1	1	
40.	1904	1	3	4	5	4	5	2	5	5	5				3	4	
41.	1905	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		2	1	

²⁵³ Katalog II. 138 in Glavni katalog II. 139, 1894–1919.

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
42.	1904	1	1	2	1	1	1		1	1	1				1	1	
43.	1904	1	1	2	1	1	1	3	1	1	1	2	2		2	1	
44.	1904	1	2	1	2	2	2	3	3	2	2	2	2		1	2	
45.	1904	1	3	3	3	4	4	4	5	4	4				3	4	
46.	1904	1	3	3	4	3	4		5	3	3				2	3	
47.	1904	1	2	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3		3	2	
48.	1904	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2		1		1	
49.	1904	1	3	2	3	3	3	4	3	3	3	3	1	1		3	
50.	1905	Po 5. razredu je odstopil v ponavljalno šolo Krško.															
51.	1906	Prišel je le do 5. razreda.															
52.	1906	Prišel je le do 5. razreda.															
53.	1905	Obiskovala je le 5. in 6. razred.															
54.	1905	Prišel je le do 6. razreda.															
55.	1903	1	4	3	4	2	4	4	4	3	4	2	2	2		3	
56.	1905	Prišel je le do 6. razreda.															
57.	1904	2	3	4	3	5	3	5	5	4	4	4	3			3	
58.	1905	Prišel je le do 6. razreda.															
59.	1907	Prišel je le do 4. razreda.															

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

Do leta 1925 so ocenjevali z ocenami od ena do pet, ki so imele obraten kakovostni pomen, kot nam je znan danes: 1 = izvrstno, 2 = hvalno, 3 = dobro, 4 = zadostno, 5 = nezadostno²⁵⁴.

²⁵⁴ Katalog 1899, št. učenca 70.

PRILOGA 2: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1898

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
1.	1904	1	2	2	2	1	2	3	3	3	3	1	2	1		1	
2.	1904	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	marljiv in živ
3.	1904	1911 je naredil skušnjo za gimnazijo z odliko.															
4.	1905	1	3	3	2	3	3	3	3	3	4	3	3	-		2	potuhnjen, malomaren in trmoglav
5.	1904	1911 je naredil skušnjo za gimnazijo z odliko.															
6.	1904	1	2	2	3	3	3	4	4	3	2	2	1	1		3	
7.	1905	1	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2	1		1	dobrovoljen
8.	1906	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2		3	
9.	1904	1	3	2	2	3	3	3	3	3	3	5	2	1		2	
10.	1904	1911 je odšel v trgovsko šolo v Ljubljano.															
11.	1905	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2		1	2	zvita
12.	1905	1	2	1	3	2	2	3	3	3	3	3	3		2	2	
13.	1904	Odšla je s samimi odličnimi ocenami na začetku šolskega leta 1912/13.															
14.	1905	Vsa družina se je preselila v Ljubljano leta 1911.															
15.	1904	1	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3		3	2	lena
16.	1905	1	1	1	1	1	2	3	2	3	2	4	2		1	2	nadarjena
17.	1904	1	2	1	2	2	3	3	3	2	3	3	3		1	2	pridna
18.	1904	1	3	3	4	3	4	3	4	4	4	3	3	3		3	miren, len
19.	1904	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2		1	zelo priden
20.	1904	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	jako priden
21.	1904	1	2	3	2	3	2	3	4	3	3	3	3	3		2	
22.	1905	1	3	2	3	3	3	4	3	3	3	4	2	2		3	miren
23.	1906	1	3	2	3	3	3	4	3	3	3	3	2	2		3	
24.	1905	1	2	2	2	3	2	4	3	3	3	2	1	1		2	miren
25.	1905	1	2	2	1	2	2	4	3	2	2	3	1	1		2	miren
26.	1905	1	2	3	1	2	2	3	2	1	1	2	1	2		1	priden
27.	1905	1	3	3	2	3	3	4	3	2	2	3	4			3	len, tih, malomaren
28.	1904	Predčasna odhodnica po končanih 7 letih šolanja.															
29.	1905	1	3	4	3	3	3	4	3	4	4	2	2	1		3	slaboumen
30.	1905	1912 je odšel na Trebelno.															
31.	1904	1	3	4	3	3	3	4	2	3	3	3	2	1		3	ni nadarjen
32.	1905	1	2	2	1	2	3	3	2	2	2	3	1		1	2	
33.	1906	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	
34.	1905	1	2	2	1	2	3	3	2	2	2	3	1		1	1	
35.	1906	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1		1	1	marljiva, zelo dostojna
36.	1904	1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	2		2	4	slaboumena
37.	1905	1	3	3	2	2	3	4	3	3	3	3	2		2	2	lena in nebrižna
38.	1904	1	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3	2		1	2	lena in nebrižna
39.	1905	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1		1	1	trmoglava, drugače pridna
40.	1906	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	1		2	2	
41.	1905	1	3	3	3	3	4	5	4	2	4	2	1		1	3	ni nadarjena

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
42.	1905	Šolal se je le 6 let.															
43.	1905	Šolal se je le 6 let.															
44.	1904	Šolal se je le 7 let.															
45.	1905	1911 je odšel v Škocjan.															
46.	1905	1	3	3	2	3	3	4	4	3	2	2	1		1	2	
47.	1905	1911 je odšla v Zagreb.															
48.	1906	1	3	4	2	3	3	4	3	2	4	3	3		1	2	nenadarjena
49.		1	2	3	2	2	3	4	3	2	3	3	2		1	2	brezbrižna
50.	1905	1	3	2	2	3	3	4	4	3	3	1	1			3	len, miren
51.	1905	1	3	3	3	3	4	5	4	3	3	3	2	2		3	len
52.	1906	Obiskoval je le 4. razred.															
53.	1905	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2			slabo nadarjen
54.	1904	1	3	2	2	3	3	3	3	2	2	2	3	2		2	nagajiv
55.	1906	Po 7 letih šolanja je prostovoljno izostal.															
56.	1905	Izključen je bil zaradi nemoralnosti. Nagovarjal je deklice, se razgaljal.															
57.	1905	1911 je odšel v Ljubljano.															
58.	1905	Šolo je obiskovala 7 let.															gluha, a se trudi
59.	1906	1	2	3	3	3	3		3	3	3	3	3		2	3	
60.	1905	1	3	3	4	2	4	5	5	3	3	2	1		1	1	

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 3: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1899

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
1.	1904	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1	energičen, agresiven, nespodoben do učiteljice
2.	1905	1	3	4	2	3	3	3	2	3	3	4	2			3	len, malomaren
3.	1905	1	2	1	1	1	1	3	2	2	2	3	3	3		2	miren, priden
4.	1905	1	2	3	2	3	3	3	3	2	3	3	2			3	zvit, navihan
5.	1905	1911 je vsa družina odšla v Ljubljano.															
6.	1905	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	3	2		1	1	vestna
7.	1905	1	2	2	1	2	2	3	2	2	2	3	2		1	2	pridna
8.	1905	1	1	1	1	1	2	3	2	2	2	3	1		1	1	snažna
9.	1905	1	3	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3		2	3	lena
10.	1905	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	jako marljiva
11.	1906	1911 je odšla na Ptuj.															
12.	1905	1	2	2	1	3	3	4	3	3	3	3	2	2		2	miren
13.	1905	1	3	2	3	2	3	4	4	3	3	3	2	3		2	miren
14.	1904	1	2	2	2	2	2	3	3	2	3	2	2			1	tih, potuhnjen
15.	1905	3	2	2	2	3	3	4	4	4	3	3	2	1		3	dobrovoljen, podvržen tatvini, slabega reda
16.	1906	1	3	4	2	3	3	4	3	3	3	3	4			3	potuhnjen, zanikr
17.	1906	1913 je odšel na Trebelno.															
18.	1905	1	3	3	2	2	3	4	3	3	3	3	2	3			miren
19.	1905	1	3	3	3	3	3	4	4	3	3	3	1	2			poreden, len, obravnavan zaradi telesne poškodbe
20.	1905	1	2	3	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2			miren
21.	1906	1	2	1	1	2	2	3	4	3	4	3	1		2	1	mirna
22.	1906	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2	1		1	1	pridna, nadarjena
23.	1905	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2		1	1	marljiva, dostojna
24.	1906	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1		1	1	pridna
25.	1906	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1		1	1	nadarjena
26.	1906	1	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2		1	2	nenadarjena, dostojna
27.	1906	1	3	2	1	2	2	3	3	2	3	2	1		3	2	malo nadarjena
28.	1905	1	2	2	1	2	2	3	3	2	3	3	1		2	2	čedna
29.	1905	1	3	4	2	2	3	4	4	3	3	3	3	3			miren
30.	1905	Šolo je obiskoval 6 let.															
31.	1905	Šolo je obiskoval 6 let.															
32.	1906	1	2	3	1	3	2	2	2	2	3	2	2	2			priden
33.	1906	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1			miren

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
34.	1905	Šolo je obiskoval 6 let.															
35.	1905	1	3	4	3	3	4	4	4	4	3	3	3	3		3	len
36.	1906	Obiskoval je le 5. razred.															
37.	1906	1	2	3	1	2	1	2	1	3	3	2	2		2	2	klepetava, dostojna lena
38.	1906	1	2	2	1	2	2	3	3	2	3	3	3		2	2	
39.	1905	Šolo je obiskoval 6 let.															
40.	1906	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	pridna
41.	1906	1	2	3	1	3	2	2	2	2	23	2	2		1	2	klepetava, dostojna
42.	1906	Šolo je obiskoval 6 let.															
43.	1906	1912 je odšla na Mirno.															
44.	1907	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	nadarjena
45.	1905	1	3	2	4	3	3	4	2	4	4	3	2		2	3	zanemarjena lena
46.	1905	1	2	3	2	2	3	4	4	2	4	2	2		2	3	
47.	1908	1911 je odšel v Novo mesto.															
48.	1906	1911 je odšel v Dravlje.															
49.	1905	2	3	3	3	4	3	5	4	4	4	3	2	3		3	len, se potepa
50.	1910	1910 je odšel na Mirno.															
51.	1906	1913 je prejel odhodnico.															
52.	1906	1911 je odšel služiti v Krško.															
53.	1906	1	3	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	2		3	len, miren
54.	1907	1	2	3	2	2	3	3	3	3	3	1	2			2	priden, se potepa
55.	1905	1	3	4	3	3	3	5	4	3	3	3	2	3		3	miren, nendarjen, len
56.	1907	Umrla je.															
57.	1905	1	2	3	1	2	2	2	3	2	3	2	1		1	1	zelo pridna, dostojna
58.	1906	1	2	2	1	2	1	3	2	2	3	2	2		2	1	pridna
59.	1906	Odšla je v Šentjanž.															
60.	1905	1	2	2	1	2	1	2	3	2	2	2	1		1	2	malopridna, zanikrna
61.	1908	1911 je dobil odhodnico zaradi slaboumnosti.															
62.	1907	1911 se je preselil na Mirno.															
63.	1907	2	2	4	2	2	2	2	3	2	2	2	3	2			nagajiv
64.	1906	V 7. letu šolanja je bil opravičen zaradi bolezn.															
65.	1906	1	2	2	2	3	3		3	3	3	3	2		1	2	nepazljiva, zanemarjena lena, zanemarjena
66.	1906	1	3	3	2	3	3		3	3	3	4	3		3	3	slaboumen
67.	1907	1911 je dobil odhodnico zaradi slaboumnosti.															
68.	1911	1	1	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1		1	1	pazljiva
69.	1911	Obiskovala je le ponavljalno šolo, z odliko.															

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 4: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1900 (v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
1.	1906	1912 je odšel v zavod Sv. Stanislava v Šentvidu.															marljiv
2.	1906	1911 je odšel na gimnazijo.															
3.	1906	1911 je odšel na gimnazijo v Ljubljano.															
4.	1906	1	2	2	2	3	3	4	2	3	3	3	2	1		1	nebrižen, dostojen
5.	1906	Opravil je šestrazrednico in odšel v ponavljalno šolo v Šentrupert.															
6.	1906	Obiskoval je le tri razrede.															potuhnjen, len
7.	1906	1912 je odšla v Ljubljano.															
8.	1906	1	2	1	1	2	2	4	3	3	3	3	1		2	2	zanemarljena
9.	1905	Umrli je.															
10.	1906	1	2	3	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2		3	lažniv, goljuf pretepač, dostojen
11.	1906	1	3	3	2	3	4	4	3	3	3	2	2	2		3	dostojen klepetav, energičen, dostojen, marljiv
12.	1906	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	
13.	1906	Umrli je.															
14.	1906	1	3	3	2	2	3	4	3	3	3	3	2	2		2	dostojen, miren živahen, nagajiv, dostojen
15.	1907	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	2	1		2	lažniv, nagajiv, dostojen
16.	1906	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3		3	lažniv, nagajiv, trmoglav mirna, dostojna
17.	1907	1914 je odšla v Ljubljano.															
18.	1907	1	3	3	1	2	3	3	3	3	3	3	1		3	2	dostojna nagajiva, dostojna lažniva,
19.	1907	1	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2		2	3	zanikrna, dostojna tiha, lena, dostojna
20.	1907	1	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1		1	2	dostojna čedna, pridna
21.	1907	Obiskovala je le tri razrede.															
22.	1906	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2		1	2	zelo tiha, dostojna jako pridna,
23.	1907	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1		2	1	marljiva, dostojna tiha, mirna,
24.	1906	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1		1	1	dostojna mirna, malo nadarjena, dostojna
25.	1907	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1		2	1	nadarjena, dostojna nagajiva,
26.	1906	1	2	2	1	1	2	2	2	3	3	3	2		2	2	tiha, dostojna gluh, dostojen
27.	1906	Predčasna odhodnica.															

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
28.	1910	1	2	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1		2	miren, poslušen, dostojen
29.	1906	1	3	3	3	3	2	3	4	3	3	2	3	3		2	gluh, dostojen, videti nenormalen
30.	1906	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1		2	zelo priden, miren, dostojen
31.	1907	1	2	1	1	2	1	2	2	3	3	1	1	1		2	priden, dostojen, miren
32.	1906	Predčasna odhodnica.															len, dostojen
33.	1906	Predčasna odhodnica.															len, surov, dostojen
34.	1906	1912 je izključen zaradi nemoralnosti; skakal na dekleta.															
35.	1906	1912 je odšel v Šentjernej.															len, potepuški
36.	1910	Predčasna odhodnica.															poreden
37.	1906	1	2	2	2	2	1	2	3	2	3	2	2		2	2	mirna, se težko uči, pridna, dostojna
38.	1906	1	3	3	2	2	2	3	4	3	3	3	2		2	2	precej lena, dostojna
39.	1906	1	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1		1	1	pridna, bolehnna, dostojna
40.	1907	1914 je odšla v Ljubljano.															pridna, dostojna
41.	1906	1	1	2	2	1	2	3	2	2	2	2	1		2	1	pridna, bolehnna, dostojna
42.	1906	1	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1		2	1	malo pridna, zane-marjena, dostojna
43.	1907	Obiskovala je le tretji razred.															
44.	1907	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2			2	potuhnjen, dostojen
45.	1907	1	2	3	2	3	2	3	3	3	3	3	3			2	pazljiv, v 5. r. kolne, ljubi alkohol
46.	1907	1911 je bil izključen zaradi nemoralnosti.															
47.	1906	1	3	3	2	2	3	4	3	3	3	3	3			3	surov in predrzen, dostojen
48.	1907	1	3	4	3	4	4	4	4	4	4	3	4			3	miren, dostojen
49.	1907	Predčasna odhodnica.															len, potepuški, manj dostojen
50.	1907	1912 je odšel v Gorico.															

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
51.	1907	Predčasna odhodnica.															len, pote- puški, videti abnor- malen, dostojen poslušen, zaradi uboštva zelo zapuščen
52.	1907	Predčasna odhodnica.															poreden, potepuški, zelo živ len, dostojen, malomaren
53.	1908	Predčasna odhodnica.															
54.	1908	Predčasna odhodnica.															
55.	1907	1911 se je preselil.															
56.	1907	1	2	2	3	2	3	4	3	3	3	2	3		2	2	mirna, dostojna lena, slabo razvita
57.	1906	Predčasna odhodnica.															
58.	1907	1	2	3	2	2	2	3	4	3	3	3	2		2	2	vljudna, dostojna klepetava, dostojna
59.	1907	1913 je odšla na Telče.															
60.	1910	Obiskoval je le prvi razred.															miren hudoben, jako živ, manj dostojen
61.	1907	Predčasna odhodnica.															zelo pridna, dostojna prav priden, marljiv, dostojen
62.	1908	1	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1		1	2	marljiva, dostojna tiha, mirna, dostojna
63.	1907	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2		2	poreden, tatinski
64.	1908					2	3	3	2	2	2	3	3			2	dostojna
65.	1909		2		3	2	3	4	3	3	3	3			3	2	
66.	1908	1913 je bil izključen zaradi več tatinskih deliktov.															
67.	1908	1	1	1	1	1	2		1	2	2	3	2		2		dostojna

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 5: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1901

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
1.	1907	5	2	2	1	2	3	3	2	2	3	2	2			2	nagajiv, potuhnjen, javno zmerjal učiteljstvo, kradel šolske knjige, poškodba tuje lastnine priden
2.	1909	1912 je odšel v realko v Ljubljano.															
3.	1907	1910 je odšel v Trst k materi.															
4.	1907	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1			1	precej miren, živ, dostojen klepetav,
5.	1907	1	3	3	2	2	2	3	3	3	3	3	3			3	zanikrn jako živahna,
6.	1907	1	1			2	2	3		2	2	3	3				dostojna in žaljiva
7.	1907	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	3	2				pridna, dostojna
8.	1907	1915 je odšla v 7. razred Lichtenturnovega zavoda.															
9.	1907	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1		1	1	mirna, dostojna pridna,
10.	1907						2	2		2	2	3	2				dostojna tiha,
11.	1907							2				3	2				dostojna precej pridna,
12.	1907	1913 je odšla v Gradac pri Črnomlju.															
13.	1907						3	4				4	3				mirna, dostojna
14.	1907	1	2	2	1	2	2	3	2	3		3	3	2		2	se težko uči, dostojna
15.	1907	1	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2			3	precej len, dostojen
16.	1907	1911 je odšel v Polšnik.															
17.	1907	1	2	3	2	3	3	3	2	2	2	3	2	2		2	precej len, dostojen
18.	1908	1911 se je preselil v Novo mesto.															
19.	1907	1911 je odšel v Dravlje.															
20.	1907	1	3	3	3	3	3	4	4	3	3	3	3			3	zelo živ, dostojen priden,
21.	1908	1	2	2	1	2	3	3	3	2	2	3	2			2	dostojen
22.	1907	Vsa družina je odšla v Ljubljano.															
23.	1907	1	2	3	2	2	3	2	3	3	3	3	1		2	2	pridna, dostojna zelo pridna,
24.	1908			2			2	2	2			3	2				dostojna zelo pridna,
25.	1907			2		2	2	3	3	3	3	3			2	2	dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
26.	1908						1	2	2	2	2	2	2				pridna, dostojna
27.	1907						2	3	2	2	2	2					zelo pridna, dostojna
28.	1908	1	3	2	1	1	3	3	3	3	2	3	2		2	2	klepetava, dostojna
29.	1906		2	2	2	2	3	4	3	2	2	3	2		2	2	bolehna, dostojna
30.	1908	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1		3	2	pridna, dostojna
31.	1908	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1		1	1	pridna, dostojna
32.	1907	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2		1	2	zelo pridna, dostojna
33.	1908	1912 je odšla k uršulinkam v Ljubljano.															
34.	1907	Opravila je le 6 razredov.															
35.	1908	1913 je odšla v Maribor.															
36.	1907	1	3	1	4	4	4	4	4	4	4	3	3			3	zanikrn, laže, potepuški, dostojen
37.	1907	1912 je bil izključen zaradi nemoralnosti.															
38.	1907	1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1			2	priden, dostojen
39.	1907	1	2	2	2	3		4	4	3	3	3	4	4		2	miren, nedostojen, dostojen
40.	1907	1912 je bil izključen zaradi nemoralnosti in preklinjanja.															
41.	1907	1911 se je preselil v Šmarjeto.															
42.	1907	Izdelal je le dva razreda.															
43.	1907	Izdelal je le tri razrede.															
44.	1908		2	3	1	2	2	3	1	2	2	2	2			2	poslušen, umazan in ušiv
45.	1908	1915 je dobil predčasno odhodnico.															
46.	1908	1	3	3	4	2	3	4	3	3	3	3	2			3	marljiv, dostojen
47.	1908	1	3	3	3	3	3	4	4	3	4	3	2			3	surov, skoraj nenormalen, trmast
48.	1908	1	2	2	3	3	4	3	3	3	2	1	2			3	miren, dostojen
49.	1908	1	2	3	2	3	2	4	3	3	3	4	4			3	len, malo-
50.	1908	1	3	2	2	3	3	3	4	3	4	3	2			3	maren, dostojen
51.	1908		2			2	3	2	3	3	3	3	3		2	2	nedostojen, skoraj
52.	1907		2	2	2	2	4	4	3	3	3	4	4		2	2	nenormalen, potepuški, slabe vzgoje

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
53.	1907	1	3	2	4	2	3	4	4	3	4	3	3		2	2	klepetava, mirna, dostojna
54.	1907	1913 je odšla na Trebelno.															zanemarjena
55.	1908	1	2	1	1	2	2	3	2	2	2	2	1		1	2	bolehna, mirna, dostojna
56.	1907		2	2	2	2	2	3	3	2	2	3	2		2	2	dostojna
57.	1908					2	3	4	2	2	2	3	3		2	2	pridna, dostojna
58.	1908		2	2		2	3	3	2	2	2	3	2		2	2	ponižna, dostojna
59.	1907		1	2	2	2	4	4	2	2	2	4	3		2	2	bolehna, dostojna
60.	1908	Končala je le tri razrede.															pridna
61.	1908	1	2		2	2	3	3	2	2	2	2	2		2	2	pridna, mirna, dostojna
62.	1907	1915 predčasna odhodnica.															lahko-miselna, dostojna
63.	1908		2	3	3	3	3	4	4	3	3	3	2		3	3	tiha, dostojna
64.	1908		2	2		2	3	3	2	2	2	3	2		2	2	pridna, mirna, dostojna
65.	1908	1	2	2	2	2	3	4	3	3	3	3	2		3	2	mirna, dostojna
66.	1910	Obiskoval je le drugi razred.															
67.	1909		2	3	5	4	4	5	5	4	4	4	4		4	3	lena, dostojna
68.	1909	1	2	2	2	2	2	2	3	1	2	2	1		1	2	marljiva, mirna, dostojna
69.	1907	1	2	2	5	3	5	5	5	3	3	5	5		4	3	lena, dostojna
70.	1910	1911 je vstopila v šolo in istega leta odšla zopet na Trebelno.															
71.	1908	Naredil je le dva razreda.															slaboumen
72.	1907	1914 je odšel v Sevnico.															potuhnjen, nagnjen k tatvini in laži
73.	1907	1913 je vstopila v šolo in istega leta odšla nazaj v Tržišče.															
74.	1909	Obiskoval je le drugi razred, 1913 je dobil odhodnico.															miren, dostojen
75.	1908	1915 je odšel na gimnazijo Šentvid nad Ljubljano.															dostojen
76.	1908	Obiskoval je le ponavljalno šolo.															dostojen

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 6: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1902

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
1.	1908	1	2	2	1	2	2	3	2	2	2	3	3			2	priden, dostojen
2.	1908	Po končanem 6. razredu je odšel v gimnazijo Novo mesto.															zelo ubogljiv, dostojen
3.	1908					2	2	3	2	2	2	4	3		3	2	pridna, dostojna
4.	1908	1911 se je preselil v Ljubljano.															
5.	1908	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	3	2			2	prav priden, dostojen
6.	1908	1	3	3	2	3	3	4	3	3	3	3	3			2	malo nadarjen, dostojen
7.	1909	Zaradi nerednega obiska je bil neocenjen.															potuhnjen, dostojen
8.	1909	1	2	1	2	3	2	3	2	2	2	2	2			2	priden, dostojen
9.	1908	1915 je dobil odpustnico, ker je odšel služiti.															ni nadarjen, dostojen
10.	1908	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			3	len, dostojen
11.	1908	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3			2	miren, dostojen
12.	1908	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3	3				2	živahen, dostojen, nemiren
13.	1908	1914 odhodnica.															ni nadarjen, dostojen
14.	1908	1	3	3	4	3	3	4	4	3	3	4	3			3	nagajiv, nedostojen, dostojen
15.	1908	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	3	1			2	priden, dostojen
16.	1908	Obiskoval je le 2. razred.															
17.	1908	1915 je odšel služiti v Tržišče.															len, nedostojen, kradel, lagal
18.	1908	Po končanih dveh razredih je odšel v Šentjernej.															ni nadarjen
19.	1908	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	3		2	1	pridna, dostojna
20.	1908							2	2								pridna, dostojna
21.	1908	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2	3	2		2	2	pridna, dostojna
22.	1908	1	3	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2		1	2	mlačna, mirna, dostojna
23.	1908	1	2	2	2	3	3	4	4	3	3	4	3		2	2	dostojna
24.	1908	1	2	2	2	2	4	4	2	3	3	3	2		3	2	lena, dostojna
25.	1909	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1		1	1	prav pridna, dostojna
26.	1908	1	3	3	2	3	3	4	4	3	3	3	2		3	3	malo nadarjena, mirna, dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
27.	1908	Končala je le dva razreda.															ni nadarjena
28.	1909	1914 je odšla v Trebnje.															pazljiva, dostojna
29.	1909	Končala je 6 razredov.															pridna, dostojna
30.	1908	1914 je odšla v Dole pri Škocjanu.															mirna, dostojna
31.	1908	1914 je hodila na Trebelno.															krade, laže, malomarna, dostojna
32.	1908		3	1	2	3	3	4	4	3	3	3	3		3	2	malo nadarjena, mirna, dostojna
33.	1908	Opravila je šest razredov in ponavljalno šolo.															prav pridna, dostojna
34.	1909	1	3	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2		2	2	pridna, dostojna
35.	1909	1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2		1	1	prav pridna, dostojna
36.	1908	1	2	2	2	2	3	4	3	3	3	3	2		3	2	pazljiva, mirna, dostojna
37.	1909	1	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2			2	marljiv, miren, dostojen
38.	1909	Po petih letih šolanja je dobil odpustnico.															len, zanikrn, dostojen
39.	1909	Opravil je tri razrede.															priden, potuhnjen
40.	1909	Opravil je dva razreda in dobil odhodnico.															miren, ni nadarjen, dostojen
41.	1909	Opravil je pet razredov in dobil odhodnico.															ni nadarjen, trmast, zanikrn
42.	1909	2	2	3	1	2	2	3	3	2	2	3	2	2		3	pozabljiv, živahen, kradel ribe, trmast
43.	1909	1	3	2	4	3	3	4	3	3	3	3	2			3	miren, dostojen
44.	1909	1	2	2	2	3	3	4	4	3	3	3	2		3	3	tiha, dostojna
45.	1909	1	2	1	2	3	3	3	3	3	3	1	2		2	2	pridna, dostojna
46.	1909	Po petem letu šolanja je dobila odhodnico.															ni nadarjena
47.	1909	1914 je izstopila zaradi zdravstvenih težav – slepota.															mirna, dostojna
48.	1909	Končala je 7 razredov.															prav pridna, dostojna
49.	1909	V 5. in 6. je bila neocenjena zaradi bolne matere. Prejela je odhodnico.															tiha, dostojna
50.	1909	1	2	3	3	4	3	4	4	4	4	3	2		3	3	lena, zanikrna, dostojna
51.	1909	Neocenjena je bila zaradi bolezni.															
52.	1909	Obiskoval je le prvi razred.															

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
53.	1910	Opravila je 7 razredov.														pridna, mirna, dostojna	
54.	1909	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1		1	1	zelo pridna, dostojna
55.	1911	V tretjem razredu je bil zaprt zaradi tatvine in oddan na Rakovnik.														priden, tatinski	
56.	1909	1914 je odšla v Radno – Sevnica.														pridna, dostojna	
57.	1908																
58.	1908	Po 7. razredu je odšel na učiteljišče v pripravljalni tečaj.														dostojen	
59.	1909	1913 je odšla na Trebelno.															
60.	1908	Odšel je v Novo mesto.															
61.	1908	1914 se je z družino odselil.															
62.	1908	Končala je 7 razredov.														dostojna	
63.	1909	1	1	1	1	3	2		1	2	2				1	2	dostojna
64.	1909	Neocenjen.															
65.	1910	Obiskoval je le 7. razred.														zelo dostojen	
66.	1909	Obiskovala je le 7. in 8. razred.														dostojna	

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodnoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 7: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1903

(v: Katalog II. 138, 1894-1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
1.	1909	Po končanem 5. razredu je odšla na realko v Ljubljano.														prav pridna, dostojna	
2.	1909	V 7. razredu je izstopil, ker se je odšel učiti rokodelstva.														priden, živahen, dostojen, a len	
3.	1909	1	2	3	2	3	2	2	3	3	3	3	2	2		2	miren, dostojen
4.	1909	Šolanje je končala s 7 razredi.														marljiva, dostojna	
5.	1909	Na začetku 7. razreda je odšla v Idrijo.														prav pridna, dostojna	
6.	1909	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1		1	1	pridna, dostojna
7.	1909	1	2	2	1	1	2	2	3	2	3	2	1		2	1	razmišljena, dostojna, lena
8.	1909	Dokončala je 7 razredov.														pridna, dostojna	
9.	1909	V 4. razredu je odšla v Idrijo.														lena	
10.	1909	Na začetku 7. razreda je odšla v Šmihel pri Novem mestu.														vljudna, dostojna	
11.	1909	V 6. razredu je prejel odhodnico.														ni nadarjen, preklinja, dostojen, a živ	
12.	1909	1	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	3	3		3	priden, dostojen
13.	1909	1	3	3	4	3	4	4	4	4	4	3	3	3		3	ni nadarjen, dostojen, a zelo nemiren
14.	1909																
15.	1909	Končal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.														priden, potuhnjen, dostojen	
16.	1909		2	2	2	2		2		2	2	2				2	poreden, potuhnjen, kradel ribe, dostojen
17.	1909	Končal je dva razreda.														poreden in len	
18.	1909	Po končanem 5. razredu je dobil odhodnico.														ni nadarjen, nedostojen	
19.	1909	1	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3			3	dostojen, nemiren
20.	1909	1	1	1	1	1	1	3	2	2	2	3	2		1	1	pridna, dostojna
21.	1909	1	2	2	2	2	2	3	4	3	3	3	2		3	2	pridna, dostojna
22.	1909	1	2	3	2	2	2	3	3	2	2	3	2		2	2	mirna, dostojna
23.	1909	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	1		1	1	pridna, dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
24.	1909	Šolanje je končala v drugem razredu ponavljalne šole.															pridna, dostojna
25.	1909	1	2	3	3	3	2	3	3	2	3	3	2		2	2	lena, dostojna
26.	1909	1	2	2	1	2	1	2	2	1	2	3	2		2	2	pridna, dostojna
27.	1909	Šolanje je končala s 7 razredi.															pridna, dostojna
28.	1910	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1		1	1	prav pridna, dostojna
29.	1910	Končal je pet razredov.															len, dostojen, zaradi bolezni se težko uči
30.	1910	V 7. razredu je prejel odhodnico.															potepuški, nedostojen, len
31.	1910	1	2	2	1	2	2	2	2	3	3	3	3	3		2	miren, dostojen
32.	1910	Prestopil je v Šmarjeto.															
33.	1910	1	3	2	3	3	3	4	4	3	2	3	3	3		3	miren, dostojen
34.	1910	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3	2		2	miren in priden, dostojen
35.	1910	Šolanje je končal v 5. razredu.															len, dostojen, slaboumen
36.	1910	1913 je odšel v Zatično.															potepuški, pretepaški
37.	1910	V 5. razredu je bil izključen zaradi bogoskrunstva (Bog je svinja) in rednega pretepanja.															len, miren, dostojen
38.	1910	V 6. razredu je odšel na Hmeljnik.															len, dostojen
39.	1910	1	2	3	3	3	3	3	3	4	4	3	2	2		2	miren in priden, dostojen
40.	1910	1	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	2	3		3	miren, len, dostojen
41.	1910	1	3	3	2	3	3	4	4	3	3	3	3	2		3	miren, nenadarjen, dostojen
42.	1910	Končal je tri razrede.															len, ljubi alkohol
43.	1910	1	2	2	1	2	3	3	2	3	2	2	2	2		2	dostojen
44.	1910	1	3	3	2	2	2	3	2	3	2	3	3	1		3	miren, dostojen
45.	1910	Po končanem 5. razredu je odšel služiti v Tržišče.															len, nedostojen, uporen
46.	1910	1	3	4	4	3	3	4	4	4	4	3	2		3	3	mirna, dostojna
47.	1910	1	2	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2		1	3	mirna, lena, klepetava, dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Opombe
48.	1910	1	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	3		3	2	lena, a mirna, dostojna
49.	1910	1	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2		1	2	mirna, dostojna, se težko uči
50.	1910	1	2	3	1	2	2	2	2	2	2	3	1		2	2	pridna, marljiva, dostojna
51.	1910	1	4	3	4	4	4	4	4	4	4	3	3		4	4	lena in mirna, dostojna
52.	1910	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2		1	1	pridna, dostojna
53.	1910	1	1	2	1	1	2	3	3	2	2	3	2		2	1	mirna, dostojna
54.	1910	1	3	2	3	3	3	4	4	3	3	3	2		3	2	mirna, a lena, dostojna
55.	1910	1	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3		3	3	tatinska, dostojna
56.	1910	Opravila je 6 razredov. Nato je neocenjena zaradi božjasti.															
57.	1910	Odšla je v Trst.															
58.	1910	Po prvem razredu je odšla v Trst.															
59.	1910	Končala je le 5 razredov.															
60.	1910	1	3	3	3	2	3	4	4	3	4	3	2		2	2	malomarna, dostojna, a lena
61.	1909	Na začetku 4. razreda je odšel v Zagorje.															
62.																	
63.	1911	Po opravljenih treh razredih je prejela odhodnico.															
64.	1909	1	2	3	2	3	2	4	3	2	3	3	3			2	lena, zani-krna dostojen
65.	1910	1	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1		2	dostojen, zelo len in
66.	1909	1	2	2	2	3	2	4	2	3	2	3	3	2			nenadarjen dostojen
67.	1909	1	1	1	2	2	2	4	3	3	3	2	2		1	2	dostojna in zelo mirna
68.	1910	V 5. razredu je odšel domov v Lipo.															

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 8: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1904

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Srh	Fr	Opombe
1.	1910	Končal je 6 razredov.																	navihan, pote-puški, dostojen, trmoglav,
2.	1910	Končal je 6 razredov.																	miren, dostojen, len, pote-puški
3.	1910	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2		2			prav priden, dostojen
4.	1910	1	3	4	3	2	2	2	3	3	2	2	2	2		3			lenuh, dostojen, uporen
5.	1910	Končal je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																	miren, dostojen
6.	1910	1	1	1	1	1	2	3	2	2	2	2	2	2		1			prav priden, dostojen
7.	1910	Končal je 4 razrede in eno leto ponavljalne šole.																	len, dostojen
8.	1910	Končal je 3 razrede in eno leto ponavljalne šole.																	
9.	1910	Končal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																	
10.	1910	1	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2		2			miren, dostojen
11.	1910	Po končanih 5 razredih je odšel na Rakovnik.																	miren, dostojen, živahen, razbija
12.	1910	1	3	3	4	4	3		4	3	3	3	2	3		3			len, dostojen
13.	1910	V tretjem razredu se je preselil v Ameriko.																	priden
14.	1910	1	3	3	3	3	3		3	3	3					2			mirna, dostojna
15.	1910	1	2	2	2	2	2		3	3	2				2	1			mirna, dostojna
16.	1910	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2		2	1			jako pridna, dostojna
17.	1910	1	3	4	2	2	2		3	2	2				4	2			dostojna
18.	1910	1	2	2	1	2	2	2	3	2	2	3	2		2	1			lena, dostojna
19.	1910	1	2	2	2	2	2		2	2	2				1	1			mirna, dostojna
20.	1910	1	2	3	2	2	2		3	3	3				2	2			zelo pridna, dostojna
21.	1910	1	2	2	1	2	2		3	2	2				1	1			mirna, dostojna
22.	1910	1	2	2	1	1	2	3	3	3	3	3	2		2	2			mirna, dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Srh	Fr	Opombe
23.	1910	1	2	2	1	1	2	2	2	3	3	2	2		1	1			pridna, dostojna
24.	1910	Po končanem prvem razredu je odšla v Boštanj.																	mirna, jako lažniva
25.	1910	1	1	2	1	2	2		3	2	2				2	2			mirna, dostojna
26.	1910	Po končanem tretjem razredu je odšla služiti v Zagrad.																	mirna, jako lažniva
27.	1910	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1				1	1			mirna, dostojna
28.	1910	2	4	3	3	3	3	4	4	3	4	3	3		3	3			mirna, nebrižna, lena, zanikrna, uporna
29.	1910	1	2	3	2	2	3		3	3	3				3	2			mirna, dostojna
30.	1910	Po končanem prvem razredu je odšla v Krško.																	
31.	1910	1	2	2	1	1	2	3	3	2	3	3	2		2	1			mirna, dostojna
32.	1910	Končala je 7 razredov.																	prav pridna, dostojna
33.	1911	1	1	1	1	3	2	2	2	1	2	2	1			2	2		pridna, dostojna, zelo živahna
34.	1911	1	2	2	1	2	2	3	3	3	2	2	3	2		2			priden, dostojen
35.	1911	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2	3	3	2		2	1		priden, dostojen, marljiv, zelo togoten
36.	1911	1913 je odšel v Ameriko.																	len
37.	1911	Končal je 5 razredov.																	priden, dostojen
38.	1911	Končal je 7 razredov.																	potepuški, dostojen
39.	1911	Končal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																	len, dostojen
40.	1911	1	3	2	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2		2			priden, dostojen
41.	1912	Odšla je v Pijavice pri Tržišču.																	nepoznana
42.	1911	1	2	1	2	2	2	2	4	2	2	2	2		3	3			tatinski, dostojna
43.	1911	1911 je vsa družina odšla v Maribor.																	mirna, a lena, dostojna, manj nadarjena
44.	1911	Končala je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																	pridna, dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Srh	Fr	Opombe
45.	1911	Končala je 7. razred.																	jako pridna, dostojna
46.	1911	1	2		3	2	3		4	3	2				2	2			mirna, dostojna
47.	1911	Odšla je v Radovljico.																	mirna, bolehn
48.	1911	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2	3	3		3	2			pridna, dostojna
49.	1910	Glej št. 17.																	
50.	1911	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1		3	1			lena, šolo zamuja, dostojna
51.	1911	Glej št. 20.																	
52.	1911	1	3	3	3	2	3		4	3	3				3	3			mirna, dostojna, lena malo nadarjena, dostojna
53.	1911	1	2	2	2	2	2		3	2	2				4	2			mirna, a lena, dostojna, na sejmu kradla milo
54.	1911	1	2	3	1	1	1	2	2	2	2	2	2		2	2			pridna, dostojna, lena
55.	1911	1	1	1	1	2	2	2	1	2	2	1	3		1	1	2		pridna, dostojna
56.	1911	1	2	3	2	2	2	3	3	3	3	3	2		3	2			mirna, dostojna, lena
57.	1911	1	1	2	1	1	2		2	1	1				2	2			jako pridna, dostojna
58.	1911	1	1	2		1	2	2	3	2	2	2	2	2	1	1	2	3	pridna, dostojna, zelo bolehn
59.	1911	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2		2	2			pridna, dostojna
60.	1911	Končala je 7. razred in eno leto ponavljalne šole.																	pridna, dostojna
61.	1911	Končala je 5. razred in eno leto ponavljalne šole.																	lena, dostojna
62.	1911	Obiskovala je 2., 3., 4. razred.																	dostojna
63.	1910	1	3	2	2	2	3	3	3	2	2	2	3	2					dostojna
64.	1910	1918 je odšel v rojstno Kojško.																	dostojen
65.	1910	Obiskovala je le dva razreda.																	dostojna, nadarjena
66.	1911	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1		2			zelo dostojen
67.	1910	1	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	2	2		2			dostojen
68.		Odšel je nazaj v Dornberg.																	

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Zo	Srh	Fr	Opombe
69.	1911	Obiskovala je samo 7. razred.																	zelo dostojna
70.	1910	Obiskovala je samo 8. razred.																	zelo marljiva in dostojna

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov, Srh – srbohrvaščina, Fr - francoščina

PRILOGA 9: Ocene odpustnic generacije učencev, rojenih leta 1905, ki so šolanje zaključili leta 1919
(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	P	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Sr	Fr	La	Zo	Opombe
1.	1911	Po 2. razredu je odšel v Aleksandrijo.																		dostojen, živahen
2.	1911	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3					2	nedostojen
3.	1911	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3					3	dostojen, trmast
4.	1911	Po 1. razredu je odšel v Trbovlje.																		len
5.	1911	Zaradi nerednega obiska je bil neocenjen. Opravil je 3 razrede.																		uporniški, ni obiskoval šole
6.	1911	1	3	2	2	3	3	3	3	3	2	3	4	2		4			3	dostojen, malomaren
7.	1911	1	2	2	1	3	2	3	3	2	2	3	1	1		2			3	dostojen, živahen, klepetav
8.	1911	1	2	2	1	2	3	3	3	2	2	2	2	2		3			2	dostojen
9.	1911	Po 7. razredu je odšel v obrtno kleparsko šolo.																		dostojen
10.	1911	1	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2	2					2	dostojen
11.	1911	1	3	3	4	3	3	3	4	3	3	3	3	3					3	len, dostojen
12.	1911	1	3	3	2	3	2	3	4	2	3	3	3	3					3	potepuški, lažniv, dostojen
13.	1911	1	3	3	2	3	3	2	4	4	4	3	2	2					3	len, dostojen
14.	1911	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3	2					3	dostojen
15.	1911	1	3	3	4	4	3	4	4	3	3	3	3	3					4	potepuški, dostojen
16.	1911	1	2	3	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2		2			1	potuhnjjen, razmeroma dostojen in precej gluh
17.	1911	1	2	2	1	2	2	3	2	2	2	3	3	1					2	dostojen
18.	1911	Po 3. razredu je hodil v šolo v mirnski fari.																		razmeroma dostojen
19.	1911	Po 7. razredu je odšel v obrtno šolo kot vajenec pri čevljarskem mojstru.																		razmeroma dostojen
20.	1911	1	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2			2			2	lena, razmeroma dostojna
21.	1911	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1		1	2			1	zelo dostojna, nadarjena
22.	1911	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2		2				2	dostojna, mirna
23.	1911	Umrli je v 3. razredu.																		pridna
24.	1911	1	1	1		2	1	2	3	2	2	2	1	2	1	2	3	2	1	zelo pridna in dostojna, revščina
25.	1911	1	2	3	1	1	2	2	2	1	2	2	1		2				1	tatinska, dostojna
26.	1911	1	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	2		2				2	dostojna
27.	1911	1	1	1	1	2	1	2	1	1	2	3	2		1	2			2	pridna, dostojna, zelo mirna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	P	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Sr	Fr	La	Zo	Opombe
28.	1911	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2		4				3	lena in se potepa, dostojna
29.	1911	Zaradi delnega obiska v 7. razredu je bila neocenjena.																		lena, dostojna, a se potepa
30.	1911	1	3	3	2	2	2		3	2	2		1		4				2	lena, nemarna
31.	1911	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						1	dostojna, zelo pridna
32.	1911	1	2	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2		3				2	dostojna, lena
33.	1911	Po 6. razredu se je z družino preselila v Šmihel.																		zelo pridna, dostojna
34.	1911	1	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2	2		2				2	dostojna
35.	1912	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2					2	dostojen
36.	1912	1	3	3	2	3	3	3	3	2	2	4	3	3		3	4	3	3	dostojen, neubogljiv, nagle jeze
37.	1912	1	3	2	2	3	2	3	4	3	3	3	2	2					3	dostojen
38.	1912	1	1	2		2	1	3	1	1	1	1	1	1		2	3	3	2	dostojen, zelo živahen
39.	1912	1	2	3	2	2	2	2	3	2	3	3	2	2					2	dostojen
40.	1912	1	2	2	1	2	2	3	1	2	1	3	3	2					2	dostojen
41.	1912	1	2	3	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2					1	dostojen
42.	1912	Po 1. razredu se je preselil v Škocjan.																		
43.	1912	1	3	4	3	3	3	4	3	3	3	3	2	2					3	dostojen
44.	1912	1	3	4	2	2	3	3	3	4	3	3	2	2		3			2	dostojen
45.	1912	1	2	2	1	2	2	2	2	3	2	2	3	2					2	dostojen
46.	1912	Prišel je le do 3. razreda.																		dostojen, nato nedostojen
47.	1912	Po 5. razredu se je preselil v Šentrupert.																		neubogljiv, dostojen
48.	1912	1	2	2	1	2	3	2	2	2	3	2	2		2				2	dostojna, lažniva
49.	1912	Obiskovala je samo osmi razred.																		zelo dostojna
50.	1912	1	4	5		4	5		5	5	5	4	4	4	3	4			3	dostojna, a vzor lenobe, vzrok družinske razmere
51.	1912	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		2				1	dostojna
52.	1912	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1		1				2	dostojna
53.	1912	1	2	3	2	1	2	2	2	2	2	2	3	2		2			1	dostojna
54.	1912	1	3	4	1	2	2	2	3	3	4	2	2		3				2	trmasta, surova in uporna, zamahnila po učni moči
55.	1912	V Mokronogu je obiskoval le dva razreda (2. in 3. razred).																		
56.	1912	1	2	2	2	3	3	3	3	2	2	3	3		3				3	dostojna
57.	1912	1	3	3	2	3	3		4	3	3	3			2				3	dostojna, a lena in blebetava
58.	1912	1	1	3	1	2	2	1	2	2	2	2	1		3				2	dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	P	SI	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Sr	Fr	La	Zo	Opombe
59.	1911	1	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1					1	dostojen, a potuhnjjen nagajiv, nadarjen
60.	1911	Po 6. razredu se je preselil na Kojško.																		
61.	1911	1	3	3	2	3	3	2	3	2	2	2	2		2				2	dostojna
62.	1911	Vse leto se je selila sem ter tja in se izogibala šole, zato je bila v 4. razredu neocenjena.																		
63.	1912	V Mokronogu je obiskoval le dve leti (3. in 5. razred).																		
64.	1911	V Mokronogu je obiskovala le dva razreda (4. in 5. razred).																		
65.	1912	Preselil se je na Goriško. Obiskoval je le 5. in 6. razred.																		
66.	1911	Preselila se je v Prvačino.																		
67.	1912	Obiskoval je le šesti razred.																		
68.	1911	Po 7. razredu se je preselila v Trst.																		
69.	1911	Z družino se je preselila v Prvačino. Obiskovala je samo 3. razred.																		
70.	1911	Z družino se je preselila v Lipo. Obiskovala je samo 3. razred.																		
71.	1911	Po 6. razredu se je z družino preselila v Trebnje.																		
72.	1912	Bolna na očeh, zato je bila oproščena šole.																		

Legenda: V - vedenje, P - pridnost, Ve - veronauk, B - branje, P - pisanje, SI - slovenski učni jezik, Ne - nemški učni jezik, Ra - računska in geometrijska oblikoslovje, Pr - prirodoznanstvo, Ze - zemljepis in zgodovina, Ri - risanje, Pe - petje, Te - telovadba, ŽR - ženska ročna dela, Sr - srbohrvaščina, Fr - francoščina, La - latinščina, Zo - zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 10: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1906

(v: Katalog II. 138, 1894-1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Srh	Fr	La	Zo	Opombe
1.	1911	1918 je odšel na realko v Ljubljano. Končal je peti razred.																		dostojen
2.	1912	Končal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
3.	1912	V 7. razredu se je z družino preselil v Maribor.																		dostojen
4.	1912	Izdelal je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
5.	1912	Na začetku 6. razreda je odšel v Šentrupert.																		dostojen
6.	1912	Izdelal je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
7.	1912	1		2		2	2	3	2	1	2	3	2	1	2	3				dostojen, bolehen, slabokrven
8.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen, len, uporen
9.	1912	Končal je 6. razred.																		dostojen
10.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
11.	1912	Končal je 4. razred.																		dostojen
12.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
13.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
14.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen, len
15.	1912	V drugem polletju 8. razreda zaradi bolezni ni bil ocenjen.																		dostojen, postrežljiv
16.	1912	Izdelal je 3 razrede.																		nenadarjen, trmast, len
17.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen, len
18.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
19.	1912	Končal je 7. razred.																		dostojen, len
20.	1912	Končal je 5. razred.																		dostojen
21.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
22.	1912	Izdelal je 6 razredov.																		dostojen
23.	1912	Izdelal je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
24.	1912	Izdelal je 4 razrede in dve leti ponavljalne šole.																		dostojen
25.	1912	1	3	3	1	2	3		4	3	3	3	2	3		3			3	dostojen, lažniv
26.	1912	1	3	1	2	3	3		4	3	3	3	3	2					3	dostojen
27.	1912	Končal je 7. razred.																		nedostojen, jezičen, malobrižen zaradi slabe vzgoje
28.	1912	Končal je 4. razred.																		nedostojen, potepuški
29.	1912	Izdelal je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
30.	1912	1	2	3	2	2	2	2	3	2	3	3	2	2		2			2	dostojen, tih
31.	1912	Izdelal je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
32.	1912	1	3	4	3	2	4		4	3	3	3	3	2		4			3	dostojen
33.	1912	Umril je 1916.																		dostojen, a len
34.	1912	1	2	3		2	3		3	3	3	2	2		2	2			2	dostojna
35.	1912	Izdelala je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Srh	Fr	La	Zo	Opombe
36.	1912	Izdelala je 4. razred in eno leto ponavljalne šole.																		dostojna, a lena
37.	1912	Končala je 7. razred.																		dostojna
38.	1912	1	1	1		1	1		2	1	1	2	3		1	1			1	dostojna
39.	1912	Izdelala je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojna, lažniva
40.	1912	1	2	2	1	2	2	2	2	3	3	3	1	2					2	dostojna
41.	1912	1	1	1		2	1	2	2	2	3	2		2	2				1	dostojna
42.	1912	Končala je 7. razred.																		dostojna
43.	1912	Končala je 7. razred.																		dostojna, lena, nenormalna
44.	1912	Umrta je 1912.																		
45.	1912	Končala je 7. razred.																		dostojna, a precej domišljava
46.	1912	1	2	3	1	2	2	2	3	2	2	2	2		2				2	dostojna
47.	1912	Končala je 8. razred.																		dostojna, zaradi slabih domačih razmer seksualno pokvarjena vlačuga (6., 7. r.)
48.	1912	V 4. razredu je odšla v Šentrupert.																		dostojna
49.	1912	1	3	4		2	4		3	3	2	3	4		4				2	dostojna
50.	1912	Izdelala je 6 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojna
51.	1912	Preselila se je v Šentjernej.																		
52.	1912	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1		1	2			1	dostojna
53.	1912	1	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	2	2					3	dostojen, len
54.	1913	Končal je 8. razred.																		dostojen
55.	1913	Končal je 6. razred.																		dostojen, potepuški
56.	1913	Izdelal je 3 razrede in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen, brezbrizen in tatinski, ukradel denarnico z denarjem in tajil
57.	1913	V 6. razredu je odšla k uršulinkam v Ljubljano.																		dostojna
58.	1913	Končala je 6 razredov.																		dostojna
59.	1913	V 3. razredu se je preselil v Šentrupert.																		nedostojen, potepuški
60.	1913	Izdelal je 5 razredov in eno leto ponavljalne šole.																		dostojen
61.	1913	V 5. razredu je odšel v občino Raka.																		dostojen
62.	1913	V 3. razredu se je preselila v Šentrupert.																		dostojna
63.	1913	1	2	3		2	2		3	1	2	3	3		1	1	2	2	2	dostojna, kratkovidna
64.	1913	Izdelala je 7 razredov.																		dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Vn	B	Pi	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Srh	Fr	La	Zo	Opombe
65.	1913	Končala je 6 razredov.																		dostojna, slaba domača vzgoja
66.	1913	1	2	2		2	2		3	3	2	3	3		3	3			2	dostojen
67.	1914	V 5. razredu je odšla na Trebelno.																		dostojna
68.	1916	Končal je 6 razredov.																		dostojna
69.	1913	Obiskovala je le 2 razreda, nato pa šolo v Boštanju.																		dostojna
70.		Obiskoval je le 3. in 4. razred.																		zelo marljiv, dostojen
71.		Obiskoval je le 4. in 5. razred.																		dostojen
72.	1913	Obiskoval je le 5. razred.																		dostojen

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Srh – srbohrvaščina, Fr – francoščina, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov, La – laščina

Priloga 11: Ocene odpustnic učencev, rojenih leta 1907, ki so šolanje končali v šolskem letu 1920/21 (v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	P	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Sr	Km	Iz	Zo	Opombe
1.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 7. razredu.																		dostojen
2.	1913/14	1	3	3	3	3	3		3	3	3	4	4	3		3			3	dostojen
3.	1913/14	1	3	3		3	4		4	4	4	3	4	2		3	3			dostojen
4.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 7. razredu.																		dostojen
5.	1913/14	1	2	3	2	3	4		3	4	3	4	4	3		3			3	dostojen
6.	1913/14	Po 6. razredu je odšel na ljubljansko realko.																		dostojen, lažniv
7.	1913/14	1	1	3		2	2		1	1	2	2	3	1		2			2	dostojen
8.	1913/14	V 7. razredu se je preselil na Mirno.																		dostojen, zelo živ
9.	1913/14	V 6. razredu se je preselil na Rakovnik.																		dostojen, kradel cigarete in cigare potepuh, za
10.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		šolo brezbrizen
11.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 5. razredu.																		predrzna, zelo lena, nečedna
12.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		razposajena, nemirna
13.	1913/14	1	1	1		2	1		2	1	2	2	2		1	2	2	2	1	zelo dostojna
14.	1913/14	V 7. razredu je odšla na meščansko šolo sv. Jakob v Ljubljano.																		dostojna
15.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		dostojna
16.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		dostojna, lena
17.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 8. razredu.																		dostojna, a vzor lenobe
18.	1913/14	1	1	1		1	1		3	2	2	1	1		1	3			2	dostojna
19.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		vzor lenobe
20.	1913/14	1	3	4		3	4		4	4	5	4	5	4		5				dostojen, len
21.	1913/14	1	3	3		3	4		3	3	3	3	2	1		4				dostojen
22.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 5. razredu.																		malo nadarjen, videti je idiot
23.	1913/14	1	3	4		3	4		4	3	4	2	4	3		4			3	dostojen, brezbrizen
24.	1913/14	1	2	1	1	2	3		3	2	2	3	4	3		4			3	dostojen
25.	1913/14	Po 1. razredu se je z družino preselil v Ameriko.																		
26.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 4. razredu.																		len, zabit, zanikr
27.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 4. razredu.																		nedostojen, zanikr
28.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 5. razredu.																		malo dostojen, bolan v glavi
29.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 4. razredu.																		brezbrizen
30.	1913/14	Zaradi bolezni je bil neocenjen v 6. razredu.																		dostojen
31.	1913/14	Umrli je v 6. razredu.																		zelo lena
32.	1913/14	1	1	1		1	2		3	1	3	2	2		3				1	dostojna
33.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 3. razredu.																		lena
34.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 4. razredu.																		dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	P	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Sr	Km	Iz	Zo	Opombe
35.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		lena
36.	1913/14	Umrla je v 2. razredu.																		
37.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		dostojna
38.	1913/14	1	1	1		2	2		3	2	2	3	2		2	2			2	dostojna, zviata, jezična
39.	1913/14	V 7. razredu je bila neocenjena zaradi nerednega obiska (vzrok revščina).																		dostojna
40.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 8. razredu.																		dostojna
41.	1913/14	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 8. razredu.																		dostojna
42.	1913/14	V 4. razredu so se preselili v Šentrupert.																		nedostojen
43.	1913/14	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 5. razredu.																		nemiren, len, brezbrizen
44.	1913/14	Šolo je obiskoval v Šmarjeti.																		
45.	1914/15	1	2	3		2	2		3	4	4	4	3		1	2			2	dostojna
46.	1914/15	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	zelo pridna
47.	1914/15	Preselili so se v Ameriko.																		
48.	1914/15	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		dostojna, trmasta
49.	1914/15		3	3		2	3	4	3	3	3	2	1		3	3	3	3	2	dostojna, lena, slabo nadarjena
50.	1914/15	1	3	3		2	3	3	3	3	3	3	2		3	4	3	4	2	dostojna, lena, slabo nadarjena
51.	1914/15	V 2. razredu so se preselili na Trebelno.																		
52.	1914/15	V 6. razredu je bila neocenjena (pravi vzrok je revščina).																		dostojna
53.	1914/15	1	3	4		2	4		4	3	2	3	2		4	3			3	dostojna, lena, lažniva
54.	1914/15	V 2. razredu so se preselili v Idrijo.																		dostojna
55.	1914/15	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 5. razredu.																		dostojna
56.	1914/15	V 3. razredu so se preselili v Tržišče.																		dostojna
57.	1914/15	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 5. razredu.																		dostojna, zelo živa in razposajena
58.	1914/15	2	4	3		2	3	3	3	4	4	4	3		4	3	4		3	dostojna, živa, trmasta in zanikrna
59.	1914/15	Vrnili so se v Vogrsko na Primorsko. Obiskoval je le 3. razred. Prišel je kot begunec.																		dostojen
60.	1914/15	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 4. razredu.																		dostojen, predrzen
61.	1914/15	Preselili so se v Vogrsko. Obiskoval je le 4. in 5. razred.																		dostojen
62.	1914/15	Preselili so se v Škrbino na Goriško. Obiskovala je le 4. in 5. razred.																		dostojna
63.	1914/15	1	1	2		1	2	1	2	2	1	2	2	2		1	1		1	zelo pridna
64.	1914/15	Šolanje je končal po dveh letih.																		
65.	1914/15	V 4. razredu so se preselili v Trst.																		dostojna
66.	1914/15	1	3	2		2	4		4	4	4	4	4		3	2				potuhnjena, na Trebelnem izključena zaradi tatvine potepuh, zanemarjena vzgoja
67.	1914/15	Šolanje je zaključil z negativnimi ocenami v 6. razredu.																		zanemarjena vzgoja

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	P	Sl	Ne	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Sr	Km	Iz	Zo	Opombe
68.	1914/15	Preselili so se v Griže pri Celju. Obiskoval je le 4. razred.																		trmast, uporen
69.	1914/15	Preselili so se k družini v Krmelj. Obiskoval je le 6. razred.																		dostojen
70.	1914/15	Po 6. razredu je odšel na tečaj za trgovce v Novo mesto.																		dostojen, vročekrven
71.	1914/15	Šolanje je zaključila z negativnimi ocenami v 5. razredu.																		dostojna
72.	1914/15	Preselili so se v Tržišče. Obiskoval je le 4. razred.																		dostojen
73.	1914/15	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	2	1	dostojna, zelo marljiva
74.	1914/15	Obiskovala je le 5. razred.																		dostojna
75.	1914/15	1	1	2			3	3	2	1	2	3	3		2				2	dostojna
76.	1914/15	1	2	4		3	3		3	4	3	4	4	4		3			3	dostojen, len
77.	1914/15	Neocenjena je bila zaradi slabega obiska. Z družino so se preselili v Nemčijo. Obiskovala je le 4. razred.																		
78.	1914/15	Preselili so se na Mirno.																		
79.	1914/15	Preselili so se v Trst. Obiskoval je le prvo polovico 8. razreda.																		
80.	1914/15	1	1	3		2	3	3	3	1	2	3	3		1		2			
81.	1914/15	1	1	2		1	2	1	2	2	2	2	2		2	2	1	3	1	dostojna
82.	1914/15	Obiskoval je le 6. razred.																		

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, P – pisanje, SL – slovenski učni jezik, Ne – nemški učni jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Sr – srbohrvaščina, Km – kmetijstvo, Iz – izbirni predmet, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 12: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1908

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Srh	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Km	Kn	Zo	Opombe
1.	1914	V 2. razredu se je preselil v Ljubljano.																	
2.	1914	1	3	3		3	3	3	3	3	3	4	4	3		4	3	3	dostojen, a len
3.	1914	1915 je odšel v Ameriko.																	
4.	1914	1	4	4		3	4	3	4	5	3	3	4	5		4			dostojen, malobrižen, len
5.	1914	1	2	2		2	2	3	2	2	2	3	2	2		2	3	2	dostojen
6.	1914	1	3	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2		4	4	3	dostojen
7.	1914	1	4	4	4	4	5	5	5	4	4	4	2	3				3	dostojen, a len
8.	1914	1	4	4		4	4	5	4	4	4	4	3	3		4		3	dostojen, len, nenadarjen
9.	1914	1	2	3		3	3	3	3	3	3	4	4	2		3	3	3	dostojen, manj inteligenten
10.	1914	1	3	2		4	4		3	4	3	3	3	3		3			dostojen, priden, bolehen
11.	1914	Oproščen. Vsa družina je odšla v Italijo.																	
12.	1914	1919 je dobil obiskovalno spričevalo za sprejem v srednjo šolo.																	
13.	1914	Hodil je v šolo v Šmarjeto.																	
14.	1914	1	3	4	3	3	3		3	3	3	3	2	2		3		3	dostojen, len, manj nadarjen, zanikrn
15.	1914	1	3	4	3	3	4		4	4	4	4	3	3		4	4	3	dostojen, bolan na očeh, slabo nadarjen
16.	1914	1	3	3		2	4		4	3	4	3	4	3		4		3	dostojen, len
17.	1914	1	3	4		3	4		4	4	4	2	4	3		4		3	dostojen, len, malomaren
18.	1914	Gluhonem.																	
19.	1914	Odšel je v Zbure in tam utonil.																	
20.	1914	Obiskoval je tri razrede.																	
21.	1914	Končal je 4 razrede.																	
22.	1914	1919 je odšla v Maribor.																	
23.	1914	1919 je prejela odpustnico zaradi bolezni na očeh.																	
24.	1914	Končala je 7. razred.																	
25.	1914	1	1	2		2	2		1	2	1	2	2		1	2		2	dostojna, bolehn
26.	1914	Po 6. razredu je odšla v Šentrupert.																	
27.	1914	1	1	1		1	1	1	2	2	2	2	2		2	2	1	1	dostojna, pridna
28.	1914	1917 je odšla v Šentrupert.																	

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Srh	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Km	Kn	Zo	Opombe
29.	1914	1	4	3		3	3	4	3	4	3	4	3		4	2	4	3	dostojna, živa, malobrižna, zanemarjena
30.	1914	1	4	3		3	4		4	4	4	4	4		4	4		3	dostojna, slabo nadarjena
31.	1914	Končala je 8. razred.																	dostojna, pridna, precej nadarjena
32.	1914	V 7. razredu je odšla v Šentrupert.																	dostojna, zanikrna, nemirna, skrofulozna
33.	1914	1	2	1		2	3	4	3	2	3	3	3		1			1	dostojna, marljiva, nadarjena
34.	1914	1	3	2	3	4	4		4	3	4	3	3	3	2			3	dostojna, lena tatinska, ukradla krone
35.	1914	1	4	3		3	5		3	5	5	3	5		3	3		3	in obleke, živa, dostojna, potuhnjena
36.	1914	1	2	3		1	2	1	3	2	3	3	3		2	3	1	2	dostojna, nemirna, precej pridna
37.	1914	1	3	3	3	3	4	4	4	3	4	4	2	3	4			3	dostojna, lena, zanikrna
38.	1914	1	1	2		1	2	2	2	2	2	2	1		1	1	2	1	dostojna
39.	1914	1	4	4		4	4	5	5	3	4	4	3	3	4	3		3	dostojna, lena, součenki ukradla
40.	1914	1920 je odšla v Šentrupert.																	dostojna, molitvenik, na sumu tatvine srebrnih žlic pri Heferletu
41.	1914	1	2	2		1	2	3	2	2	3	3	2		1	2	2	2	dostojna, marljiva
42.	1914	1	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	3	3	4	4		3	dostojna, lena, zanemarjena
43.	1914	1	3	3	3	3	3		4	3	3	3	3	3	3			3	dostojna, bolehnna
44.	1914	1	2	3		2	3		3	3	2	2	3		3	3		2	dostojna, mirna
45.	1914	1	3	3		3	3	3	3	3	3	4	4	3	3	3		3	dostojen, malobrižen
46.	1915	Žaradi revščine je bil neocenjen. Dokončal je 2 razreda.																	dostojen, bolan, revščina, zanemarjen
47.	1915	Končal je 3 razrede.																	dostojen, živ, potepuh, lažnivec
48.	1915	1919 je odšel v Šentrupert.																	dostojen, len
49.	1915		3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2		2	3	2	dostojen, zelo živ, len
50.	1915	1	2	3		2	3	3	3	3	3	3	3		2	3	3	2	dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Srh	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Km	Kn	Zo	Opombe	
51.	1915	1920 se je preselila v Ljubljano.																	dostojna	
52.	1915	1	4	4		4	4	4	4	3	4	4	3		4	3	3		3	dostojna, nenadarjena
53.	1914	1	2	3		3	3	4	3	3	3	4	4		2	4	3		2	dostojna, nenadarjena, lena, trmasta, bolna v glavi in na živcih
54.	1913	Obiskoval je le 3. razred.																		
55.	1914	Obiskovala je 3. in 4. razred, nato se je vrnila v Trst.																	dostojna	
56.	1914	Obiskovala je 3. in 4. razred, nato se je vrnila v Škrbino.																	dostojna	
57.	1914	Obiskovala je 2. in 3. razred, nato se je vrnila v Bilje – Primorska.																	dostojna	
58.	1915	V drugem razredu je bila neocenjena zaradi slabega obiska.																		
59.	1916	1917 je odšel v Dornberg.																		
60.	1916	1	4	4		4	4	5	4	4	4	5	4		5	4			3	dostojna
61.	1914	Obiskoval je 4. in 5. razred.																		
62.	1914	V 8. razredu je odšla v Novo mesto.																	dostojna	
63.	1917	Opravila je 1. in 2. razred, nato je bila neocenjena.																		
64.	1914	Opravil je 5. razred in dobil spričevalo za sprejem v nedeljsko šolo.																		
65.	1915	Obiskoval je 6. in 7. razred, nato se je preselil v Gorenjo vas pri Šmarjeti.																		
66.	1914	1	1	2		1	2	1	2	2	2	1	2		2	2	1	3	2	dostojna
67.	1916	Odšel je v Šentrupert.																		
68.	1914	1	2	2		2	2	2	2	1	2	1	1	1		2	1	4	1	
69.	1914	1	2	3	2	2	3	2	3	3	3	2	2	2		3	2		1	
70.	1914	Vpisana je bila leta 1907, št. 81.																		
71.	1914	1	1	2		1	2	1	2	3	2	2	2		1	2	1	2	2	
72.	1917	Preselil se je v Žalec.																		

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Srh – srbohrvaški jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Km – kmetijstvo, Kn – knjigovodstvo, Zo – zunanja oblika pisemskih izdelkov

PRILOGA 13: Ocene odpustnic generacije učencev, rojene leta 1909

(v: Katalog II. 138, 1894–1909)

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Srh	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Km	Kn	Zo	Opombe
1.	1915	Končal je 8. razred brez odpustnice.																	dostojen
2.	1915	Končal je 7 razredov.																	dostojen, len
3.		Glej št. 50.																	
4.	1915	Končal je 7 razredov.																	dostojen, len, malobrižen
5.	1915	2	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2		2	1	2	dostojen, pote- puški
6.	1915	Končal je 7 razredov.																	dostojen, len
7.	1915	1920 je dobil obiskovalno spričevalo za sprejem v srednjo šolo.																	dostojen
8.	1915	Končal je 7 razredov.																	dostojen, boleha v glavi
9.		Glej št. 52.																	
10.	1915	Umril je, ko je razneslo možnar ob praznovanju nastanka Jugoslavije.																	dostojen
11.	1915	Končal je 3 razrede, nato je bil neocenjen zaradi božjasti.																	dostojen
12.	1915	Končal je 7 razredov.																	
13.	1915	1922 je odšel v realko v Ljubljano.																	dostojen, zelo nadarjen
14.	1915	Končal je 8. razred brez odpustnice.																	dostojen
15.	1915	1	2		2	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	3	2	dostojen
16.		glej št. 56																	
17.	1915	1	2	4		3	4	4	4	4	4	4	3	3		4	4	2	dostojen, len
18.	1915	Končal je 7 razredov.																	
19.		Glej št. 57.																	
20.	1915	Končal je 8. razred brez odpustnice.																	dostojen, priden
21.	1915	1	2	2		2	2	3	3	3	3	2	2	2		3	2	2	dostojen, len
22.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna, predrzna
23.	1915	Končala je 7 razredov.																	dostojna, zani- krna, nenadarjena
24.	1915	Končal je 8. razred brez odpustnice.																	
25.	1915	Po 4. razredu se je preselil v Slovenj Gradec.																	dostojen
26.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna
27.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna, pridna
28.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna
29.	1915	Končala je 7 razredov.																	dostojna
30.	1915	Končala je 7 razredov.																	dostojna, zelo pridna in marljiva
31.	1915	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	1		1	2	1	1	dostojna, pridna
32.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna
33.	1915	Končala je 5 razredov.																	dostojna, bolehna
34.	1915	Neocenjena je bila zaradi nerednega obiska.																	dostojna
35.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna
36.	1915	Končala je 7 razredov.																	dostojna

Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Srh	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Km	Kn	Zo	Opombe
37.	1915	V 5. razredu je odšla z materjo v Zagreb.																	dostojna v šoli, kradla pri cerkvi iz nabiralnika
38.		Glej št. 65.																	
39.	1915	V 3. razredu je odšla v Skurševc pri Tržišču.																	dostojna v šoli, doma vzgledi tatvine in konkubinstva
40.	1915	Končala je 7 razredov.																	dostojna
41.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna
42.	1915	Končala je 7 razredov.																	dostojna
43.	1915	V 4. razredu je odšla v Ljubljano.																	dostojna
44.	1915	Končala je 7 razredov.																	dostojna
45.	1915	Končala je 8. razred brez odpustnice.																	dostojna
46.	1915	Umrla je 1916.																	
47.	1916	Ni zadostila zahtevam in predpisom šole, a zaradi starosti je bila odpuščena iz šole.																	dostojna
48.	1916	Končala je 7 razredov.																	dostojna
49.	1916	Po 6. razredu je bil sprejet na srednjo šolo v Šentvid pri Ljubljani.																	zelo priden, miren, nadarjen
50.	1916	Končal je 7 razredov.																	dostojen, nenadarjen, bolehen
51.	1916	Končal je 7 razredov.																	dostojen
52.	1915	2	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2		3	3	3	dostojen, priden, potepuh
53.	1915	Končal je 7 razredov.																	dostojen
54.	1916	1	3	3	1	3	4	5	4	3	4	4	2	3		4		3	dostojen, potuhnjeno
55.	1916	Končal je 5 razredov.																	dostojen, nenadarjen
56.	1915	Končal je 4 razrede, nato je bil zdravniško opravičen.																	dostojen, bolan v glavi
57.	1915	Izdelal je 6 razredov.																	len in trmast, potuhnjeno, nenadarjen
58.	1916	Izdelal je 5 razredov.																	dostojen, duševno nerazvit
59.	1916	Po 4. razredu je odšel na Trebelno.																	trmast, uporen
60.	1916	Izdelal je 3 razrede.																	nenadarjen, dostojen, slabe razmere staršev
61.	1916	Zaradi bolezni na očeh je neredno obiskovala šolo, a je vseeno zadostila vsem zahtevam šole z dobrim uspehom.																	dostojna, bolna na očeh, nervozna
62.	1916	1	1	1		2	2	1	2	2	1	2	2		1	1	1	1	dostojna, pridna
63.	1916	Ni zadostila zahtevam šole, a je bila zaradi starosti odpuščena iz šole.																	dostojna, nenadarjena, odurna

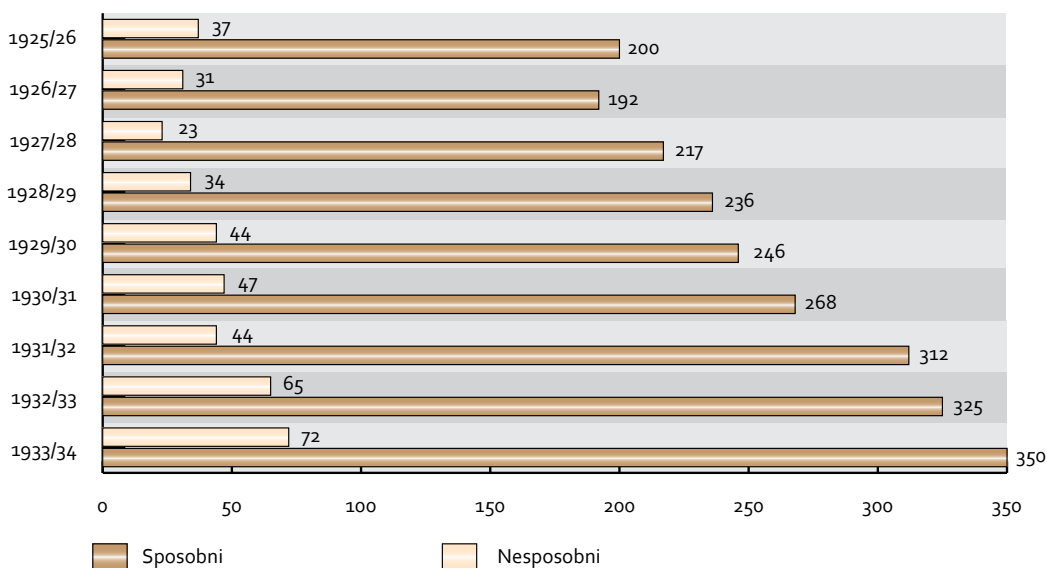
Zap. št. učenca	Prvič vpisan v šolo	V	P	Ve	B	Pi	Sl	Srh	Ra	Pr	Ze	Ri	Pe	Te	ŽR	Km	Kn	Zo	Opombe
64.	1916	Izdelala je 7 razredov.																	dostojna
65.	1916	Izdelala je 7 razredov.																	dostojna
66.	1916	1	2	2		2	3	2	2	2	3	2	1		2	2	2	2	dostojna
67.	1916	Delno je zadostila zahtevam šole.																	dostojna
68.	1916	Odšel je v Šmarjeto.																	
69.	1915	Odšel je v Trst.																	
70.	1917	Delno je zadostila zahtevam šole.																	dostojna, bolehn, slab vid in okvara nog, slabotna
71.	1916	Izdelala je 4 razrede.																	dostojna
72.	1916	Izdelala je 7 razredov.																	dostojna
73.	1916	Izdelala je 5 razredov.																	dostojna
74.	1917	Izdelala je 5 razredov.																	dostojna
75.	1917	Končala je 2 razreda in se je preselila neznano kam.																	dostojna
76.	1915	Izdelala je 7 razredov.																	dostojna
77.	1919	Izdelala je 3 razrede.																	dostojna
78.	1915	Odšel je v Boštanj.																	
79.	1917	1923 je odšla v Šentrupert.																	dostojna
80.	1916	1921 se je prešolala v Tržišče.																	dostojna
81.	1921	Neocenjen je bil zaradi zanikrnega obiska.																	dostojen
82.		Glej št. 70.																	
83.	1914	1	1	3		2	3	2	3	3	3	1	2		1	2	2	2	dostojna in marljiva
84.	1915	1	1	1		3	2	2	2	2	2	3	2		2	2	2	1	dostojna

Legenda: V – vedenje, P – pridnost, Ve – veronauk, B – branje, Pi – pisanje, Sl – slovenski učni jezik, Srh – srbohrvaški jezik, Ra – računsko in geometrijsko oblikoslovje, Pr – prirodoznanstvo, Ze – zemljepis in zgodovina, Ri – risanje, Pe – petje, Te – telovadba, ŽR – ženska ročna dela, Km – kmetijstvo, Kn – knjigovodstvo, Zo - zunanja oblika pisemskih izdelkov

UČNI USPEH UČENCEV, KI SO SE ŠOLALIV OBDOBJU NADUČITELJA PAVLA HERBSTA (1925–1936)

Učni uspeh učencev, rojenih med leti od 1919 do 1927

Med prvo svetovno vojno je Katalog začel zgubljeni pomen. Iz leta v leto je bil manj popoln. Nič več se niso zapisovale ocene, razpredelnica z ocenami za odpustnico je ostala neizpolnjena. Po vojni so kataloge zamenjali »matični listi«, ²⁵⁵ obenem pa je upravitelj Pavel Herbst začel voditi posebno rubriko »statistike« tudi v šolski kroniki. Po njegovi zaslugi lahko sedaj opazujemo uspešnost celotne populacije otrok, ki so v določenem času obiskovali osnovno šolo. Tako za obdobje od 1925 do 1934 navajam celotno sliko uspešnosti na šoli in ne več le vzorčnih primerov.

Pregled števila sposobnih in nesposobnih osnovnošolcev ob koncu šolskega leta v času od 1925 do 1935²⁵⁶

Tabela prikazuje, koliko učencev je ob zaključku šolskega leta napredovalo v višji razred oz. koliko jih ni bilo sposobnih za napredovanje. Zajeta je generacija otrok, ki so postali šoloobvezni v letih od 1925 do 1933. To pomeni, da gre za generacije otrok, rojenih od 1919 do 1927. Iz tabele je razvidno, da število nesposobnih učencev za napredovanje v višji razred najprej rahlo upada. Slab učni uspeh, ki je zaznamoval obdobje med prvo svetovno vojno in prva povojna leta, se začne postopoma popravljati. Leta 1928 le 11 % učencev ne napreduje v višji razred. V naslednjih letih pa učni uspeh zopet postopno upada. Število nesposobnih iz leta v leto narašča. Že leta 1933 kar 21 % šolajočih se otrok ne izdela razreda. To potrди tudi Herbstovo trditev, da trideseta leta zaznamuje izredno slab učni uspeh, ki je pogojen z nestabilno situacijo kot posledico svetovne gospodarske krize, v kateri se je znašel svet pred drugo svetovno vojno.²⁵⁷

²⁵⁵ Katalog II. 138 in Glavni katalog II. 139, 1894–1919.

²⁵⁶ Šolska kronika, 1925–34.

²⁵⁷ Prav tam, 1925–33.

Statistika

Število šolebuzarnih otrok:

vnjskih : 248
obsejnih : 13
očipalnih : 24
kancem šoll. : 237

Število sposobnih : 200
 " *nesposobnih : 37*
 " *rednih : 234*
 " *nerečnih : 27*

Število otrok rim-kat. vere : 237
 " " *slovenske nar. : 237*

Mokronog, 28. junija 1926.

Prejel odal
16/2. 1927
čist. Herbste

Pavel Herbst
19. 6. 1926

List s statistiko z dne 28. 6. 1926. Spisal Pavel Herbst, šolsko leto 1926/27. Kroniko hrani OŠ Mokronog.

SKUPNA OCENA USPEŠNOSTI

Na splošno lahko rečem, da učni uspeh mokronoške mladine v letih, ki jih obravnavam, ni bil preveč briljanten. V vsem obdobju do druge svetovne vojne beležimo zelo visok odstotek neuspešnih učencev, ki so šolanje predhodno zaključili zaradi slabih ocen ali nerednega prihajanja k pouku. Relativno slab učni uspeh je bil pogojen z gospodarskim udejstvovanjem tukajšnjega prebivalstva. Mokronog je sodil med podeželske kraje. Prebivalstvo se je ukvarjalo predvsem s poljedelstvom, z vinogradništvom, s sadjarstvom in z živinorejo. Vse te dejavnosti so zahtevale veliko delovne sile, zato so tudi otroci morali poprijeti za vsako delo in so tako pogosto izostajali od pouka. Ti otroci so težko sledili pouku, starši jim niso znali pomagati. Na drugi strani pa se je kar precejšen del prebivalstva preživljal z delom v tovarni usnja, vendar je bil njihov zaslužek prenizek. Tudi delavski otroci so bili večkrat lačni kot siti. Predvsem pa so bili vzgojno problematični, saj so bili njihovi starši veliko odsotni od doma, otroci pa prepuščeni sami sebi.

Tisti učenci, ki so uspešno dokončali osemletko, so dosegali kar zadovoljive ocene. Nekako je prevladoval povprečen, dober učni uspeh. Le redki so šolanje nadaljevali. Dokler je v Mokronogu delovala obrtna šola, se je vanjo vpisalo veliko učencev. Šolo so nastopili kot obrtni vajenci čevljarji, peki, usnjarji, ključavničarji itd. V redkih primerih pa so učenci nadaljevali šolanje na ljubljanski realki, gimnaziji Novo mesto ali Šentvid pri Ljubljani.²⁵⁸

²⁵⁸ Katalog II. 138 in Glavni katalog II. 139, 1897–1918.

Drž. _____ razredna narodna šola v (na) Mokronogu

Kraljevina Jugoslavija. Številka 2
 Dravska banovina. Metlika Šolsko leto: 19 35/36
 Šolski srez: _____

200m

Izpričevalo

o dovršeni višji narodni šoli

rojen dne 8. februara 1922, z besedo: biocentri in vasi v okolici
 v Markušičevski reži. šol. veroizpovedanja,
 je hodil v višjo narodno šolo od 1. septembra 1934 do 22. junija 1936,
 nazadnje je dovršil učno snov četrtega šolskega leta v prvi razredu, na tukajšnji višji
 narodni šoli. Ob svojem izstopu iz šole je bil ocenjen iz predmetov po § 42, v zmislu § 63,
 zak. o nar. šolah takole:

Vedenje	<u>odlično</u>	
Veronauk z moralnim poukom	<u>dobro</u> 3	
Narodni jezik ; manjšinski po § 45, zak. o nar. šolah	slovenski	<u>dobro</u> 3
	srbohrvatski	<u>dobro</u> 3
	nemški	
	madjarski	
Zgodovina	<u>dobro</u> 3	
Zemljepis	<u>dobro</u> 3	
Računstvo in merstveno oblikoslovje	<u>dobro</u> 3	
Poznavanje prirode	<u>dobro</u> 3	
Praktična gospodarska znanja in vednosti glede na krajevne potrebe	<u>dobro</u> 3	
Higijena	<u>dobro</u> 3	
Gospodarstvo-gospodinjstvo*	<u>prav dobro</u> 4	
Ročno delo	<u>odlično</u> 5	
Risanje	<u>dobro</u> 3	
Lepopisje	<u>odlično</u> 5	
Petje	<u>prav dobro</u> 4	
Telovadba po sokolskem sestavu	<u>prav dobro</u> 4	

Ta učenec je zadostil osemletnemu obveznemu šolanju in se ga odpušča iz šole v zmislu § 65. zak. o nar. šolah z dne 5. decembra 1929.

Upraviteljstvo državne višje narodne šole
 v Mokronogu, dne 24. junija 1936

Lj. Pravičič šolski upravitelj
Lebny Samirka kazr. učitelj

* Neprikladno je črtati.

Obr. A 46

Spričevalo o uspešno opravljeni višji narodni šoli iz leta 1936. Hrani OŠ Mokronog.

VIRI IN LITERATURA

Viri

1. Arhiv Republike Slovenije: AS 33 Deželna vlada v Ljubljani, Konvoluti obrtno nadaljevalnih šol, šk. 519.
2. Domoljub, 22. 1. 1936, štev. 4.
3. Gregorc, Dragotin: Moji spomini. Fotokopijo tipkopisa hrani Dolenjski muzej Novo mesto.
4. Jutro, 15. 10. 1937, št. 241, Jože Tratar.
5. Nadškofijski arhiv Ljubljana: Šolski spisi dekanije Trebnje 1806–1869, mapa 14/1/3 šola v Mokronogu.
6. Osnovna šola Mokronog: Katalog šestrazredne ljudske šole v Mokronogu, II. 138, Mokronog 1894–1909.
7. Osnovna šola Mokronog: Glavni katalog ljudske šole v Mokronogu, II. 139, Mokronog 1909–1919.
8. Osnovna šola Mokronog: Matični listi za leta od 1919 do 1940.
9. Osnovna šola Mokronog: Šolska kronika šestrazredne ljudske šole v Mokronogu, Mokronog 1909–1934.
10. Slovenec, Ljubljana 1907, letnik XXXV, št. 79–123.
11. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa Osnovne šole Mirna.
12. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa za Osnovno šolo Mokronog: Izpiski iz kronike župnije Mokronog – napisal župnik Lešnik.
13. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Konferenčno poročilo Ljudevita Stiasny-a c. kr. okrajnega šolskega nadzornika za krški okraj, Radeče 1904–05.
14. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa za Osnovno šolo Mokronog: Kronika Državne navadne osnovne mešane šole v Mokronogu – izvlečki, Mokronog 1929.
15. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa za Osnovno šolo Mokronog: Pregled n načrtu šolskega okoliša, Mokronog 1934.
16. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa za Osnovno šolo Mokronog: Prevedeni povzetki pism za legalizacijo mokronoške šole – spisal Franc Gabrič, Mokronog 1808–1815.
17. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa Osnovne šole Šentrupert.
18. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa Osnovne šole Trebnje.
19. Slovenski šolski muzej v Ljubljani: Dokumentacijska mapa Osnovne šole Veliki Gaber.

Literatura

1. Baraga, France: Osnovna šola v Mokronogu, po dokumentih Nadškofijskega arhiva v Ljubljani (1805–1864), v: Šolstvo v Mokronogu 1808–2008. Ob 200-letnici šolstva v Mokronogu, Mokronog 2008.
2. Blažič, Damjana: Razvojne stopnje Osnovne šole Mokronog od njenih začetkov do II. svetovne vojne; Diplomsko delo, Mirna 1998.
3. Bregar, Marjeta: Katastrska občina Mokronog v prvi tretjini 19. stoletja, v: Trg Mokronog skozi stoletja, Mokronog 2003.
4. Bregar, Marjeta: Šola in kraj Mokronog v Dolenjskih novicah 1885–1919; Prispevek k zgodovini šole v Mokronogu, v: Šolstvo v Mokronogu 1808–2008. Ob 200-letnici šolstva v Mokronogu, Mokronog 2008.
5. Ciperle, Jože: Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, Ljubljana 1987.
6. Enciklopedija Slovenije, Ljubljana 1995.
7. Golec, Boris: Trg Mokronog od nastanka do odprave trške avtonomije, v: Trg Mokronog skozi stoletja, Mokronog 2003.
8. Hojan, Tatjana: Mokronog v reviji Učiteljski tovariš, v: Šolstvo v Mokronogu 1808–2008. Ob 200-letnici šolstva v Mokronogu, Mokronog 2008.
9. Ilustrirana zgodovina Slovencev, Ljubljana 2001.
10. Janežič, Ludvika: Razvoj osnovne šole v trebanjski občini od nastanka do leta 1945. Diplomsko delo, Mokronog 1997.
11. Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937.
12. Krajevni leksikon Slovenije: Jedro osrednje Slovenije in njen jugozahodni del, II. knjiga, Ljubljana 1971.
13. Kralj-Serša, Marjana: Razvoj osnovne šole na Jesenicah in na Koroški Beli do druge svetovne vojne; Diplomsko delo, Jesenice 1987.
14. Kronika človeštva, Ljubljana 1997.
15. Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969, Ljubljana 1970.
16. Ravnikar, Jernej: Mokronog z okolico, v: Letno poročilo štirirazredne ljudske šole v Mokronogu leta 1893/94, Ljubljana 1894. Brošuro je založil Krajni šolski svet v Mokronogu.

17. Schmidt, Vlado: Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem, I, Ljubljana 1963.
18. Slovar slovenskega knjižnega jezika, elektronska izdaja, verzija 1.0.
19. Slovenska kronika XX. stoletja, 1, Ljubljana 1995.
20. Smole, Majda: Graščine na nekdanjem Kranjskem, Ljubljana 1982.
21. Stavka v mokronoški tovarni usnja 1936, Trebnje 1986.
22. Šašelj, Ivan Feliks: Autobiografija povodom 70-letnice avtorjevega rojstva. Separatni odtis iz »Etnologa III«
glasnika Etnografskega Muzeja v Ljubljani. Ljubljana 1929. Izvod hrani Župnišče v Mokronogu, v: Kroniki
Župnije Mokronog.
23. 40 let za boljše šolstvo (1956–1996); Zbornik, Novo mesto 1997.

OSNOVNA ŠOLA V MOKRONOGU,
PO DOKUMENTIH NADŠKOFIJSKEGA
ARHIVA V LJUBLJANI (1805–1864)

mag. France Baraga

MOKRONOG V UČITELJSKEM
TOVARIŠU (1861–1941)

Tatjana Hojan

ŠOLA IN KRAJ MOKRONOG
V DOLENJSKIH NOVICAH (1885–1919)

Prispevek k zgodovini šole v Mokronogu

Marjeta Bregar

OSNOVNA ŠOLA MOKRONOG
V ŠOLSKI KRONIKI OD LETA 1940 DO LETA 2008

Lučka Dreža, Ivanka Kocjan, Zvonimira Kostrevc, Vesna Magovec Regent,
Ksenija Pirnar, Marija Zagorc in Polona Kralj Zupančič

OSNOVNA ŠOLA MOKRONOG
2007/2008

OSNOVNA ŠOLA V MOKRONOGU, PO DOKUMENTIH NADŠKOFIJSKEGA ARHIVA V LJUBLJANI (1805–1864)

Enciklopedija Slovenije navaja leto 1808 kot leto, ko je dobil trg Mokronog ljudsko šolo. Geslo Mokronog, ki ga je podpisal Stane Granda, je izšlo v 7. zvezku leta 1993. Isti podatek srečamo tudi v razpravi Trg Mokronog od nastanka do odprave trške avtonomije v zborniku Trg Mokronog skozi stoletja, ki je izšel deset let kasneje. Na str. 107–108 beremo, da je potem, ko je leta 1805 osnovno šolstvo iz državnih rok prevzela Cerkev, skupina tržanov prosila ljubljanski škofijski ordinariat za ustanovitev trivialke, ki je začela delovati leta 1808. Avtor Boris Golec navaja tudi vir, namreč 40. fascikel fonda Šolstvo v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. Avtor dodaja še podatke iz drugih virov, ki izpričujejo župnijsko šolo v Mokronogu že v zadnjih desetletjih 18. stoletja, vendar se bomo v tej razpravi osredotočili samo na to, kar se je o šoli v Mokronogu ohranilo v fondu Šolstvo v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. Dokumentacija v omenjenem fasciklu sega od leta 1806 do 1864, k tej razpravi pa sta iz istega fonda pritegnjena še fascikla 4a (tabele) in 63 (protokoli). Celotno gradivo nam daje kar jasno, predvsem pa zelo pestro sliko naporov, s katerimi so se soočali mokronoški tržani, gospostvo in župnija pri ustanavljanju svoje »trivialne« šole, in težav, s katerimi je bilo povezano vseh prvih šest desetletij njenega delovanja v okviru Cerkve.

Raziskava je razdeljena na tri obdobja: prvo od leta 1805 do 1809, drugo od leta 1814 do 1822, tretje od leta 1822 do 1864. Prvi dve obdobji vsebujeta najprej splošni pregled in potem dodatek s povzetki vseh dokumentov in tabelarnih izkazov po kronološkem redu. Tretji del (od sredine leta 1822 dalje) pa vsebuje samo splošni pregled, v katerega pa so vključene tudi vse zanimive podrobnosti iz posameznih dokumentov.

Dokumenti so oštevilčeni tako, da se vsako obdobje začne s tekočo št. 1. Prvo obdobje se konča s tekočo št. 39, dodani pa so mu še trije tabelarni izkazi (notice). Drugo obdobje se prav tako začne s št. 1, konča pa s št. 71. Tudi temu obdobju so dodani tabelarni izkazi (notice), ki se zaključijo z letom 1818/19, čeprav so ohranjeni tudi še za kasnejša leta.

Tekoči številki dokumenta je dodana tekoča številka vpisa v ekshibitni protokol in letnica vpisa. Dokumenti so bili v prvih letih arhivirani pod št. 27 (šolstvo), kasneje, ko je bil ustanovljen poseben šolski fond, pa št. 14 (dekanija Trebnje). Dva dokumenta, ki sta navedena v tej razpravi, se nista ohranila v fasciklu dokumentov (fasc. 40), ampak samo v povzetku ekshibitnih protokolov (fasc. 63), kar pri obeh tudi navajamo.

I. Prvo obdobje: Šola v Mokronogu od leta 1805 do 1809

Leta 1805 je na temelju »politične šolske ustave«, to je drugega avstrijskega osnovnošolskega zakona, država nadzorstvo nad šolo zaupala Cerkvi. Takrat je spadal Mokronog še v dekanijo Šentrupert in šentrupertski dekan, oziroma njegov namestnik, upravitelj Franc Pergentin Gabrič je bil kot okrajni šolski nadzornik odgovoren za šolo. Šele od leta 1808 dalje je spadala župnija Mokronog pod dekanijo Trebnje in kot okrajni šolski nadzornik za področje Mokronoga se poslej pojavlja trebanjski dekan Mihael Mušič. Višji šolski nadzornik na nivoju škofije je bil Jožef Walland, kasnejši goriški nadškof. Ljubljana je bila v tem času nadškofija, in sicer do odhoda ljubljanskega knezonadškofa Brigida decembra 1806. Njegovo posvetovalno telo se je imenovalo kapitelj, drugo, razširjeno posvetovalno telo pa je bil konzistorij, ki je smel določene sklepe sprejemati tudi samostojno. O šolskih zadevah na nivoju škofije je dosledno odločal konzistorij. V času izpraznjenega škofovskega sedeža se konzistorij ne imenuje škofijski, ampak kapiteljski. Tak primer srečamo enkrat v drugem in enkrat v tretjem obdobju. Dopisi o šoli, ki so bili namenjeni konzistoriju, so bili včasih naslovljeni na ordinariat, škofijsko pisarno.

Najstarejši podatek o šoli v Mokronogu je datiran s 25. julijem 1805 (št. 1). V njem je izražena želja trenutnega učitelja v Mokronogu Matije Tomšiča, da bi bil formalno nastavljen za trivialnega učitelja. Samo pozitiven odgovor škofijskega konzistorija je bil potreben, in šola v Mokronogu bi bila formalno priznana. Vendar se to ni zgodilo. Za razloge izvemo iz dopisa konzistorija šentrupertskega dekanu, pod katerega je takrat spadala mokronoška šola. Dopis (št. 2) je datiran s 5. februarjem 1806 in postavlja naslednja načelna vprašanja:

1. »Ali je kdajkoli v Mokronogu obstajala v redu ustanovljena in od višjih oblasti potrjena trivialna šola?«
2. »Ali število za šolo sposobnih otrok, premoženjski stan in razpoloženje tamkajšnjih tržanov ter pripadajoče soseske omogoča in priporoča obstoj te šole?«
3. »Kako stojijo stvari s plačo in stanovanjem učitelja?«

Konzistorij še dodaja, da bo poslal odgovore deželnemu uradu v strokovno presojo. In odgovori? Dobimo jih v dokumentu št. 3. Izvemo, da v trgu Mokronog nikoli ni obstajala »v redu ustanovljena in od višjih oblasti potrjena trivialna šola«, ampak je tamkajšnji organist le prostovoljno poučeval otroke tistih staršev, ki so mu mesečno plačevali določeno vsoto. V kraju je sicer otrok dovolj, prebivalci pa so ubogi, tako da »niso sposobni prispevati nič, niti za gradnjo šole niti za vzdrževanje učitelja«. Na vprašanje glede dohodkov pa odgovarja priložena tabela, iz katere je razvidno, da znašajo, preračunani v denar, okrog 50 goldinarjev (št. 4). To je bil torej razlog, da šola ni mogla imeti učitelja. Vendar pa šentrupertski dekan še pripominja, »da bi se spodobilo, ko bi se v trgu Mokronog ustanovila prava trivialna šola, saj število za šolo sposobnih otrok prekaša številne na Kranjskem vpeljane šole in tudi kraj že sam zase kot trg zahteva uvedbo trivialne šole, saj so bile uvedene trivialke celo že v marsikatero vas« (št. 4).

Tržani so si zelo prizadevali, da bi dobili pravo šolo. 5. julija 1806 se je v želji po šoli šest tržanov na prigovarjanje ranocelnika Janeza Šuštarja, kasnejšega krajevnega šolskega nadzornika, pisno obrnilo na gospostvo Mokronog. V dopisu se sprašujejo, ali je mar Mokronog edini nesrečni kraj v cesarskih deželah, da ne bi imel šole za mladino (št. 5). Ko čez mesec dni še vedno niso dobili odgovora, je Janez Šuštar, ki je tudi sam imel hčerko v starosti, primerni za šolo, isto

prošnjo v imenu tržanov naslovil neposredno na ljubljanskega knezonadškofa Brigida (št. 5), a je tudi ta prošnja ostala brez odgovora.

Dne 8. januarja 1807 je pisal škofijski šolski nadzornik Jožef Walland okrožnemu uradu v Novem mestu, »ki mu po šolskem zakonu pristaja odgovor na to, kje naj bi se zgradila nova šola«. V dopisu ugotavlja, da je šola trenutno v eni sami vlažni in nezdravi sobi (št. 6), ki je povrh še zelo majhna (št. 4).

Posredoval je škofijski konzistorij, a tudi tržani niso mirovali. 14. februarja so se obrnili z isto prošnjo še na deželni urad v Ljubljani (št. 7). V pismu so bili že bolj konkretni. Predlagali so, naj bi šel denar za šolo iz cerkvenega premoženja. Njihovo prošnjo so iz Ljubljane poslali na okrožni urad v Novem mestu in hkrati na škofijo, da bi jo dejavno podprl tudi konzistorij (št. 8). Oba urada, deželni v Ljubljani in okrožni v Novem mestu, sta poverila nalogo, da poskrbi za šolo, gospostvu Mokronog. Gospostvo je 1. julija 1807 sklicalo sestanek, na katerem naj bi skupaj s tržani ugotovili, kakšne so možnosti za ustanovitev prave trivialne šole v Mokronogu, in ukrenili vse potrebno zanjo. Ohranjen je zapisnik te razprave (št. 12), iz katerega je razvidno, da so se je udeležile samo tri tržanke in en tržan. Razprava se je ponovila v ponedeljek, 6. junija, potem ko jo je župnik v nedeljo oznanil s prižnice. Pričakovali so precejšnji odziv, a tudi tokrat je bila udeležba majhna, prišlo jih je le devet. Z zadovoljstvom so ugotovili, da po njihovem izračunu, ki pa je v zapisniku nekoliko nejasen, že sama šolnina po pol goldinarja na mesec za 40 otrok skupaj s prostovoljno bero znesne zanesljivo 130 goldinarjev, kolikor je bil v tistem času predviden čisti dohodek za učitelja na leto. Janez Šuštar je prevzel mesto krajevnega šolskega nadzornika in brž so sklenili, da se je šola začela, in sicer takoj po prvi neuspešni razpravi 2. julija. Na koncu je le še dostavek: »Sicer pa je treba še pripomniti, da se je za otroke tistih staršev, ki so jih ti hoteli pošiljati k pouku, tu že več let vršil pouk v branju, pisanju in računanju, o čemer pa višje oblasti, ker ni bilo izprašanega učitelja in ker jim ni nihče pošiljal programskih tabel, niso vedele ničesar.« S tem se zapisnik končuje.

Zelo vzpodbudno. Imamo šolo! In kdo je njen učitelj? Matija Tomšič, prvi, ki ga poznamo po imenu? Ne. Njegova prošnja za formalno nastavitev iz leta 1805 (št. 1) ni bila sprejeta, ker za to ni bilo pogojev, čeprav je pred tem že pet let »na splošno zadovoljstvu tu opravljal službo organista, mežnarja in tudi učitelja« (št. 25). Iz navedenega podatka bi lahko sklepali, da je obstajala šola že vsaj leta 1800. Tomšič je odšel iz Mokronoga za učitelja v Dobrepolje, Janez Zweek, ki je Tomšiča zamenjal v Mokronogu, pa je marca 1808 zaradi nizke plače odšel v Šentjernej (št. 22). Da bi otroci ne pozabili, kar so se naučili, je prosil Anton Anderlič, oskrbnik gospostva Mokronog, 29. aprila Jožefa Wallanda, deželnega šolskega nadzornika za Kranjsko, naj na mokronoško šolo nastavi kakega provizoričnega učitelja brez konzistorialnega izpita (št. 25). Walland je predlagal Franca Malenška, ki je z uspehom končal pedagoški pouk in bil dober organist, trenutno v župniji Raka (št. 28). Res je 9. junija 1808 nastopil službo v Mokronogu z obvezo, da v letu dni opravi konzistorialni izpit (št. 31 in 32). Iz njegovega popisa za šolo sposobnih otrok in tistih, ki so dejansko hodili v šolo, vidimo, da je imela šola samo 22 učencev (18 dečkov, 4 deklice). Šolo je imel Malenšek kar v svojem stanovanju (št. 38). To pa seveda ni bilo tisto, kar so si tržani želeli.

Janez Šuštar, krajevni šolski nadzornik, je ponovno napel vse sile, da bi se želje tržanov uresničile. Dne 19. januarja 1808 je napisal pismo, ki ga je naslovil na najvišjo instanco, to je na cesarja samega (št. 33). Prosil ga je za pomoč, da bi v trgu ustanovili »normalno« šolo. V pismu navaja, da ima Mokronog 110 hiš, a le 7 oseb, ki znajo brati in pisati. Dodal je še davčno napoved (fasijo) bivšega učitelja Zweeka s čistim dohodkom 17 goldinarjev na leto (št. 15). Ta podatek res bode v oči, saj dokumenta tik pred njim (št. 14) in za njim (št. 16) navajata kot učiteljev (bruto) dohodek kar 229 goldinarjev na leto.

Cesar na pismo seveda ni odgovoril, z dunajskega dvora so ga poslali na deželni urad v

Ljubljano, ta pa ga je v originalu dostavil škofijskemu konzistoriju z dostavkom, naj se glede šole v Mokronogu pozanima za mnenje pri krajevnem župniku in okrajnem šolskem nadzorniku (št. 35). Vsebino Šuštarjevega pisma je konzistorij v povzetku poslal dekanu v Trebnje. Od njega in od mokronoškega župnika je zahteval pojasnila na določena vprašanja, a tudi konkretne podatke kot napoved čistega dohodka učitelja v skladu z okrožnico, odgovor na vprašanje, ali lahko občina kaj prispeva k njenemu povišanju, popis otrok v vsej župniji v skladu s šolskim kodeksom, popoln opis velikosti in opreme obstoječe šole in kakšno je stališče trga in župnije do šole (št. 36). Konkretni rezultat teh vprašanj je bil najprej natančen popis za šolo sposobnih otrok v kraju in okolici, ki ga je 15. aprila 1809 napravil učitelj Malenšek (št. 38), potem podatki o učiteljevi plači, ki jih je sestavil dekan Mušič in jih 22. aprila poslal škofijskemu ordinariatu skupaj z drugimi ugotovitvami glede spornega pisma cesarju. Po njegovem je bilo pismo samovoljno dejanje Janeza Šuštarja. Za šolsko zgradbo, ki sestoji iz dveh sob in veže, sicer meni, da ne ustreza predpisom, a da je za kraj kot Mokronog in za neporočenega učitelja dovolj velika. Natančno opiše njene izmere in opremo. Po njegovem lahko sprejme do 40 otrok. Sicer je razpoloženje tržanov in faranov do šole pozitivno, so pa proti vsakim novim prispevkom zanj. Po mnenju tržanov so tudi vsi dosedanja učitelji in organisti v Mokronogu dobro shajali. Tudi po dekanovem mnenju je bilo od časa, ko je bilo šolsko nadzorništvo poverjeno duhovščini (1805), storjeno za šolo vse, kar je bilo potrebno. Na dopis sta se podpisala dekan Mihael Mušič in župnik Arhangel Romald (39).

Sledijo povzetki tabelarnih notic, iz katerih je mogoče razbrati, da šole v Mokronogu do časa Ilirskih provinc (1809) ne moremo imeti za formalno ustanovljene. Ves čas je ostal nerešen problem primerne šolske zgradbe in učiteljeve plače. Predstavljeni dokumenti nam nazorno prikazujejo, kako težko je bilo v takratnih okoliščinah voditi in razvijati šolo. Iz njih se prikazuje usoda učiteljev, ki so bili zraven še mežnarji in organisti in ki so se morali ukvarjati še s kako postransko dejavnostjo, če so hoteli preživeti. Učiteljska služba v teh okoliščinah ni bila preveč ugledna. Zato so se za učiteljski poklic odločali predvsem revni otroci, ki niso imeli boljših možnosti za napredovanje. Marsikateri učitelj se je vdal pijači. A tudi šolskim otrokom ni bilo lahko v tesnih, mračnih in vlažnih učilnicah. Mnogi so morali revno oblečeni in obuti od daleč hoditi v šolo. Za povrh so jih v šoli strašili še z nemškim jezikom, s katerim povečini niso znali kaj početi. Vsi ti problemi kot rdeča nit povezujejo med seboj posamezne dokumente o šoli v Mokronogu, ki jih podajamo v nadaljevanju.

1. 884/1805 (iz povzetka v protokolih)

Dopis šentrupertskega dekana Franca Gabriča škofijskemu konzistoriju ob koncu poletnega semestra. Prilaga šolske spise in spričevala Matije Tomšiča, ki bi bil rad formalno nastavljen za trivialnega učitelja na šoli v Mokronogu. 25. julija 1805

2. 65/1806

Dopis škofijskega konzistorija upravitelju dekanije v Šentrupertu. Odgovarja na tabelo o trivialni šoli in njenem programu v Šentrupertu (za leto 1804/05), poslano 25. septembra 1805 in prejeta 21. oktobra. V tabeli (št. 4) je bilo tudi »poročilo o trivialni šoli, ki obstaja v trgu Mokronog, in obenem prošnja, naj se tamkajšnji učitelj Matija Tomšič, ki ima sicer pedagoško spričevalo, a še ni formalno nameščen, za stalno nastavi«. Odgovor: »Preden lahko v tem pogledu kaj napravimo, je potrebno vedeti – prvič: ali je kdajkoli v Mokronogu obstajala v redu ustanovljena in od višjih oblasti potrjena trivialna šola; drugič: ali število za šolo sposobnih otrok, premoženjski stan in razpoloženje tamkajšnjih tržanov ter pripadajoče soseske omogoča in priporoča obstoj te šole; tretjič: kako stojijo stvari s plačo in stanovanjem učitelja. Zato izvo-

lite, kakor hitro mogoče, sporočiti semkaj stanje mokronoške šole v skladu s predpisano izčrpno tabelo s pripombami, ki so potrebne za njeno popolno poznavanje, da jo bomo lahko brez odlašanja posredovali visokemu deželnemu uradu v strokovno presojo.« Ljubljana, 5. februarja 1806

3. 254/1806

Dopis okrajnega šolskega nadzornika Franca Pergentina Gabriča kot odgovor knezonadškofijskemu ordinariatu na gornji dopis (št. 2), ki ga je prejel 16. marca:

1. »V trgu Mokronog nikoli ni obstajala v redu ustanovljena in od višjih oblasti potrjena trivialna šola, ampak je tamkajšnji organist doslej le prostovoljno poučeval otroke tistih staršev, ki so mu mesečno plačevali določeno vsoto.«
2. »Tako v samem trgu Mokronog kakor v pripadajočih soseskah ne primanjkuje za šolo sposobnih otrok in tržani in okoličani si želijo, da bi tu obstajala prava (*förmliche*) trivialna šola, le uboštvo teh prebivalcev bi moglo ovirati to željo, ker niso sposobni prispevati nič, niti za gradnjo šole niti za vzdrževanje učitelja, katerega dohodki so navedeni v prilogi (št. 4).«
3. »Odgovor na vprašanje, kako stojijo stvari s plačo in stanovanjem učitelja, je dan v priloženi tabeli.«

Dekanija in župnija Št. Rupert, 20. marca 1806, Franc Pergentin Gabrič, višji okrajni šolski nadzornik

4. Priloga k št. 3 (254/1806)

Tabela o stanju trivialne šole v Mokronogu. Dohodki učitelja znašajo 8 mernikov pšenice in 30 mernikov ajde, ki jih dobi le-ta od župljanov v naravi, kar znaša v denarju 50 goldinarjev. »Šola obstaja v eni sami, zelo majhni, vlažni in nezdravi sobi. Vzdržuje jo občina. Šolski patron je gospostvo Mokronog. Zemljiški gospod je gospostvo Mokronog.« V zadnjem stolpiču je opomba, ki deloma ponovi že povedano: »Organist ali učitelj-začetnik (*der angehende Lehrer*) ima le prostovoljno pšenično bero, ki znaša 8 mernikov, in še sistematizirano bero v ajdi, ki znaša 30 mernikov. Sicer pa velja pripomniti, da bi se spodobilo, ko bi se v trgu Mokronog ustanovila prava trivialna šola, saj število za šolo sposobnih otrok prekaša številne na Kranjskem vpeljane šole in tudi kraj že sam zase kot trg zahteva uvedbo trivialne šole, saj so bile uvedene trivialne celo že v marsikatero vas.« Dekanijska župnija Šentrupert, 20. marca 1806, Franc Pergentin Gabrič, višji okrajni šolski nadzornik

5. 254/1806

Pismo tržana Janeza Šuštarja ljubljanskemu knezonadškofu Brigidu: »Že 5. julija se je šest tržanov na moje prigovarjanje pisno obrnilo na odvetnika gospostva Mokronog zaradi ustanovitve normalne šole in zaprosilo, naj na dopis odgovori tudi v primeru, če kake okoliščine govorijo proti temu. Toda niti od gospostva niti od župnika ni prišlo upanje za ustanovitev šole, čeprav bi jo vsi tržani želeli imeti. Je mar Mokronog edini nesrečni kraj v cesarskih deželah, da ne bi imel šole za mladino? V imenu naslednjih meščanov: Gutmana, Šuštarja (*Schuster*), Dermota, Strela, Smrekarja (*Smereker*), Usenika (*Ussenig*) in vsega trga prosimo za ustanovitev normalne šole. Nimamo drugega pribežališča kakor vas, le vi lahko storite, da bi dobili naši otroci pouk, da postanejo sposobni državljani. V upanju, da nas boste podprli, naj bo dnevna molitev mladine vaše plačilo. S spoštovanjem, najpokornejši Janez Šuštar, v imenu vseh tržanov.« Trg Mokronog, 12. avgusta 1806 (Pismo je bilo priloženo k dopisu št. 3.)

$\frac{14}{254.}$ #. j.
 $\frac{\quad}{254.}$

Hoch Ehrwürdigst
 Hoch Gebührender Gnädiger Herr Herr.

Am 5ten herabfliegenden Monats Julij sind
 brunnh. C. Sünzger auß unier zürndem
 schriftlich bey der Doct. Gesellschaft
 wegen nuntierung der Normalzähl
 nuntkommen, mit der bitten zueglaub,
 daß wenn einige Anstände bey
 fallen, welche dazwischen sind, so bittet
 man für alle fällen nimm beifund.
 Allmie nd ist quodam beifund, und
 wendur kon nitum der Doct. Gesellschaft,
 noch kon dem Herrn Herram nunt

254/1806: Pismo tržana Janeza Šuštarja ljubljanskemu knezonadškofu Brigidu

6. 13/1807

Dopis škofijskega konzistorija okrožnemu uradu v Novem mestu: Mokronoški tržani so že večkrat izrazili nujno željo, da bi dobili od višjih oblasti potrjeno šolo za vzgojo svojih zanemarnjenih otrok. Da bi ustregel njihovi želji, je konzistorij 5. februarja 1806 zahteval od okrajnega šolskega nadzornika dekanije Šentrupert poročilo, ali bi bilo glede na število otrok, razpoloženje ljudi in plačo organista in šolsko zgradbo smiselno in mogoče tam ustanoviti pravo šolo. Po njegovi izjavi z dne 20. marca, prejeti 3. aprila, je otrok dovolj in si šole na splošno vsi želijo; sedanja šola obstaja v eni sami vlažni in nezdravi sobi; župnija je sicer po večini revna, vendar

vredna, da bi imela šolo. Odgovor na to, kje naj bi se zgradila nova šola, je po šolskem zakonu predvsem stvar obstoječih okrožnih uradov, zato prosi konzistorij slavni okrožni urad, da bi uvedel potrebne postopke, in si vzel k srcu blagor mokronoške mladine, ter o svojem koraku obvestil konzistorij. Ljubljana, 8. januarja 1807, Walland

7. Priloga 1 k št. 14 in 1 k št. 20 (281/1808)

Dopis tržanov Mokronoga deželnemu uradu v Ljubljani. Tržani Mokronoga so se že 4. avgusta 1806 obrnili na odvetniško gospostvo Mokronog s prošnjo za ustanovitev redne, predpisom ustrezne normalne šole (*ordentlich-vorschriftlichen Normalschule*). Obenem so ga prosili, naj navede, kakšne ovire se zdi, da temu nasprotujejo. Na dopis tržani še vedno niso dobili odgovora, pa tudi nobenih priprav za ustanovitev redne normalne šole ni videti. Visoka dvorna pisarna je 20. marca 1805 v dopisu vsem nabornim okrajem jasno izjavila, da se normalne šole morajo ustanoviti. Če niti odvetniško gospostvo niti občina za to ne moreta kaj prispevati, je tu cerkveno premoženje kot nadomestilo za njeno ustanovitev in za podporo učitelja. Že leta 1793 je to premoženje znašalo 4243 goldinarjev in 25 krajcarjev ter pol. Povečini je naloženo na dvojne obresti. Letne dajatve se plačajo od izkupička za prodane njive, pri čemer je tudi ta denar naložen in se obrestuje, tako da je tudi to premoženje medtem že dokaj naraslo. Od tega se lahko zgradi manjkajoče šolsko poslopje in se plača učitelju letni prispevek. Trška skupnost pa se zavezuje, da bo brezplačno pripeljala kamenje in pesek, torej je treba nakazati od cerkvenega premoženja le še 250 goldinarjev za apno in mojstre ter za prispevek za učitelja, odvetniškemu gospostvu pa naročiti, naj čimprej postavi šolo. Trg Mokronog, 14. februarja 1807, podpisani tržani: Jurij Dermota, Jožef Usenik, Matija Strel, Jurij Smrekar, Janez Šuštar, Andrej Gutman
Pripis na hrbtni strani: Poslati novomeškemu okrožnemu uradu, da zadevo dejavno podpre in jo v skladu z navodilom okrožnega urada, odstavek E, str. 94, temeljito razišče. Ljubljana, 25. februarja 1807

8. 228/1807

Dopis deželnega urada škofijskemu konzistoriju: »Mokronoški tržani so v prošnji, poslani semkaj 14. februarja 1807, prosili za šolo v skladu s predpisi in glede nje navedli, da zaradi odloka, ki je bil poslan 20. marca 1805 vsem nabornim okrajem, da mora biti namreč šola postavljena in da se v primeru, če gospostva ali skupnosti ne morejo prispevati ničesar, obstaja pa cerkveno premoženje, iz njega dopolni sklad za postavitev šole in vzdrževanje učitelja. To je primer v Mokronogu, kjer je že leta 1793 znašalo premoženje samo pri župnijski cerkvi 4243 goldinarjev in 25 ter pol krajcarjev. Povečini je naloženo na dvojne obresti, pri čemer plačajo letne dajatve prodane njive, kupnina od njih pa je tudi naložena z obrestmi, tako da je moralo to premoženje že dokaj narasti. Od tega se lahko zgradi manjkajoče šolsko poslopje in se plačuje učitelju letni prispevek. Trška skupnost pa se zavezuje, da bo brezplačno pripeljala kamenje in pesek, torej je treba nakazati od cerkvenega premoženja le še 250 goldinarjev za apno in mojstre ter za prispevek za učitelja, odvetniškemu gospostvu pa naročiti, da postavi šolo. Ta prošnja je bila hkrati poslana novomeškemu okrožnemu uradu v dejavno podporo in temeljito obravnavo, kakor je dal navodilo okrožni urad, o tem pa obveščamo tudi prečastiti konzistorij, da bi bil pri tem soudeležen.« Ljubljana, 25. februarja 1807

9. Priloga 1 k št. 12 in 2 k št. 20 (281/1808)

Izkaz vseh za šolo sposobnih otrok v bližnjih krajih trivialne normalne šole v Mokronogu. V razpredelnico so po hišnih številkah vnesena imena vseh staršev in njihovih otrok v starosti od 6 do 15 let: v Mokronogu 37 dečkov in 21 deklic; v Slepšku 5 dečkov in 9 deklic; v Martinji vasi

3 dečki in 4 deklice. V celoti 40 družin z 58 otroki iz Mokronoga, 8 družin s 14 otroki iz Slepška in 6 družin s 7 otroki iz Martinje vasi (skupaj 79 otrok iz 54 družin). Naborni okraj gospodstva Mokronog, 29. junija 1807. Janez Zweck, šolski učitelj; (Anton) Anderlič, komisar nabornega okraja

Imena vseh 58 družinskih očetov oz. mater z navedbo hišne številke v oklepaju. Številka brez dodatka pomeni hišno številko Mokronoga:

Aman, Janez (Martinja vas 15)

Bevc (Weutz), Matija (Slepšek 2)

Bukovec (Bukowitz), Jožef (18)

Dermota, Jurij (27)

Dimc, Franc (Martinja vas 1)

Dolinar (Dolliner), Jernej (68)

Dovjak, Jernej (Martinja vas 14)

Gačnik, Ignac (57)

Gačnik, Janez (45)

Gačnik, Jožef (25)

Gačnik, Marko (43)

Grabljič, Ignac (8)

Gričar (Gritscher), Janez (Martinja vas 7)

Gutman, Andrej (20)

Hainerl, Valentin (52)

Hočevar, Franc (Slepšek 3)

Hočevar, Franc (Slepšek 4!)

Jerše, Egidij (97)

Kajzer, Franc (48)

Kajzer, Jožef (5)

Kalb, Ignac (13)

Kavčič, Bernard (46)

Kavčič, Franc (3)

Korbar, Martin (4)

Košak, Franc (40)

Kovač, Martin (87)

Kovačič, Matevž (Slepšek 16)

Kovačič, Matija (Slepšek 6)

Krautzer, Lovre (31)

The image shows an open historical document with two pages of handwritten text. The text is in German and appears to be a list of names and family numbers, likely related to the census or school records mentioned in the text above. The document is dated 29 June 1807. The left page lists names and family numbers, and the right page continues the list. The handwriting is in a cursive script typical of the early 19th century.

Priloga 1 k št. 12 in 2 k št. 20 (281/1808): Izkaz vseh za šolo sposobnih otrok v bližnjih krajih trivialne normalne šole v Mokronogu

Kurz, Mihael (42)	Rešen / Eržen (?) (<i>Reschen</i>), Matija (93)
Lukner (54)	Sedlatzny, Janez (21)
Majer, Anton (30)	Strel, Matija (15)
Majer, Franc (22)	Strupeh, Gregor (5)
Majer, Martin (19)	Šetina, Janez (77)
Maler, Anton (Slepšek 1)	Šporn, Lovre (90)
Mikič, Andrej (12)	Šuštar (<i>Schuster</i>), Janez (11)
Miklavčič, Mihel (81)	Tinhauser, Janez (63)
Peterlin, Andrej (29)	Usenik, Jožef (14)
Plantarič, Jakob (38)	Wolfsgruber, Janez (39)
Pleskovič (<i>Pleschkovitz</i>), Jožef (24)	Zorc, Jožef (Slepšek 15)
Pleskovič, Matija (Martinja vas 8)	Zupančič, Andrej (Martinja vas 9)
Repovž, Andrej (86)	Žitnik, Anton (Slepšek 17)

10. Priloga 2 k št. 12 in 3 k št. 20 (281/1808)

Izkaz o dohodkih organista in mežnarja v Mokronogu.

»Tokratni organist in mežnar prejema od tržanov kot običajno bero srednje vrste:

– ajda, 36 mernikov deželne mere, računajoč po	1 gld. ¹ 20 krc. ²	48 gld.
– tako imenovana oblatna pšenica, 5 mernikov po	2 gld. 30 krc.	12 gld. 30 krc.
– tako imenovana oblatna rž, 4 mernike po	2 gld. 15 krc.	9 gld.
– štolnina v povprečju		10 gld.
– plača, odmerjena od župne cerkve in dveh podružnic ob času cerkvenega obračuna		26 gld.
– najemnina za njivo		4 gld.
– mežnarjev vrtiček		/ gld. 30 krc.
– šolnina, do zdaj prostovoljna, za pouk, ki je zaradi revščine povečini brezplačen, do višine največ		10 gld.
– za to mora organist oskrbovati cerkveno perilo, kar trenutno stane strošek za mežnarskega hlapca med šolskim poukom, za kurjavo in čiščenje šole, računano kot skromno plačilo z malico		12 gld. 50 gld.
– za oblate, z delom in drvni		6 gld.
– po odbitku vseh izdatkov		56 gld.
– ostane čistega dohodka		52 gld. / krc. <<

Pečat. Gospostvo Mokronog, 29. junija 1807, Anderlič, oskrbnik; Janez Zweck, šolski učitelj

11. Priloga 3 k št. 12 in 4 k št. 20 (281/1808)

Lastnik imenja Schrottey odgovarja gospostvu Mokronog na zahtevo, naj se izjasni glede trivialne šole, ki naj bi se ustanovila v Mokronogu. Razen 30 krajcarjev šolnine na glavo mesečno je pripravljen dati letno še 6 snopov pšenice in 6 snopov rži, za izgradnjo šole pa 8 dni vlečne tlake. Imenje Schrottey, 4. julija 1807, Franc Ksaver Pober, lastnik

¹ gld. = goldinar

² krc. = krajcar

12. Priloga 2 k št. 14 in 5 k št. 20 (281/1808)

Zapisnik. »Gospodstvo Mokronog, 1. julija 1807. Zapisnik, napravljen v zvezi s predlogom za ustanovitev nove trivialne šole v trgu Mokronog in obenem za plačo za izprašanega učitelja ter za primerno šolsko poslopje. Prisotni: s strani patronatskega gospodstva Mokronog oskrbnik Anderlič in aktuar Fr. Prenner, s strani dekanije Šentrupert in župnišča v Dolenjem Mokronogu upravitelj Gregor Kuralt in župnik Arhangel Romald. – Po predhodnem javnem naznanilu in povabilu, objavljenem 29. junija, je bila tržanom, ki so prišli, podana naslednja PREDSTAVITEV: Mokronoški tržani so v skladu z dopisom cesarsko-kraljevega okrožnega urada z dne 14. januarja 1807, št. 180, izrazili slavnemu okrožnemu uradu željo, da bi se za njihove doslej zanemarjene otroke ustanovila redna trivialna šola. Isti korak so tržani napravili tudi 14. februarja pri visokem deželnem uradu. Oba urada sta potem skupno, in sicer 14. januarja in 11. marca naložila gospodstvu Mokronog, naj ukrene vse potrebno:

- a) Ugotovi naj, ali je trivialna šola tam potrebna in ali so tržani pripravljene in sposobni prispevati svoj delež za vzdrževanje učitelja.
- b) Poimensko naj navede vse otroke moškega in ženskega spola, stare od 6 do 12 let v krogu do pol ure oddaljenosti od Mokronoga in našteje od 80 do 100 otrok.
- c) Združi naj službo organista in mežnarja s službo trivialnega učitelja in mu ponudi s pogodbo zagotovljeno plačo v višini 130 goldinarjev, za tisto, kar manjka, pa naj bi se obvezala župnijska skupnost, razen tistih najrevnejših, dati določen prispevek.
- d) Za izgradnjo šole naj bi nagovorilo župnijsko skupnost za tlako v naravi, dominiji pa, ki spadajo v župnijo, naj bi dali za mojstre in krili materialne stroške po enakih deležih, poskrbeli naj bi tudi za kurjavo, gospodstvo pa kot patron za šolsko opremo.
- e) Dalje naj bi gospodstvo poizvedelo, ali je mogoče, da se iz cerkvenega premoženja poveča sistematizirani prispevek k učiteljevi plači, pri čemer naj bi to ne oviralo tekočih potreb in oškodovalo glavnice same, če bi občina ne imela dovolj dobre volje in sredstev za njegovo dotacijo, saj je šolski fond že tako prevzel velika bremena.
- f) Končno bi moralo gospodstvo pozvati dominije s področja župnije k pisni izjavi o prispevku, ki so ga pripravljene bodisi v denarju bodisi v naravi sami prostovoljno prispevati k učiteljevi plači.

Podpisani: oskrbnik in komisar (nabornega) okraja Anderlič, tajnik Fr. Prenner in župnik Arhangel Romald

Na ta predlog so edini, ki so prišli, namreč hišni posestniki Julijana Usenik in Julijana Gačnik ter gostača Apolonija Čuber (*Tschuberin*) in Ignac Kalb, izjavili, da si v trgu Mokronog želijo imeti pravo šolo (*richtige Schulhaltung*), vendar se prvi dve zaradi odsotnosti soprogov, zadnja dva pa zato, ker nimata svojih hiš, ne morejo obvezati za drug prispevek kakor le za plačilo šolnine. Ker do 12. ure ni prišel nihče več, je bil zapisnik zaključen s sklepom, da se povabilo ponovi in da se od gospostev pridobijo določene izjave, župnik pa naj s prižnice povabi tržane k novemu sestanku, ki bo 6. julija. Sledijo podpisi kakor zgoraj, pridružil se jim je le še Gregor Kuralt (šolski nadzornik).

Potem ko je 5. junija župnik s prižnice položil tržanom na srce prednost rednega delovanja trivialne šole, je komisija 6. junija pričakovala precejšnje število udeležencev, a prišlo je samo (devet) podpisanih. Strinjali so se, da je trivialna šola nekaj dobrega, da pa razen šolnine 30 krajcarjev na otroka na mesec niso pripravljene prispevati ničesar, saj učiteljeva plača že tako presega 130 goldinarjev, ker je njena napoved prenizka in vanjo nista zajeti prostovoljna bera v vinu in žitu, cerkve pa da imajo gotovino. Za povečanje nekoliko ozke šolske zgradbe pa so pripravljene prispevati vlečno in ročno tlako, vendar samo, če bo tudi večina, ki je izostala, izrekla svojo pripravljenost, da kaj prispeva, za kar pa je malo upanja. Sledijo podpisi: Janez Gorenc,

Protokoll der Schul-Commission des Mokr. Schulz. Am 1. Julij 1807.

Protokoll-Insuaime

Es wurde in dem Mokr. Schulz. zu nachstehendem
 Ludwig Haspinger einem Tribunal-Schulze und mit dessen
 Genehmigung eines gewissen Schulze-Vertrages die
 nächsten Schulgebäude herzugeben werden.

Gegenwärtige

Von Seiten der Schul-Commission des Mokr. Schulz. Ludwig Haspinger Schreinermeister	Von Seiten der Regierung d. Mokr. Schulz. und Hofrat Hr. Jozef Knechtel Administrator Hr. Leopold Knechtel Hofrat
---	--

Das Protokoll wurde am 1. Julij 1807. öffentlich in der
 Sitzung, und behandelt, worden in der Schul-Commission des Mokr. Schulz.
 festgesetzt und unterschrieben.

Vortrag

Der Schulz. des Mokr. Schulz. hat zu Folge P. P. Verordnung
 vom 17ten Jänner 1807. Nr. 180. bey dem Herrn Landeshauptmann
 des Mokr. Schulz. einen Antrag zur Bildung einer
 Schule eines ordentlichen Tribunal-Schulze zu besetzen, gleiches
 Verlangen haben auch bey dem Hofrat Landeshauptmann
 des Mokr. Schulz. bey dem Herrn Landeshauptmann
 P. P. Verordnung vom 17ten Jänner 1807. Nr. 180. das
 obenverordnete Mokr. Schulz. des Mokr. Schulz.
 des Mokr. Schulz. und Hofrat die in den
 nächsten Schulgebäude herzugeben, und gleiches
 auch ob in dem Mokr. Schulz. einen
 Tribunal-Schulze nachzusetzen, und
 ob den Landes-Commission zur Bildung einer
 Schule eines ordentlichen Tribunal-Schulze
 nachzusetzen, und gleiches

Priloga 2 k št. 14 in 5 k št. 20 (281/1808): Zapisnik razprave z dne 1. julija 1807 o možnostih za ustanovitev prave trivialne šole v Mokronogu

Franc Pober, Lavre Šporn, Martin Korban, Matija Strel, Julijana Dev, Ignac Kalb, Jožef Pleskovič in Jurij Dermota. Nato so bili nagovorjeni dominiji, da se o tem izjasnijo. Njihove izjave: Gospodstvo Mokronog je navedlo, da znašajo dohodki mežnarja in organista skupaj s prostovoljno bero zanesljivo 130 goldinarjev. Če učitelj uči povprečno 47 tednov le 30 otrok na dan in če dobi za vsakega le 30 krajcarjev na mesec, znese to 150 goldinarjev na leto. Torej ni treba zaradi tega iskati nobenega fonda. Pač pa bi bilo treba prispevati, da se k organistovi hiši prizida posebna šolska soba, k čemur bo gospodstvo Mokronog brez pripombe dalo sorazmerni delež. Imenje kaplanije ni bilo pripravljeno prispevati nič ne za učiteljevo plačo ne za šolsko zgradbo. Imenje Pober je poleg šolnine 30 krajcarjev na glavo obljubilo dati učitelju še letnih 6 snopov pšenice in prav toliko rži, za šolo samo pa prispevati 8 dni vlečne tlake. Mühlhofen se ni izjasnil o ničemer in imenje Trata (*Tratta*) prav tako. Po vseh teh izjavah tržanov in dominijev so napravili prisotni, kot zgoraj, komisijski ZAKLJUČEK: Prav gotovo je za boljšo izobrazbo človeštva potrebno tudi bolj redno šolanje (*Schulhaltung*) v trgu Mokronog, zato ga je treba pospeševati in opremiti z vsem potrebnim. Prav tako gotovo pa je tudi odsotnost prosilcev, ki so 14. februarja poslali prošnjo deželnemu uradu v imenu vseh tržanov, dokazala ravno nasprotje od njihove domnevne vneme. Ker pa ne glede na to ni mogoče zanikati koristnosti te ustanove, so podpisniki zapisnika vendarle mnenja, da bi zagotovili redno trivialno šolo, če bi vsak premožnejši tržan plačal za otroka mesečno 30 krajcarjev. Če bi povprečno vsaj 40 otrok vsak dan poleti in pozimi obiskovalo šolo, bi namreč lahko predpostavili zagotovljen učiteljev dohodek v višini 156 goldinarjev. Če se k temu prištejejo še njegovi napovedani dohodki v višini 52 goldinarjev in če bi mu prostovoljna vinska in žitna bera navrgla le 20 goldinarjev, potem da to 228 goldinarjev letnega dohodka.

Kar zadeva šolsko zgradbo, so si jo podpisani ogledali in k ogledu pritegnili tudi strokovnjake. Ugotovili so, da je premajhna, da pa bi z razklenitvijo praznega zadnjega prostora pod isto streho lahko napravili z majhnimi stroški dovolj veliko šolo. Da pa bi čim bolj neovirano zagotovili ta poseg, je potrebno, da patron skupaj z dominiji, ki so v župniji, prispevajo vsak svoj sistematizirani znesek. Tržani pa naj bi, skupaj s Slepškom in Martinjo vasjo, ki sta vključena v ta šolski okoliš, prispevali tlako; tiste pa, ki bi se temu upirali, bi primorali s prisilnimi sredstvi. Sicer pa je že obstoječa zidana hiša šolskega učitelja za poletni semester dovolj sprejemljiva, da se v njej lahko pouk takoj začne. Dejansko se je šola 2. julija že začela, o čemer se oblast lahko prepriča iz dostavljenih programskih tabel. Poleg tega je tukajšnji ranocelnik Janez Šuštar z vso pripravljenostjo prevzel mesto šolskega nadzornika z vsemi dolžnostmi, ki jih nalaga šolski kodeks. Lahko si tudi obetamo, da bo tukajšnji kaplan prevzel dolžnosti kateheta, vrh tega pa je napravljen tudi popis vseh za šolo sposobnih otrok, ki ga bomo takoj odposlali. Sicer pa je treba še pripomniti, da se je za otroke tistih staršev, ki so jih ti hoteli pošiljati k pouku, tu že več let vršil pouk v branju, pisanju in računanju, o čemer pa višje oblasti, ker ni bilo izprašanega učitelja in ker jim ni nihče pošiljal programskih tabel, niso vedele ničesar. Ker se zdaj z novim začetkom obeta popolnost, s tem zaključujemo pričujoči zapisnik. « Gospodstvo Mokronog, 6. julija 1807, Anderlič, oskrbnik in okrajni komisar; Fr. Prenner, aktuar; Gregor Kuralt, nadzornik šolskega okraja; Arhangel Romald, župnik

13. Priloga 4 k št. 12 in 6 k št. 20 (281/1808)

Spremeni dopis h gornjemu zapisniku, ki se tiče »ustanovitve trivialne šole v trgu Mokronog v skladu s predpisi« in ki je bil sestavljen ob pritegnitvi dekanijskega upravitelja Gregorja Kuralta in krajevnega župnika Arhangel Romalda. Gospodstvo Mokronog, 8. julija 1807, Anderlič, oskrbnik

14. Priloga 7 k št. 20 (281/1808)

Dopis novomeškega okrožnega urada deželnemu uradu v Ljubljani. Na osnovi želje, da se v Mokronogu ustanovi trivialna šola, izražene od nekaterih tržanov, se je okrožni urad o tem natančno pozanimal pri okrajnem šolskem nadzorniku v Šentrupertu, pri mokronoškem župniku in pri patronatskem gospostvu Mokronog. Zapisnik o tem s prilogami vsebuje ugotovitve:

- 1) Število za šolo sposobnih otrok je 79, torej je trivialna šola tam potrebna.
- 2) Mežnarjeva napoved znaša sicer le 52 goldinarjev letnih dohodkov, vendar se temu prišteje na prošnjo okrajnega šolskega nadzornika, župnika in patronatskega gospostva prispevek mesečne šolnine premožnejših staršev v višini 30 krajcarjev ter prostovoljna vinska in žitna bera župljanov, ki prebivajo zunaj trga, ki v napovedi sami ni vsebovana.

Po izračunu članov komisije tako dohodki učitelja trivialne šole dosegajo 228 goldinarjev, ne da bi bilo temu potrebno dodati kaj iz šolskega fonda ali iz cerkvenega premoženja. Sicer pa poročevalci zagotavljajo, da imajo v Mokronogu že več let šolo, o čemer pa predpostavljeni uradi niso vedeli ničesar, ker ni bilo izprašanega učitelja in ker so pozabili na pošiljanje programov. Programske tabele so bile poslani konzistoriju 2. julija, ko so tudi začeli z redno šolo (*Schulbesuch*). Glede na to, kako stvari stojijo, in po zagotovitvi duhovnih in svetnih šolskih predstojnikov, ni za tamkajšnjo trivialno šolo potrebna nobena dotacija več. Okrožni urad je tudi že postavil krajevnega šolskega nadzornika Janeza Šuštarja, gospostvo Mokronog pa poučil o tem, kdo mora prispevati k povečanju šole in po kakšnih kriterijih naj se sestavi ocena stroškov. Kakor hitro bo tu izboljšani preračun, bo dostavljen tudi deželnemu uradu. Novo mesto, 3. avgusta 1807. Prilogi: prošnja tržanov Mokronoga za ustanovitev trivialne šole (št. 7) in zapisnik z dne 1. in 6. julija 1807 (št. 12).

15. Priloga k pismu cesarju št. 33

»Izkaz o dohodkih organista in mežnarja v Mokronogu.

Tokratni organist in mežnar prejema od tržanov kot običajno bero srednje vrste:

– ajda, 36 mernikov deželne mere, računajoč po	1 gld. 20 krc.	48 gld.
– tako imenovana oblatna pšenica, 5 mernikov po	2 gld. 30 krc.	12 gld. 30 krc.
– štolnina v povprečju		10 gld.
– plača, odmerjeno od župne cerkve in dveh podružnic ob času cerkvenega obračuna		26 gld.
– mežnarjev vrtiček		/ gld. 30 krc.
– šolnina, do zdaj prostovoljna, za pouk, ki je zaradi revščine povečini brezplačen, do višine največ		10 gld.
– užitek njive		4 gld.
	– skupaj	111 gld. / krc.
– od tega mora organist na svoje stroške pobrati bero, kar stane		16 gld.
– cerkveno perilo stane		12 gld.
– strošek za mežnarskega hlapca med šolskim poukom, za kurjavo in čiščenje šole, računano kot skromno plačilo z malico		60 gld.
– za oblate, z delom in drvimi		6 gld. 94 gld.
Po odbitku vseh izdatkov ostane tako čistih dohodkov le		17 gld.

Trg Mokronog, 6. avgusta 1807, Janez Zweek, šolski učitelj

Pripomba (na hrbtni strani): Šolska zgradba je zelo majhna, ostrešje slabo, skozi strop pada prah, ker ni ometan, okna so tako nizka, da lahko gleda noter že petletni otrok, soba zelo mrzla, brez podnic, peč slaba in vse zelo vlažno. Stanovanje v celoti sestoji iz ene same sobe za učitelja in kleti.« Izkaz je priložen Šuštarjevemu pismu cesarju (št. 33).

16. 872/1807

Dopis deželnega urada škofijskemu ordinariatu Ljubljana. Deželni urad je dobil od okrožnega urada v Novem mestu 3. avgusta poročilo, da imajo v Mokronogu že več let šolo, o čemer pa do zdaj deželni urad ni bil obveščen, ker šola ni imela izprašanega učitelja. Ker je število za šolo sposobnih otrok 79, torej je trivialna šola tamkaj potrebna, in ker bo učitelj skupaj z dohodki za mežnarja, kakor predlagajo gospodstvo, prebivalci in šolski nadzornik, in s šolnino premožnejših staršev prejemal 228 goldinarjev, je deželni urad poslal to napoved knjigovodstvu v popravek, okrožnemu uradu pa naložil, naj napravi predlog za izračun gradnje oziroma povečave mežnarije in njene uporabe za šolo. Deželni urad obvešča o tem ordinariat z namenom, da bi ukrenil vse potrebno za zasedbo te šole z rednim učiteljem. Ljubljana, 10. avgusta 1807

17. Priloga k 1013/1807 (prepis)

Dopis deželnega urada okrožnemu uradu v Novem mestu glede povečanja šole v Mokronogu. Čeprav se je popravilo šolskega poslopja že začelo, je vendarle treba (1) sporočiti gospodstvu Mokronog, naj se zanj zavzame. Ker bo natančen izračun njihovega deleža znan šele po končanem popravilu, naj zaenkrat v roku 8 dni odvede po 3 goldinarje od kmetije, se pravi 384 goldinarjev od 128 kmetij, to je znesek, ki pripada patronatskemu gospodstvu. (2) Šoli pripadajoča občina je dolžna temu prispevati vlečno in ročno tlako, za kar se mora pobrigati okrajno in patronatsko gospodstvo. 3) Enak prispevek, namreč po 3 goldinarje od hube, sta dolžna v roku 8 dni prispevati tudi gospodstvo Pleterje in Čretež od svoje dominikalne posesti. 4) Vsi naj upoštevajo navodilo okrožnega inženirja Vincenca Artnerja, da mora biti grajeno vse po predpisih. 5) Po končanih delih naj gospodstvo Mokronog poda o tem dokumentiran obračun in ga predloži gospodstvu Rakovnik in državni posesti Čretež. Ko ga bosta s svojimi pripombami oba podpisala, naj ga pošlje okrožnemu uradu. 6) Deželni urad končno pričakuje, da bo okrožni urad sredi oktobra o tem pripravil poročilo. Ljubljana, 12. septembra 1807

18. 1013/1807

Dopis deželnega urada ljubljanskemu konzistoriju. Pošilja mu prepis dopisa, ki ga je poslal okrožnemu uradu v Novem mestu glede povečanja šole v Mokronogu (št. 17). Konzistorij naj o tem obvesti dekana in krajevnega župnika, da bosta bedela nad izvajanjem del. Ljubljana, 12. septembra 1807

Pripis: Poslano šentrupertskega dekanu 1. oktobra 1807.

19. Priloga 8 k št. 20 (281/1808)

Dopis državnega knjigovodstva deželnemu uradu v zvezi s fasijo (davčno napovedjo) za mežnarja in učitelja v Mokronogu. Poročilo opozarja na nepopolnost napovedi, ki so jo v Mokronogu že sami ugotovili, in da je sploh neprimerna za popravek. Tudi ni mogoče predpostaviti, da bi dotacija letnih 56 goldinarjev lahko pokrila potrebe mežnarja oziroma učitelja. Treba je sestaviti novo fasijo in jo predložiti vodstvu cerkvenega predstojništva v presojo in podpis. Na koncu knjigovodstvo pohvali okrožni urad, da je ravnal zelo smotrno, ker je v prepričanju, kako potrebna je trivialna šola v Mokronogu, ukrenil vse, kar se je izkazalo kot potrebno ne le za šolsko ustanovo ampak tudi za zgradbo, ki bo sprejela učence; tem ukrepom se bo občina Mokronog najbrž lahko kmalu zahvalila za pravo šolo (*ordentliche Lehranstalt*). Ljubljana, 9. decembra 1807

20. 281/1808

Dopis deželnega urada škofijskemu konzistoriju. Pošilja mu davčno napoved (št. 10) za

mežnarja in učitelja v Mokronogu in poročilo državnega knjigovodstva o njej (št. 19) z željo, naj se tudi konzistorij o njej izjasni. Priloženi pa so še drugi bistveni dokumenti iz leta 1807, tu naštetih po kronološkem redu: (1) 14. febr. (št. 7); (2) 29. jun. (št. 9); (3) 29. jun. (št. 10); (4) 4. jul. (št. 11); (5) 1. do 6. jul. (št. 12); (6) 8. jul. (št. 13); (7) 3. avg. (št. 14); (8) 9. dec. (št. 19). Ljubljana, 22. februarja 1808

21. 475/1808

Dopis škofijskega konzistorija dekanu v Trebnjem (prvi pod tem datumom). Ker v trgu Mokronog dejansko obstaja le »intermedialna« (nepopolna) trivialna šola, formalna pa je šele v pripravi, naj dekan naroči mokronoškem dušnemu pastirju, da si vzame k srcu navodila novega šolskega zakona, str. 233–239, in posveti pouku krščanskega nauka vsaj dve uri na teden, bodisi sam ali po kaplanu. Konzistorij pričakuje ob svojem času uradno naznanilo, da se je to tudi zgodilo. Ljubljana, 23. marca 1808, Walland

22. 475/1808

Dopis škofijskega konzistorija dekanu v Trebnjem (drugi pod tem datumom). Ker je bil mežnar in organist Janez Zweck prestavljen v Šentjernej in je mesto mežnarja, organista in učitelja v Mokronogu izpraznjeno, se kot nezasedeno razpiše v javnih glasilih. Prosilci naj se v roku 4 tednov javijo gospostvu Mokronog kot šolskemu patronu (zaščitniku), ki ima zakonito pravico, da predlaga najprimernejšega kandidata. Njega naj po tem času dekan predlaga na škofijo. Ljubljana, 23. marca 1808, Walland

23. Priloga k št. 24

Tabelarne notice o stanju nemških šol v dekaniji Trebnje za trg in župnijo Mokronog ob koncu šolskega leta 1806/07:

Trg: Dolenji Mokronog

Ime župnika in njegov prispevek k pospeševanju šolstva: Arhangel Romald bo svoje prispeval takoj po formalnem začetku šole.

Ime kateheta in njegova uporabnost: Kaplan Andrej Fink ima najboljše lastnosti in obeta plodno uporabo, vendar le v formalno ustanovljeni šoli.

Ime učitelja in ali je z dekretom potrjen od deželnega urada oziroma ali to zasluži: Janez Zweck, ni še dobil dekreta, vendar ga v vsakem oziru zasluži.

Njegove lastnosti, se pravi spretnost, marljivost in ponašanje: Je spreten, marljiv in dobrih nravi.

Število za šolo sposobnih otrok: 60 (26 dečkov, 34 deklic)

Število otrok, ki hodijo v šolo: v zimskem semestru 12 otrok (7 dečkov, 5 deklic); v letnem semestru 12 otrok (7 dečkov, 5 deklic)

V primerjavi s prejšnjim letom: obakrat po 4 manj

Ali je bila poleg šole uvedena nedeljska šola: Doslej še ne, ker niti šola še ni formalno ustanovljena, niti nima učitelja, nastavljenega od višje oblasti.

V katerem jeziku poteka pouk in kako so razdeljene ure: V nobenem jeziku.

Ime krajevnega šolskega nadzornika in kako upošteva predpise: gospod Jurij Dermota, nekdanji trški sodnik; kolikor je odvisno od njega, natančno upošteva predpise.

Ali so v kraju še katere za šolo usposobljene osebe: Nobene.

Ime šolskega patrona in tistih, ki postavljajo šolsko osebje: Po mojem mnenju gospostvo Mokronog.

Razpoloženje in dejavnost občine glede šole: Nižji razred prebivalstva v kraju ne kaže ne

razpoloženja ne dejavnosti za šolo, boljši razred pa se sicer povsem strinja z ustanovitvijo šole, vendar se pri tem ne želi ničemur odreči ali za to kaj prispevati.

Ali je šolska zgradba v dobrem stanju: Nikakor.

Ali je treba zgraditi novo: Za to ni niti prostora niti denarja.

Ali je treba šolo popraviti: Vsekakor.

Kdo in kdaj vizitira šolo: Šolo, kakršna je zdaj, pogosto vizitirajo krajevni dušni pastir, njegov kaplan in že nastavljeni krajevni šolski nadzornik.

Siceršnje pripombe o spremembah, pomanjkljivostih, ovirah in pomagalih: Krajevni dušni pastir je bil že večkrat tudi od višjih oblasti in od tega ali onega zanesenjaka karan zaradi nedejavnosti glede ustanovitve nemške šole. Toda kaj drugega bi krajevni dušni pastir lahko prispeval, kakor da prepričuje župljane o pomembnosti in koristi nemške šole v kraju in pokaže svoje navdušenje za uporabo vseh možnih sredstev za doseg tega tako koristnega cilja. Za vse to se je krajevni dušni pastir trudil z vso zgovornostjo, toda kje so sredstva za postavitev ali izboljšanje šolske zgradbe, kje denar za plačo učitelja, kje sredstva za nabavo šolskih potrebščin? Ali spada tudi to v dejavnost krajevnega dušnega pastirja? Mar ne padejo ti očitki na zanesenjake same? Ne glede na vse to pa krajevni dušni pastir upa, ker že obstaja skromen sklad za obnovo šolske zgradbe, da njegovo prizadevanje za doseg tega cilja, tudi s strani župljanov ne bo ostalo brez sadov.

(Brez datuma / marec 1808)

24. ??/1808

Spremno pismo dekana Mušiča k tabelarnim noticam o stanju nemške šole v Dolenjem Mokronogu za leto 1807 (1806/07) s pripombo, da šola ni v dobrem in ustreznem stanju, ker zanjo ni urejene zgradbe in ker učiteljevo poučevanje ni sistematizirano. »Učitelj namreč dobiva kot mežnar in organist tako neredne in skromne dohodke, da si mora za preživetje priskrbeti postranskih zaslužkov, kar nujno moteče vpliva na njegovo poučevanje.« Zato se je 25. marca pri dekani oglašil g. Anderlič, oskrbnik gospodstva Mokronog. Iz pogovora je dekan ugotovil, da tam obstaja šola v omenjeni skromni obliki in da bo učitelj od tam prestavljen; dalje, da g. Anderlič ne razpolaga s fondom, ki bi ga mogel uporabiti za to, da bi bila šolska soba, ki je zelo temna in neprijemna, uporabna, in za zagotovitev določenega plačila za učitelja. Zato mu je dekan svetoval, naj z ustreznimi dominiji in okrožnim uradom v Mokronogu napravi ustanovo, bodisi z žitom ali vinom, saj obstaja tu izdatno vinogradništvo, ali da namenijo podložniki tej ustanovi morebitne erarične (državne) obveznice od dobavljenih zahtevkov, če jih še kaj imajo. Šlo bi tudi s šolnino, kar pa ni priporočljivo, ker jo je od revnih mogoče izterjati le s težavo in z rubežem. G. Anderlič o tem ni mogel odločiti sam, obljubil pa je, da se bo posvetoval z župnikom, s trškim sodnikom in z zemljiškim gospodom ter o tem poročal čez nekaj dni. Vendar ni podpisani od njega do 25. marca še ničesar dobil, le mokronoški župnik je poslal priložene tabelarne notice (št. 23). Pričakuje torej nadaljnjih navodil. Dekanija Trebnje, 6. aprila 1808, Mihael Mušič, dekan

25. Priloga k št. 26 (615/1808)

Dopis oskrbnika Anderliča kanoniku Jožefu Wallandu, deželnemu šolskemu nadzorniku za Kranjsko. Za izpraznjeno mesto učitelja organista in mežnarja v Mokronogu se zaradi prenizkih dohodkov ni javil noben izprašan učitelj. Podpisani sporoča to naslovu še posebej zato, ker otroci že dolga leta (*seit viellen Jahren*) uživajo pouk, zdaj od 4. aprila dalje pa ne več; učitelja ne morejo dolgo pogrešati, ker ga tudi cerkev ne more nadomestiti. Sicer se je za to mesto pozanimal neki Matija Tomšič, organist in mežnar v Dobropolju, ki je že pred tem pet let na splošno zadovoljstvo tu opravljal službo organista, mežnarja in tudi učitelja, toda ker nima izpita, se ga ni upal za to

predlagati. Vendar podpisani meni, naj se za leto dni, dokler se ne bo izboljšal dohodek zdaj sistematiziranih 130 goldinarjev, sprejme učitelj brez izpita, s katerim je občina prav zadovoljna. Sicer pričakuje nadaljnjih navodil. Gospostvo Mokronog, 29. aprila 1808, Anderlič, oskrbnik

26. 615/1808

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu konzistoriju. S priloženim dopisom gospostva Mokronog obvešča konzistorij (št. 25), da se na časopisni oglas o prostem mestu učitelja ni prijavil nihče razen Matije Tomšiča iz Dobropolja, ki pa je še brez izpita. Glede na to meni, da bi bilo primerno, če ga sprejmejo provizorično za leto dni, dokler se ne izboljša učiteljeva plača. Sicer bodo otroci, če bodo ostali brez učitelja, pozabili, kar so se že naučili. Trebnje, 7. maja 1808, Mihael Mušič, dekan

27. 615/1808

Dopis škofijskega konzistorija gospostvu Mokronog: Dokler ne bo izboljšana učiteljeva plača in urejeno primerno stanovanje, ni mogoče računati na nastavitev rednega učitelja. Ljubljana, 16. maja 1808, Walland

28. 615/1808

Dopis škofijskega konzistorija trebanjskemu dekanu Mušiču. Matije Tomšiča ni mogoče sprejeti za učitelja, ker je že formalno nastavljen v Dobropolju. Zato naj se dekan poveže z župnikom na Raki, ali ne bi provizorično prevzel te službe Franc Malenšek, ki se trenutno nahaja tam in ki je dober organist (*des Orgelschlagens gut kündig*), letos pa je tudi z uspehom končal pedagoški pouk. Sicer ni mogoče računati z boljšo zasedbo, dokler se ne bo izboljšala plača in ne bo urejeno primerno učiteljevo stanovanje. Če pa bi Malenšek ne hotel sprejeti te službe, bo škofija nemudoma poslala tja koga drugega. Ljubljana, 16. maja 1808, Walland

29. Priloga k št. 30 (631/1808)

Prošnja Franca Ksaverja Malenška (*Mallenscheg*) za mesto organista in šolskega pomočnika v Mokronogu, naslovljena na patronatsko gospostvo Mokronog. V prošnji našteva razloge: (1) ker je, kakor izpričujejo spričevala, dobro opravil pedagoške študije; (2) ker je z odliko končal 2. in 3. razred normalne šole; (3) ker je pripravljen natančno izpolnjevati vse dolžnosti. Ljubljana, 20. maja 1808, Franc Ksaver Malenšek (Za isto mesto je zaprosil tudi Boštjan Skubic, a njegove prošnje ni v arhivu.)

30. 681/1808

Dopis dekana Mihaela Mušiča škofijskemu konzistoriju v Ljubljani. V ustnem pogovoru s patronom trivialne šole v Dolenjem Mokronogu, gospodom pl. Storchom, je bila dekanu zaupana pravica, da lahko predlaga novo zasedbo sproščenega mesta organista in mežnarja v Dolenjem Mokronogu. Ker pozna mišljenje konzistorija in želje patrona in krajevne duhovščine, predlaga na to mesto Franca Ksaverja Malenška, ki pozna učiteljsko službo, ima najboljše lastnosti in je moralen. Njega priporoča tudi zato, ker je drugi prosilec Boštjan Skubic preveč vdan pitju. Trebnje, 28. maja 1808, Mihael Mušič, dekan

31. 681/1808

Odgovor škofijskega konzistorija dekanu v Trebnjem. »V sporazumu s patronatskim gospostvom Mokronog in krajevnim dušnim pastirjem se na predlog dekana za zasedbo mesta učitelja v Mokronogu nastavi šolski pomočnik Franc Malenšek za tamkajšnjega provizoričnega učitelja.

Novi mežnar, organist in provizorični učitelj Malenšek se mora prijaviti na konzistorialni izpit v letu 1809, da bo dobil formalni dekret o nastavitvi.◀ Pismu je priložen nastavitveni dekret za Malenška poleg njegovih 3 spričeval, pa tudi odbita prošnja kandidata Boštjana Skubica s prilogami, da jih dekan dostavi prosilcema. Ljubljana, 9. junija 1808, Walland

32. 682/1808

Odgovor škofijskega konzistorija šolskemu pomočniku Francu Malenšku. Na predlog dekana v Trebnjem z dne 28. maja (št. 30) in v soglasju s patronatskim gospostvom Mokronog in s tamkajšnjim dušnim pastirjem škofijski konzistorij provizorično podeljuje Francu Malenšku izpraznjeno mesto mežnarja, organista in učitelja v Dolenjem Mokronogu z dostavkom, naj se prijavi na konzistorialni izpit, ki bo razpisan v letu 1809. Medtem naj se z marljivostjo, spretnostjo in dobrim obnašanjem izkaže za vrednega, da bo tudi formalno nastavljen za učitelja. Ljubljana, 9. junija 1808, Walland

33. Priloga k št. 35 in 36 (209/1809)

Pismo Janeza Šuštarja, krajevnega šolskega nadzornika v Mokronogu, avstrijskemu cesarju (Francu I.). Pismo se začne z motom iz svetega pisma (Mt 22,14): »Mnogo je poklicanih, a malo izvoljenih« in nadaljuje z besedami: »Se smemo tudi mi prištevati k izvoljenim? Morda ne. Vendar imamo tolažilno upanje, saj ga prinašajo s seboj zakoni vašega Veličanstva in človeški razum sam. – Podpisani se je v imenu občine trga Mokronog že večkrat obrnil na cesarsko-kraljevi deželni urad, na škofijski ordinariat in na cesarsko-kraljevi okrožni urad s prošnjo za ustanovitev normalne šole oziroma šolske zgradbe z rednim učiteljem po vseh predpisih šolskega zakona, vendar ni bil nikoli uslišan. In tako smo brez šole in brez verskega pouka. – Res je občina zelo uboga in ne more prispevati več kakor le dobavno obveznico za 100 goldinarjev. Iz originalne učiteljeve priloge je razvidno, da učitelj ne more živeti, če se ne napravi boljša učiteljska ustanova. – Trg Mokronog sestoji iz 110 hiš, a je v njem le 7 oseb, ki znajo brati in pisati. Je pa v njem tudi več kot 40 za šolo sposobnih otrok, v krogu pol ure naokrog pa bi jih bilo verjetno moč naštetih čez 80 in njihovi starši jih bodo z največjim veseljem pošiljali v šolo, če jo bodo le imeli. – Krajevna oblast je sicer zgradila šolsko sobo, ki pa ni primerna niti za učiteljevo stanovanje, kaj šele za normalno šolo, saj je v popolnem nasprotju s šolskim kodeksom. – Odkar ima šolsko nadzorništvo duhovščina, se napravi za šolo veliko manj. In vzrok? Kako bi imel lahko duhovnik čut za otroke, ko ne sme biti oče? Zato nimajo duhovniki ne sočutja ne občutka za otroke. – Ali lahko gradimo na vaši milosti, da bi dobili normalno šolo, postavili šolsko zgradbo in imeli ustanovo šolskega učitelja, da bi naši otroci dobili vzgojo v religiji in postali nekoč dobri državljani? V tem tolažilnem upanju sem z Bogom vašemu Veličanstvu najponižnejši sluga Janez Šuštar, tržan Mokronoga.« Trg Mokronog, 19. januarja 1809

34. 193/1809

Dopis deželnega urada škofijskemu konzistoriju: Ker se je gospostvo Rakovnik pritožilo na svoj delež 73 goldinarjev, 30 krajcarjev kot prispevek za gradnjo šole v Mokronogu, je deželni urad, da bi lahko določil točen znesek prispevka, zahteval od okrožnega urada, naj v sodelovanju z učiteljem, krajevnim šolskim nadzornikom in dušnim pastirjem napravi točen popis otrok in hiš, ki spadajo pod omenjeno šolo; obenem naj navedejo tudi gospostvo, pod katero spadajo, da bodo lahko na temelju le-tega razdelili gradbeni prispevek na obveznike. V roku 6 tednov naj pošljejo deželnemu uradu ustrezno poročilo. Deželni urad obvešča o tem konzistorij z namenom, da bi tudi konzistorij vplival na učitelja in dušnega pastirja, da bosta pri tem sodelovala. Ljubljana, 18. februarja 1809

35. 209/1809

Dopis deželnega urada škofijskemu konzistoriju. Pošilja mu priloženo prošnjo Janeza Šuštarja (št. 33), ki jo je le-ta 19. januarja 1809 poslal na cesarski dvor zaradi ustanovitve šole v Mokronogu. Deželni urad želi, da bi mu krajevni župnik in okrajni šolski nadzornik poslala svoje mnenje o tem. Ljubljana, 1. marca 1809

36. 209/1809

Dopis škofijskega konzistorija dekanu v Trebnjem. Pošilja mu vsebino Šuštarjevega pisma cesarju (št. 33), ki ga razčleni v točkah (od a do f) takole:

- (a) Pisec pisma cesarju je že večkrat prosil za ustanovitev šole deželni urad, ordinariat in okrožni urad, vendar brezuspešno.
- (b) Mokronoški učitelj ima tako slabo plačo, da ne more živeti, kar dokazuje s (priloženim) seznamom dohodkov prejšnjega učitelja Janeza Zweeka, po katerem znaša čisti dohodek učitelja 17 goldinarjev na leto.
- (c) Trška občina je zelo revna in bi lahko dala za boljšo dotacijo le dobavno obveznico za 100 goldinarjev.
- (d) V trgu in okolici je več kot 80 za šolo sposobnih otrok, ki bi jih njihovi starši zelo radi pošiljali v šolo.
- e) Krajevna gosposka je sicer zgradila šolo, ki pa ni primerna niti za učiteljevo stanovanje, kaj šele za šolo, saj se je izkazalo, da nikakor ne ustreza »šolskemu kodeksu«.
- f) Odkar je šolsko nadzorstvo izročeno duhovščini, se za šolo napravi veliko manj, saj duhovniki, ki ne smejo postati očetje, nimajo niti sočutja niti občutka za otroke.

Konzistorij prosi dekana in krajevnega župnika, naj mu pošljeta o tem ustrezna pojasnila z naslednjimi podatki: (1) fasijo s čistim dohodkom učitelja v skladu z okrožnico, (2) ali lahko trška občina kaj prispeva k njenemu povišanju, (3) popis otrok v vsej župniji v skladu s šolskim kodeksom, (4) popoln opis velikosti in opreme obstoječe šole, (5) ali sta trg in župnija razpoloženi za šolo v Mokronogu. Ljubljana, 10. marca 1809, Walland

37. 193/1809

Dopis škofijskega konzistorija dekanu v Trebnjem. Deželni urad je dal novomeškemu okrožnemu uradu navodilo, naj po šolskem nadzorniku popiše vse otroke po hišah, hišnih številkah in zemljiških gospostvih in po tem razdeli prispevek za gradnjo šole med obveznike. V skladu z omenjeno odredbo naj učitelj in dušni pastir z dekanom pri tem dejavno sodelujeta. Ljubljana, 10. marca 1809, Walland

38. 408/1809

Popis otrok z naslovom: »Popisna knjiga za šolo sposobnih otrok pri župnijski šoli v trgu Mokronog, gospostvo Mokronog, v letu 1809« in podnaslovom »Župnijska šola Dolenji Mokronog«. Popis je napravljen po formularju, v katerem so otroci razdeljeni najprej po starosti od šestega do dvanajstega leta, potem po veroizpovedi: katoličani, nekatoličani in judje, in nazadnje po letih obiskovanja šole od 1806 do 1809. Sledi še prazna rubrika o obiskovanju šole. Dejansko je obiskovalo šolo samo 22 otrok iz Mokronoga (18 dečkov, 4 deklice). Najstarejših pet 12-letnih otrok je začelo obiskovati šolo leta 1806, sledita dva 11-letnika iz leta 1808, 10-letnikov, ki naj bi začeli šolo leta 1807, ni bilo, štirje 9-letniki so začeli hoditi v šolo leta 1809, štirje 8-letniki leta 1808, štirje 7-letniki leta 1809 in trije 6-letniki prav tako leta 1809. V vsaki starosti, razen pri 11- in 10-letnikih je bila po ena deklica. Otrok, ki niso obiskovali šole, je bilo iz Mokronoga prav tako 22 (18 dečkov, 4 deklice), Iz Martinje vasi 2 deklici, iz Slepška 2 dečka in

3 deklice, iz Ribjeka 2 dečka in 1 deklica. Skupni seštevek vseh za šolo sposobnih otrok (tistih, ki so obiskovali šolo, in tistih, ki je niso obiskovali) na koncu je 31 dečkov in 23 deklic. Trg Dolenji Mokronog, 15. april 1809. Franc Ksaver Malenšek (*Mallenscheg*), šolski učitelj

14. 4.
1809

Beschreibungsbuch.

Von dem Schulverwalter Herrn Franz Mallenscheg
aus der Pfarre St. Michael in Mokronog am
15. April 1809.

Schulverwalter Herrn Franz Mallenscheg aus der Pfarre St. Michael in Mokronog.	Katholisch		Evangelisch		Jüdisch		Einfache Kinder	Mädchen	Jungen
	Knaben	Mädchen	Knaben	Mädchen	Knaben	Mädchen			
Zwölffjährige	4	1	—	—	—	—	1806	—	—
Elfjährige	2	—	—	—	—	—	1808	—	—
Zehnjährige	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nunnjährige	4	—	—	—	—	—	1809	—	—
Achtjährige	3	1	—	—	—	—	1808	—	—
Siebenjährige	3	1	—	—	—	—	1809	—	—
Sechsjährige	2	1	—	—	—	—	9 ^e	—	—
Summa der Schulfähigen	18	4	—	—	—	—			
Pfarre St. Michael in Mokronog									
Zwölffjährige	—	—	—	—	—	—			
Elfjährige	1	—	—	—	—	—			
Zehnjährige	—	—	—	—	—	—			
Nunnjährige	—	3	—	—	—	—			
Achtjährige	4	3	—	—	—	—			
Siebenjährige	4	3	—	—	—	—			
Sechsjährige	—	—	—	—	—	—			
Zusammen	9	13	—	—	—	—			
Mantel- und Dorf									
Zwölffjährige	—	—	—	—	—	—			
Elfjährige	—	—	—	—	—	—			
Zehnjährige	—	—	—	—	—	—			
Nunnjährige	—	1	—	—	—	—			
Achtjährige	—	1	—	—	—	—			

408/1809: Malenškov popis otrok, ki so obiskovali šolo

39. 408/1809

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu kot odgovor na okrožnico (št. 36). Dekan Mušič odgovarja: Da bi natančno ugotovil, kako je z ustanovitvijo prave in redne šole ter zadostne učiteljske dotacije, je šel 19. aprila v Mokronog in vpričo mokronoškega župnika, višjega uradnika mokronoškega gospostva in mirnskega vikarja Kramerja, ugotovil:

(1) Občina trga Mokronog ne ve ničesar o pismu, ki ga je dne 19. januarja tega leta Janez Šuštar glede omenjene šole v imenu vse občine pisal neposredno cesarju. Ko so se zbrali, skupaj kakih 30 tržanov, in prišli k dekanu, se Šuštar ni prikazal ne dopoldne ne popoldne.

(2) Dohodki šolskega učitelja vsebujejo naslednje dajatve:

- v ajdi 30 mernikov,
- v pšenici 7 mernikov,
- v rži 7 mernikov,
- v njivi, ki daje 10 gld.
- v zelniku, ki daje 1 gld.
- od cerkve dobi v gotovini 26 gld.
- od štolnine dobi približno 10 gld.
- od prostovoljne bere v žitu in vinu, ki jo dajejo učitelju glede na uspeh, in od katere mora vzdrževati hlapca.

(3) Farani niso voljni prispevati za učitelja kaj več in tudi ne dati zanj dobavne obveznice, zanjo se namreč poteguje več interesentov.

(4) V Dolenjem Mokronogu je le 54 za šolo sposobnih otrok, od katerih jih trenutno 22 obiskuje šolo v učiteljevem stanovanju.

(5) Šolska zgradba z dvema sobama in vežo sicer ne ustreza predpisom, vendar je za kraj kot Mokronog in za neporočenega učitelja dovolj velika. Šolska soba je 17 čevljev dolga in 12 čevljev široka (20 m²) ter 7 čevljev visoka (2,20 m). Učiteljeva soba je prav tako visoka in široka, dolga pa 15 čevljev (18 m²). Med obema sobama je veža, ki je dolga 7 čevljev in široka 14 (10 m²). V primeru, da bi bil učitelj poročen, pa je prav zraven cerkvena klet, ki bi bila povsem ustrezna za hrambo njegovega imetja. Ker je nastopila zima prav ob koncu gradnje, je šolska soba sicer še brez peči. Ker pa se zdaj že lahko zida, bo v kratkem zgrajena. Omeniti je še treba, da je za svetlobo sobe šest oken že opremljenih z okvirji in šipami, dalje, da je v sobi 8 šolskih klopi, da ima soba nov pod, nova vrata in dobro streho in da lahko sprejme tudi 40 otrok. Učiteljeva soba pa ima 3 okna. In s tem se mora kraj, kakor je trg Dolenji Mokronog, po izjavi učitelja in faranov, zadovoljiti.

(6) Sicer so tako tržani kot ostali farani za redno šolo, so pa proti vsakim novim prispevkom deloma zaradi revščine, deloma zaradi velikih dajatev, ki sedaj prizadevajo podložnike. Pravijo tudi, da so vsi dosedanji učitelji in organisti dobro shajali.

Kar zadeva razpoloženje dominijev do šole, je dobil dekan od sedanjega zakupnika gospostva Mokronog zagotovilo, da se bo do šole vedel z naklonjenostjo. Vse to se nahaja v zapisniku pri dekanu. Iz tega tudi sledi, da je Janez Šuštar kot prosilec nemiren tržan in obenem obrekljivec, ker trdi, kar ni resnica, ko zahteva, kar je že storjeno, in sicer od časa, ko je bilo šolsko nadzorstvo poverjeno duhovščini. On bi si po vsej verjetnosti želel, da bi duhovščina sama prevzela in krila stroške za šolo. Dekanija Trebnje, 22. aprila 1809. Mihael Mušič, dekan; Arhangel Romald, krajevni dušni pastir

Tabelarne notice o stanju šol v ljubljanski škofiji od leta 1805/06 do 1807/08

1. tabela: 1805/06

Tega leta je bilo v ljubljanski škofiji 38 »nemških« šol, od tega 26 trivialk: 2 v Ljubljani in 24 v treh okrožjih: v ljubljanskem 9, v novomeškem 14 in v postojnskem 1. Med nemškimi šolami, ki so nekoč že obstajale, a so propadle, je navedenih 24: v ljubljanskem okrožju 12, v novomeškem 7, v postojnskem 5. Mokronog se ne omenja ne v rubriki obstoječih ne propadlih šol. Pač pa se navaja med šolami, ki bi jih bilo potrebno ali vsaj zelo koristno obnoviti oziroma zgraditi. V vsej škofiji je bilo takih 17: v ljubljanskem okrožju 7, v novomeškem 6, v postojnskem 4. Šole se navajajo po vrsti po posameznih dekanijah. V trebanjski oziroma takrat še šentrupertski dekaniji je navedena samo šola v Šentrupertu (obiskovalo jo je pozimi 21, poleti 8 otrok) z opombo: »Mokronoški tržani si zelo želijo šolo za svoje otroke in so pri tamkajšnjem odvetniškem gospostvu in župniku tudi že 5. julija (1806) pisno zaprosili za ustanovitev šole, vendar niso bili deležni posluha, čeprav šolo vsekakor zaslužijo. Tamkajšnji organist ima sistematizirano bero 30 mernikov ajde in prostovoljno bero 8 mernikov pšenice, a tudi denarni znesek približno 80 goldinarjev. Novomeški okrožni urad je že opravil o tem potrebno raziskavo. Poročilo o tem bo poslal deželnemu uradu.« Naslednja opomba: »V dekaniji Trebnje v preteklem letu še ni bilo šole.« Ljubljana, 9. januarja 1807, Walland

2. tabela: 1806/07

Tega leta je bilo v škofiji 40 »nemških« šol. V šentrupertski dekaniji se pod št. 22 omenja šola v Šentrupertu, v trebanjski pod št. 23 začeta šola v Trebnjem. Nedeljski ponavljalni pouk (nedeljska šola) je bil uveden le v Trebnjem, in to le za verouk. V opombah pod naslovom »Šole, ki jih je treba na novo ustanoviti ali ponovno vzpostaviti« je navedena šola v Mokronogu. V povzetku proti koncu tabele so navedene »šole, ki jih je treba na novo zgraditi«: v ljubljanskem okrožju 12, v novomeškem 12, v postojnskem 4. Med njimi je spet navedena šola v Mokronogu. V opombah na koncu tabele pravi deželni šolski nadzornik Walland pod št. 4: Največja ovira napredka nemške šole na Kranjskem je skoraj popolno pomanjkanje ustreznih in prostornih šolskih zgradb, za kar je v tem času toliko težje najti rešitev, ker je gradnja zelo draga in pomeni veliko breme za tiste, ki so dolžni sodelovati v gradnji. V tem je v veliki meri tudi razlog za odpor proti šolam. Zato bi bilo treba misliti na sredstva, kako bi se olajšalo breme tistih, ki morajo prispevati h gradnji šol. Ljubljana, 8. marca 1808, Walland

3. tabela: 1807/08

Tega leta je bilo v škofiji 44 »nemških« šol, od tega le 11 v dobrem stanju. V novomeškem okrožju je bilo 19 šol, v dekaniji Trebnje 2 (Trebnje in Šentrupert). Glede Mokronoga beremo v opombi: »Šola v Mokronogu zaradi šolske zgradbe, ki jo je treba postaviti, v preteklem letu (1807/08) še ni redno obratovala.« Nato so navedene šole, ki so nekdanje obstajale, a potem propadle: v ljubljanskem okrožju 23, v novomeškem 3, v postojnskem 3. Za razliko od podatka v tabeli za leto 1805/06, se v tej rubriki zdaj omenja tudi Mokronog. Med 10 šolami, ki jih je treba ponovno vzpostaviti, je navedeno v ljubljanskem okrožju 6, v novomeškem 2 (Sodražica in Mokronog), v postojnskem 2. Med navedbo 28 šolskih zgradb, ki jih je treba na novo zgraditi, jih je v ljubljanskem okrožju 13, v novomeškem 11 (med njimi tudi Mokronog), v postojnskem 4. Na koncu tabele je navedenih 5 opomb. V prvi so navedene šole, ki so začele obratovati v letu 1807/08, med katerimi pa ni šole v Mokronogu. 2. opomba: Število šolo obiskujočih za vso škofijo se je povečalo za 505 otrok. 3. opomba: ponavljalna (nedeljska) šola je bila na novo

uvedena še v 15 župnijah. V opombi 4 so navedeni razlogi za majhen šolski obisk v številnih župnijah: najprej revščina staršev, posebno na Dolenjskem, ki pozimi ne morejo oskrbeti otrokom primerne obleke in obutve, poleti pa potrebujejo otroke doma za delo na polju ali za varstvo malih otrok. Drugi razlog pa je premajhna prizadevnost za šolo s strani duhovnih in svetnih nadzornikov. Ljubljana, 8. februarja 1809, Walland

V času Ilirskih provinc je bilo šolsko nadzorstvo Cerкви odvzeto. V protokolih je zadnji spis, ki zadeva šolo v dekaniji Trebnje, vpisan pod datumom 9. februar 1810, in sicer so to »izkazi učiteljskih dohodkov v Šentrupertu, Trebnjem itd.«. Naslednji vpis je z dne 28. februarja 1814, ko je dekan Mušič na osnovi naloga z dne 23. novembra 1813 poslal konzistoriju »obširen opis stanja šol v Trebnjem, Žužemberku, Dolenjem Mokronogu in Šentrupertu itd.«.

II. Drugo obdobje: Šola v Mokronogu od leta 1814 do 1822

Iz knjige ekshibitnih protokolov z dne 23. novembra 1814 (št 1) izvemo, da je bila šola v Dolenjem Mokronogu po času francoske zasedbe »ponovno« vzpostavljena. Ta podatek nas nehote navaja na misel, da je morala obstajati že prej. Seveda je obstajala, vemo pa tudi, da ni bila priznana. Lahko se vprašamo, ali je takšna, kot je bila, preživela dobo Francozov. V tem primeru je ne bi bilo treba ponovno vzpostavljati. Kaj torej pomeni izraz »ponovno vzpostavljena« v danem kontekstu? Verjetno toliko kot dokončno priznana. Glede na vztrajnost mokronoških tržanov pri prizadevanju za ustanovitev »prave« šole v Mokronogu se zdi namreč komaj verjetno, da bi s prihodom Francozov vrgli puško v koruzo. Najbrž so s svojo šolo, kakršna je pač bila in s kakršno nikoli niso bili zadovoljni, vztrajali naprej, tako da je osnovna šola v Mokronogu obstajala ves čas Francozov približno v takem stanju, v kakršnem je bila pred njihovim prihodom. Potem ko so odšli, in ko je Cerkev ponovno prevzela nadzorstvo nad šolami, ki so ostale, vsekakor ni mogla imeti pomislekov, da ne bi šole v Mokronogu, če se je obdržala, takoj priznala, čeprav se je prej tega ves čas otepal. Da smo s tem razmišljanjem na pravi poti, lahko zaključimo iz dejstva, da se razmere v mokronoški šoli pred in po času Francozov niso prav nič spremenile, če ne celo poslabšale. Otroci so vse do leta 1816 še vedno hodili k pouku v isto mračno vlažno in tesno sobico učiteljevega stanovanja. Učiteljevi dohodki se niso povečali, učitelji so bili vsi po vrsti nastavljeni samo začasno. Kakor hitro so položili konzistorialni izpit, so odšli na boljše mesto. Edina razlika je bila v tem, da je bila zdaj šola uradno priznana ali bolje sprejeta, saj formalni akt o tem po vsem videzu nikoli ni bil sprejet. Vsaj v tem pogledu je bila tudi rešena čast tržanov, ki so se končno sprijaznili s stanjem, kakršno je bilo. Končno so imeli »uradno priznano šolo«, pa še nič preveč globoko jim ni bilo treba seči v mošnjček. Sám priznanje ljudske šole se je zgodilo najbrž »via facti« že s strani Francozov, če se je šola v njihovem času obdržala. Prav tako pa tudi Cerkev po njihovem odhodu o tem ni izdala nobenega dokumenta. Če se krajevni šolski nadzornik Janez Šuštar v pismu cesarju 16. januarja 1809 sprašuje, ali se smejo prebivalci Mokronoga prištevati k izvoljenim, ko njihova prošnja »za ustanovitev normalne šole oziroma šolske zgradbe z rednim učiteljem po vseh predpisih šolskega zakona« ni bila nikoli uslišana, in če ob tem ugotavlja, da so reveži »brez šole in brez verskega pouka«, potem to ni odraz dejanskega stanja, ampak je le bolj politični maneuver, s katerim naj bi tržani državo in Cerkev prisilili k priznanju nečesa, kar bi morale potem obe hočeš nočeš podpirati in vzdrževati vsaj v videzu nekakšne prave, redne šole. In prav to se je brez formalnosti zgodilo s francosko okupacijo. V katero leto torej lahko postavimo začetek ljudske šole v Mokronogu? Vsekakor pred čas Ilirskih provinc, morda v leto 1805, ko je šolsko nadzorstvo prevzela Cerkev, ali že v leto 1800, ko je nastopil učiteljsko službo Matija Tomšič (prim. I. obdobje, št. 1. do 28).

Ugotovimo lahko ne le, da je bila leta 1814 šola v Mokronogu ponovno vzpostavljena (št 1), ampak tudi, da se dejansko stanje šole ni prav nič izboljšalo. Komaj je šola dobila učitelja Štefana Strnada, že je bil premeščen v Kranjsko Goro (št 2). Iz tabelarnih notic izvemo, da je bil ta učitelj spreten, zelo vnet in odličnega vedenja. Toda »učiteljeva dotacija je tako šibka, da se zdaj, ko je učitelj napredoval in odšel v Kranjsko Goro, na njegovo mesto nihče ne javi«. Dne 10. januarja je bil objavljen razpis prostega mesta učitelja z letno plačo 104 goldinarji (št. 5). Iz razčlenjenega izkaza njegovih dohodkov je razvidno, da šolnina vanj ni bila vključena. Rok za prijavo je bil do

29. januarja. 15. februarja se je javil za učitelja šolski pomočnik v Višnji Gori Gašper Prevc (št. 6). Konzistorij z dekretom 19. marca sprejel za začasnega učitelja (prim. št. 18). Obenem mu je naročil, naj se pripravi na konzistorialni izpit, da bo lahko potem nastavljen kot pravi učitelj (št. 7). Očitno je izpit dobro prestal, kajti konzistorij mu je na predlog gospodstva 2. novembra 1815 izdal nastavitveni dekret (št. 9). Gašper Prevc je torej prvi pravi učitelj v Mokronogu. Dekan je to nastavitvev javil novomeškemu okrožnemu uradu, učitelj Prevc pa je moral podpisati prisežno izjavo (reverz), da ne pripada nobeni tajni družbi. Če je bila zanj predvidena letna plača 104 goldinarji (št. 5), pa 1. julija 1816 izvemo, da je njegova plača dejansko znašala le 66 goldinarjev in 48 krajcarjev (št. 12). To je bilo manj kot polovico predvidene učiteljeve plače. Prevc je sklenil službo zapustiti, kar se je zdelo konzistoriju povsem razumljivo. Ker pa ga je hotel obdržati, mu je želel iz cerkvenega denarja omogočiti dodatek k plači v višini 80 goldinarjev, ki naj bi jih dobil učitelj izplačane tudi za nazaj do 1. novembra 1815. Obenem je bil napravljen tudi načrt za novo šolo in učiteljevo stanovanje v kaplaniji, ki je postala prosta, potem ko se je kaplan preselil v župnišče na Žalostni gori (št. 13). Učitelja Prevc pa tudi to ni zadržalo v Mokronogu. 26. maja 1817 izvemo, da je želel oditi na novo službeno mesto v Šmartin pri Kranju (št. 15), vendar je moral počakati na to do konca šolskega leta (št. 16). Mokronoški gospod Ludvik baron Mandel je sicer 1. junija izboljšal učiteljsko dotacijo z dodatkom 8 veder mošta na leto (št. 19), vendar to učitelja Prevc ni zadržalo. 25. julija 1817 je bilo objavljeno prosto mesto učitelja v Mokronogu. Rok za prijavo je bil 22. avgust. Mokronoško gospostvo se je hitro pobrigalo za novega učitelja Antona Pibernika. Dekan ga je očitno poznal in izrazil svoje pomisleke, vendar je predlog gospostva potrdil in ga 29. julija 1817 posredoval škofijskemu konzistoriju (22). Z novo davčno napovedjo je bil zanj predvideni čisti dohodek 130 goldinarjev (23). Mesto učitelja je ostalo še vedno nezasedeno in 7. novembra je bil razglas ponovljen. Rok za prijavo je bil tokrat do 5. decembra 1817 (25). Tudi na ta razpis se je javil en sam kandidat, Anton Pibernik, ki pa je bil ponovno zavržen. Mokronog je predlagal drugega, Gregorja Križnarja (27), bivši organist v Preserju (29). Nastavitveni dekret je bil izdan z dne 10. decembra 1817 (29), vendar je nastopil službo šele 27. decembra (32). Medtem je namreč kandidiral tudi za mesto učitelja v Kostanjevici, kamor pa je odšel potem neki Stritar (32). Hitro se je izkazalo, da tudi ta izbira ni bila najboljša. Križnar je bil vdan pijači (36). Zato se tudi ni zdelo primerno, da bi dobival obljubljenih dodatnih 8 veder vina od gospostva (36). Zaradi tega so mu zagrozili, da bodo nastavili provizoričnega učitelja, s katerim si bosta potem delila plačo na pol. Novi župnik Berčič pa mu je predlagal, naj sam zaprosi za premestitev (40), kar je ta 14. decembra 1820 tudi storil in obenem zaprosil za kako drugo učiteljsko mesto (45). 19. januarja 1821 je bilo spet razpisano prazno mesto učitelja. Rok za prijave je bil konec februarja. Letna učiteljeva plača je navedena s 130 goldinarji (49). Na razpis se je konec marca javil Franc Šerko, nekdanji domači učitelj na gradu Klevevž (52). Ker pa je bil trenutno še zadržan, je bilo načrtovano, da se namesto njega za tri mesece provizorično nastavi Jožef Kramer (53). Vendar Jožef Kramer iz Kranjske Gore po premisleku tega mesta ni sprejel (54). 21. maja so namesto njega že mislili na drugega, Nagliča iz Novega mesta (55). Končno je bil provizorično sprejet Franc Šerko, dokler ne bi 12. julija napravil konzistorialnega izpita (56). 26. junija mu je bil izdan provizorični nastavitveni dekret (57), dokončni pa 13. aprila 1822 (št. 62). Le dober mesec zatem, 18. maja, pa je bil z novim dekretom nastavljen za učitelja v Cerknici (št. 65). V Cerknici je bil takrat provizorični učitelj Matevž Zupan, ki je bil sicer spreten učitelj, a le srednje dober pevec in organist. Poleg tega je imel telesno hibo, zaradi katere je povsod, kjer je doslej služboval, izgubil zaupanje otrok in staršev. Ker bo za Mokronog težko najti primerne- nega začasnega učitelja (provizorja), predlaga konzistorij okrajnemu šolskemu nadzorniku, naj sprejme njega (št. 68).

Dodane so tabelarne notice za pet šolskih let, zadnja za leto 1818/29. Za leto 1817/18 je

ohranjena samo tabela nedeljske šole, med tabele pa smo urvstili tudi primerjalno preglednico za leti 1812/13 in 1817/18. Iz njih so zanimivi predvsem podatki o šolskem obisku in pa zapisi v rubriki za opombe.

Višji šolski nadzornik v tem času je bil Anton Alojzij Wolf, ki se je tudi kasneje kot ljubljanski škof, veliko ukvarjal s šolstvom. Njemu je sledil Urban Jerin, v tretjem obdobju pa sta bila šolska nadzornika na nivoju škofije Franc Kagnus in Jurij Zavašnik.

Dokumenti 1–70

1. 905/1814 (iz povzetka v protokolih)

Trebanjski dekan Mihael Mušič je poslal (konzistoriju) tabelarne notice o ponovno vzpostavljenih šolah v Trebnjem, Žužemberku, Dolenjem Mokronogu in Šentrupertu. 23. novembra 1814

2. 7/1815

Dopis novomeškega okrožja škofijskemu konzistoriju. Ker je bil dosedanji učitelj Štefan Strnad uradno premeščen v Kranjsko Goro, je izdal gubernij 24. decembra generalno odločbo, da skupaj s škofijskim konzistorijem uvede postopek za čimprejšnjo zasedbo učiteljskega mesta, tako da bo tamkajšnja šola spet urejena. Ker v novomeškem okrožju ni primerne kandidata, se priporoča konzistoriju, da čim prej izpelje zasedbo izpraznjenega mesta. Okrožni urad Novo mesto, 29. decembra 1814

3. Priloga k 4 (32/1815)

Izkaz dohodkov učitelja v Dolenjem Mokronogu:

– 16 mernikov pšenice in rži po 1 glđ. 30 krc.	24 glđ.
– 36 mernikov ajde po 1 glđ.	36 glđ.
– 1 njiva, ki se lahko da v najem za	6 glđ.
– letni prispevek s strani cerkve	26 glđ.
– štolninska pristojbina	10 glđ.
– skupaj	104 glđ.

Dolenji Mokronog, 5. januarja 1815. Anton Stare, župnik

4. 32/1815

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Dekan mu v zvezi z okrožnico z dne 24. decembra 1814 pošilja seznam dohodkov mokronoškega učitelja (št. 4) in pripominja, da je 4. januarja 1815 sporočil okrožnemu uradu o odstopu dosedanjega učitelja Strnada. Trebnje, 7. januarja 1815. Mihael Mušič, dekan

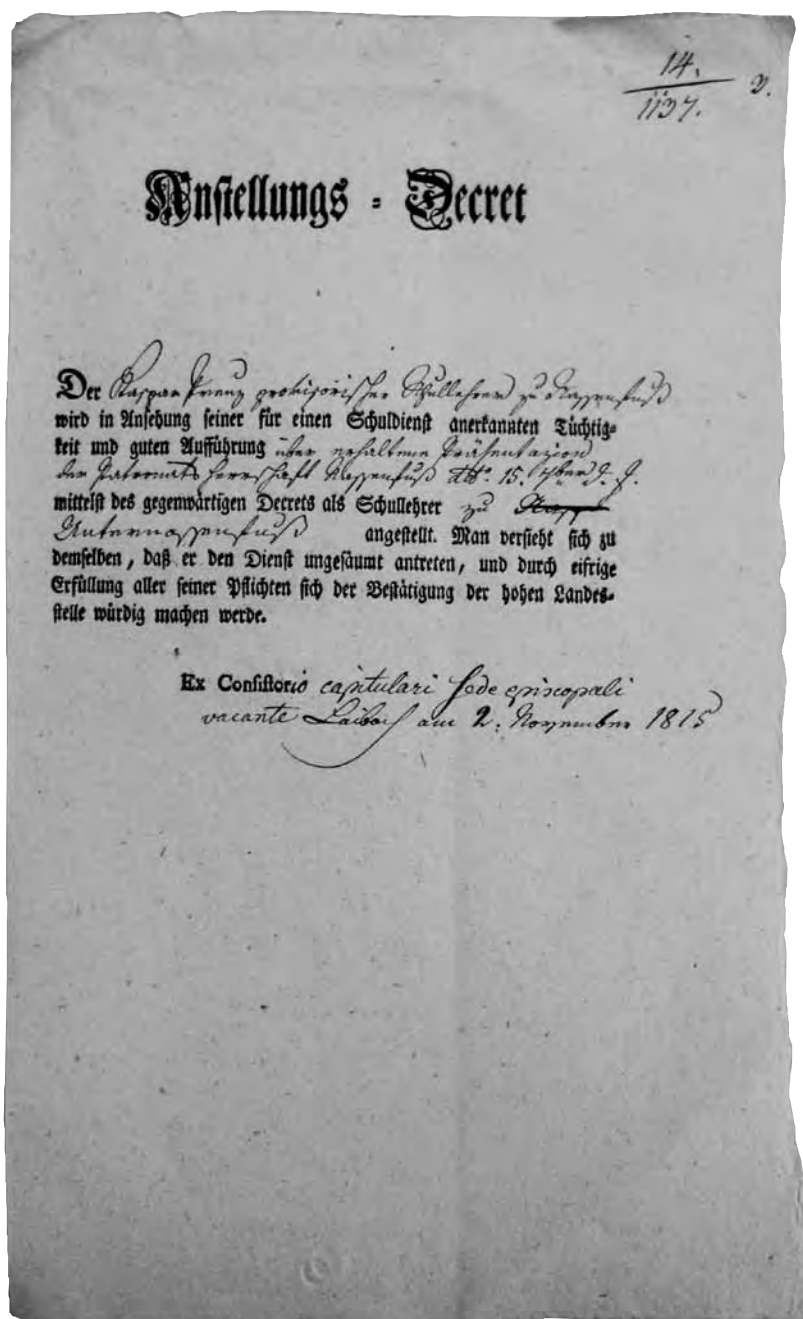
5. 32/1815

Razpis izpraznjenega mesta učitelja v Mokronogu z letno plačo 104 goldinarji. Kandidati naj do 29. tega meseca pošljejo lastnoročno napisano prošnjo z dobrimi pedagoškimi in moralnimi spričevali mokronoškemu gospostvu, ki ima pravico prezentacije (predlaganja). Gospostvo bo učitelja predlagalo dekanu, ta pa konzistoriju. Kapitularni konzistorij, Ljubljana 10. januarja 1815 (s pripombo »3-krat«, namreč objaviti v časopisu)

6. 230/1815

Dopis trebanjskega dekana kapitularnemu konzistoriju v Ljubljani. Dekan Mušič sporoča

konzistoriju, da je 15. februarja zaprosil za službo učitelja v Dolenjem Mokronogu Gašper Prevc (*Preuz*), trenutno šolski pomočnik v Višnji Gori. Upravni urad patronatskega gospostva Mokronog ga je že provizorično sprejel za učitelja s 1. marcem, kakor je razvidno iz njegovega dopisa z dne 15. februarja, s katerim ga je predlagal. Dekan torej prosi konzistorij, naj to potrdi s svoje strani in svojemu dopisu prilaga vso dokumentacijo. Trebnje, 6. marca 1815. Mihael Mušič, nadzornik šolskega okraja (distrikta)

Priloga k št. 9 (1137/1815): Prvi nastavitveni dekret za učitelja v Mokronogu Gašperja Prevca

7. 230/1815

Dopis kapitularnega konzistorija trebanjskemu dekanu. Sporoča, da je Gašper Prevc končal učiteljski kurz v avgustu 1814, tako da še nima predpisane letne prakse kot šolski pomočnik in zato trenutno ne more biti sprejet kot pravi učitelj. Ker pa obstaja upanje, da bo postal dober učitelj, saj je dobro prestal pedagoški kurz in je že pomagal višnjegorskemu učitelju in ker ga je patronatsko gospostvo že začasno sprejelo, se konzistorij strinja, da se začasno nastavi in se pripravi na konzistorialni izpit, da bo lahko potem nastavljen kot pravi učitelj. O tem naj dekan Prevca pisno obvesti in mu vrne spričevala v prilogi. Kapitularni konzistorij, Ljubljana, 11. marca 1815. Wolf

8. 1137/1815

Dopis trebanjskega dekana kapitularnemu konzistoriju v Ljubljani. Dekan Mušič javlja konzistoriju prošnjo provizoričnega učitelja Gašperja Prevca, ki jo je poslal 4. septembra tukajšnjemu patronatskemu gospostvu, da bi ga sprejelo za pravega učitelja na trivialni šoli v Dolenjem Mokronogu in podprlo njegov predlog. Gospostvo Mokronog se s tem strinja in ga je kot takšnega 15. septembra že predlagalo (prezentiralo). Dekan torej prosi konzistorij, naj mu izda ustrezeni dekret. Dekanijski urad Trebnje, 23. oktobra 1815. Mihael Mušič, nadzornik šolskega okraja

9. 1137/1815

Dopis kapitularnega konzistorija trebanjskemu dekanu. Konzistorij pošilja dekanu nastavitveni dekret (št. 10), ki ga je v skladu s »politično ureditvijo nemških šol«, odstavek 9, paragraf 16, 19 in 35, izdal za Gašperja Prevca kot pravega učitelja. Dekan naj naznani to nastavitev novomeškemu okrožnemu uradu, od učitelja Prevca pa zahteva, da podpiše prisežno izjavo. Dopisu so priložena Prevčeva spričevala, da mu jih dekan vrne. Ljubljana, 2. novembra 1815. Wolf

10. Priloga k št. 9 (1137/1815)

Nastavitveni dekret. »Gašper Prevc se spričo marljivosti za šolsko službo in dobrega vedenja, potem ko smo dobili predlog patronatskega gospostva Mokronog z dne 15. septembra tega leta, s pričujočim dekretom nastavi za šolskega učitelja v Dolenjem Mokronogu. Pričakujemo od njega, da bo nemudoma nastopil službo in se z vnetim izpolnjevanjem vseh svojih dolžnosti napravil vrednega potrditve visokega deželnega urada. Iz kapitularnega konzistorija v času izpraznjenega škofijskega sedeža v Ljubljani, 2. novembra 1815.«

11. 214/1816

Dopis gubernija škofijskemu ordinariatu. Pošilja mu dopis novomeškega okrožnega urada z dne 19. junija 1816 v zvezi z odmero dotacije, ki naj bi zadostovala za učitelja trivialne šole v Mokronogu, da dá nanj svoje pripombe, ker gre za prispevek iz cerkvenega premoženja, in ga vrne guberniju. Ljubljana, 28. junija 1816

12. Priloga k št. 11 (214/1816)

Dopis kapitularnega konzistorija guberniju. Vrača mu odredbo z dne 28. junija (št. 11) in hkrati daje svoje pripombe k povečanju dotacije za učitelja. Brez dvoma učitelj s svojim dosežnim dohodkom, ki glede na davčno napoved ne znaša več kot 66 goldinarjev, 48 krajcarjev, ne more shajati. Njegova odločitev, da bo zapustil to učiteljsko službo, je toliko razumljivejša, ker bo glede na svoje sposobnosti zlahka dobil drugod donosnejšo šolsko službo. Konzistoriju je le žal, da bi v tem primeru komaj začeta šola v Mokronogu morala spet propasti, ker s tako

skromno dotirano učiteljsko službo ne bo mogla najti drugega sposobnega učitelja. Da bi se to ne zgodilo, ampak bi se šola ohranila, ostaja glede na to, da si obubožana župnijska skupnost ne more privoščiti zvišanja bere, eno samo sredstvo, da namreč seže po obrestih cerkvene glavnice, kolikor te presegajo potrebe cerkva. Po izkazu okrožnega urada obsegajo glavnice župnijske cerkve, podružnične cerkve na Žalostni gori in cerkve sv. Florijana

– v domestikalnih (deželnih) obveznicah	2250 gld.
– v eraričnih (državnih) obveznicah	3402 gld.
– v privatnih glavnica	1350 gld. 24 krc.

Trenutno je mogoče unovčiti samo obresti privatnih glavnice v višini 72 goldinarjev, 30 krajcarjev, a jih potrebujejo cerkve za svoje potrebe in jih ne morejo pogrešati. Usoda domestikalnih in eraričnih obveznic sicer še ni določena, lahko pa pričakujemo, da bodo tudi te kmalu prinašale obresti. Zato se sme iz deželnega fonda odobriti predujem letnih 80 goldinarjev. Konzistorij ponuja v popolnem upoštevanju poročila okrožnega urada to prošnjo guberniju v potrditev, da se bo učitelju Prevcu lahko ta predujem izplačal, začevši s 1. novembrom 1815. Kapiteljski konzistorij Ljubljana, 1. julija 1816. Wolf

13. 237/1816

Dopis gubernija škofijskemu ordinariatu. Kakor je razvidno iz škofijskega izkaza o stanju ljudske šole v trgu Mokronog, je tam 121 za šolo sposobnih otrok in je torej šola nujno potrebna. Ker stanuje kaplan zdaj v župnišču na Žalostni gori, bi se zdela predložena zgradba kaplanije primerna za urejeno vzpostavitev šole. Čeprav učitelj Gašper Prevc z letnim dohodkom 66 goldinarjev, 48 krajcarjev ne more shajati, pa je po dvornem nalogu z dne 6. julija odobreno izplačilo obresti od eraričnih glavnice kranjske dežele, katerih izplačilo bo naznanjeno s tiskano okrožnico. – S tem je obenem odgovorjeno na dopis novomeškega okrožnega urada z dne 19. junija tega leta:

- Učitelju Prevcu se proti pobotnici lahko iz premoženja župnijske cerkve in podružnic izplača 80 goldinarjev.
- Kako bo s sistematizacijo učiteljeve plače za prihodnost, pa mora okrožni urad sporočiti guberniju.
- Končno naj okrožni urad v posebnem poročilu predloži tudi načrt, kako bi se mogla iz kaplanije čim hitreje napraviti prava šola skupaj s stanovanjem za učitelja.

Naznanjeno škofijskemu ordinariatu v vednost za ravnanje in sodelovanje. Ljubljana, 9. julija 1816

14. 237/1816 (na hrbtni strani)

Dopis kapitularnega konzistorija trebanjskemu dekanu. Konzistorij naznanja dekanu v vednost in sodelovanje, kaj je ukrenil gubernij glede šole v Mokronogu s prepisom gubernijskega odloka v prilogi (št. 13). Ljubljana, 16. julija 1816. Wolf

15. 107/1817

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Dekan sporoča ordinariatu, da namerava učitelj Gašper Prevc zamenjati šolo v Mokronogu s šolo v Šmartinu na Gorenjskem. Prosi, naj se zdaj izpraznjeno mesto naznani v časopisu, vendar brez točnega zneska učiteljevih dohodkov, ker namerava mokronoški župnik Anton Stare izposlovati njihovo povečanje. Dekanija Trebnje, 26. maja 1817. Mihael Mušič, nadzornik šolskega okraja

16. 107/1817 (na hrbtni strani)

Dopis škofijskega konzistorija trebanjskemu dekanu. Učitelj Prevc je dolžan do konca šolskega leta opravljati učiteljske dolžnosti v Mokronogu, svojo resignacijo pa pisno dostavi konzistoriju, ki bo potem naznanil izpraznjeno šolsko službo. Škofijski konzistorij, Ljubljana, 19. junija 1817

17. 236/1817

Izkaz (fasija) letnih dohodkov in izdatkov učitelja v župniji Mokronog. Dohodki 173 gld. 50 krc. Izdatki 43 gld. 50 krc. (Od tega za vzdrževanje mežnarskega hlapca 40 gld.). Čisti dohodek 130 gld.

Dolenji Mokronog, 20. junija 1817. Anton Stare, župnik

18. Priloga k št. 19 (132/1817)

Dopis učitelja Prevca gospostvu Mokronog. Podpisani je bil z dekretom 19. marca 1815 nastavljen za učitelja, organista in mežnarja v Mokronogu. Tako okrožni urad kot patronatsko gospostvo sta mu obljubila povečanje plače, vendar do tega ni prišlo. Ker s tem ni mogel živeti in mu je bila ponujena boljša služba, prosi gospostvo Mokronog, da mu z 19. majem izda odpustnico. Trg Mokronog, 10. maja 1817. Gašper Prevc, šolski učitelj. – Dopis na hrbtni strani: Kar zadeva patronatsko gospostvo, je to pristalo na odpust, ker noče ovirati prosilca pri napredovanju. Patronatsko gospostvo Mokronog, 12. julija 1817. Scarsa, oskrbnik

19. 132/1817

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Pošilja mu zahtevano pisno resignacijo mokronoškega učitelja (št. 18) in prosi za čimprejšnji razglas izpraznjenegega mesta organista, mežnarja in učitelja. Za izboljšanje njegove dotacije se je lastnik mokronoškega gospostva Ludvik baron Mandel obvezal z reverzom, datiranim s 1. junijem, prispevati 8 avstrijskih veder vinskega mošta na leto. Dekanija Trebnje, 14. julija 1817, Mihael Mušič, nadzornik šolskega okraja

20. 132/1817 (na hrbtni strani/1)

Objava prostega mesta mežnarja, organista in šolskega učitelja v Dolenjem Mokronogu, dekanija Trebnje. Informacijo o njegovih dohodkih je moč dobiti pri krajevnem župniku. Kandidati naj se z lastnoročnim pismom in priloženimi dobrimi spričevali najkasneje do 22. avgusta javijo pri gospostvu Mokronog, ki mu pripada prezentacijska pravica. To bo svoj predlog posredovalo dekanu in šolskemu nadzorniku v Trebnjem, ta pa semkaj. Škofijski konzistorij v Ljubljani, 25. julija 1817. Trikrat objaviti v časopisu.

21. 132/1817 (na hrbtni strani/2)

Dopis škofijskega konzistorija trebanjskemu dekanu. Hkrati z objavo prostega mesta mežnarja, organista in šolskega učitelja v Dolenjem Mokronogu vrača konzistorij v prilogi reverz gospostva Dolenji Mokronog (prim. št. 18), ki ga je treba dostaviti okrožnemu uradu, da ga potrdi in napravi pravnomočnega. Škofijski konzistorij v Ljubljani, 25. julija 1817

22. 144/1817

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu konzistoriju. Naznanja mu, da bo na željo mokronoškega župnika in patronatskega gospostva, dokler ne bo z dekretom nastavljen kdo drug, opravljal učiteljsko službo Anton Pibernik (*Pibernig*), ki ga je dekan tudi potrdil, čeprav s pomisleki, ki jih je župniku tudi povedal. Dekanija Trebnje, 29. julija 1817. Mihael Mušič, nadzornik šolskega okraja

23. Priloga k št. 235/1817

Napoved o letnih dohodkih in izdatkih šolskega učitelja v župniji Dolenji Mokronog, v občini Mokronog v okrožju Novo mesto.

Dohodki:

1) Od koriščenja nepremičnin, pridelek od 2 njiv		8 gld.
2) Od obresti od drugih glavnih		/ gld.
3) Od bere za učitelja, mežnarja in kantorja		
– 11 mernikov pšenice (14 in pol mere po 1 gld. 40 krc.)	19 50	
– 11 mernikov rži (14 in pol mere po 1 gld. 15 krc.)	19 53	
– 36 mernikov ajde (po 1 gld.)	36	70 gld. 43
4) Od obveznosti v naravi		
– od gospostva Mokronog		
8 avstrijskih veder vina (po 2 gld. 30 krc.)	20	
– od občine kot prostovoljna bera		
10 mernikov pšenice (10 po 1 gld. 40 krc.)	16 40	
10 mernikov ajde (po 1 gld.)	10	46 gld. 40 krc.
5) Od štolnine v povprečju zadnjih pet let (od vključno 1812 do 1816)		
– od ustanovnih in slovesnih maš	/ /	
– od pogrebov	2 15	
– od porok	1 12	
– od zvonjenja	8 /	
– od pomoči na podružnicah	/ /	11 gld. 27 krc.
6) Od določenih plačil v gotovini		
– od gospostva	/ /	
– od cerkva	25	
– od občine	/ /	
– iz fonda za normalne šole	/ /	25 gld.
7) Od šolnine – 10 krc. na glavo na mesec,		
povprečno na leto od 24 učencev	12	12 gld.
	Skupaj letni dohodki	173 gld. 50 krc.

Izdatki:

1) Za vzdrževanje mežnarskega hlapca	40	
– stroški za pobiranje bere	3 50	43 gld. 50 krc.
	Skupaj letni stroški	40 gld. 50 krc.

Zaključek:

Če od nakazanih dohodkov	173 gld. 50 krc.
odbijemo dane stroške,	40 gld. 50 krc.
se izkažejo čisti dohodki s	130 gld.

Pravilnost in kolikor mogočo popolnost te davčne napovedi potrjuje z duhovniško zvestobo namesto prisege Anton Stare, župnik. V Mokronogu, 20. julija 1817.

Za pravilnost: Okraj Mokronog, 18. oktobra 1817. v odsotnosti okrajnega komisarja.
Podpis

24. 235/1817

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu konzistoriju. Dekan v prilogi pošilja novo davčno napoved za organista, mežnarja in učitelja (št. 23) s prošnjo, naj konzistorij učiteljsko mesto, ki je še vedno nezasedeno, skupaj z navedbo dohodkov objavi v časopisu. Dekanija Trebnje, 21. oktobra 1817, Mihael Mušič, dekan

25. 235/1817 (hrbтна stran/1)

Razglas škofijskega konzistorija o prostem mestu učitelja, organista in mežnarja v Mokronogu z navedbo razčlenjenih letnih dohodkov. Kandidati naj se javijo do 5. decembra. Razglas naj bo trikrat objavljen. Škofijski konzistorij, Ljubljana, 7. novembra 1817

26. 235/1817 (hrbтна stran/2)

Dopis škofijskega konzistorija trebanjskemu dekanu. Obvešča ga o razglasu in ga prosi, naj takoj po 5. decembru poizve pri gospostvu, kdo se je javil, in to sporoči konzistoriju. Prav tako tudi, če se ne bo javil nihče, da bo konzistorij začasno nastavlil kakega provizoričnega učitelja. Škofijski konzistorij, Ljubljana, 7. novembra 1817

27. Priloga k št. 28 (300/1817)

Dopis patronatskega gospostva Mihaelu Mušiču, dekanu in okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Na dopis z dne 9. decembra javlja gospostvo, da se je za trivialnega učitelja, organista in mežnarja v Dolenjem Mokronogu javil en sam kandidat Anton Pibernik, ki pa ga zaradi svojega znanega obnašanja ni mogoče sprejeti. Zato mu predlaga Gregorja Križnarja, ki je opremljen z boljšimi spričevali, in ga prosi, naj ga predlaga konzistoriju v potrditev. Patronatsko gospostvo Mokronog, 10. decembra 1817. (Jožef) Scarsa, oskrbnik, kot predstavnik patronata

28. 300/1817

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Za učitelja, organista in mežnarja v Mokronogu se je javil Gregor Križnar (*Krischner*), kakor je razvidno iz prezentacijskega dopisa gospostva v prilogi (št. 27). Dekan prosi za potrditev predlaganega kandidata. Dekanija Trebnje, 13. decembra 1817, Mihael Mušič, dekan

29. 300/1817 (priloženo k št. 28.)

Nastavitveni dekret: »Gregor Križnar (*Krischner*), organist v Preserju, se spričo marljivosti za šolsko službo in dobrega vedenja na predlog slavnega patronatskega gospostva Mokronog z dne 10. decembra 1817 s pričujočim dekretom nastavi za šolskega učitelja, organista in mežnarja v Dolenjem Mokronogu. Pričakujemo od njega, da bo nemudoma nastopil službo in se z vnetim izpolnjevanjem vseh svojih dolžnosti napravil vrednega potrditve visokega deželnega urada.« Iz škofijskega konzistorija v Ljubljani, 27. decembra 1817, Urban Jerin

30. 300/1817 (na hrbtni strani)

Dopis škofijskega konzistorija dekanu in nadzorniku šolskega okraja v Mokronogu. Sporoča mu, da konzistorij ne nasprotuje imenovanju Gregorja Križnarja za učitelja v Mokronogu, ker ima vse za šolsko službo potrebne lastnosti; zato ga je z nastavitvenim dekretom nastavlil za učitelja. Novi učitelj mora podpisati predpisano prisežno izjavo (reverz), ki jo je treba poslati konzistoriju, da ga predloži guberniju. Škofijski konzistorij, Ljubljana, 27. decembra 1817

31. 28/1818

Dopis gubernija škofijskemu konzistoriju, naj čim prej imenuje ustreznega učitelja za Mokronog, ker je patronatsko gospostvo povečalo njegovo dotacijo za 8 veder vinskega mošta. Ljubljana, 13. januarja 1818

32. 28/1818 (na hrbtni strani)

Dopis škofijskega konzistorija guberniju, ker se na razpis v septembru ni našel noben primeren kandidat za šolo v Mokronogu. Pri ponovnem razpisu v novembru je bil sprejet učitelj Gregor

Križnar, ki se je moral pri kandidaturi za mesto učitelja v Kostanjevici umakniti Stritarju. Križnar je bil nastavljen 27. decembra, o čemer je okrajni šolski nadzornik že obveščen, in naročeno mu je bilo, da naj Križnar podpiše prisežno izjavo (reverz) in jo pošlje konzistoriju. Ljubljana, 30. januarja 1818

33. 76/1818

Gubernij zahteva od konzistorija, da mu pošlje Križnarjevo izjavo, da ne pripada nobeni tajni družbi. Ljubljana, 13. februarja 1818

34. 107/1818

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Dekan pošilja v prilogi zahtevano izjavo učitelja Gregorja Križnarja. Dekanija Trebnje, 12. marca 1818, Mihael Mušič, dekan

35. 107/1818 (na hrbtni strani)

Dopis škofijskega ordinariata guberniju. V prilogi mu pošilja zahtevano izjavo učitelja Gregorja Križnarja glede tajnih družb. Ljubljana, 10. aprila 1818

36. 438/1818

Dopis gospostva Mokronog ordinariatu. Sporoča mu, da se je z izjavo z dne 1. junija 1817 obvezalo izboljšati dohodke organista v Mokronogu, ki je obenem tudi učitelj na trivialni šoli in ki to službo v skladu s predpisi dejansko opravlja (stavek je podčrtan). Vsako leto mu bo k plači dodalo 8 avstrijskih veder vina. Ker pa sedanji organist in učitelj na trivialni šoli Gregor Križnar ne izpolnjuje predpisov in bi 8 veder vina zanj ne bilo ustreznih tudi zato, ker je nagnjen k pitju, gospostvo naproša ordinariat, naj ukrene, da se da denar od vina na razpolago za nakup šolskih knjig ali drugih za šolo koristnih stvari, dokler ne bo prišel na šolo primeren učitelj. Gospostvo Mokronog, 2. decembra 1818, Jožef Skarsa, oskrbnik

37. 438/1818 (na hrbtni strani/1)

Dopis škofijskega konzistorija šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Opozarja ga, naj učitelja opomni na njegovo dolžnost, da se še naprej izobražuje v učnih predmetih. Naj mu zagrozi, da bodo na njegove stroške, če se na prihodnji vizitaciji ugotovi, da še naprej toliko pije in v svoji službi nazaduje, z odvzemom dveh tretjin njegove plače nastavili v Mokronogu provizoričnega učitelja. Sicer pa mu glede na njegovo delovanje resno grozi izguba službe. Zaradi pijančevanja bo ob ponovnem prestopku proti njemu napravljena preiskava, ki ji bodo sledili nadaljnji koraki. Če se na vse to ne bo poboljšal, naj se v kraju samem napiše zapisnik o preiskavi in pošlje na ordinariat, vsekakor pa ordinariat pričakuje novo poročilo konec marca 1819. Konzistorij, 31. decembra 1818

38. 438/1818 (na hrbtni strani/2)

Odgovor škofijskega konzistorija patronatskemu gospostvu v Mokronogu. Konzistorij je iz dopisa gospostva z nezadovoljstvom ugotovil, da je poročilo okrajnega šolskega nadzornika glede Gregorja Križnarja povsem resnično. Konzistorij je nadzorniku naročil, naj postopa po zakonu o nemških šolah in konzistoriju čez tri mesece sporoči, kakšen je uspeh njegovega postopka. Če se Križnar ne bo poboljšal, naj napiše o njem zapisnik in konzistorij bo na njegovi osnovi sprejel nadaljnje ukrepe. Ponudba gospostva, da pošlje 8 avstrijskih veder vina iz dopolnila k dotaciji učitelja konzistoriju, je znamenje zaupanja konzistoriju, kar ga veseli, in prizadevanja gospostva za boljše napredovanje trivialne šole. Na predlagano zmanjšanje učiteljske plače pa konzistorij

ne more pristati, saj je prepričan, da šoli ne bo umanjkal dober učitelj, kakršnega bi lahko imela. Konzistorij, 31. decembra 1818

39. 207/1819

Listina (v prepisu), s katero so se prebivalci Mokronoga in sosednjega kraja Preloge (navedeni v seznamu) »eden za vse in vsi za enega« obvezali, da bodo z dodatno pšenično in žitno bero prispevali k plači organista in učitelja v Mokronogu, kakor so to storili že leta 1817 in 1818. Vsakdo bo dal po tri mere pšenice in prav toliko rži, vsaka kajža ali hiška pa pol mere ali toliko denarja, kolikor bo vrednost žita v času pobiranja. To naj velja za večne čase; prizadeti pa to potrjujejo z znamenjem križa ob svojih imenih ter s podpisi priči in občinske oblasti. Občinska pisarna Mokronog, 18. junija 1819. Sledita dve strani s 117 imeni obveznikov po hišnih številkah. Obvezali so se skupaj na 11 mernikov pšenice, 11 mernikov rži in 36 mernikov ajde. Za pravilnost listine jamčita Scarsa, od 10. novembra 1810 oskrbnik gospodstva Mokronog, in Kessel, okrožni glavar. Jurij Dermota, podpisnik vseh podkrižanih. Priči: Alojz Steyerer in Janez Gressel. – Na hrbtni strani je prepis potrditve te obveze s strani Ilirskega gubernija v Ljubljani z dne 9. junija 1820. Sledi pripis: Overovljena kopija potrditve je bila dostavljena deželnemu knjigovodstvu. Pečat in podpisa: Alfonz, grof Porcia; Anton Kunstelj, cesarsko-kraljevi sekretar

40. 390/1820 (priloga A k št. 42)

Dopis mokronoškega župnika okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Podpisani Luka Berčič (*Wertschitsch*), krajevni župnik, je po nalogu z dne 22. tega meseca natančno in zrelo pretehtal vse okoliščine in razmere Gregorja Križnarja, sedanjega učitelja v Mokronogu, in meni, da bi bilo dobro, če se po zaključku šolskega leta 1820 premesti drugam, kjer ne bi imel toliko priložnosti za pitje kot tu, v vinski deželi. Zasluži namreč, posebno zaradi svoje družine, da smo do njega obzirni, kakor smo bili tudi doslej. Dolenji Mokronog, 28. julija 1820. Luka Berčič (*Wertschitsch*), krajevni dušni pastir

41. 390/1820 (priloga B k št. 42)

Dopis mokronoškega župnika okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Po naročilu z dne 19. tega meseca daje podpisani naslednjo izjavo: Odkar je postal dušni pastir in župnik v Dolenjem Mokronogu, je bil sedANJI učitelj Gregor Križnar različnega obnašanja, neenakih sposobnosti za delo in spremenljiv glede pijanstva. Niti konzistorij niti patron ga podpisanemu nista prikazovala v prav dobri luči. Da pijančuje in da je zanikrn v stanovskih dolžnostih, je službeno ugotovil že pri svojem nastopu marca 1819, vendar je takrat učitelj zagotovil, da se bo poboljšal. Ni pa dolgo držal svoje besede. Seznam o marljivosti, izpiti in kratka poročila ter kano-nična vizitacija v lanskem letu dovolj dokazujejo, da je bilo upati, da se bo povsem poboljšal. Zato mu je dal podpisani v poročilu za preteklo leto izkaz o dobrih navedbah in uporabnosti. Medtem je prišlo novo vino in pustni čas in že so bile tu številne slabe priložnosti, ki nanj niso dobro vplivale. Mimo tega je hodil tudi na svatbe, čeprav mu je to podpisani strogo prepovedal. Pri poučevanju je postal mlačen in malomaren, tako da je izgubil ves ugled. Medtem je prišel v Mokronog nov okrožni komisar, ki se zdi, da je velik prijatelj šole. Ta je pomagal župniku s tem, da je večkrat osebno opomnil učitelja in tako je prišlo pri učitelju do zboljšanja, kar zadeva nravi, uporabnost in tudi do prenehanja pijančevanja. Podpisani se je torej posvetoval s patronom in okrožnim komisarjem in ugotovil, da bi bilo za učitelja najboljše, če se premesti, o čemer je nadzornika tudi obvestil v dopisu 30. preteklega meseca (dejansko 28.), da bi ga obvaroval ponovnega poslabšanja. To je vse, kar lahko po vesti in zanesljivo sporoči nadzorniku. Dolenji Mokronog, 23. avgusta 1820, Luka Berčič, krajevni dušni pastir

42. 390/1820

Dopis okrajnega šolskega nadzornika ordinariatu. Odgovarja na okrožnico z dne 20. junija 1820 glede ponašanja učitelja Gregorja Križnarja v treh točkah:

- poizvedeti, zakaj se patronatsko gospostvo brani dati mu zagotovljenih 8 avstrijskih veder vina;
- zaslišati župnika, občinskega predstavnika in učitelja in napisati o tem zapisnik;
- soočiti se z odločno izjavo prejšnjega župnika Stareta in kot nadzornik navesti mnenje o vsem tem.

Glede prve točke je 22. julija pisal patronu, čeprav ni pričakoval od njega odgovora, kar se je tudi zgodilo. Tudi če bi gospostvo dajalo učitelju dodatnih 8 veder vina, bi bilo to po mnenju šolskega nadzornika še vedno preslab pogoj za takšnega učitelja, kakršnega si želi imeti šolski patron. Istega dne je pisal tudi krajevnemu župniku in ga prosil za poročilo o učiteljevem vedenju, a je dobil od njega nezadovoljiv odgovor (ki ga prilaga pod A). Ko mu je 19. avgusta ponovno pisal, je dobil o učitelju podrobnejši opis (ki ga prilaga pod B). Čeprav je dekan Mušič že prej vedel za pijančevanje tega človeka, je dobil sam o moralnosti učitelja vedno pozitivne odgovore. Ker si ni upal predpostavljati, da bi župnik pijanstvo izključeval iz moralnosti, na navedbe ni odgovoril. Ko pa je dobil zadnje župnikovo poročilo, je preko njega svetoval učitelju, naj sam prosi za premestitev, da bi ostal pri kruhu in da bi se izognil preiskavi, ki bi bila zanj neugodna. Ali je župnik to storil, se ne ve. Če pa bi ordinariat vendarle zahteval preiskavo, bi želel vedeti, kdo ga obtožuje, ali vsaj v katerih točkah, da po njih napravi protokol. Vendar pa mora biti škofu to že znano iz šolskega izkaza z dne 14. julija 1819, ko je škof sam ugotovil, da so šolske zadeve v resnici v nevzdržnem stanju. Dekanija Trebnje, 30. oktobra 1820, Mihael Mušič, okrajni šolski nadzornik

43. 11/1821

Dopis oskrbnika mokronoškega gospostva okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Poroča, da se je učitelj Gregor Križman izkazal za nevrednega dotacije, ki jo je gospostvo obljubilo v vinu. Prosi pa nadzornika, naj se pozanima, ali se sme to vino uporabiti za nabavo šolskih knjig ali za kaj drugega, koristnega za šolo. Obenem ga prosi, naj posreduje za premestitev učitelja Križnarja, ker je izgubil vse zaupanje tako pri otrocih kakor pri starših. Gospostvo Mokronog, 1. novembra 1820, oskrbnik Skarsa

44. 390/1820 (na hrbtni strani)

Dopis škofijskega konzistorija okrajnemu šolskemu nadzorniku kot odgovor na dopis z dne 30. oktobra. Konzistoriju je znano nagnjenje Križnarja k pijanstvu tako iz poročila patronatskega gospostva, da zaradi pijanstva učitelju ne namerava dati dodatnih 8 veder vina, kakor iz pripomb okrajnega šolskega nadzornika k tabelarnim noticam. Zato je konec marca 1819 zahteval od nadzornika poročilo o učiteljevem ponašanju. Ker ga ni dobil in ker je bilo v tabelarnih noticah za leto 1819 učiteljevo vedenje navedeno kot dobro, je bil prepričan, da se je zadeva uredila. Da se to ni zgodilo, je konzistorij izvedel deloma iz izkušenj, deloma iz dejstva, da se gospostvo še vedno brani dajati učitelju 8 veder vina, za katera se je pisno obvezalo. Z dekretom, izdanim 20. junija, št. 371, naj bi se ta zadeva ponovno obravnavala, vendar to v poročilu z dne 30. oktobra še ni dalo povoda za uvedbo postopka proti učitelju. Konzistorij torej svetuje nadzorniku, naj se ob kaki nevpadljivi priložnosti sam oglasi pri župniku in učitelju ali pa naj na določen dan oba, skupaj s krajevnim šolskim nadzornikom, povabi v Trebnje, da zasliši učitelja in o tem napravi zapisnik. Ko bo konzistorij dobil zaželeno poročilo, mu bo omogočeno, da se o zadevi pogovori s patronatskim gospostvom. Konzistorij, 10. novembra 1820

45. Priloženo k št. 43 (11/1821)

Dopis Gregorja Križnarja škofijskemu konzistoriju. Resignacija na mesto učitelja v Mokronogu in prošnja za drugo učiteljsko mesto. Za to navaja dva razloga:

- S tako majhno plačo, ki jo dobi le od župljanov, ne more vzdrževati sebe, žene in treh otrok, dodatnih 8 veder vina, ki mu jih je obljubil baron Mandel, pa mu le-ta noče dajati.
- Omenjeni baron Mandel z učiteljem tudi ni čisto zadovoljen in si zelo želi drugega.

Učitelj odkrito prizna, da je k temu nezadovoljstvu prispevalo njegovo dotedanje obnašanje, še bolj pa sta tega kriva njegov zunanji videz in njegovo preprosto vedenje. Zato želi zapustiti svoje dosedanje učiteljsko mesto in prosi konzistorij za posredovanje pri baronu Mandlu, da mu izroči dolžno vino, ki znaša zdaj že 24 veder. Obenem se priporoča konzistoriju za dodelitev drugega učiteljskega mesta, kjer se bo, kakor obljublja, ravnal v skladu z željami konzistorija in mu v vseh pogledih zadostil. Dolenji Mokronog, 14. decembra 1820, Gregor Križnar (*Krischner*), šolski učitelj v Dolenjem Mokronogu

46. Priloženo k št. 43 (11/1821)

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. V prilogi mu pošilja Križnarjevo resignacijo (št. 45), hkrati pa prosi ordinariat, naj ga ne premesti pred jurjevim, in sicer zato, da bo tu prebil ves čas svoje plače, da mu ne bi bilo treba deliti tistega, kar je že porabil, pa tudi zato, da se družini ne bo treba seliti pozimi. Dekanija Trebnje, 23. decembra 1820, Mihael Mušič, dekan

47. 11/1821 (na hrbtni strani/1)

Dopis škofijskega ordinariata okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Resignacijo učitelja Križnarja sprejema in tudi ne nasprotuje njegovi nastavitvi drugod, vendar se bo moral prej podvreči ponovnemu izpitu o pedagoških sposobnostih. Kar zadeva zaostanek plačila v vinu, spada to v pristojnost okrožnega urada. Tudi prošnji, da bi ne bil premeščen pred jurjevim, ordinariat ne more ugoditi, lahko pa se to zgodi zaradi počasnosti razpisa. Vsekakor se izpraznjeno mesto razpiše takoj, kandidati naj se javijo do zadnjega februarja. Predlog sam je potrebno poslati na škofijo, da izstavi nastavitveni dekret. Konzistorij, 19. januarja 1821

48. 11/1821 (na hrbtni strani/2)

Dopis škofijskega ordinariata patronatskemu gospostvu Dolenji Mokronog. Javlja mu resignacijo učitelja Križnarja in predlaga, naj mu gospostvo pomaga, da bo prišel do svojih 24 veder vina. Vsekakor jih konzistorij ne more uporabiti v druge namene. Konzistorij, 19. januarja 1821

49. Priloženo k št. 43 (11/1821)

Uradno naznanilo o izpraznjenem mestu učitelja in organista v Dolenjem Mokronogu v novomeškem okrožju. Njegova letna plača znaša 130 goldinarjev. Kandidati naj se javijo do konca februarja. Konzistorij, 19. januarja 1821, Jerin

50. 122/1821

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Škofijsko odredbo z dne 4. marca je posredoval učitelju Križnarju, ki se ji bo zagotovo podvrgel. Na razpis za učitelja in organista se ni javil še nihče, sam pa tudi ne ve za nobeno primerno osebo, tudi ne za začasnega šolskega pomočnika. Zato se priporoča, da glede na okoliščine škofija poskrbi za koga. Dekanija Trebnje, 17. marca 1821, Mihael Mušič, dekan

51. 143/1821

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Na razpis za učitelja in organista se je javil Franc Šerko (*Scherko*), nekdanji grajski učitelj v Klevevžu, njegova ponudba je prišla skoraj mesec dni kasneje, kakor je bil predviden rok za to. Ker pa je bil to edini kandidat, ga je priporočil gospostvu za prezentacijo. Dekanija Trebnje, 31. marca 1821, Mihael Mušič, dekan

52. 162/1821

Dopis trebanjskega dekana škofijskemu ordinariatu. Kandidaturo Franca Šerka, nekdanjega grajskega učitelja v Klevevžu, je dekan 31. marca javil gospostvu Mokronog za prezentacijo, to pa je, namesto da bi ga sprejelo, poslalo izjavo, ki jo pošilja ordinariatu v prilogi. Sam pa še vedno ne ve za nikogar, ki bi bil lahko kot šolski pomočnik ali provizor nastavljen v Mokronogu. Dekanija Trebnje, 21. aprila 1821, Mihael Mušič, dekan

53. 162/1821 (na hrbtni strani)

Dopis škofijskega ordinariata trebanjskemu dekanu. Pripravljen je sprejeti Franca Šerka, kakor hitro bo napravil konzistorialni izpit in priložil popravo svojega pedagoškega spričevala skupaj s formalno prezentacijo gospostva Mokronog. Lahko bi nastopil kot provizoričen učitelj že zdaj, ko ga ne bi obveznosti še tri mesece zadrževale v Klevevžu. Da ne bi šola v Mokronogu medtem zastala, jo bo medtem prevzel zelo olikani mladenič Jožef Kramer, ki je prejšnje leto z dobrim uspehom poslušal pedagogiko v Ljubljani. Lahko se sprejme za 3 mesece kot provizoričen učitelj, po preteku le-teh in po konzistorialnem izpitu pa bi bil lahko za stalno nastavljen. O tem obvestite Šerka in mu vrnite njegovo prošnjo, dalje patronatsko gospostvo in mokronoškega župnika. Konzistorij, 11. maja 1821, Jerin

Pripis: Jožef Kramer (*Krammer*) je bil ustno napoten v Mokronog.

54. Priloženo k št. 52 (162/1821)

Dopis Jožefa Kramerja višjemu šolskemu nadzorniku. Sporoča, da se ne čuti dovolj sposobnega, da bi prevzel ponujeno mesto provizoričnega učitelja v Mokronogu. Kranjska Gora, 15. maja 1821, Jožef Kramer, šolski kandidat

55. Na hrbtni strani št. 54 (162/1821)

Zapis. Okrajni šolski nadzornik v Trebnjem je bil pisno obveščen, naj ponudi šolsko službo v Mokronogu Šerku, če bo uporaben, ali šolskemu pomočniku Nagliču iz Novega mesta. Ljubljana, 21. maja 1821, Jerin

56. 220/1821 – 1

Zapis. Franc Šerko, privatni učitelj, sporoča, da nima več obveznosti v Klevevžu in prosi za nastavitveni dekret za mesto šolskega učitelja v Mokronogu. (Brez datuma.)

57. 220/1821 – 2

Dopis višjega šolskega nadzorstva Francu Šerku, privatnemu učitelju v Klevevžu. S pričujočim dekretom naj prevzame mesto provizoričnega učitelja, organista in mežnarja v Mokronogu. Ko bo napravil konzistorialni izpit, ki bo 12. julija v Ljubljani, bo lahko tu ali drugod dokončno nastavljen za učitelja. Višje šolsko nadzorstvo, Ljubljana, 26. junija 1821, Jerin

58. 220/1821 – 3

Dopis višjega šolskega nadzorstva okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Ker Franca

Šerka nič več ne zadržuje v Klevevžu, se mu izda provizorični nastavitveni dekret za šolo v Dolenjem Mokronogu, dokončno pa bo nastavljen za učitelja po opravljenem konzistorialnem izpitu. O tem naj obvesti župnika v Mokronogu. Konzistorij, 26. junija 1821, Jerin

59. 444/1821

Izjava, da je provizor trivialne šole v Dolenjem Mokronogu Franc Šerko 13. julija dobro opravil konzistorialni izpit v Ljubljani za zasedbo učiteljskega mesta 3. razreda, ki je bilo izpraznjeno na glavni šoli v Kranju. Višje šolsko nadzorstvo, Ljubljana, 3. avgusta 1821, Jerin

60. 90/1822 – 1

Dopis provizoričnega učitelja Šerka gospodstvu Mokronog s prošnjo za dokončno nastavitev. Dolenji Mokronog, 20. februarja 1822

61. 90/1822 – 2

Dopis provizoričnega učitelja Šerka škofijskemu konzistoriju. Potem ko je bil z dekretom višjega šolskega nadzorstva dne 26. junija 1821 nastavljen na predlog patronatskega gospodstva Mokronog za provizoričnega učitelja v Mokronogu, je 12. julija 1821 uspešno napravil konzistorialni izpit. Sicer je zaprosil za mesto učitelja v Cerknici, vendar pa v pričakovanju dodatka k plači prosi za dokončno nastavitev v Mokronogu. Marca 1822

62. 90/1822 – 2 (hrbтна stran/1)

Koncept nastavitvenega dekreta za Franca Ksaverja Šerka kot definitivnega učitelja v trgu Mokronog. Konzistorij, 13. aprila 1822

63. 90/1822 – 2 (hrbтна stran/2)

Šolskemu gospodu v Trebnjem. Šolski provizor (začasni učitelj) v Mokronogu Franc Šerko je zaprosil, da bi bil definitivno postavljen za tukajšnjega učitelja. Ker je svoji prošnji predložil prezentacijo patronatskega gospodstva Mokronog z dne 16. marca 1822 in ker se je izkazal z vsemi zakonito predpisanimi lastnostmi, a tudi zato, ker se za to službo na javni razpis v časopisih in razpis v škofiji ni prijavil nihče drug in ker je Šerko od meseca junija prejšnjega leta dalje z veliko vnemo in koristjo tu opravljal učiteljsko službo, mu konzistorij izdaja priloženi nastavitveni dekret za učitelja v trgu Mokronog s priloženim službenim navodilom. Blagovolite to naznani okrožnemu uradu in učitelju, da se bo vestno ravnal po predpisih službenih navodil in vam dostavil predpisano prisežno izjavo, ki jo je treba predložiti semkaj. Konzistorij, 13. aprila 1822, Jerin

64. 103/1822

Dopis deželnega urada škofijskemu konzistoriju. Deželni urad sporoča, da je cesarsko-kraljeva uprava državnih domen predlagala za učitelja v Cerknici Franca Šerka, sedanjega učitelja v Mokronogu, ki ga je škofijski konzistorij zelo pohvalil in ki bi bil za Cerknico zelo primeren, saj je uspešno sodeloval pri razpisu za glavno šolo v Kranju, kot dober glasbenik pa zadovoljuje tudi cerkvene potrebe. Deželni urad nima pomislekov, da bi bil Šerko imenovan za učitelja v Cerknici. Prosi torej konzistorij, naj mu izda nastavitveni dekret. Ljubljana, 3. maja 1822

65. 103/1822 (na hrbtni strani/1)

Koncept nastavitvenega dekreta za Franca Šerka (kot učitelja, organista in mežnarja v Cerknici) na temelju gubernijskega dekreta z dne 3. maja 1822. Konzistorij, 18. maja 1822

66. 103/1822 (na hrbtni strani/2)

Naznanilo. Zaradi napredovanja dosedanjega učitelja v Dolenjem Mokronogu Franca Šerka, je učiteljsko mesto učitelja, organista in mežnarja v Dolenjem Mokronogu s plačo 130 goldinarjev čistega dohodka postalo prosto. Vloge je treba nasloviti na patronatsko gospostvo Mokronog do 23. junija. Konzistorij, 18. maja 1822

67. 103/1822 (na hrbtni strani/3)

Dopis škofijskega konzistorija šolskemu nadzorniku v Cerknici. Gubernij je z dekretom z dne 3. maja 1822 sklenil, da podeli mesto učitelja in organista v Cerknici Francu Šerku, učitelju v Dolenjem Mokronogu. Konzistorij mu je izdal nastavitveni dekret in ga poslal okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnje, Šerka pa prosi, naj se, takoj ko ga dobi, odpravi v Cerknico. Provizoričnega učitelja Matevža Zupana bo odpoklicalo šele potem, ko bo tja prišel Šerko. Ker zanj še nima ustreznega mesta, mu ponuja mesto provizoričnega učitelja v Mokronogu. Konzistorij, 18. maja 1822

68. 103/1822 (na hrbtni strani/4)

Dopis škofijskega konzistorija okrajnemu šolskemu nadzorniku v Trebnjem. Sporoča mu, da je bil učitelj Šerko prestavljen na mesto učitelja v Cerknico. Prosi ga, naj mu dostavi nastavitveni dekret in ga čim prej napoti v Cerknico. Ker bo težko dobiti za Mokronog primernega provizorja, predlaga Matevža Zupana, spretnega mladega učitelja najboljšega vedenja, ki pa je le srednje dober pevec in organist. Poleg tega ima tudi telesno napako, zaradi katere je povsod, kjer je bil do zdaj, izgubil zaupanje otrok in staršev. Konzistorij, 18. maja 1822

69. 103/1822 (na hrbtni strani/5)

Zapis na hrbtno stran k prošnjam zavrženih kandidatov: Gubernij se je na temelju dekreta z dne 3. maja 1822 odločil, da podeli mesto učitelja Francu Šerku, učitelju v Dolenjem Mokronogu. Konzistorij, 18. maja 1822

70. 138/1822

Dopis škofijskega konzistorija guberniju. Pošilja mu pred kratkim prispelo prisežno izjavo (reverz) učitelja Šerka, ki ga je podpisal še kot učitelj v Dolenjem Mokronogu, kamor je bil šele pred kratkim nastavljen za definitivnega učitelja, še preden mu je gubernij podelil mesto učitelja v Cerknici. Konzistorij, 30. junija 1822, Jerin

Tabelarne notice o stanju šol v ljubljanski škofiji od leta 1813/14 do 1818/19

1. tabela: 1813/14

Tega leta je bilo v škofiji 32 »nemških« šol, v dekaniji Trebnje 3. Med njimi je prvič navedena tudi trivialna šola v Mokronogu s podatki:

Ime šolskega nadzornika in njegova dejavnost: Mihael Mušič, dekan

Krajevni dušni pastir in njegova vnema za šolo: Anton Stare (*Starre*), župnik, zelo vnet

Šolski katehet in njegove lastnosti: Kaplan Mihael Rozman, vnet in odličnega vedenja

Šolski učitelj in njegove lastnosti: Štefan Strnad (*Sternadt*), spreten, zelo vnet in odličnega vedenja

Za šolo sposobnih: 129 otrok (61 dečkov, 68 deklic)

Šolo obiskuje: 39 otrok (28 dečkov, 9 deklic)

Sledi rubrika o primerjavi števila otrok z letom 1808 (to je 1807/08). Za Mokronog je naveden pričakovani podatek: šola ni obratovala.

Nedeljska šola: je vpeljana.

Opombe: »Učiteljeva dotacija je tako šibka, da se zdaj, ko je učitelj napredoval in odšel v Kranjsko Goro, na njegovo mesto nihče ne javi.« (Učitelj Štefan Strnad je odšel iz Mokronoga okrog božiča 1814, novi učitelj Gašper Prevc pa je bil nastavljen šele marca 1815, vendar le kot šolski pomočnik, ker še ni končal pripravniškega leta.)

Pri povzetku na koncu tabele je pod naslovom »dušni pastirji, ki zaslužijo pohvalo« naveden tudi »Anton Stare, župnik v Dolenjem Mokronogu. Za nastanek tamkajšnje šole (mišljena je pač ponovna vzpostavitev šole po odhodu Francozov) se je treba zahvaliti izključno njegovemu prizadevanju«.

Pod naslovom »zelo dobri učitelji« je med drugimi naveden »Štefan Strnad, učitelj v Mokronogu«.

Med splošnimi opombami v nadaljevanju pod naslovom »Poglavitne ovire ljudske šole na Kranjskem« beremo:

Velika ovira za šolo je nemški jezik, ki ga otroci ne razumejo in ne vidijo koristi od njega, ker po končanih dveh letih šole ostanejo doma pri kmečkem delu. Kar se naučijo, potem hitro pozabijo. Nasprotno bi poučevanje v domačem jeziku dalo otrokom poleta in pouk bi veliko bolje uspeval.

Druga pomanjkljivost je pomanjkanje sposobnih učiteljev in učiteljskega naraščaja. Večina učiteljev je slabo plačanih, njihova služba je povezana s službo mežnarja in organista, ki se ju izobražen človek že sramuje. Zato se talentirana mladina le redko posveti šolstvu. V glavnem se odločijo za to le revni, ki so jim druge možnosti zaprte, in zaradi svojih skromnih sposobnosti v izobraževanju ne pridejo daleč.

Tretjič: Dežela je gorata, ljudje so, posebno v nekaterih predelih Kranjske, zelo revni, pogosto jim primanjkuje obleke in obutve, zato posebno pozimi od njih ni pričakovati dolge poti v šolo; poleg tega jih potrebujejo doma za delo na polju, pašo in varstvo majhnih otrok.

Četrtič: Premalo je prizadevnosti za šolo posebno pri tistih, ki bi morali prispevati h gradnji šol.

Petič: Primanjkuje šolskih zgradb in učiteljska dotacija je zelo nizka, a je v sedANJI stiski preprosto ni mogoče izboljšati. Po treh slabih letinah zapovrstjo je kmet zelo obubožal, a tudi krajevna gosposka je prikrajšana pri dohodkih od podložnikov in od splošnih bremen preveč izčrpana. Da, obubožale so celo cerkve, katerih premoženje je prišlo sicer šolstvu zelo prav, javni fondi pa se zdijo sploh preobremenjeni, da bi lahko zgolj od njih pričakovali izdatnejšo pomoč. Sledi naslov: »Poglavitna sredstva za pospeševanje šolstva«. Pisec tabelarnih notic, šolski nadzornik Wolf, ugotavlja: Pouk v obeh razredih bi moral potekati v deželnem jeziku in tudi šolske knjige bi morale biti tiskane v tem jeziku. Tisti, ki bi želeli nadaljevati študije, bi se morali naučiti nemščine v glavnih šolah. Poskrbeti bi bilo treba za dober učiteljski naraščaj, predvsem tako, da se revnim omogočijo štipendije. Tisti, ki se pripravljajo za učitelje, bi morali v času šestmesečnega pouka zastoj dobivati tudi pouk v petju in orgljanju, ker bodo to v svoji bodoči karieri zelo potrebovali. Odpor kmečkega prebivalstva do ljudske šole bi se zmanjšal že s tem, če bi bil pouk v njim razumljivem jeziku. Še bolj pa s tem, ko bi šolnino spregledali vsem ali vsaj tistim, ki že tako prispevajo h gradnji z ročno ali vlečno tlako in ki morajo z bero prispevati za vzdrževanje učitelja. Ljubljana, 20. februarja 1815

2. tabela: 1814/15

Tega leta je bilo v škofiji 54 »ljudskih« šol, od tega 45 trivialk, v dekaniji Trebnje 5. Trivialna šola v Mokronogu je navedena pod št. 32.

Jezik pouka: nemški in kranjski

Šolski katehet: Mihael Rozman, kaplan, z oceno dober

Učitelj: Gašper Prevc z oceno zelo dober

Nedeljski ponavljalni pouk: je uveden.

Pouk: dopoldan od 8h do 10h, popoldan od 2h do 4h

Krajevni šolski nadzornik: Janez Šuštar

Šola je potrebna popravila.

V šolo vključeni kraji: Mokronog, Bruna vas, Martinja vas, Gorenja vas, Križni Vrh, Sv. Križ (zdaj Beli Grič), Log, Ribjek, Ostrožnik, Slepšek.

Za šolo sposobnih otrok je 121 (66 dečkov, 55 deklic), pozimi, ker ni bilo učitelja, ni bilo šole, poleti je hodilo v šolo 41 otrok (30 dečkov, 11 deklic).

V primerjavi z letom 1813/14: poleti 4 več.

Opombe o spremembah, pomanjklivostih, ovirah in pripomočkih: »Šolsko stanovanje v Mokronogu je premajhno in bi ga bilo treba razširiti. Ker kaplan zdaj ne stanuje več v trgu Mokronog, kjer je šola, ampak ima stanovanje v župnišču na Žalostni gori, bi se lahko za šolo uporabila kaplanija v trgu. Učitelju manjka tudi potrebna dotacija.« Ljubljana, 29. januarja 1816. Anton Wolf, kanonik, glavni šolski nadzornik

Dodana je primerjava ljudskih šol v ljubljanski škofiji v letu 1814/15 s tistimi v letu 1813/14: Ljudskih šol leta 1813/14 je bilo 24, leta 1814/15 pa 45.

3. tabela: 1815/16

Tega leta je bilo v škofiji 62 ljudskih šol, od tega 52 trivialak, v dekaniji Trebnje 6. Trivialna šola v Mokronogu je navedena pod št. 36.

Katehet: Andrej Podvoršek, kaplan, z oceno dober

Učitelj: Gašper Prevc, star 24 let, z oceno dober

Nedeljski ponavljalni pouk: uveden

Jezik pouka: nemški in kranjski

Pouk: dopoldne 2 uri, popoldne 2 uri

Krajevni šolski nadzornik: Janez Šuštar

Za šolo sposobnih otrok je 119 (62 dečkov, 57 deklic).

V šolo hodi pozimi 23 otrok (15 dečkov, 8 deklic), poleti 22 (16 dečkov, 6 deklic). Ljubljana, 12. decembra 1816, Anton Wolf, višji šolski nadzornik

4. tabela: 1816/17

Tega leta je bilo v škofiji 66 ljudskih šol, v dekaniji Trebnje 6. Trivialna šola v Mokronogu je navedena pod št. 38.

Katehet: Andrej Podvoršek, kaplan, ki je oktobra umrl; bil je dober.

Učitelj: Gašper Prevc, star 25 let, z oceno dober

Nedeljski ponavljalni pouk: uveden

Jezik pouka: nemški in kranjski

Pouk: dopoldne 2 uri, popoldne 2 uri

Krajevni šolski nadzornik: Janez Šuštar

Razpoloženje in dejavnost občine za šolo: razpoloženje je zelo dobro, njihova dejavnost, kar zadeva prispevke, pa nikakršna.

V šolo je vključenih 9 vasi.

Za šolo sposobnih otrok je 118 (61 dečkov, 57 deklic).

V šolo jih hodi pozimi 24 (14 dečkov, 10 deklic), poleti 24 (11 dečkov, 13 deklic).

Opombe o spremembah, pomanjkljivostih, ovirah in pripomočkih: »Število otrok, ki hodijo v šolo, je sicer za sedanjo majhno in popravila potrebno šolo primerno, ta pa nikakor ni primerna številu otrok v župniji, ki je vsa vključena v šolo.«

Za leto 1816/17 je ohranjen tudi popis nedeljskih šol, v katerem stoji pri Mokronogu opomba: »Zaradi odhoda učitelja in ker sta bila župnik in kaplan večji del leta bolna, je bil to leto pouk le na začetku, dokler je bil prejšnji učitelj še tu, potem je bil pouk povsem prekinjen.«

5. tabela za nedeljsko šolo: 1817/18

Nedeljski ponavljalni pouk ali tako imenovana nedeljska šola je v dekaniji Trebnje potekala na vseh 7 šolah; povsod so poučevali učitelji, razen v eni, kjer je poučeval duhovnik. Trivialna šola v Mokronogu je navedena pod št. 40.

Otrok v župniji v starosti od 12 do 15 let je bilo 172 (71 dečkov, 101 deklic).

Učitelj: Gregor Križnar

V nedeljsko šolo je hodilo pozimi 132 otrok (49 dečkov, 83 deklic), poleti prav toliko.

Uvedena je bila knjiga pridnosti (*Fleißkatalog*).

Otroci so se učili: branja, nekateri tudi pisanja in računanja.

Učni jezik: kranjski

Uspeh: semtertja dober

Ljubljana, 17. novembra 1819

6. tabela: primerjalna preglednica za leti 1812/13 in 1817/18

Primerjalna preglednica za obdobje 1812/13–1817/18 navaja za Mokronog, da ima lastno šolo, ki je slaba in bi jo bilo treba na novo zgraditi.

7. tabela: 1818/19

Tega leta je bilo v škofiji 70 ljudskih šol. Trivialna šola v Mokronogu je navedena pod št. 41. Šolski katehet: župnik Luka Berčič (Wertschitsch) in kaplan Jurij Tome

Učitelj: Gregor Križnar, star 30 let (pod tem podatkom stoji prečrtano: Tomaž Pust, star 24 let), ocena: dober

Jezik pouka: nemški in kranjski

Pouk: 2 uri dopoldan, 2 uri popoldan

Krajevni šolski nadzornik: Janez Šuštar

V okraju se nahaja še ena za šolsko službo primerna oseba: Franc Ksaver Lindič.

Šolska stavba: je zelo majhna.

Za šolo sposobnih otrok je 150 (79 dečkov, 71 deklic).

V šolo hodi pozimi 19 otrok (12 dečkov, 7 deklic), poleti 23 (16 dečkov 7 deklic).

Opombe o spremembah, pomanjkljivostih, ovirah in pripomočkih: »Glede šole se je letos sestala komisija in določila, da je treba šolsko sobo nekoliko dvigniti.« Ljubljana, 7. marca 1820

III. Tretje obdobje: šola Mokronog od leta 1822 do 1864

Tretje obdobje obsega dokumente od srede leta 1822 do leta 1864, iz katerega je ohranjen zadnji dokument o šoli v Mokronogu v šolskem fondu ljubljanske škofije. Fond sam se zaključuje z letom 1869, ko je bil sprejet novi, tretji avstrijski zakon o osnovnih šolah. Z njim se je končalo nadzorništvo Cerkve nad osnovno šolo.

Po odhodu učitelja Franca Šerka v Cerknico, maja 1822, naj bi ga po nasvetu tedanjega višjega šolskega nadzornika Jerina zamenjal Matevž Zupan, dotedanji provizorični učitelj v Cerknici. Vendar se to ni zgodilo. 17. junija je za to mesto kandidiral Gregor Palčič, učitelj in organist iz trga Pilštanj na Štajerskem. Prošnji je priložil ustrezna spričevala in trebanjski dekan Mušič je 24. junija zanj poslal gospostvu Mokronog priporočilno pismo, v katerem ga je predstavil kot edinega kandidata. Pismo končuje s prošnjo, naj gospostvo pohiti, da mladina ne bi bila brez pouka. Dne 26. junija je gospostvo Mokronog Gregorja Palčiča predlagalo ordinariatu. Dopis gospostva je v odsotnosti oskrbnika podpisal Franc Ksaver Kordeš. Že 16. julija 1822 je izdal konzistorij Gregorju Palčiču nastavitveni dekret. Na začetku leta 1823 (8. in 19. januarja) si je Palčič oskrbel manjkajoča spričevala iz časa, ko je kandidiral za učitelja na glavni šoli v Kranju, in ko jih je dobil, je odšel iz Mokronoga na boljše plačano mesto. Leta 1824 išče trebanjski dekan novega, vsaj provizoričnega učitelja za Mokronog. Dokler ga ne bo dobil, pravi v pismu konzistoriju 3. maja, bo moral sam skrbeti za šolo. Pismu je dekan Mušič priložil izkaz skromne učiteljeve plače, konzistorij pa je v pismu o šoli v Mokronogu 15. maja potožil guberniju, da za tako majhno plačo po Palčičevem odhodu v Črnomelj (?) ne bo mogel najti niti provizoričnega učitelja. Iz dopisa gubernija kapiteljskemu konzistoriju dne 28. maja je razvidno, da je bil Mokronog pripravljen izboljšati dotacijo učitelju, tako da bi s povečano bero in stranskimi dohodki mogel shajati. Vendar se kot gornja meja dohodkov navaja 100 goldinarjev, z morebitnimi stroški za mežnarja torej le 60. Več od tega, zatrjuje dopis, občina ne more dati, pa tudi na dvoru ni mogoče dobiti nobene podpore iz šolskega fonda. Tako, razlaga gubernij, je dosežen minimalni dohodek 100 goldinarjev. Glede mežnarja pa pojasnjuje, da ga je dolžan vzdrževati samo tisti učitelj, ki dobiva zakonito plačo od cerkve. Združenje ene službe z drugo naj ne bi bilo povod za stisko, marveč za ugodnost. Če župnijska skupnost rabi mežnarja, naj ga tudi plača. Služba organista, za katero dobiva bero, pa ga pri učenju ne bo motila. Trenutno naj poskrbi konzistorij za nadaljevanje pouka s primernim začasnim učiteljem (provizorjem), obenem pa naj razpiše prosto mesto učitelja.

Razpis je bil objavljen skupaj z razčlenjeno plačo 23. junija 1824. Šele 3. avgusta je oskrbnik mokronoškega gospostva Kavčič najavil dekanu dva kandidata: Janeza Zadražnika, ki da ima grdo pisavo, in Jožefa Pusta, ki pa se mu sploh ne zdi sprejemljiv. Dekan pa ni bil zadovoljen ne z enim ne z drugim, zato je 9. avgusta zaprosil konzistorij za ponovni razpis. Za Jožefa Pusta je navedel, da so ga zaradi nemoralnosti odslovili že v Šentrupertu.

Konzistorij je 28. oktobra 1824 potrdil Zadražnika (*Sadrashnik*) kot provizorja na šoli v Mokronogu za določen čas. Vendar je postajal dekan Mušič z njim vedno bolj nezadovoljen. Dne 21. avgusta 1826 piše škofijskemu konzistoriju, da se je Zadražnik izkazal za nesposobnega ne le zaradi svoje narave, ki ni naklonjena znanosti, ampak predvsem zato, ker ni sploh za nobeno rabo, pa tudi glede moralnosti ne živi pohvalno. Pogosto hodi na letne sejme v oddaljene

Rechnung

Ich bin jener Schullehrer, welcher den Herrn Hofrath Herrn Dr. Josef Hoffmann wegen der nachfolgenden Geldsummen
den Händlungsstellen zu einem Geldremuneration in Ruben gebührend war.

Anrechnung der Schullehrer	Zufließen derer verflachten Stellen Geldsummen in den Jahren:										Ob den Jahren habe ein Br. monatlich verfallen?	Wem an die Remuneration es beizubringen verfallen?	Anrechnung
	1838	39	40	41	42	43	44	45	46	47			
Joseph Potokar Schullehrer zu Nagornje, B.	65	90	89	76	51	65	48	49	52	585	Nein	Nein	Ich bin Schullehrer seit vielen Jahren an dem in Nagornje B. B. in der hiesigen Pfarre. Ich habe den 1. Juni 1838 7 1/2 1/2 1/2 1/2 1/2 abgegeben und allen Jahren, 1/2 1/2 1/2 1/2 1/2 Moralität von dem nach abgegebenen 1/2.
Joseph Hoffmann												den 8. März 1846	J. Schick Hofrath

Učitelj Potokar, seznam otrok v nedeljski šoli od leta 1838 do 1846

kraje, ne da bi ga kdo nadomeščal ali da bi dobil dovoljenje za to. Za leto 1827 želi dobiti koga drugega. Konzistorij je 28. septembra dekanu odgovoril, da je pripravljen razpisati mesto učitelja v Mokronogu, saj Zadražnik tako ni napravil konzistorialnega izpita. 16. novembra je razpisal prosto mesto učitelja z letnim dohodkom 136 goldinarjev in 25 in 2/4 krajcarja po odbitku stroškov za bero in mežnarja.

Decembra sta se javila Andrej Škerjanc (*Skerjanz*), s prošnjo za mesto učitelja v Cerkljah ali Mokronogu, in Anton Pibernik. Za Pibernika se je kmalu razkrilo, da je ponaredil spričevala in bil zato v postopku in celo zaprt, zaradi česar je odpadel. Januarja 1827 sta se javila še dva: kot prvi Zadražnik, ki je ponovno kandidiral, in kot drugi Anton Šinkovec (*Schinkowiz*), poprejšnji učitelj na Krki.

Gospodstvo je 4. junija predlagalo Zadražnika, dekan pa ga ni želel več imeti za učitelja, češ da nima ne intelektualnih ne moralnih sposobnosti, da bi kaj naučil mladino, pa tudi veselja za šolo ne.

Škerjanc, ki je edini imel pogoje, je medtem dobil mesto v Cerkljah. Za Mokronog bi bilo treba po mnenju dekana najti spet kakega provizoričnega učitelja.

Konzistorij je potem našel za kandidata nekega Matevža Jurmana, privatnega učitelja v Kandršah. Na predlog gospodstva je konec leta 1828 nastopil službo kot provizor. Dekan je namreč želel, da bi se Jurman najprej malo uredil, pa tudi nagnjenje k pijanci je pri njem opazil. Že januarja 1829 je Jurman zaprosil za definitivno nastavitev kot učitelj, na očitek o pijanstvu pa se je 7. marca opravičil, češ da mu ni tega doslej še nihče očital. Dekan je sicer opravičilo sprejel, sam pa menil, naj Jurman kar ostane provizor, dokler ne bo dal od sebe resničnih dokazov o poboljšanju. In pri tem je ostalo.

Leta 1832 se v dopisovanju pojavi novo ime višjega šolskega nadzornika, to je bil član škofijskega konzistorija Franc Kagnus. Dne 5. januarja je moral reševati dopis mokronoških tržanov, ki so se pritoževali, da Jurman v prvem polletju sploh ni imel pouka, v drugem pa le komaj kaj. Že velikokrat je dokazal, da zaradi svoje nedejavnosti ni primeren. Šolsko sobo uporablja za

stanovanje, uči pa v izredno vlažni in mračni sobi, brez zimskih oken, kjer otroke ne le strašno zebe, ampak so v nevarnosti, da zaradi vlage v sobi tudi zbolijo. Prosili so, naj konzistorij nastavi drugega učitelja, in to definitivnega, ter hkrati odredi, da mora biti pouk spet v prejšnji sobi. Podpisniki peticije so bili Jožef Kavčič, mokronoški oskrbnik, Jožef Pibernik in Matija Bevc. Zadevo je bilo treba raziskati in dekan se je najprej pozanimal pri župniku Jožefu Kosu. Ta je učitelja v nasprotju s pričakovanjem zelo pohvalil in dal za primero Jožefa Adamiča z Vrhnike, ki da se edini lahko meri z njim. Glede prve točke pravi, da pozimi 1830/31 res ni bilo šole, to pa zaradi bolezni. Kaplan je prosil farane s prižnice, naj poskrbijo za kurjavo v šoli, a brez uspeha. Učitelj je s svoje strani pisno zaprosil za predujem okrožno blagajno, a so ga vselej odklonili. Iz tega je razvidno, kdo je kriv za zanemarjanje šole. Kar zadeva drugo točko, to je mračnost in vlažnosti šolske sobe, pa ni učiteljevo stanovanje nič na boljšem. Obe stanovanji imata enako velika okna, obe sta enako visoki in enako vlažni, samo da je učiteljeva soba nekoliko večja, in to je bil razlog za zamenjavo. Zamenjave učitelj tudi ni napravil samovoljno, ampak mu je to pisno dovolil takratni mokronoški oskrbnik Jožef Kavčič 8. decembra 1828. In to dovoljenje je učitelj izkoristil šele leta 1830, ko je nastopil svojo službo okrajni komisar Karel Kalman. Tudi njega je Jurman pisno prosil za zamenjavo. Komisar si je sobi ogledal, napravil nekaj popravil in zamenjavo dovolil. Razlog teh obrekljivih tožb pa se zdi naslednji. Nekateri, ki bi radi bili magnati, so pošiljali svoje otroke prejšnje leto vsak dan v šolo. Hoteli so, da bi jih učitelj tudi privatno poučeval v njihovih stanovanjih, kar je ta tudi z veseljem storil, ker je siromašen in ker je mislil s tem nekaj zaslužiti. Ko pa je videl, da imajo ti veliki gospodje njegov privatni pouk za nekaj zastonskega in da so mu pripravljene dati le zelo skromno plačilo, se je začel njihovih hiš izogibati in je raje poučeval tam, kjer so njegov trud cenili. Tako je poročal domači župnik dekanu, ta pa naprej konzistoriju.

Konzistorij je ugotovil, da so pritožbe tržanov neutemeljene in jim svetoval, naj učitelja raje podprejo.

Čez dve leti je učitelj Jurman, ki je nastopil že leta 1827 kot provizorični učitelj, zaprosil konzistorij, naj ga definitivno nastavi za učitelja. Glede na vsa priporočila in splošno zadovoljstvo z njim sta ga priporočila tudi oskrbnik Kalman in dekan Mušič. Dne 6. junija 1834 je bil Jurman z dekretom nastavljen za definitivnega učitelja v Mokronogu, na začetku naslednjega leta pa že z dekretom prestavljen drugam. Za nadaljevanje pouka je dekan Mušič 26. januarja 1835 kot provizoričnega učitelja postavil šolskega pomočnika iz Žužemberka Jožefa Dereanija, konzistorij pa zaprosil za ponovni razpis učiteljskega mesta. Iz priložene fasije z dne 23. februarja je razvidno, da znaša učiteljev čisti dohodek 108 goldinarjev 38 krajcarjev, in to po odbitku stroškov za mežnarja. Prosto delovno mesto učitelja je bilo razpisano 20. marca z rokom prijave do zadnjega aprila. Na razpis so se javili: Jožef Šerek (*Scherek*) iz Višnje Gore, Janez Zadražnik, učitelj v Toplicah, Martin Jelen, kandidat iz Rač, in Luka Köspret, privatni učitelj v Metliki. Dekan je odgovoril konzistoriju: Zadražnik je bil že nekoč učitelj v Mokronogu, in sicer od 16. junija 1824 do 30. septembra 1827. Ker ni vršil svojih dolžnosti, je moral oditi. Iskal je le postranske zasluge, na primer kot puškar, zato je bil priljubljen pri gospodstvu, ki ga bo prav zato morda ponovno predlagalo. Čeprav je bil že v več krajih provizor, nima ne ustreznih spričeval ne moralnih in strokovnih sposobnosti. Navaja še, da je menda v Toplicah povzročil požar in se moral zato naskrivaj umakniti. Višji šolski nadzornik Kagnus je dekanu odgovoril, da morajo biti upoštevani vsi kandidati. Šele če bi bil Zadražnik izbran, mu lahko šolski nadzornik odreče pristanek. Mokronog oziroma njegov oskrbnik Karel Kalman pa ni predlagal Zadražnika, kakor se je dekan bal, marveč Jožefa Schereka. Konzistorij ga je nastavil 20. oktobra, drugim kandidatom pa vrnil poslana spričevala.

Že 23. junija 1837 je Jožef Scherek napredoval na boljše učiteljsko mesto. Na njegovo

izpraznjeno mesto z letno plačo 108 goldinarjev, 38 krajcarjev sta se javila dva kandidata: Janez Lenarčič (*Lenarzhizh*), privatni učitelj iz Krašnje, in Jožef Turk, privatni učitelj v steklarni (*Glasfabrik*) v Cerknici. Dne 6. oktobra 1837 pa je gospostvo Mokronog predlagalo ordinariatu novega kandidata, Jožefa Potokarja, dotakratnega šolskega pomočnika v Stični. Dne 12. oktobra 1837 je konzistorij zanj izdal nastavitveni dekret. Tako je Mokronog končno dobil učitelja, kakršnega si je želel.

Čez tri leta, 3. novembra 1840, je konzistorij poslal deželnemu uradu Potokarjevo prošnjo, da želi biti potrjen tudi od gubernija. Jožef Potokar je po posredovanju višjega šolskega nadzornika Franca Kagnusa dobil 22. decembra 1840 zaželeno potrditev. In potem je minilo šest let brez vsakih novic iz Mokronoga. Leta 1846 pa izvemo, da se je medtem kljub slabi plači zgledni učitelj Potokar izkazal za vrednega posebnega denarnega plačila, ki ga je spremlja utemeljitev: Od leta 1838 do 1846 je v ponavljalni (nedeljski) šoli učil 585 učencev, od 48 do 90 na leto. Med vsemi drugimi v tem šolskem okraju nastavljenimi učitelji je bil Potokar najslabše plačan, čeprav se je med vsemi odlikoval po pridnosti, spretnosti in moralnosti. Z denarnim plačilom, ki je prišlo, bo še bolj vnet, posebno pri ponavljalni šoli. Podpisan: Janez Strel, šolski nadzornik

Čez deset let (ki so brez dokumentov) doživi Potokar še večje priznanje: Dne 19. februarja 1856 mu pošlje konzistorij dopis, ki se v prevodu glasi: »Konzistorij čuti prijetno dolžnost, da vas v priznanje vaše večletne pohvalne službe in vsestransko priporočljivega obnašanja s tem imenuje za vzornega učitelja in pričakuje od vas, da vam bo ta častni naziv služil za novo vzpodbudo, da boste neprestano napredovali v času primernem poklicnem izobraževanju, da se boste vedno odlikovali v uspešnem prizadevanju in se vedno in povsod kot šolnik in družinski oče, kot državljan in kristjan, izkazali vredni tega častnega odlikovanja.« Podpisan: Jurij Zavašnik, višji šolski nadzornik

In spet je minilo šest let brez dokumentov. Dne 21. marca 1862 pa piše občinski šolski nadzornik škofijskemu konzistoriju: Podpisani pošilja naslovu prošnjo Jožefa Potokarja, katerega čisti dohodki znašajo 114 goldinarjev 57 krajcarjev avstrijske veljave. Na osnovi te napovedi prosi Potokar za nakazilo Metelkove ustanove, ker zaradi starosti ne more več prositi za kako bolje dotirano učiteljsko mesto. Naj spomnimo: Metelkova ustanova je bila napravljena iz volila leta 1860 umrlega profesorja slovenščine Franca Metelka, rojenega v fari Škocjan pri Mokronogu. Z njo je hotel kot z dodatkom k plači pomagati slabo plačanim učiteljem, med drugim tudi v bližnjem Gorenjem in Dolenjem Mokronogu.

Deželna vlada je dne 15. junija 1864 dodelila iz Metelkove šolske ustanove Jožefu Potokarju 52 goldinarjev 50 krajcarjev letnega dodatka k plači, potem ko je od njega prejela razčlenjeno davčno napoved, datirano s 3. junijem 1864.

Naj na kratko podamo njeno vsebino. Začne se z opisom šolskega okoliša in šole: Šolski okoliš ima 199 šoloobveznih otrok: (86 dečkov, 113 deklic, od tega Mokronog 42 dečkov, 47 deklic, od drugih vasi pa največ Gorenja vas: 7 dečkov, 11 deklic. Druge vasi imajo, Martinja vas: 4 dečke, 11 dečkov, Slepšek: 6 dečkov, 7 deklic, Sv. Križ: 3 dečke, 3 deklice, Pugled: 4 dečke, 2 deklici, Bruna vas: 5 dečkov, 3 deklice, Log 8 dečkov, 4 deklice. – Šolska soba je samo ena. Učiteljevo stanovanje je na dveh krajih. (Očitno je bilo premajhno, da bi vanj na enem kraju spravil vse stvari. Prim. I. obdobje, št. 38). Stanje šole je označeno kot dobro. Pouk je celoleten, dopoldne in popoldne po 4 ure. Poučuje en učitelj v slovenskem jeziku. Verouk uči kaplan (kooperator). – Dohodki: Od njive 7 gld. 81 krc., od vrta 77 krc., od 8 veder desetinskega vina po 1 gld. 75 krc. = 14 gld. Občinska sredstva znašajo 134 gld. 43 krc., dodatek iz Metelkove ustanove po odloku iz leta 1863: 52 gld. 50 krc. Šolnina od 20 otrok po 8 krc. (računajoč 10 mesecev) daje 16 gld. Dohodki službe organista znašajo 53 gld. 69 krc. Dohodki službe mežnarja pa 88 gld. 25 krc. Skupaj dohodki: 367 gld. 45 in pol krc. Izdatki: davek za učitelja 1 gld. 36 in pol krc., davek za

organista 1 gld. stroški za mežnarskega pomočnika 62 gld. 57 krc. Skupaj stroški 64 gld. 93 in pol krc. Čisti dohodek 302 gld. 52 krc.

Davčna napoved je datirana z 20. novembrom 1862, potrjena 18. maja 1864, in usklajena 3. junija 1864. Je zadnji dokument v fasciklu šole Mokronog.

MOKRONOG V UČITELJSKEM TOVARIŠU (1861–1941)

Učiteljski tovariš je bil drugi slovenski pedagoški časopis, ki pa je najdlje izhajal, in sicer med letoma 1861 in 1941. Ustanovil ga je znani slovenski učitelj, pesnik, pisatelj, organizator učiteljstva Andrej Praprotnik in ga urejal med letoma 1861 in 1872 ter med 1882 in 1889. Drugi urednik je bil učitelj Matej Močnik, ki ga je urejal med letoma 1873 in 1881. Leta 1890 je list prevzelo Slovensko učiteljsko društvo, urejal pa ga je med letoma 1890 in 1893 Andrej Žumer. Pod uredništvom Jakoba Dimnika (1894–1903) ga je prevzela Zaveza slovenskih učiteljskih društev, v dvajsetih letih dvajsetega stoletja pa Udruženje jugoslovanskega učiteljstva. Naslednji uredniki so bili: Engelbert Gangl (1904–1914, 1919), Luka Jelenc (1915–1918), Ivan Dimnik (1919–1931), Andrej Skulj (1931–1934) in Vekoslav Mlekuž (1935–1941). Sprva je bil list mesečnik, od 1862 štirinajstdnevnik, od 1898 je izhajal trikrat mesečno, od leta 1905 pa je tednik.

Že leta 1866 je kot naročnik Učiteljskega tovariša naveden učitelj v Mokronogu Jožef Potokar¹, vendar pa v naslednjih letih ni bilo dopisov o mokronoški šoli. Na Učiteljskega tovariša je bil naročen tudi mokronoški župnik Janez Kastelic.

Prvega novembra 1866 je med »Premembami v učiteljskem stanu« omenjeno, da je Kristijan Lavrič prestavljen iz Zaloga pri Cerkljah v Mokronog. Vendar tam vsekakor ni dolgo ostal, saj je že naslednje leto poslal vprašanje v Učiteljskega tovariša s Trebelnega, kjer je tudi v naslednjih letih služboval.

V letniku 1875 je v poročilu s seje c. kr. deželnega šolskega sveta 15. aprila omenjeno med drugim, da bo šola v Mokronogu postala trirazredna.²

Naslednje leto je med Dopisi in novicami navedeno, da deželni odbor na seji 19. februarja ni sprejel sklepa krajevnega šolskega sveta v Mokronogu, da bi vpeljali nemški jezik v njihovo šolo. Vrnil ga je deželnemu šolskemu svetu, da pojasni okoliščine, ki ta sklep opravičujejo.³

Leta 1877 je med novicami podatek, da je dobil mokronoški nadučitelj Jožef Potokar odlikovanje za zasluge pri šolstvu, in sicer srebrni križec. Ime je v novici narobe napisano, in sicer Janez.⁴

Prvega novembra 1879 je med spremembami pri učiteljstvu objavljeno, da je nadučitelj v Šentrupertu, Andrej Grčar, prestavljen v Mokronog.⁵

Več podatkov o šoli v Mokronogu je v letniku 1883. Znani slovenski šolnik, pisec številnih knjig in razprav, Ivan Lapajne je v Učiteljskem tovarišu objavil Opis Krškega okrajnega glavarstva. V njem je obravnaval tudi Mokronog, in sicer zemljepisno in zgodovinsko. Zapisal je, da šteje šolska občina 1540 ljudi, šoloobvezne mladine je 300, v šolo pa jih hodi 255. Piše, da je na kraju, kjer je zdaj šolsko poslopje, stala majhna hiša, ki je imela sobo za 20 otrok in stanovanje

¹ Učiteljski tovariš (odslej UT), 1866, str. 84. Naročniki.

² UT, 1875, str. 174. Iz seje c. kr. dež. šol. sveta dne 15. aprila.

³ UT, 1876, str. 95. Dopisi in novice.

⁴ UT, 1877, str. 64. Odlikovanje.

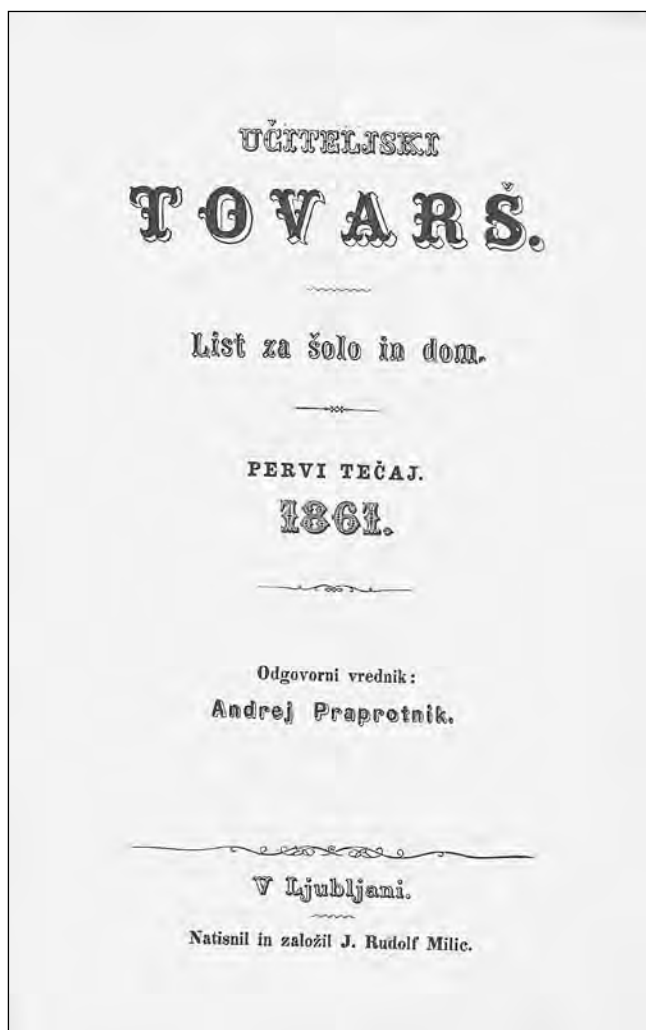
⁵ UT, 1879, str. 340. Premembe pri učiteljstvu.

za učitelja. Prvi učitelj naj bi bil Matija Tomšič, ki je tu učil okrog leta 1808 pa do 1814. Do leta 1837 mu je sledilo še sedem učiteljev. 12. oktobra 1837 je prišel učiteljevat Jožef Potokar. Leta 1853 so staro šolsko poslopje podrli in sezidali novo. Stalo je 7000 goldinarjev, meseca novembra 1854 pa se je že pričel pouk v novi stavbi. Jožef Potokar se je upokojil 1879.⁶

Prvega septembra leta 1883 je bil objavljen razpis za mesto tretjega učitelja z letno plačo 400 goldinarjev.

Med Raznoterostmi leta 1883 je bilo objavljeno, da so 12. januarja pričele delovati na Kranjskem pošte, ki sprejemajo tudi denar. Med njimi je tudi Mokronog.⁷

Leta 1884 je bilo le omenjeno, da bo učiteljska skupščina za krški okraj v Mokronogu 2. avgusta.

Naslovnica prve številke Učiteljskega tovariša

⁶ UT, 1883, str. 218–219. Ivan Lapajne, Opis Krškega okrajnega glavarstva. Mokronog.

⁷ UT, 1883, str. 32. Raznoterosti.

Leta 1885 je objavljena zahvala nadučitelja Andreja Grčarja. Ivan Lapajne, ki je bil takrat okrajni šolski nadzornik ter ravnatelj meščanske šole v Krškem, je namreč revnim otrokom v Mokronogu podaril pisanke, za šolsko knjižnico pa več deset knjig.⁸

Naslednje leto je bilo objavljeno kratko poročilo iz Krškega, ki priča, da je podjetnik in mecen Martin Hočvar, ki je tega leta umrl, zapustil med drugim tudi 8000 goldinarjev za zidanje nove šole v Mokronogu.⁹

Leta 1887 je imelo Pedagogiško društvo iz Krškega 14. aprila zborovanje v mokronoški šoli. V 7. številki letnika, 1. aprila, je bilo objavljeno vabilo na to zborovanje, 1. maja pa že poročilo o tem zborovanju. Na njem so predavali Jernej Ravnikar, Viljem Gebauer in Janez Gantar. Zanimiv je zadnji odstavek, ki ga citiram: »*Jako dober in primeroma ne drag obed smo imeli pri županu g. Pišmahtu, kjer smo se mej raznimi govori in napitnicami prav dobro zabavali. Tudi so nas počastili s svojo navzočnostjo vsi zavedenci iz Mokronoga (mej njimi starosta učiteljstva v našem okraju, umirovljeni ondotni učitelj gosp. Potokar, kateremu je g. Ravnikar posebno laskavo napil) ter pokazali so s tem, da so prijatelji šolstva in napredka. Živeli vsi vrli Mokronožanje, ki ste vneti za pravo narodovo prosveto! – Vsa čast in hvala tudi učiteljema iz Mokronoga, ki sta šolo tako lepo okrasila!*«¹⁰

Zahvalo je poslal v Učiteljskega tovariša Andrej Grčar tudi leta 1889. Deželni poslanec dr. Fran Papež je namreč društvu Narodna šola podaril 10 goldinarjev za ljudsko šolo Mokronog, ta pa naj bi s tem denarjem šoli priskrbel učila. Društvo je decembra 1888 res poslalo več učnih pripomočkov za mokronoške revne učence.¹¹

Prvega septembra 1889 je v Učiteljskih vesteh podatek, da je prestavljena iz Dragatuša v Mokronog na tretje učiteljsko mesto Ljudevika Košenina. Ta je na šoli poučevala do upokojitve.

Leta 1890 je v poročilih o sejah deželnega šolskega sveta objavljen podatek, da je šola v Mokronogu razširjena v štirirazrednico.¹²

Tega leta je prišla na mokronoško šolo iz Radeč učiteljica Amalija Donati, ki je učiteljevala tu več kot desetletje.¹³

V letniku 1891 je Mokronog omenjen v rubriki Vprašanja in odgovori. Ivan Lapajne je odgovarjal na vprašanje bralca o trgih na Slovenskem in navedel med njimi tudi Mokronog. Njegovo razlago je dopolnil urednik Učiteljskega tovariša Andrej Žumer in na podlagi ljudskega štetja leta 1880 za vse trge napisal število prebivalstva. Med 22 trgi je omenjen tudi Mokronog, ki je imel tega leta 653 prebivalcev.¹⁴

Na seji deželnega šolskega sveta leta 1892 so tudi imenovali za učitelja v Mokronogu Ferdinanda Strela, ki je pred tem učiteljeval v Bosni.¹⁵

Leta 1893 je iz Litiije prišel za nadučitelja v Mokronog Jernej Ravnikar. Znan je bil kot pisec številnih pedagoških in zgodovinskih razprav, prevajalec Komenskega knjige Didaktika, pevec,

⁸ UT, 1885, str. 190. Andrej Grčar: Iz Mokronoga (Zahvala).

⁹ UT, 1886, str. 143. Iz Krškega.

¹⁰ UT, 1887, str. 142. Iz Krškega okraja 17. aprila (Zborovanje »Pedagogiškega društva« dne 14. t. m. v Mokronogu na Dolenjskem).

¹¹ UT, 1889, str. 29. Iz Mokronoga (Zahvala).

¹² UT, 1890, str. 222. Iz poslednjih sej visokega c. kr. deželnega šolskega sveta v Ljubljani.

¹³ UT, 1890, str. 302. Osebne vesti.

¹⁴ UT, 1891, str. 25–26. Vprašanja in odgovori.

¹⁵ UT, 1892, str. 287. Iz zadnje seje c. kr. deželnega šolskega sveta.

glasbenik in aktiven delavec v učiteljskih društvih. V Učiteljskem tovarišu se je zahvalil vsem, ki so mu čestitali ob imenovanju na novo službeno mesto. Izrazil je zadovoljstvo za vse usluge, ki so mu jih nudili do sedaj.¹⁶

V junijski številki istega leta je Ravnikar objavil poročilo o smrti Jožefa Potokarja, ki je v Mokronogu poučeval kar 42 let. V prispevku navaja kratek življenjepis leta 1815 v Stični rojenega učitelja in njegovo službovanje v Mokronogu. »Ako pomislimo, kako težavno službo je pokojnik imel: poleg šole je oskrboval do upokojenja orglarsko službo, ki je ravno v Mokronogu silno težavna, ker je moral sleherno nedeljo tudi na Žalostni gori nad Mokronogom orgljati, čuditi se pač moramo, da je mož sploh pri svoji šibki naravi mogel toliko let ta posel opravljati,« je zapisal in dodal, da je bil zelo priljubljen. To je pokazal tudi njegov pogreb, ki se ga je udeležilo ogromno ljudi, večinoma njegovih učencev. Ti so mu pred hišo, pri cerkvi in na pokopališču zapeli tri žalostinke.«¹⁷

Še istega leta je isti avtor objavil kar obsežen prispevek o dogajanju na mokronoški šoli. Sprva piše o praznovanju godu sv. Alojzija, kjer je bila najprej maša, nato govor nadučitelja, otroci pa so nato deklamirali in peli. Po slovesnosti so otroke pogostili, ob tem pa je avtor posebej pohvalil učiteljico Ljudeviko Košenina, ki je imela za pogostitev največ zaslug. Za tem je pisal predvsem o šolskem poslopju, ki je neprimerno za pouk. Ugotovil je, da so šolske sobe veliko premajhne, ponekod sedi namesto štirih v klopi osem otrok. Sobe so tudi zelo nizke, zato je poleti vroče. Graščak je imel tik ob šoli hleve za svinje in zato so razsajale razne nalezljive bolezni, zlasti davica in škrlatinka. Samo v tem šolskem letu je za davico umrlo kar 24 šolarjev. Na koncu je pozival šolskega nadzornika, naj kaj stori, da se stanje izboljša, kajti »štirirazrednica s 300 šolskimi otroci, kjer je šolsko obiskovanje prav redno, kakeršna je Mokronoška, je v resnici ironija – za denašnje čas«.¹⁸

Leta 1897 je učitelj Janko Žirovnik objavil podatke o članstvu učiteljev v kranjski kmetijski družbi. Zapisal je, da so v Mokronogu člani štirje učitelji.¹⁹

Istega leta je objavljen tudi dopis Učiteljskega konvikta. Leta 1894 so namreč učitelji ustanovili Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta, ki je imelo namen v Ljubljani postaviti stavbo, kjer bi stanovali šolajoči učiteljski otroci. Društvo se je vzdrževalo s prostovoljnimi prispevki, dohodki od tombol, veselic, povezavi s trgovci in drugim. Leta 1897 je odbor društva 23. februarja sklenil vpeljati »krajcarske knjižice« z 10 novčičnimi markami in izbrati poverjenike za vse sodne okraje, ki bi pobirali članarino in prostovoljne prispevke. Poverjenik za Mokronog je bil Jernej Ravnikar.²⁰

Po zelo obetavnem začetku, ko je prišel v Mokronog Jernej Ravnikar, bi pričakovali še veliko dopisov, vendar jih v naslednjih letih ni. Šele leta 1899 je objavil prošnjo, da mu slovenski učitelji – pisatelji – pošljejo svoje podatke, ker jih potrebuje za knjigo dr. Karla Glaserja Zgodovina slovenskega slovstva. V njej bo sodeloval s poglavjem »Vzgojeslovje«.²¹

Leta 1900 je bil objavljen razpis za mesto učitelja, ki bo stalen ali začasen. Zanimiv je dodani stavek: »Oziralo se bode samo na moške prosilce.«²²

¹⁶ UT, 1893, str. 15. Jernej Ravnikar: Zahvala in poslovido.

¹⁷ UT, 1893, str. 133–134. Jernej Ravnikar: Mokronog, 25. travna. (+ Jožef Potokar). Podpis: Gašperetov.

¹⁸ UT, 1893, str. 157. Jernej Ravnikar: Mokronog, 22. rožnika. (Šolske vesti). Podpis: Gašperetov.

¹⁹ UT, 1897, str. 5–6. Janko Žirovnik: C. kr. kmetijska družba kranjska in učitelji.

²⁰ UT, 1897, str. 78. Učiteljski konvikt.

²¹ UT, 1899, str. 152. Jernej Ravnikar: Prošnja.

²² UT, 1900, str. 152. Uradni razpisi učiteljskih služb.

Jernej Ravnikar je leta 1902 odšel iz Mokronoga, občinski odbor pa ga je imenoval za častnega občana.²³

Šola je ostala v naslednjih dveh šolskih letih brez nadučitelja. V Učiteljskem tovarišu je bil oktobra objavljen kratek prispevek, kjer je tudi to omenjeno: »Pomanjkanje učiteljev postaja na Kranjskem vedno občutnejše. Zaradi tega niso gdč. učiteljice ponekod le na enorazrednicah šolske voditeljice, nego tudi tuintam na mešanih večrazrednicah. Tako je npr. na štirirazrednici v Mokronogu, na trirazrednici v Škocjanu pri Mokronogu in na dvorazrednici na Mirni poverjeno začasno šolsko vodstvo učiteljicam.«²⁴ V učiteljskih koledarčkih v teh šolskih letih sicer ni omenjeno, vendar sklepamo, da je to začasno vodstvo šole v Mokronogu prevzela učiteljica Ljudevika Košenini.

V letu 1903 je med novicami dvakrat izšla pod naslovom Novi krajni šolski nadzorniki v krškem okraju. Prvič prvega decembra in tokrat piše, da je med 30 imenovanimi šolskimi nadzorniki 16 župnikov in kaplanov in le 2 nadučitelja. Že v naslednji številki, 10. decembra, pa piše, da je nemški šolski časopis Laibacher Schulzeitung objavil, da je za krajevnega šolskega nadzornika v Mokronogu imenovan davčni uradnik Eduard Vencajs. Novica se zaključuje z nemškim stavkom, ki se v slovenščini glasi: »Dragi moji, kaj hočete še več?«²⁵

Leta 1906 je bil med delegati za glavno skupščino Zaveze, ki jih je imenovalo Pedagoško društvo v Krškem, tudi učitelj Josip Tratar iz Mokronoga.²⁶

V letniku 1907 je med kranjskimi vestmi tudi, da je šola v Mokronogu razširjena v petrazrednico.²⁷

V istem letniku je omenjen dopis iz Mokronoga, ki je izšel v Domoljubu. Socialni demokrati so namreč v Mokronogu priredili shod, ki se ga je udeležil tudi učitelj Rudolf Pleskovič iz Idrije. Rojen je bil v Mokronogu. Njega je ta neimenovani dopisnik napadel in zagrozil, da bodo z »učitelji, ki niso z našim ljudstvom pometli korenito«, kajti »naši poslanci ne bodo molčali«. V Učiteljskem tovarišu pa so ta njegov napad obsodili in zapisali, da »Pleskoviču daje k sreči kruh c. kr. rudniški erar v Idriji, zato se mu ni bati pometanja mokronoškega denuncianta.«²⁸

Leta 1907 je bila 19. glavna skupščina učiteljske organizacije Zaveze 26. avgusta v Radovljici. Med brzobjavnimi pozdravi skupščini je tudi ena iz Mokronoga, ki so jo poslali učitelji Franc Skulj, Vincenc Okorn in Hrabroslav Skulj. Prvi je nekaj časa poučeval v Tržišču, nato pa na 2. deški mestni šoli v Ljubljani, drugi v Reichenburgu (sedaj Brestanici), tretji pa v Tržišču. V brzobjavki so napisali: »Radikalno na demokratiški podlagi naprej med ljudstvo za ljudstvo.«²⁹

Zanimivo je, da tudi, ko je v Mokronogu služboval nadučitelj Ljudevit Fettich-Frankheim, to je med letoma 1903 in 1908, ni dopisov o tej šoli, čeprav je bil omenjeni učitelj tudi znan po svoji publicistični dejavnosti.

V letniku 1908 so objavljena poročila o mokronoškem učiteljskem krožku. Ti krožki so se začeli v sklopu učiteljske organizacije Zaveze slovenskih učiteljskih društev, ker bi se v njih učitelji lahko redno sestajali, prirejali predavanja, roditeljske večere in koncerte. Sedeži teh krožkov naj bodo v krajih, ki so dostopni vsem učiteljem v svojem okolišu. Mokronoški krožek se je sestel 5.

²³ UT, 1902, str. 215. Dva častna občana.

²⁴ UT, 1902, str. 232. Pomanjkanje učiteljev.

²⁵ UT, 1903, str. 286. Novi krajni šolski nadzorniki v krškem okraju.

²⁶ UT, 1906, str. 165. Iz zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev.

²⁷ UT, 1907, str. 58. Osebne in šolske vesti na Kranjskem.

²⁸ UT, 1907, str. 441. Huda paprika.

²⁹ UT, 1907, str. 399. XIX. glavna skupščina »Zaveze« v Radovljici.

aprila 1908, vodil ga je nadučitelj Ljudevit Fettich. Sklenili so, da prirede veselico v korist Učiteljskega konvikta in da bo na vsakem sestanku, ki bo vedno v drugem kraju, predavanje iz šolske ali socialne problematike. Na naslednjem sestanku, ki bo v Tržišču, bo predaval o rastlinstvu nadučitelj Rajko Justin.³⁰

Naslednje poročilo piše o krožku v Tržišču, ki je zelo lepo uspel. Nabrali so tudi čez 20 K za Učiteljski konvikt. Vabi tudi na naslednji sestanek v maju v Šentrupertu, kjer bo zdravnik Matija Hočevnar predaval o nalezljivih boleznih.³¹

Zadnjikrat v šolskem letu se je krožek sestal 14. junija na Sv. Rozaliji pri Trebelnem. Bil je na prostem, predaval pa je zopet dr. Matija Hočevnar o otroških nalezljivih boleznih. Veselica v prid Učiteljskega konvikta pa je bila 5. julija v Mokronogu.³²

Avgusta je bilo objavljeno, da je mokronoški učiteljski krožek zbral za Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta 200 K.³³

Ob koncu šolskega leta je bil upokojen mokronoški nadučitelj Ljudevit Fettich-Frankheim, a je že 6. avgusta umrl. O obeh dogodkih sta bili objavljeni kratki notici, ob smrti so v Učiteljskem tovarišu zapisali, da je bil »*kremenit značaj, izboren učitelj, pisatelj in pedagog*«. ³⁴

21. avgusta je bil objavljen razpis za mesto nadučitelja v Mokronogu, v isti številki pa tudi notica, da je list Slovenec že pred objavo razpisa vabil razne kandidate za to mesto. Piše, da »*klerikalci*« niso dobili nikogar za ta kraj.³⁵

V številki 35 je učitelj v Mokronogu Josip Tratar napisal obširnejši nekrolog ob Fettichovi smrti. Opisal je njegovo službeno pot in publicistično delo ter žalostno usodo. Ne samo da je na svojem zadnjem službenem mestu v Mokronogu bolehal in s težavo opravljal do zadnjega delo v šoli, bil je tudi prisilno upokojen ter je moral sprazniti učiteljsko stanovanje.³⁶

V letniku 1909 je kratko vabilo na sestanek mokronoškega učiteljskega krožka, ki je bil 14. februarja v Mokronogu. Tudi tokrat je predaval dr. Matija Hočevnar o otroških nalezljivih boleznih.³⁷

Na zborovanju Pedagoškega društva, ki je bilo 3. junija v Krškem, je imel predavanje tudi učitelj iz Mokronoga Fran Levstik. Govoril je o učiteljevem zunajšolskem delovanju. Odbor Pedagoškega društva je prav v zvezi s tem predavanjem poslal vsem šolam v krškem okraju dopis, naj pošljejo podatke v zvezi s tem na naslov predavatelja Levstika, vendar se nekatere šole na to niso oglasile. Vendar je predavatelj iz zbranega gradiva sestavil predavanje o delovanju učiteljstva pri hranilnicah, posojilnicah, kmetijskih podružnicah, pevskih društvih, požarnih brambah, sokolih, Ciril-Methodovih podružnicah, čitalnicah, šolarskih kuhinjah, društvih za varstvo otrok in cestnih odborih.³⁸

Naslednje leto je bilo zborovanje Pedagoškega društva 6. julija v Šentjerneju. V zapisniku je zapisano, da je imel najdaljšo pot učitelj Josip Tratar iz Mokronoga. Ta je na zborovanju predlagal,

³⁰ UT, 17. april 1908, št. 16, str. 4. Mokronoški učiteljski krožek.

³¹ UT, 22. maj 1908, št. 21, str. 2. Mokronoški učiteljski krožek.

³² UT, 5. junij 1908, št. 23, str. 4. Mokronoški učiteljski krožek.

³³ UT, 7. avgust 1908, št. 32, str. 5. Učiteljski dobrotniki.

³⁴ Prav tam. + Ludovik Fettich-Frankheim.

³⁵ UT, 21. avgust 1908, št. 34, str. 5. Nadučiteljsko mesto v Mokronogu.

³⁶ UT, 28. avgust 1908, št. 35, str. 1–2. Jožef Tratar: Ludovik Fettich-Frankheim

³⁷ UT, 12. februar 1909, št. 7, str. 3. Mokronoški učiteljski krožek.

³⁸ UT, 18. junij 1909, št. 25, str. 3. G-n.: Pedagoško društvo v Krškem.

da se postavi umrlemu nadučitelju Fettichu nagrobni spomenik. Njegov predlog so sprejeli in obljubili, da bo odbor društva poslal vsem šolam okrožnico in prošnjo postojnskemu društvu, naj sodeluje. V postojnskem okraju je namreč pokojni učitelj zelo dolgo deloval. Prispevke bo zbiral učitelj Josip Tratar.³⁹

V juliju so zapisani sklepi seje okrajnega šolskega sveta v Krškem, ki je bila 1. julija. Med drugim je sklep številka 5, da se petrazrednica z eno paralelko v Mokronogu razširi v šestrazrednico.⁴⁰

Septembra je učitelj Josip Tratar poslal v Učiteljski tovariš dopis: »*Kateri tovariš ve za boljšo trgovino, kjer bi se sprejela 15-letna deklica, zmožna slovenskega in nemškega jezika kot vajenk?*«⁴¹

UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Tehaja vsak mesec po celi polli. Velja za celo leto v tiskarnini in po
 pošti 1 gld. 50 kr. nov. dn., za pol leta 50 kr. nov. dn.

Tečaj I. v Ljubljani 1. prosinca 1861. List I.

Častiti prijatli, mili bratje!

Tukaj je naš solski časnik, „**učiteljski Tovarš**.“
 kterega smo že davno potrebovali in željno pričako-
 vali. — Obsijalo ga je že zlato solnce novega leta,
 in serčno želimo, da bi ga tudi obličali ljubeznjivi
 zarki naših bratov, prijatelov in vseh domoljubnih Slo-
 vencov! — Rodile so ga okoliščine novega časa, in
 Bog daj, da bi mu tudi ugodne bile in ga živile! —
 Nobena vednost ne sega tako globoko v človeško živ-
 ljenje, kakor nauk od zrejanja. Solska odreja stvari po
 učiteljih naš prihodnji narod, in učiteljska služba postaja
 tedaj vedno bolj imeinina in težavna. Učenik velikrat po-
 trebuje, da bi mu kdo kaj svetoval, razjasnjeval in poma-
 gal, pa tudi da bi ga taložil in spodbujal pri njegovem
 trudnem delu. Kje bi iskal priden učenik pomoči? Kje
 drugod, kakor v tem, da se pogovarja s svojimi skušenimi
 brati in tovariši, in da bere dobre spise, kateri mu govore
 o obdelovanji njegovega obširnega polja, in mu kažejo,
 kako bi lahko svoje učence naravnost in nemudoma vodil
 do pravega namena, in kako bi se sploh obnašal, da bi
 s časom vedno napredoval in bogatel v svojem dušnem in
 telesnem stanu. „**Učiteljski Tovarš**“ je prevzel to te-
 žavno službo, da bo zajemal iz mnogih studencov solskih

skušenj in potem rosi rodovitne kaplje na naše šolsko
 polje. Govoril bo:
 1. O pametnem in spešnem obdelovanji šole in odreje,
 o koristnem ravnanju s šolskimi knjigami, o učiteljskih
 zborih in sploh o napredovanju šole in učenikov,
 2. o cerkvenem in šolskem petju,
 3. o učiteljski književnosti, in bo tudi prinasal
 4. cerkvene in šolske pesmi, kratke povesti za mladost,
 primerne životopise, zgodovinske in prirodne drobtinice,
 5. šolske novice, popise i. t. d., dobre dela domoljubov,
 izreke in spodbudnice za učenike in za mladost,
 6. vse, kar bo zadevalo društvo v pomoč učiteljskim
 vdovam in sirotam na Krajnskem,
 7. vse **premembe v učiteljskem stanu**, izpraznjene službe,
 imenovanja, prestavljanja i. t. d. in
 8. v nemški prilogi vse **nove postave** (ämliche Erlässe,
 Normalien), ki učenike in šole v ljubljanski škofii
 zadevajo.
 Vse to bomo na tanko spolnovali, ako nam bodo le
 tudi naši mili bratje, spostovani solski prijatli in domo-
 ljubi na Slovenskem pomagali, kar jih zdaj prav lepo in
 iz globočine svojega serca prosimo. — Za vsako lepo
 drobtinico bomo zelo zelo hvaležni; saj vsi vemo, da —
 „zdržena moč je zlat obroč“, ki nam stvari in hrani dela
 naše. Naša prava in zadnja misel pa naj bo: „Vse na
 slavo Bogu in na srečo našemu narodu!“
 S takimi kratkimi pa preserčnimi vošili pojdi mladi
 „**učiteljski Tovarš**“ po vseh slovenskih selih, pozdravlja
 vse naše brate učitelje, vse šolske prijatle in vse mile
 domoljube, in ljubeznjivo se tovariši ž njimi! **Z Bogom!**
V Ljubljani na novega leta dan 1861.
Vredništvo.

Uvodnik prve številke Učiteljskega tovariša z uvodnikom urednika

Risarskega tečaja, ki je bil za učitelje na obrtnonadaljevalni šoli v Ljubljani od 15. aprila do 15. julija, se je med drugimi udeležil tudi Anton Pirnat iz Mokronoga.⁴²

³⁹ UT, 17. junij 1910, št. 24, str. 3. Tine: Pedagoško društvo.

⁴⁰ UT, 25. julij 1910, št. 28, str. 4. C. kr. okr. šol. svet v Krškem.

⁴¹ UT, 16. september 1910, št. 37, str. 3. Splošni vestnik.

⁴² UT, 22. april 1910, št. 16, str. 6. Splošni vestnik.

24. maja 1911 je poslal Josip Tratar iz Mokronoga dopis, v katerem sporoča, da so 20. maja odkrili nagrobni spomenik rajnkemu učitelju Fettichu-Frankheimu. Še vedno jim manjka za poravnavo stroškov 20 K, zato prosi učitelje krškega in postojnskega okraja: »Zložite še te kronice in pošljite mi jih v prvi polovici junija, da bom mogel prej poplačati in položiti račun. Vem, da težko daste, a darujte v spomin na tovariša, ki je bil v resnici pravi tovariš.«⁴³

Istega leta je dvakrat objavljena prošnja Odbora za podpore potrebne pogorelce v Mokronogu. Med podpisniki je tudi učitelj Josip Tratar. 19. avgusta je namreč požar uničil številne hiše v Mokronogu, ljudje so potrebovali obleko, hrano in denar.⁴⁴

Leta 1914 je bilo na seji kranjskega deželnega šolskega sveta 8. januarja sklenjeno, da se v Mokronogu ustanovi še ena vzporednica⁴⁵, marca pa je bilo objavljeno, da je na novoustanovljenem paralelnem razredu za provizorično učiteljico imenovana Rozalija Mejak, ki je pravkar končala učiteljišče.⁴⁶

Naslednje leto je med Kranjskimi vestmi sporočilo, da je kranjski deželni šolski svet pohvalil nadučitelja Ivana Pirnata v Mokronogu, ker je napravil in lepo uredil šolski vrt, in zato, ker ima šola na splošno lep uspeh. Posebej je bila pohvaljena tudi učiteljica Roza Jandl, ki je pri pouku dosegala zelo dobre rezultate.⁴⁷

9. aprila 1915 je Učiteljski tovariš v članku, ki je pojasnjeval pravne razmere učiteljev, ki so bili v vojaški službi, tudi navedel vse učitelje, naročnike lista, ki so bili v vojski. Med njimi je bil med 46 kranjskimi učitelji iz Mokronoga tudi Josip Tratar.⁴⁸

Leta 1916 je bil nadučitelj Ivan Pirnat tudi med dobitniki Metelkove ustanove in dobil 80 kron in 41 vinarjev.⁴⁹ Te nagrade so ustanovili po smrti Frana Metelka, znanega jezikoslovca in pedagoga, ki je umrl leta 1860. Vsako leto so jih podeljevali učiteljem »ljudskih šol na kmetih, ki se lepo vedejo in so marljivi v svojem poklicu, pa še posebno obdelujejo slovenščino in sadjorejo v šoli...«⁵⁰

Leta 1916 je v listu omenjeno tudi praznovanje zlate poroke v Mokronogu. Praznoval jo je upokojeni nadučitelj Fran Lavrič, ki je dolga leta služboval v bližnjem Škocijanu.⁵¹

Isto leto je bil septembra odlikovan »na severnem bojišču« mokronoški učitelj Jakob Gospodarič, rezervni desetnik. Dobil je »bronasto in srebrno hrabrostno svetinjo 2. vrste zaradi svojih prehrabrijh činov«.⁵²

Za vojake so prispevale darila šole in ustanove in leta 1916 je med njimi omenjena tudi šola v Mokronogu. Učenci so zbrali: 7 parov spodnjih hlač, 9 parov dokolenk in 15 parov nogavic.⁵³

Naslednje leto je bil omenjeni učitelj v Mokronogu stalno nastavljen.⁵⁴

⁴³ UT, 2. junij 1911, št. 22, str. 3. Josip Tratar: Prošnja!

⁴⁴ UT, 1. september 1911, št. 35, str. 2. Prošnja do blagih src!

⁴⁵ UT, 23. januar 1914, št. 4, str. 4. Iz seje kranjskega dež. šolskega sveta.

⁴⁶ UT, 27. marec 1914, št. 13, str. 3. Iz ljudskošolske službe.

⁴⁷ UT, 24. december 1915, št. 19, str. 6. Pohvalno priznanje.

⁴⁸ UT, 9. april 1915, št. 7, str. 1. Pravne razmere v vojaško službo poklicanih učiteljev.

⁴⁹ UT, 1. december 1916, št. 24, str. 4. Metelkovo ustanovo ...

⁵⁰ UT, 15. januar 1864, št. 2, str. 32. Iz Ljubljane.

⁵¹ UT, 2. junij 1916, št. 11, str. 4. Zlato poroko ...

⁵² UT, 6. oktober 1916, št. 20, str. 4. Odlikovan.

⁵³ UT, 21. april 1916, št. 8, str. 5. Izkaz daril, ki so došla od 1. do 31. januarja t. i. nabiralnici daril v naravi na c. kr. deželni vladi v Ljubljani.

⁵⁴ UT, 12. januar 1917, št. 1, str. 3. S seje kranjskega deželnega šolskega sveta.

Leta 1917 je Učiteljski tovariš objavil novico, da je v Mokronogu umrl posestnik in gostilničar Anton Tratar, oče učitelja Josipa Tratarja, ki je bil takrat narednik pri domobranskem pešpolku št. 27.⁵⁵

Učiteljski tovariš je objavil novico, da je bil mobiliziran tudi učitelj Vincenc Klanšek, zato ga je nadomeščala suplentka Vida Heferle.⁵⁶

Podatki v šolski kroniki pa govorijo drugače. Vida Heferle je nadomeščala učitelja Jakoba Gospodariča, ki je bil v ruskem ujetništvu⁵⁷, Vincenc Klanšek pa je poučeval v Šentjanžu.

Po končani prvi svetovni vojni in rojstvu nove države je Učiteljski tovariš leta 1919 objavil dve taki novici iz Mokronoga, ki smo ju do zdaj zelo pogrešali. Obe nas seznanjata z zanimivima dogodkoma v kraju. Prvi opisuje učiteljsko zborovanje, ki je bilo 7. maja 1919. Pred zborovanjem jih je pozdravila učenka 7. razreda z besedami: »Po Vaših ukih postanemo zavedni fantje in dekleta, ki bomo ljubili svoj rod, spoštovali šolo in nje naprave in cenili nad vse vse Vas kot naše vzgojitelje in prave dobrotnike.« Nato so jim učenci zapeli pesem Vsi zdaj v kolo se vstopimo. Otroci so nato izpeljali tudi predavanje s skioptičnimi slikami Potovanje po morju v Cetinje. Po zborovanju so jih postregli v gostilni Dev, ki jo dopisnik vsem zelo priporoča.⁵⁸

Drugi sestavek pa opisuje dve šolski proslavi. Prva je bila Vidovdan, ki se je »završila z zgodovinskim govorom, krasnim petjem in igro«. Učenec 7. razreda je predaval o Kosovu in Gosposvet-skem polju, pevci so zapeli Vsi zdaj v kolo se vstopimo. V igri so »nastopali taktno in izrazito brez vsake zadrege ter pokazali s tem, na kako visoki stopnji je naša šola«. Na prireditvi so zbrali tudi nad 200 kron v korist invalidom in revnim dijakom. 28. junija pa so učenci praznovali god kralja Petra I. z mašo, ki so se je udeležili vsi krajani. Po maši pa so zapeli pesem Bože pravde in »ginjeni radosti in veselja zapuščali s solzami v očeh hram božji«. Po dolgih letih so namreč prvič slišali pesem v čast slovanskemu kralju.⁵⁹

Leta 1920 je učiteljstvo v Mokronogu darovalo 90 kron za učiteljski konvikt.⁶⁰

Tega leta je med društvenimi novicami kratek zapis, da je tržiško okrožje »Pedagoškega društva v Krškem« 22. januarja 1920 zborovalo v Mokronogu. Naslednje leto je tržiški krožek okrajnega učiteljskega društva Krško aprila zboroval v Mokronogu. Zbrano je bilo 48 udeležencev. Nadučitelj Ivan Pirnat je imel predavanje o podrobnem učnem načrtu za prirodopis in prirodoslovje.⁶¹

Leta 1921 je bilo zborovanje krožka spet v Mokronogu oktobra, udeležilo se ga je 50 članov.⁶²

V letniku 1921 je tudi notica, da se je reaktivirala učiteljica Emilija Ažman, ki je bila tedaj začasno v Mokronogu, upokojila pa se je Marija Bernot.

Tega leta je Višji šolski svet izrekel učiteljstvu osemrazredne osnovne šole v Mokronogu pohvalo in priznanje za »uspešno vzgojno in učno delovanje«. ⁶³

⁵⁵ UT, 23. februar 1917, št. 4, str. 4. V Mokronogu je umrl ...

⁵⁶ UT, 5. oktober 1917, št. 20, str. 4. Iz ljudskošolske službe.

⁵⁷ Osnovna šola Mokronog, Šolska kronika, šolsko leto 1917.

⁵⁸ UT, 14. maj 1919, št. 20, str. 3. Iz Mokronoga nam pišejo.

⁵⁹ UT, 2. julij 1919, št. 27, str. 6. Iz Mokronoga nam pišejo.

⁶⁰ UT, 20. maj 1920, št. 20, str. 4. Članarina in darila za učiteljski konvikt za leto 1920.

⁶¹ UT, 21. april 1921, št. 17, str. 3. Društvene vesti.

⁶² UT, 21. oktober 1921, št. 44, str. 2. Društvene vesti.

⁶³ UT, 24. november 1921, št. 48, str. 4. Odlikovanje.

Leta 1922 sta o mokronoški šoli dve poročili o šolskem odru. Ti so se po letu 1921 začeli množično pojavljati na naših osnovnih šolah. 14. in 15. januarja so v Mokronogu uprizorili igro Kralj Matjaž, ki jo je napisala Marica Serneč in je pravkar izšla v Celju. Društvo Sokol je dalo na razpolago svoj oder, učiteljica Josipina Ahačič in učitelj Ladislav Vanič pa sta prevzela skrb za igro, ki je »v splošnem izvrstno uspela, posebno če se pomisli, da so nastopili učenci vsi prvič na odru«. ⁶⁴

22. junija pa so v Mokronogu za učence šole v Mokronogu in na Trebelnem uprizorili igro Josipa Ribičiča V kraljestvu palčkov. Tudi ta igra je zelo uspela, za kar dopis vse priznanje namenja dolgoletni mokronoški učiteljici Ljudeviki Košenina. ⁶⁵

Tržiški krožek je 9. marca zboroval v Mokronogu, organizacijo je prevzela šola. ⁶⁶

V tem letu sta umrla tudi dva učitelja, ki sta bila tesno povezana z Mokronogom. V tem kraju je umrl in bil pokopan nadučitelj v pokoju Fran Lavrič, ki je nazadnje učil v bližnjem Škocjanu. ⁶⁷

Leta 1922 je objavljen tudi govor učiteljice 8. razreda Minke Perko, ki ga je na koncu šolskega leta prebrala svojim učencem. Na poti v življenje jim želi vse lepo, cenijo naj delo, se izobražujejo z branjem in naj nikar ne zapuščajo domovine, ki jih potrebuje. ⁶⁸

Uprava Učiteljskega tovariša je tudi sporočila, da je prejela od šolske mladine v Mokronogu 85 din, ki so jih poklonili za otroke v Rusiji. ⁶⁹

Leta 1922 je učiteljstvo v Mokronogu darovalo za rezervni sklad JUU Poverjeništvu Ljubljana 35, posebej vodstvo šole pa še 20 dinarjev. ⁷⁰ 27. decembra 1918 je namreč upravni odbor Zaveze na zborovanju v Ljubljani sklenil, da učitelji sami zberejo denar za stalnega tajnika, ki ga je organizacija nujno potrebovala.

Leta 1923 sta objavljeni dve notici o Tržiškem krožku. Prva je poročilo o zborovanju krožka 10. februarja v Mokronogu. Tajnik Okrajnega učiteljskega društva za krški okraj, mokronoški učitelj Ladislav Vanič, je poročal o zborovanju tega društva, ki je bilo 13. januarja v Krškem. ⁷¹

Drugo je vabilo na zborovanje Tržiškega krožka, ki je bilo napovedano za 9. junij v Škocjanu. Tam naj bi imel nadučitelj iz Mokronoga Ivan Pirnat predavanje o strokovnem pouku, mokronoški učiteljici Josipina Ahačič in Alfonza Babnik pa bi skupaj z učiteljico iz Škocjana Rozo Pirkovič predavale o gospodinjstvem pouku ⁷². Poročila o tem zborovanju pa ni bilo.

Letnik 1924 je imel tudi prilogo Prosveta, glasnik Poverjeništvu UJU v Ljubljani o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljstva. V št. 3 je Ivan Dimnik napisal obsežen pregled o šolskih odrih v Sloveniji v letu 1922. Med 88 kraji, kjer je deloval šolski oder, je tudi Mokronog. ⁷³

Tržiški krožek je 5. aprila zboroval v Mokronogu, navzočih pa je bilo 28 članov. ⁷⁴

⁶⁴ UT, 26. januar 1922, št. 4, str. 2. »Kralj Matjaž« v Mokronogu (Šolski oder).

⁶⁵ UT, 6. julij 1922, št. 27, str. 3. Šolska mladina v Mokronogu ...

⁶⁶ UT, 2. marec 1922, št. 9, str. 3. Tržiški krožek.

⁶⁷ UT, 27. april 1922, št. 17, str. 2. Fran Lavrič ...

⁶⁸ UT, 4. avgust 1922, št. 31, str. 1. Minka Perko: Ob slovesu.

⁶⁹ UT, 26. januar 1922, št. 4, str. 2. Upravništvo našega lista ...

⁷⁰ UT, 26. januar 1922, št. 4, str. 3 in 23. marec 1922, št. 12, str. 4. Ivan Petrič: Naša gospodarska organizacija.

⁷¹ UT, 29. marec 1923, št. 13, str. 4. Tržiški krožek ...

⁷² UT, 24. maj 1923, št. 21, str. 4. Tržiški učiteljski krožek ...

⁷³ Prosveta, priloga k UT, 17. januar 1924, št. 3, str. 3. Ivan Dimnik: Sinteza delovanja »šolskih odrov« v Sloveniji v l. 1922.

⁷⁴ UT, 29. maj 1924, št. 22, str. 6. Tržiški krožek.

V tem letniku sta med razpisi maja in decembra tudi v Mokronogu razpisani prvič po eno mesto za učiteljico in učitelja, drugič pa za učitelja.

V letniku 1924 je največ sestavkov o delovanju krožka. Na občnem zboru Učiteljskega društva za Krško 24. januarja so sklenili, da se Tržiški krožek preimenuje v Mokronoški krožek.⁷⁵

O zborovanju tega krožka, ki je bilo 8. marca v Mokronogu in se ga je udeležilo 34 članov, je obsežno poročilo. Predsednik je pozdravil novo članico, pripravnico Zoro Kneisel, ki je nastopila službo v Mokronogu. Nadučitelj Ivan Pirnat je predaval o spomeniku, ki bo v Mokronogu postavljen nadučitelju Lavriču. Zanj bo zbiral denar, spomenik pa naj bi bil odkrit junija, ko bo naslednje zborovanje krožka.⁷⁶

Naslednji podatek o delovanju krožka je šele jeseni. 8. oktobra je izšlo vabilo na zborovanje v Mokronogu, ki je bilo napovedano za 17. oktober. Na njem naj bi imel Ivan Pirnat predavanje Pokojni nadučitelj Iv. Lavrič kot človek in učitelj. V poročilu o zborovanju je navedeno, da Ivan Pirnat zaradi bolezni ni mogel predavati, namesto njega je predavanje prebral učitelj Benedičič z Mirne. Za spomenik Lavriču, ki so si ga udeleženci ogledali, je treba Ivanu Pirnatu še vrniti denar, ki ga je založil.⁷⁷

Med osebnimi novicami je v letniku 1924 septembra omenjeno, da je postal Ladislav Vanič stalni učitelj v Mokronogu, da je v Mokronog prestavljena z Dvora pri Žužemberku Elizabeta Zupančič in da je iz ljubljanske osnovne šole v Mostah v Mokronog premeščen učitelj Rudolf Wagner. Tu je ostal do konca leta 1925.

Za tem sledi tudi v letniku 1925 nekaj osebnih novic. Zanimivo je obvestilo o premestitvi učitelja Pavla Herbsta: *»Kakor doznajemo, je tov. Herbst, ki je član UJU, premeščen iz meščanske šole v Ljubljani v Mokronog. Ker moramo smatrati premestitev tov. Herbsta za politično, najodločnejše protestiramo proti tej premestitvi in tovrstnim postopanjem z našim članstvom: posebno, ker je tovariš Herbst žrtev zapeljivcev, ki so lepo na varnem ali se vsaj čutijo na varnem in zapeljujejo naše mlade ljudi v svoje politične pustolovščine. Res pa svarimo pred nadaljnjimi atakami na naše članstvo, ker jih bomo dosledno pobijali.«*⁷⁸

V tem obdobju je na Slovenskem vladala Slovenska ljudska stranka. Pavel Herbst je bil na I. deški meščanski šoli zaposlen dobrega pol leta, prej pa daljše obdobje na osnovni šoli v Šiški in nato samo deset dni na I. deški osnovni šoli Ledina. Nato je bil z odlokom velikega župana ljubljanske oblasti z dne 19. februarja 1925 prestavljen v Mokronog.⁷⁹ Že junija 1925 je bil imenovan med drugimi za delegata krškega učiteljskega društva na Pokrajinski skupščini UJU, ki je bila tega leta v Šoštanju.

V Učiteljskem tovarišu je šele julija med Splošnimi novicami omenjeno, da je imenovan za stalnega šolskega upravitelja v Mokronogu.⁸⁰

Februarja je bila objavljeno v rubriki Imenovanja in napredovanja, da je učitelj Rudolf Gasperin iz Mokronoga prestavljen na ljubljansko osnovno šolo na Viču. Očitno je bil na tej šoli zelo malo časa, ker je še leta 1923 poučeval v Mačkovcih.

Aprila je bilo objavljeno, da je dosedanji nadučitelj Ivan Pirnat premeščen iz Mokronoga v Žužemberk.⁸¹

⁷⁵ UT, 5. marec 1925, št. 9, str. 4. Občni zbor Učiteljskega društva za srez Krško.

⁷⁶ UT, 16. april 1925, št. 15, str. 3. Pedagoški krožek mokronoškega učiteljskega društva Krško ...

⁷⁷ UT, 19. november 1925, št. 44, str. 4. Mokronoški krožek ...

⁷⁸ UT, 12. marec 1925, št. 10, str. 3. Premestitev tov. Herbsta iz Ljubljane v Mokronog.

⁷⁹ Zgodovinski arhiv Ljubljana, I. deška meščanska šola v Ljubljani. LJU 202, tehnična enota 8, Seznam učiteljstva.

⁸⁰ UT, 23. julij 1925, št. 29, str. 3. Učiteljska imenovanja.

⁸¹ UT, 2. april 1925, št. 13, str. 3. Nameščenja in premeščenja.

28. maja je sporočeno v listu, da je med upokojenim učiteljstvom tudi Ljudevika Košenina, ki je dolgo učila v Mokronogu.

V letniku 1926 je samo vabilo na sestanek mokronoškega učiteljskega krožka, ki naj bi bil 12. maja, poročila o njem pa ni.

Letnik 1926/27 ima dve poročili z zborovanj. Prvo je z zborovanja Učiteljskega društva za srez Krško, ki je bilo 23. septembra 1926. Na njem so razpravljali med drugim o novih učnih načrtih, o katerih so morali šolski upravitelji povedati svoje mnenje. O učnem načrtu za sedem- in osemrazredne šole je razpravljal Pavle Herbst.⁸²

Leta 1926 je bil v Mokronogu pogodbeno zaposlen učitelj Boris Možina. Bil je eden tistih primorskih učiteljev, ki jih je fašistični režim po Gentilejevi reformi odpustil iz službe v Brjah pri Vipavi in je emigriral v Slovenijo. V Mokronogu je ostal dve leti.⁸³

Omenjeni učitelj je naslednje leto obiskoval kmetijski tečaj za osnovnošolske učitelje na Kmetijski šoli Grm, ki je trajal od 11. julija do 20. avgusta 1927.⁸⁴

25. maja 1927 pa je zboroval mokronoški odsek krškega učiteljskega društva. Razpravljali so o okrožnici, ki jo je vsem učiteljskim društvom poslal štajerski učitelj Radoslav Knaflič. Leta 1926 so namreč učitelji sklenili, da bo njihovo društvo strokovno in ne politično ter razdvojeno med člane UJU ter Slomškove zveze. Nekateri učitelji se s tem niso strinjali in ustanovili društvo Edinstvo, ki je bilo leta 1928 razpuščeno. Knaflič je v svoji okrožnici zahteval med drugim tudi zamenjavo ožjega sosveta UJU in likvidacijo Edinstva. Na zborovanju v Mokronogu so sklenili, da okrožnico učitelja Knafliča odločno odklanjajo, ker je to kršitev stanovske in »*organizacijske discipline, da brez pooblastila poverjeništvu oziroma kateregakoli društva razpošilja samolastno take okrožnice*«. ⁸⁵

Letnik 1927/28 prinaša le eno poročilo o zborovanju mokronoškega krožka, ki je bilo 25. maja 1928 v Mokronogu. Zborovanje je odprl podpredsednik krožka Pavle Herbst, predavanje pa je imel novi učitelj v Mokronogu Andrej Zupančič, ki je pred tem služboval v Kamniku. Predaval je o tuberkulozi in zato »*upravičeno žel priznanje*«. ⁸⁶

Krško učiteljsko društvo je na svojem zborovanju 3. marca v Radečah v odbor izvolilo tudi nadučitelja Pavla Herbsta in učitelja Borisa Možino iz Mokronoga.⁸⁷

Letnik 1928/29 ima eno poročilo o občnem zboru Učiteljskega društva za krški okraj. Na njem je bil ponovno v odbor izvoljen Pavle Herbst in bil tudi med izbranimi delegati za letno učiteljsko skupščino. Objavljena je bila tudi resolucija, ki jo je društvo sprejelo na zborovanju v Mokronogu 27. oktobra 1928. Društvo je obsodilo napade posameznih učiteljev na svoje kolege v političnih listih, ki škodujejo ugledu učiteljstva.⁸⁸

Zanimiv podatek je bil objavljen 24. januarja 1929. List Politika je poročal, da je na ljudsko šolo Mokronog imenovan za učitelja srbohrvaščine Ahmed Luzarević iz Fojnice.⁸⁹ V šolski kroniki za leto 1928/29 ni nikjer omenjen.

⁸² UT, 25. november 1926/27, št. 16, str. 4. Učiteljsko društvo za srez Krško ...

⁸³ UT, 4. november 1926/27, št. 13, str. 3. Nova napredovanja, imenovanja in upokojitve.

⁸⁴ UT, 1. september 1927/28, št. 7, str. 5. Kmetijsko nadaljevalno šolstvo.

⁸⁵ UT, 2. junij 1926/27, št. 43, str. 4. Krško učiteljsko društvo – Mokronoški odsek ...

⁸⁶ UT, 5. avgust 1927/28, št. 5, str. 5. Mokronoški krožek Učiteljskega društva za Krško ...

⁸⁷ UT, 19. april 1927/28, št. 40, str. 5. Krško učiteljsko društvo ...

⁸⁸ UT, 21. december 1928/29, št. 20, str. 4. Poročilo o občnem zboru Učit. društva za krški okraj ...

⁸⁹ UT, 24. januar 1928/29, št. 24, str. 4. Osebne zadeve.

KAZALO.	
I. Podučni sestavki.	
Podoba dobre šole	3
Lepra odreja	8, 30, 55
Opomnik za orglevo	10, 28, 46, 65, 81, 100, 120, 133, 154, 167, 183, 203
Zakaj in kako naj bi se učitelj vedno izobraževal	17, 33
Težna ošiba. Kazanski poduk. 19, 39, 60, 72, 97, 113, 127, 149, 184, 177, 194	23, 74
Nekaj iz sadjereje	43
Nasvet za podučevanje v peči	45, 76, 117, 130, 178, 187
S čias si učitelj opomre	54
Podlaga izobraženosti	58
Prvi junaki dan	63
Poučilskeke svetilo	66
Smernice za solnike	69, 91
Pašnik	80, 129, 165, 190
Kaj naj se sliši v naših ljudskih solah	89
Od širše znanke mladosti	94, 111
Kaj storiti, da bi otroci radi in prično v šolo hodili	105
Nedeljska šola	108
Koliko računskih načinov naj se pri začetnem nauku o računanju sili reji	125, 145, 162, 175
Čemu nam je sadje in sadno drevje	128
Kakihnih sprememb bi bilo treba, da bi se slovenske ljudske šole na čisto	141
naradni podlagi osnovali	143, 160
Nektere vidne lastnega učitelja	152
Slovenski slovenskega jezika	157
Kako se karitativno podučuje v takih solah, kjer se manjši in večji otroci	157
celi dan v eni izbi podučujejo	165, 201
„Žrivi in šlavo“	173
Nekaj solskih pripravnikov in učiteljev	175
Šolske postave za učitelje	185
Paunkinja imenske slage (etymologie) farnih vasi in imenitnih rek na	185
Krajskem	192
Naradni duh v šoli	192
II. Šolska roba.	
Šolska drestinica	10
Naloga in številstva	65, (152)
Slovenski pregovori	131
Zastavica iz številstva	165, (182)
Kako naj učitelj ravna, da bodo otroci prav hitro čerke poznali	181
III. Književnost.	
Drehtičice za novo leto 1850 in 1860	14
Domac Kalendar slovenski za navadno leto 1861	14
Kalendarček družbe sv. Mohora za navadno leto 1861	14
Stran.	
Kärntnerischer Volksschulen - Kalender auf das gem. Jahr 1861	14
Schlesischer Volksschulen - Kalender für das Jahr 1861	14
Jahrbuch für Lehrer, Aeltere und Erzieher von Joh. Maresch 1860	15
Časopisi	64
Pesmi Miroslava Vilharja. III. zvezka	64
Der Landeshallelehrer als Landwirt	64
Öst. und West	64
Čveti slovenske pesnjari	120
Slovenske pesmi	120
Zemljovid slovenske dežele in pokrajin	120
Slovenen aus Innerösterreich	120
Drehtičice za novo leto 1861	131
Pervo berilo za slovenske šole	153
Drugo berilo za slovenske šole	153
Erstes Lesebuch	153
Zweites Lesebuch	153
Drittes Lesebuch	154
Darek prični mladosti	154
Domac Kalendar slovenski za navadno leto 1862	182
IV. Povesti, kratkočasice in zastavice.	
Od starih letnih časov	27
Slovenska	49, (67)
Dragocnost smernic. Baganist rez vse raganiste	67
Zastavica	67, 84
Pišči	83
Smernica in zalostna	121
Kakljavei	135, 157
Oprostena letnika	167
Kratkočasjiki	186
V. Pesmi.	
Perva besedica „Uč. Tovarša“	3
Postna	48
Slavo	48
Pirki	53
Velikonočna	63
Ave Marija	82
Basen	98
Godni nameni	183
Vijolični vizek	184
Božična	204
VI. Različni spisi.	
Predgovor	1
Družba v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam na Krajskem	12
Čerica iz življenja slavnega gospoda Fr. Metelko-ja	29
Milo rošilo	99
Drehtičica in šolske zgodovine na Krajskem	133
Dobro čita	134
Prošnja do „Uč. Tovarša“	166
Vabilo	191
Že stara zastavica, pa jo je težko agantiti	196
Novice. Dopis. Promembe v učiteljskem stanu. Imenik g. g. naročnikov.	

Kazalo prve številke Učiteljskega tovariša

V letniku 1929/30 je poročilo o zborovanju krškega učiteljskega društva, ki je bilo 19. oktobra. Pavle Herbst je bil izvoljen v društveni odbor, imenovan za delegata za pokrajinsko učiteljsko skupščino ter za podpredsednika mokronoškega krožka.⁹⁰

Novembrska številka je prinesla poročilo o tretjem samoizobraževalnem tečaju, ki ga je Poverjenišstvo UJU organiziralo v Ljubljani med 22. in 27. avgustom 1929. Med krožki, ki so bili zastopani na tečaju, je omenjen tudi mokronoški s tremi člani.⁹¹

Pavle Herbst je bil med drugimi sprejet na zadružno-knjigovodski tečaj, ki je potekal med 3. in 14. avgustom, organizirala pa ga je UJU, sekcija Ljubljana.⁹²

V poročilu o delu oblastnega odbora podmladka Rdečega križa v šolskem letu 1930/31 so našete šole, ki so delovale v njegovem področju. Med njimi je tudi Mokronog, kjer je bilo 118 članov PRK.⁹³

Občni zbor sreskega društva Krško je bil 10. novembra 1931. Na njem so odklonili nasvet sekcije JUU, naj bi se društvo v Krškem razdelilo v sresko JUU Krško in sresko JUU Mokronog.

⁹⁰ UT, 21. november 1929/30, št. 15, str. 3. Zborovanje krškega učiteljskega društva ...

⁹¹ UT, 28. november 1929/30, št. 16, str. 1. Tretji samoizobraževalni tečaj pov. UJU v Ljubljani.

⁹² UT, 23. julij 1931/32, št. 2, str. 4. Za zadružno-knjigovodski tečaj ...

⁹³ UT, 26. november 1931/32, št. 17, str. 1. Poročilo o delu oblastnega odbora Podmladka Rdečega križa v Ljubljani za šolsko leto 1930/31.

Ustanovili pa so novo sekcijo za ves politični okraj s sedežem v Šentrupertu.⁹⁴

9. aprila 1932 je bilo zborovanje učiteljskega društva Krško v Mokronogu. Za delegata pokrajinske skupščine je bil izvoljen tudi Pavel Herbst.⁹⁵

Naslednje poročilo o zborovanju učiteljskega društva Krško je bilo objavljeno v letniku 1933/34. Zborovanje je bilo v Mokronogu 14. aprila 1934. Na njem je Pavle Herbst podal pripombe k zadnjemu predavanju učitelja Lunačka o prirodni telovadbi »*ter žel priznanje in zahvalo vseh navzočih*«. ⁹⁶

V istem letniku je tudi članek posvečen šolskem upravitelju iz Celja, Jošku Bizjaku, ob upokojitvi. Rojen je bil 1877 v Mokronogu in tu tudi obiskoval osnovno šolo.⁹⁷

V letniku 1934/35 je samo vabilo na zborovanje krškega učiteljskega društva v Mokronog, ki naj bi bilo 11. maja 1935, ni pa poročila o zborovanju.

V letniku 1935/36 je naveden prispevek, objavljen v listu Domoljub, o premeščanju učiteljskega iz političnih razlogov in napada sekcijo UJU, da se ne zavzema zanje. Med letoma 1932 in 1934 je bila na oblasti Jugoslovanska nacionalna stranka. Med konkretnimi primeri je navedena tudi Marija Aljančič, o kateri piše, da je morala iz Mokronoga na Trebelno, ker se je udeležila škofovega sprejema ob birmi in ker je delovala v krščanski prosveti.⁹⁸

Malo kasneje je Marija Aljančič sporočila, da navedek o njej ni bil točen. Na Trebelno naj bi bila prestavljena po službeni dolžnosti in da so bile »*neprilike zaradi škofovega sprejema na Trebelnem, ne v Mokronogu*«. ⁹⁹

V Učiteljskem tovarišu je bila uvedena nova rubrika, kaj pišejo slovenski listi o šolstvu in učiteljstvu. V njej je obvestilo, da je Slovenec pisal o premestitvi Milana Sile iz Mokronoga, »*ki da je bil od prejšnjega režima poslan, da okrepi tamkajšnje nacionalne vrste*«. ¹⁰⁰ Milan Sila pa ni učiteljeval v Mokronogu, ampak v bližnjem Škocjanu.

V letniku 1936/37 je samo poročilo o zborovanju krškega učiteljskega društva, ki je bilo 8. maja 1937 v Mokronogu. Za delegata državne in banovinske skupščine je bil spet izvoljen Pavle Herbst, ki pa ni bil več zaposlen v Mokronogu, temveč tokrat v Cerkljah.¹⁰¹ Tja je bil premeščen z ukazom kraljevih namestnikov, kakor je bilo objavljeno 16. januarja 1936 v Učiteljskem tovarišu.

Za nadučitelja v Mokronogu je bil imenovan Dragotin Gregorc, ki pa na tem mestu ni dolgo ostal, saj je Učiteljski tovariš že 3. septembra 1936 objavil, da je razrešen »*upraviteljske dolžnosti*«. ¹⁰²

V letniku 1936/37 je tudi seznam razpisanih učiteljskih mest. Med tistimi, za katere je potrebno pet let službe, je bilo tudi eno mesto v Mokronogu.¹⁰³ Zasedla ga je učiteljica Terezija Kragelj Žuber, ki je bila premeščena iz Tržišča.

⁹⁴ UT, 29. oktober 1931/32, št. 13, str. 4. JUU, sresko društvo Krško.

⁹⁵ UT, 5. maj 1931/32, št. 38, str. 3. JUU sresko društvo v Krškem ...

⁹⁶ UT, 3. maj 1933/34, št. 37, str. 4. JUU sresko učit. društvo za srez Krško ...

⁹⁷ UT, 28. junij 1933/34, št. 45, str. 2. Jošku Bizjaku, šolskemu upravitelju ob upokojitvi.

⁹⁸ UT, 17. oktober 1935/36, št. 12, str. 3. Reparacije.

⁹⁹ UT, 31. oktober 1935/36, št. 14, str. 3. Popravek.

¹⁰⁰ UT, 20. februar 1935/36, št. 29, str. 3. Listi o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU.

¹⁰¹ UT, 24. junij 1936/37, št. 45, str. 4. JUU – sresko učiteljsko društvo Krško ...

¹⁰² UT, 3. september 1936/37, št. 7, str. 3. Osebne zadeve.

¹⁰³ UT, 16. julij 1936/37, št. 3, 4, 5, str. 10. Seznam razpisanih mest.

V naslednjem letniku je prispevek ob smrti Janeza Pirnata, ki je bil 17 let nadučitelj v Mokronogu, zatem pa še v Žužemberku, Novem mestu in Kostanjevici. »*Povsod so ga imeli radi ter ga bodo ohranili njegovi učenci kakor tudi starši in stanovski tovariši v najlepšem spominu. Kdo pa je znal z ljudmi tako prijazno kramljati kakor Janez? Saj je bil sam sin trdnega kmeta, zaradi česar je dobro poznal tegobe kmetijskega življenja. Povsod je vzorno uredil šolski vrt v okras okolici, mladini in staršem v pouk,*« je med drugim zapisano v članku.¹⁰⁴

V letniku 1937/38 je poročilo o zborovanje sreskega društva Krško, ki je bilo 5. marca. Na njem so določili dan zborovanja »*delovnih edinic Krško, Kostanjevica in Mokronog, in sicer prvo soboto v aprilu*«. Za prihodnje zborovanje so izbrali Mokronog, in sicer prvo soboto v maju.¹⁰⁵

V letih 1938/39 in 1939/40 je šola Mokronog sodelovala tudi v vsakoletni velikonočni »*zbirki pirhov*« za narodnoobrambno društvo Branibor, ki je bilo ustanovljeno leta 1932. V šolskem letu 1938/39 je šola darovala 23,25, v letu 1939/40 pa 44,25 dinarjev.

Letnik 1939/40 ima samo poročilo o rednem občnem zboru učiteljskega društva Krško, ki je bilo 11. novembra 1939 v Krškem. Za predsednika Mokronoškega krožka je bil izvoljen Henrik Zdešar, ki je služboval v Šentjanžu.¹⁰⁶

V Učiteljskem tovarišu je bilo o Mokronogu objavljenih kar nekaj prispevkov, čeprav so vmes tudi leta, ko ni bilo nobenega. O osnovni šoli je bilo kar nekaj obsežnejših poročil o raznih prireditvah, po letu 1921 tudi o šolskem odru. Nekaj je bilo tudi novic o učiteljih, ob pohvalah in nagradah, ki so jih prejeli, ter ob smrtih. Največ pa je bilo poročil o zborovanjih krškega učiteljskega društva, kamor so spadali tudi mokronoški učitelji, in o učiteljskih krožkih. Omenjena so predvsem tista poročila o zborovanjih, ki so bila v Mokronogu ali pa so na njih sodelovali učitelji iz Mokronoga. Učiteljstvo na mokronoški šoli je prispevalo tudi za učiteljski konvikt, za vojake med prvo svetovno vojno, za rezervni sklad JUU Poverjeništvu Ljubljana ter za narodnoobrambno društvo Branibor. Žal pa vse novice, ki jih je list objavil, niso bile resnične. Tudi v prispevkih o Mokronogu je sem ter tja opaziti strankarska nasprotja, ki so bila v obdobju, ko je Učiteljski tovariš izhajal, včasih tudi zelo ostra.

¹⁰⁴ UT, 9. december 1937/38, št. 20, str. 2. Josip Ambrožič: + Janezu Pirnatu v slovo.

¹⁰⁵ UT, 24. marec 1938/39, št. 34, str. 4. JUU – sresko društvo Krško ...

¹⁰⁶ UT, 30. november 1939/40, št. 17, str. 4. JUU – sresko društvo Krško ...

ŠOLA IN KRAJ MOKRONOG V DOLENJSKIH NOVICAH (1885–1919)

Prispevek k zgodovini šole v Mokronogu

Dolenjske novice so izhajale od 1. januarja 1885. leta dalje v Novem mestu kot nepolitični pokrajinski list vsakih štirinajst dni. Sprva je časopis izdajal in bil tudi njegov odgovorni urednik novomeški tiskar Janez Krajec. Časopis je leta 1909 in v času prve svetovne vojne postal celo tednik. Tako je bolj oziroma proti koncu manj redno izhajal do 18. decembra 1919. Po letu 1910 je postal glasilo SLS (Slovenske ljudske stranke). Menjavala sta se (po letu 1901) tudi odgovorni urednik in izdajatelj.¹

Prispevki v časopisu nas seznanjajo zlasti z dogajanjem z območja Novega mesta in okolice, svoj prostor pa imajo tudi informacije iz sveta. Novice iz krajev Dolenjske so bile verjetno objavljene glede na informiranost uredništva časopisa oziroma dopisovanja krajevnih dopisovalcev. Prevladujejo teme iz gospodarstva, zlasti kmetijstva in vinogradništva. Ko sem pregledala vse letnike, sem ugotovila, da je podatkov o Mokronogu malo, o ljudski šoli pa so zabeleženi le drobci. Morda temu botruje tudi zelo majhno število Mokronožanov, ki so bili naročniki na ta časopis (npr. leta 1914 so bili le trije naročniki). Zaradi pomanjkanja informacij sem tako upoštevala tudi splošne prispevke o šolstvu in poučevanju v tistem obdobju v avstro-ogrski državi, kamor je spadala tudi dežela Kranjska. Na podlagi prispevkov v Dolenjskih novicah sem predstavila trg v zadnjih dveh desetletjih 19. in prvih dveh desetletjih 20. stoletja. Zgolj za manjše dopolnitve oziroma obrazložitve podatkov sem uporabila poleg Dolenjskih novic tudi druge vire², ki sem jih navedla v opombah. Zgodovino šole in kraja za obdobje izhajanja časopisa Dolenjske novice bo zato potrebno v prihodnje dopolniti in predstaviti še z drugimi viri.

Mokronog v zadnjih dveh desetletjih 19. stoletja

V drugi polovici 19. stoletja so nastale korenite spremembe v avstrijski državi, v okvir katere je spadala tudi dežela Kranjska in z njo Mokronog. Dotedanja absolutistična oblast se je začela rahljati. Cesar Franc Jožef I. (cesar od leta 1848 dalje) je pričel priznavati pravico vsakega naroda v monarhiji do uporabe svojega jezika in je oktobrsko diplomo leta 1860 podpisal tudi v slovenskem jeziku. Le-ta je obljubljala uvedbo omejenega parlamentarizma in poudarjala avtonomno vlogo zgodovinskih dežel. Podobno je predvidevala tudi februarška ustava oz. patent iz leta 1861. Marca tega leta so v Avstriji potekale prve splošne deželnozborske volitve. Z avstrijsko-ogrskim sporazumom leta 1867, ki je uvedel dualizem, je habsburška monarhija dobila nov naziv Avstro-Ogrska. Od takrat naprej je bilo omogočeno malo bolj svobodno politično življenje v posameznih predelih novo nastale države. Tudi na Kranjskem se je v tistem času razmahnilo kulturno in politično delovanje. Ustanavljale so se stranke in društva. Po letu 1861 so bile

¹ Miloš Jakopec, Bibliografija periodike na Dolenjskem 1848–1993, Novo mesto 2002.

² Obravnavala nisem osnovnih pisnih virov za proučevanje Osnovne šole Mokronog, ki jih v celoti ali delno povzema v prispevku tega zbornika Damjana Papež (tj. gradiva, ki ga hrani OŠ Mokronog, ter gradiva o OŠ Mokronog, ki ga hranijo Slovenski šolski muzej, Arhiv Republike Slovenije in Nadškofijski arhiv Ljubljana.)

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ natisniti dati, plača za vsako vrsto z navadnimi črkami 8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

Kaj je novega v Novem mestu?

Najnovejšje je to, da so začele izhajati tu za Dolenjce „Dolenjske Novice“, ki bodo prišle vsakih štirinajst dni enkrat na svetlo. To bode gotovo Dolenjcem po volji, da bodo imeli tudi svoj časnik, ki jim bode prinašal vselej vse polno novic, od blizo in daleč, vesele in žalostne dogodke, pa tudi vse polno lepih nauk, vmes pa kako smešnico in kratkočasnico. Pa kaj ga bomo sami hvalili! Naj ga vsak, komur pride ta časnik v roke, prebere, pa se bode koj prepričal, ali je vreden jeden goldinar na leto ali ne. Kdor hoče torej „Dolenjske novice“ celo leto prejemati, naj kar gre na bližnjo pošto, pa naj plača 1 gld., ali pa naj se oglasi pri svojem g. duhovniku, učitelju, županu ali katerem drugem človeku, ki zna pisati, pa mu bode v Novomestu tiskarju J. Kraječu odposlal 1 gold. naročnine za naš list. Pa tudi samo 50 kr. se sprejme za pol leta.

Najboljši nauki za kmeta.

„Dolenjske novice“ so namenjene v prvi vrsti našim kmetom, katerim hočemo dajati v njih tudi najboljše nauke, katere le vemo. — S čim hočemo danes začeti? Z najboljšim! Kaj je pač to? Nič novega — pa vendar moramo povedati, ker smo Vaši prijatelji. Mi Vam, ljubi kmetje, rečemo: Moli in delaj! Če rečemo, „moli“, ne mislimo, da bi moral vedno v cerkvi čepeti; tega ne, kmet nima toliko časa. Ali mesto v krčmo hoditi ob nedeljah in praznikih, idi raje Ti in Tvoja družina v cerkev; namesto preklinjati, spomni se rajše Boga! Videl bodeš, da ti bode Bog dal potem večjo srečo. Ali tudi delati moraš. „Brez truda ni kruha“, je že star in resničen pregovor. Kranjci pravijo: „Brez muje se še čevelj ne obuje.“ Le delo, pridno delo daje človeku užitek in dobiček, pa tudi le delo človeka časti; le pošteno delo je slehernemu v čast, le pošteno delo človeka dolgo redi in na svetu neomadežvanega ohrani. To je zlati nauk, ki vsacemu velja. Torej: Moli in delaj! Pa še nekaj: Tudi uči se! Bodisi mlad ali star, uči se! Dandanes je svet prekanjen. Zabitega

človeka ljudje hitro opeharijo. Zavoljo tega Ti svetujemo: Poslušaj pametne ljudi, prebiraj bukve in časopise, napreduj v vseh rečeh. Svet se je dandanašnji tako spremenil, da se mora tudi kmet učiti. Zavoljo tega Vam tisti prav ne svetujejo, ki Vam edino le delo privoščijo. Torej moliti pobožno, delati pridno in učiti se bistro.

Trtna uš na Dolenjskem.

Veliko let se je že govorilo o trtni uši, vendar dolenjski vinorejci nismo hoteli dosti vedeti, da utegne tudi našim vinogradom škodovati ta drobna živalica, katero s prostimi očmi še videti ne moremo. Trtno uš so namreč našli lani v vinogradih Velike doline in v fari sv. Križa pri Kostanjevici, in še celó v imenitnih vinogradih v Gadovi peči. Vpraša se, ali se je mogoče tej škodljivki ubraniti? Ali se dá pregnati? Kako je mogoče, od trtne uši poškodovane vinograde popraviti ali nadomestiti? Samo na poslednje vprašanje je mogoče dati tolažilni odgovor, ker zatreti trtne uši skoro ni mogoče. Kedar se je ta mrčes v vinogradu vgnezdil, treba je trte poruvati in sežgati in vinograd z nova zasaditi — in sicer z ameriškimi trtami. Teh se namreč uš ne loti. Ker pa ameriške trte ne dajejo dobrega vina, treba jih je prej z našimi žlahtnimi pocepiti. Tako delajo zdaj Francozi, katerim je trtna uš že eno petino vinogradov uničila, tako delajo Ogrji, kateri imajo že v 132 in več občinah to škodljivko. Velika nesreča je ta mrčes za ti najboljši vinski deželi, a ondašni vinorejci se ne dajo plašiti in ne obupajo. Kjer vidijo, da se je trtna uš vgnezdila, pokončajo vinograd, ter ga zasade z novimi trtami. Ameriške trte pa preskrbljuje Francozom in Ogrom država. Prvi in drugi imajo veliko vinorejskih šol z velikanskimi trtnicami, v katerih redé in cepijo omenjene trte. Tudi mi Dolenjci bi potrebovali take šole, da bi iz nje brez plačila ali vsaj po jako nizki ceni dobivali novih trt, in pa da bi ona naše dolenjske vinorejce učila tudi umnejše vinoreje.

O trtni uši je razlagal kmetom kaj dobro v šestih krajih krškega okrajnega glavarstva g. Pirc,

odmevne čitalnice in kasneje (1868–1871) tudi t. i. tabori. Na Kranjskem je prihajal v ospredje razmah t. i. slovenstva in zahteve po uvajanju slovenskega jezika tudi v javnih službah. Leta 1868 je bilo z zakonom šolstvo ločeno od cerkve, naslednjega leta je bila uvedena obvezna osemletna šolska obveznost. Razvoj je doživljalo tudi gospodarstvo. Ustanovljale so se številne družbe. Ob pospešenem razvoju pa so nastopile težave za najširši sloj prebivalcev na Kranjskem. To so bili kmetje, ki so se s težavo prebijali iz leta v leto.³

Mokronog, kraj v Mirnski dolini, ki se razprostira na nadmorski višini 251 m, z Žalostno goro pa doseže 336 m nad morjem, je bil okrog leta 1880 sedež sodnega in davčnega okraja, v okvir katerega so spadale občine Škocjan, Šmarjeta, Mokronog, Šentrupert, Trebelno in Tržišče. Celotno območje je spadalo pod okrajno glavarstvo Krško. V trgu in bližnji okolici je leta 1880 živelo 855 prebivalcev (779 Slovencev in 76 Nemcev).⁴ Poleg kmetijstva so se prebivalci ukvarjali tudi z obrtjo. Samo v Mokronogu, v drugih občinah mokronoškega davčnega okraja pa ne, so delovali trije mizarji, dva kleparja, dva opekarja, trije strojarji, krojač, klobučar in pek. V kraju oziroma bližnji okolici sta delovali dve žagi na vodni pogon, kjer je bilo zaposlenih pet delavcev. Z delom v štirih mlinih so se ukvarjali štirje delavci. Podatki o drugih vrstah obrti pa so v statističnem poročilu leta 1880⁵ večinoma navedeni za celoten davčni okraj in med njimi po številu izstopajo različne vrste gostilničarjev. Med 121, kolikor jih je delovalo v šestih občinah, so bili gostilničarji,⁶ ki so ponujali hrano in pijačo v gostilnah, krčmah ali pa so zgolj občasno točili pijačo, zlasti vino (v vinotočih) in pivo. Številni pa so bili še različni trgovci (21 kramarjev ter 37 trgovcev), ki so prodajali raznovrstne artikle. Obrtniki v trgu in okolici so bili organizirani v obrtnih zadrugah. Krčmarski in mesarski je načeloval Majcen, namestnik je bil Pleteršek. Trgovsko je vodil Šircelj. Njegov namestnik je bil Strgar iz Šentruperta. Usnjar Penca ter namestnik Šašelj pa sta vodila rokodelske, svobodne in dopuščene obrti.⁷ Časopis Dolenjske novice je vabil k oglaševanju posamezne obrtnike, vendar so se mokronoški tega posluževali zelo malo. Oglaševal je le trgovec Josip Errath, ki je prodajal kokošja jajca, istrsko žganje, orehe in češplje ter italijansko brinje.⁸ Podobno kot drugi dolenski obrtniki so se tudi mokronoški trudili izobraževati otroke. Tako je usnjar Franc Penca leta 1895 objavil oglas, da sprejme v uk dva dečka, stara 15 let in več, kot usnjarska učenca.⁹

V Dolenjskih novicah so objavljeni sezname nastavitvev in premestitev državnih (takrat cesarsko kraljevih – c. kr.) uradnikov po krajih na Dolenjskem, vendar so zelo nepopolni. Tako izvemo, da je bil leta 1886 notar v Mokronogu gospod Fischer, štajerski Slovenec.¹⁰ V začetku leta 1892 je prišel na delovno mesto notarja Viktor Rosina.¹¹ Leta 1900 je to delo opravljal

³ Slovenska kronika XIX. stoletja 1861–1883, Ljubljana 2003, str. 123 in 133 ter Ilustrirana zgodovina Slovencev, Ljubljana 1999, str. 241.

⁴ Dolenjske novice (odslej DN), 1. april 1887, št. 7, str. 49–50.

⁵ Statistischer Bericht der Handels- und Gewerbekammer in Laibach über die volkswirtschaftliche Zustände in Krain für das Jahr 1880, Laibach 1880, str. 94–96. Okrajna glavarstva so bila ustanovljena leta 1849.

⁶ Wirte, Wein und Bierschänker.

⁷ DN, 1. avgust 1888, št. 15, str. 117.

⁸ DN, 1. april 1895, št. 7, str. 64 in 1. julij 1896, št. 13, str. 107.

⁹ DN, 1. maj 1895, št. 9, str. 80.

¹⁰ DN, 1. avgust 1888, št. 15, str. 119.

¹¹ DN, 15. januar 1892, št. 2, str. 15.

Makso Koser.¹² Zapisanih pa je tudi nekaj podatkov o občinskih vodstvih po dolenjskih občinah. Leta 1885 je bil za župana občine Mokronog izvoljen Anton Pižmoht, ki je bil ponovno izvoljen tudi leta 1888. Občinski svetovalci so postali Penca, Dev, Pleskovič, Kovačič in Dolensšek.¹³ Leta 1892 pa so bili izvoljeni v občinski odbor Mokronoga: Franc Zupančič iz Sv. Križa kot župan, kot njegovi svetovalci pa Janez Dolensšek, Anton Majcen, Karl Šašelj, Janez Povše, A. Tratar in Fr. Pišer.¹⁴ Čez tri leta so se osebe v odboru malo zamenjale, in sicer so tržani izvolili za župana posestnika in gostilničarja Karla Šašlja. Svetovalci pa so postali Anton Majcen, Franc Penca, Janez Povše, Franc Zupančič in Janez Dolensšek.¹⁵ Leta 1896 je bil župan Janez Dolensšek, ki pa je 28. marca tega leta odstopil in ga je 9. maja nadomestil Anton Majcen.¹⁶

V Mokronogu je bil sedež okrajnega sodišča, h kateremu so spadali tudi zapori. Ko v zaporu ni bilo nobenega zapornika, je bil običaj, da so izobesili belo zastavo. To se je v Mokronogu zgodilo julija 1895.¹⁷ Leta 1889 je mokronoški sodnik kaznoval z zaporom starše, ki so svojo petletno hčerko pretepali in trpinčili. Deklico so poslali v rejo, mati je morala za štirinajst dni v zapor, oče pa za dva meseca.¹⁸

Na Mokronoškem so bili prebivalci zelo zagreti pristaši uvajanja slovenskega jezika v javno rabo. Kot v enem izmed prvih krajev na Dolenjskem je na mokronoškem sodišču postal uradni jezik namesto nemškega slovenski. Vpeljal ga je sodnik Škofič, ki je služboval tu od leta 1883 do 1886. Njegovo geslo je bilo, da mora kmet, ko prejme v roke uradne listine, vedeti, kaj ima v rokah in kaj se od njega zahteva.¹⁹ Leta 1888 je davčni urad prevzel Strel.

Glede rabe nemškega in slovenskega jezika naj navedem naslednjo anekdoto. V nekem malem mestu na Dolenjskem je prišel k tamkajšnjemu županu, znanemu narodnjaku, berač, ki ga je v nemščini prosil malega daru. Župan ga je povprašal po njegovem rojstnem kraju. Berač je v slovenščini odgovoril, da je doma v Mokronogu. Župan je bil presenečen in mu je očital, kako to, da berači v nemščini na slovenskih tleh. Berač mu je odgovoril, da se mu zdi lepše, če ljudje mislijo, da prosjači nemškutar,²⁰ ne pa Slovenec.²¹

Dežela Kranjska in njen deželni zbor sta na območju Mokronoga financirala zlasti urejanje cest in vodotokov. Tako je mokronoškem cestnemu odboru deželni zbor januarja leta 1888 odobril 1500 goldinarjev²² za preložitve ceste Mokronog–Laknice.²³ Okrajno cesto Radna–Trebnje, ki je potekala tudi po mokronoški okolici, je deželni zbor v začetku leta 1888 spremenil v deželno cesto. To pa je pomenilo, da je dežela Kranjska prispevala polovico sredstev za njeno

¹² DN, 15. januar 1900, št. 2, str. 14.

¹³ DN, 15. januar 1885, št. 2, str. 14 in 15. junij 1888, št. 12, str. 93.

¹⁴ DN, 1. februar 1892, št. 3, str. 25.

¹⁵ DN, 15. februar 1895, št. 4, str. 28.

¹⁶ DN, 15. maj 1896, št. 10, str. 79.

¹⁷ DN, 15. julij 1895, št. 14, str. 121.

¹⁸ DN, 15. september 1889, št. 18, str. 143.

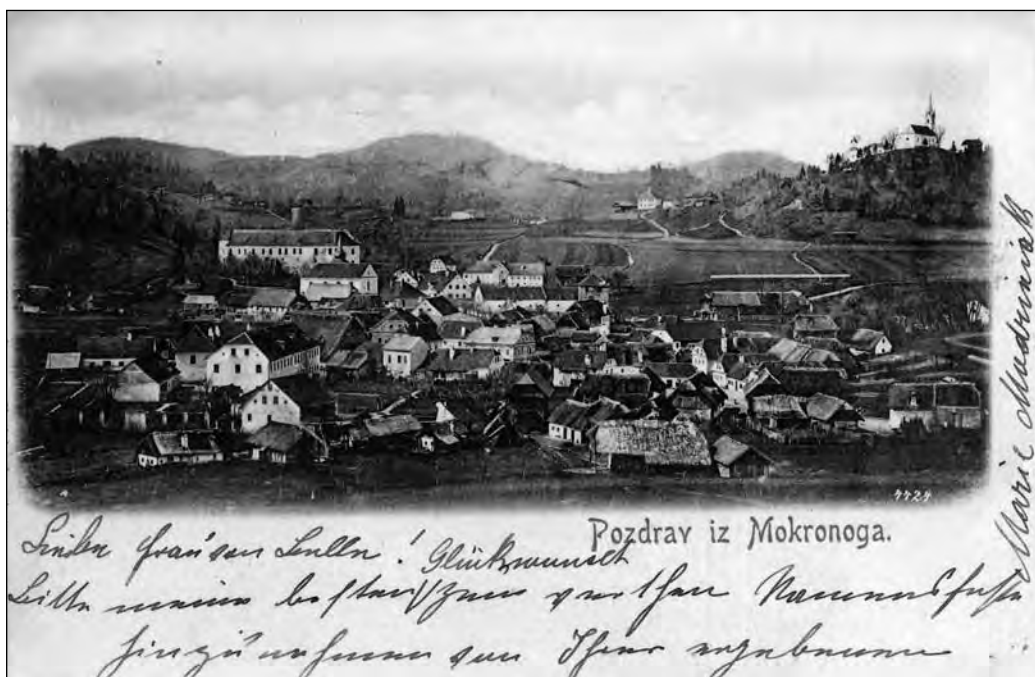
¹⁹ DN, 1. oktober 1886, št. 19, str. 152.

²⁰ Nemškutar – v slabšalnem pomenu – oseba slovenskega porekla, ki je bila naklonjena nemštvu, tj. povezavi z nemško kulturo in politično skupnostjo.

²¹ DN, 1. januar 1889, št. 1, str. 7.

²² Denarna valuta goldinar, tudi imenovan florint, je bila v obtoku v avstrijski državi od 15. stoletja dalje. Prvotno je 1 goldinar veljal 60 krajcarjev, po letu 1857 pa 100 krajcarjev.

²³ DN, 15. januar 1888, št. 2, str. 15.

Mokronog konec 19. stoletja na razglednici, odposlani leta 1899. Razglednico hrani knjižnica Mirana Jarca Novo mesto.

vzdrževanje, polovico pa okraj, po katerem je cesta vodila.²⁴ Prebivalci iz mokronoške okolice niso bili vedno zadovoljni z vsem dogajanjem na njihovem območju, zato so potožili uredništvu Dolenjskih novic, da se na njihovem območju premalo skrbi za podružnične cerkve. Tudi kmetje, ki so živeli ob reki Mirni, so se pritoževali nad predrago ureditvijo reke Mirne. Ne preveč dobro mnenje pa so imeli tudi glede stanja ceste od Mokronoga proti Sevnici.²⁵ Zadnje jih je prav gotovo upravičeno skrbelo, saj je bila prejšnje leto (1887) po tej cesti uvedena poštna povezava med trgov in Sevnico.²⁶ To pa je pomenilo, da v boljšem stanju, kot je bila, udobneje in hitreje so lahko prispeli na cilj. S to povezavo so imeli Mokronožani namreč možnost potovati z železnico, ki je mimo Sevnice potekala že od leta 1862.

V letu 1888 je avstrijski cesar slavil 40 let vladanja. Ob tej priložnosti so skozi celo leto v posameznih krajih monarhije pripravili številna praznovanja. »Mokrončani« so tovrstno slavnost pripravili 4. oktobra 1888.²⁷

Mokronog je privabljal obiskovalce tudi zaradi grajskega poslopja in romarske cerkve Žalostne Matere božje na Žalostni gori. Največji shod je bil in je še vedno na soboto in nedeljo pred godom svetega Jerneja. Ob priliki shoda leta 1891, ko je cerkev obiskalo okoli 7000 romarjev, se je k bratovščini Matere božje sedem žalosti, ki je tu delovala, vpisalo kar 180 oseb. Tega leta so precej obnovili zunanjščino cerkve in cerkvene klopi ter spovednice. Izdana je bila tudi molitvena

²⁴ DN, 1. februar 1888, št. 3, str. 21.

²⁵ DN, 15. marec 1888, št. 6, str. 46.

²⁶ DN, 1. marec 1887, št. 5, str. 38.

²⁷ DN, 15. september 1888, št. 18, str. 142.

knjižica Marija sedem žalosti.²⁸ Dne 8. aprila 1894 so blagoslovili nove podobe za sedem kapelic na Žalostni gori, ki jih je naslikal g. Bradaška iz Kranja.²⁹ Sredi trga pod grajskim poslopjem pa je stala farna cerkev, posvečena sv. Egidiju (Tilnu). Trgovec in posestnik Anton Plantarič je 27. oktobra 1895. leta podaril nov križev pot za to cerkev v vrednosti 1400 goldinarjev. Podobe so izdelali na Dunaju, okvire z okraski in križi pa je naredil podobar Poglajen iz Bele Cerkve. Križev pot je blagoslovil pater Aleš Otokar iz Novega mesta. Župnijska cerkev je bila za to priložnost lepo okrašena. Podobe je v slovesnem sprevedu prineslo iz Plantaričeve hiše do cerkve 28 fantov, ki so jih spremljala dekleta s svečami. Stari križev pot iz te cerkve so prenesli na Žalostno goro.³⁰ Leta 1901, 9. junija, je bila v Mokronogu velika slovesnost nove maše. Novomašnik je postal salezijanec Franc Povše, iz mokronoške rodbine Povše, po domače Španček. Bil je prvi slovenski salezijanec, ki je postal duhovnik.³¹

Poleti leta 1890 so trg obiskali gojenci kmetijske šole iz Novega mesta. Ogledali so si, kako baron Berg, takratni lastnik mokronoškega gradu, izsušuje in namaka svoje travnike. Po končanem ogledu jim je baron razkazal tudi grad in njegovo okolico. Navdušeni so bili nad urejenostjo hleva, vrta s cvetličnjakom, drevesnico in parkom.³² Grajsko poslopje je po tem letu večkrat zamenjalo lastnika, tudi leta 1911, ko naj bi ga po zapisu v Dolenjskih novicah kupili šolski bratje. Preurediti so ga nameravali za šolske potrebe.³³

Mokronog je bil v tem obdobju ne le upravno središče Mirnske doline, ampak so se prebivalci tega območja tudi sicer srečevali v tem kraju. Organizirali so različna srečanja oziroma shode različnih društev. Tudi leta 1895 je bil zelo dobro obiskan ljudski shod 7. julija na vrtu gostilne »Pri lipi«³⁴ pri Pleteršku. Pripravilo ga je dolensko katoliško politično društvo. Prostor je bil lepo okrašen. Glavni govornik je bil dr. Franc Povše, deželni odbornik, ki je prisotnim najprej poročal o delovanju deželnega zbora in akcijah, ki se bodo izvedle na mokronoškem območju. Tako naj bi se preložila cesta pri Grilovem hribu blizu Mokronoga, uredila reka Mirna in hudourniške struge, ki so povzročale veliko škode. Povedal je tudi, da je deželni odbor poskrbel, kolikor je bilo v njegovi moči, da se je popravila povzročena škoda po zadnjem potresu v Ljubljani. Mokronožani in okoliški prebivalci so poslušali njegovo razmišljanje o kmečkih zadrugah, zavarovalnicah, takratnem političnem položaju, gospodarskih zadevah in tudi o šolstvu. Poudaril je velik pomen ljudskih šol za splošno izobrazbo preprostega človeka. Opozoril pa je, da se stroški za šolstvo nenehno povečujejo in vprašanje časa je, kako dolgo jih bo kranjska dežela lahko še pokrivala. Tudi učiteljske plače, ki so bile v tistem času nizke, se zaradi pomanjkanja denarja dežele niso mogle povečati.³⁴

Geografske in zgodovinske preglede krajev na Kranjskem je leta 1899 zapisal Josip Ciperle

²⁸ DN, 1. oktober 1891, št. 19, str. 147–148.

²⁹ DN, 15. april 1894, št. 8, str. 61.

³⁰ DN, 1. november 1895, št. 21, str. 183.

³¹ DN, 1. junij 1901, št. 11, str. 116.

³² DN, 15. avgust 1890, št. 16, str. 122–123.

³³ DN, 10. november 1911, št. 21, str. 167. Baron Ludvik Berg je grad prodal leta 1902. Lastniki so se nato pogosto menjavali. Najverjetneje so šolski bratje grad kupili od Janeza Smrekarja iz Ljubljane, ki je bil lastnik od leta 1909. Šolski bratje niso uresničili svojega namena, saj je že leta 1912 postal novi lastnik gradu odvetnik dr. Otto Vallentschag. Šolski bratje, imenovani tudi piaristi oz. scolopi, so bili redovniki ubožnih šol. Na Slovenskem niso imeli svojega centra. Prihajali so iz italijanskega območja. Kronika župnije Mokronog šolskih bratov ne omenja med lastniki gradu v začetku 20. stoletja. Zapisano je, da je Smrekar grad prodal na prisilni dražbi 26. marca 1912, kupil pa ga je dr. Vallentschag iz Ljubljane.

³⁴ DN, 15. julij 1895, št. 14, str. 118–119 in 1. avgust 1895, št. 15, str. 126–128.

v svoji knjigi Kranjska dežela. V Dolenjskih novicah so kratko predstavljeni dolenski kraji iz te knjige, med katerimi pa ima najdaljši zapis ravno Mokronog. Z nekaj stavki je podana zgodovina trga od 10. stoletja naprej, omenjeni sta obe cerkvi, potresi leta 1871, 1876 in 1881 ter arheološka izkopavanja.³⁵

Mokronog na arheološkem zemljevidu

V obravnavanem obdobju je Mokronog »vstopil« tudi v slovensko arheologijo, in sicer leta 1884. Znameniti starinokop Jernej Pečnik je v tistem letu odkril prve grobove pri Sv. Križu (Beli Grič), Ostrožniku in Slepšku. Odkopal je prve latenske plane žgane grobove, in to je bilo prvo keltsko grobišče na Kranjskem. Mokronoški Kelti so bili del plemenske zveze Tavrisikov. Pečnik je tu izkopaval še v letih 1885 do 1888 ter 1901 in 1902. Največ arheoloških najdb (in hkrati tudi najpomembnejše) je odkril leta 1885. Novico o njegovem izkopavanju tega leta na travniku nad vasjo Ribjek so Dolenjske novice povzele po Ljubljanskem listu. Pečnik je tam našel meče, sulice, nož, več igel, zapestnice, ščit, »čudno sestavljeno verigo« in druge predmete.³⁶ Da je našel do takrat najbolj znamenite »starinske stvari« na območju avstrijske države, so mu priznali tudi starinoslovci, zbrani na srečanju 18. avgusta 1885 v Celovcu.³⁷ Grobne najdbe iz 3. do 1. stoletja pred Kristusom iz območja Križnega Vrha in Belega Griča so bile osnova za proučevanje načina življenja takratnih prebivalcev – Keltov. Tudi v evropskem merilu se uporablja izraz za tovrstno keltsko zapuščino »mokronoška skupina«. Na istem območju je leta 1908 za Pečnikom izkopavala še vojvodinja Mecklenburška.³⁸

Jernej Pečnik je leta 1889 za Novice opisal svoje delo na Dolenjskem v letu 1888. Zanimiv zapis o izkopavanjih pri Mokronogu v celoti navajam: *»Razkopavali smo zopet keltske grobe meseca septembra in oktobra pri Sv. Križu pri Mokronogu. Preiskali smo tu čez 200 keltskih grobov, v katerih so bila večinoma sežgana trupla; le na neki njivi smo našli lepih starin – posebno zato, ker je tam peščen prostor, so vse starine dobro ohranjene – še uhani, kateri so iz tankega bronastega pleha, so ohranjeni kot novi, kar se v drugih krajih, kjer so grobi v zemlji, še ne pozna več, kaj je bilo. Pri vaseh Sv. Križ, Slepšek in Ostrožnik našlo se je veliko različnih vrst uhanov, najlepših igel – ena je največja in najlepša, kar jih ima muzej v Ljubljani – precej zapestnic, vendar so pa mokronoške zapestnice bolj majhne. Korald se je tam zelo malo našlo pač pa mnogo drugih keltskih drobnarij. Tam blizu so stanovali tudi Galci. Ti imajo zopet vse drugačne starine, in sicer zelo lepe – lepo obdelane. Nahajajo se tudi tam rimske starine; bolj natančen popis pride pozneje. Odkopali smo pri Mokronogu čez 1500 grobov, ki so vsi iz časa pred Kristusom.«*³⁹

Posojilnica v Mokronogu

Na območju Mokronoga je podobno kot v ostalih predelih slovenskega ozemlja postajal položaj kmeta v zadnjih treh desetletjih 19. stoletja vse težji zaradi zaostalega načina obdelo-

³⁵ DN, 1. januar 1900, št. 1, str. 5.

³⁶ DN, 1. julij 1885, št. 13, str. 104.

³⁷ DN, 1. november 1885, št. 21, str. 170.

³⁸ Drago Svoljšak, Mokronog, v: Arheološka najdišča Dolenjske, Novo mesto 1990, str. 49–50.

³⁹ DN, 1. marec 1889, št. 5, str. 35–36. Konec 19. stoletja so takratni raziskovalci menili, da so nosilci celotnega obdobja železne dobe od 8. do 1. stoletja pred Kristusom Kelti. Danes vemo, da so Kelti poselili naše območje šele v 3. stoletju pred Kristusom – tj. v času mlajše železne dobe. Ob koncu opisa je Pečnik omenil tudi Galce. Najverjetneje je z Galci označeval Kelte.

vanja, vremenskih nevšečnosti, slabih vrst žit in tudi bolezninski vinske trte. Vse to je povzročilo, da je imel kmet kaj skromen in slab pridelek. Da pa bi lahko preživel, se je pričel zadolževati zlasti pri t. i. oderuhih, ki so zahtevali za posojila velike obresti. Ker kmetje dolgov niso zmogli več plačevati, je veliko kmetij propadlo, precej Slovencev pa se je izselilo v tujino, kjer so si poiskali delo. Tako so v 80. letih 19. stoletja začele na Kranjskem nastajati hranilnice in posojilnice, ki so poskušale po čim nižji ceni nuditi kmetom kredite, posojila in jih navajati na varčevanje – se pravi sprejemati tudi njihove hranilne vloge.⁴⁰ Kmalu so se pokazale pozitivne posledice tega in kmetije niso več tako propadale, še naprej pa je bil omogočen tudi razvoj kmetijstva. Nalogo za ustanovitev tovrstne posojilnice v Mokronogu so domačini na zborovanju 29. julija leta 1888 zaupali odboru, ki so ga sestavljali naslednji: Franc Fišer, c. kr. notar kot načelnik, Adolf Pfefferer, c. kr. sodnik, kot namestnik, Franc Kolšek, notarski koncipijent⁴¹ kot tajnik, grof Anton Barbo pa kot nadzornik. V odboru so bili poleg njih še: župnika Mihael Barbo in Janez Virant, posestnika Anton Majcen in Franc Penca ter poštar Pleskovič. Pisec te novice v časopisu je bil zelo navdušen nad tem, čudil pa se je, kako to, da se posojilnica ni ustanovila tudi že v Novem mestu, o čemer naj bi govorili tamkajšnji občinski možje že celih pet let. Posojilnica naj bi v trgu delovala od septembra leta 1888 dalje.⁴² Vprašanje, ki nam ga v zvezi s tem ponuja zapis iz Dolenjskih novic iz leta 1892, pa je, ali je ta posojilnica sploh zaživela. Prebivalec sosednjega Tržišča je namreč zapisal v časopis, da se na njihovem območju zelo težko dobi posojilo, razen za velike obresti pri posojilodajalcih in da bi zelo prav prišla posojilnica v Mokronogu. Ni mu pa še bilo takrat znano, kdaj naj bi pričela z delovanjem.⁴³ Verjetno je, da poskus leta 1888 ni uspel in je kot prva posojilnica postala Okrajna posojilnica Mokronog, ki je bila ustanovljena leta 1894. Svoj prostor je imela v šolskem poslopju. Z delom je pričela 8. marca 1894. leta. Na začetku se je včlanilo 30 članov, vendar ji domačini sprva niso bili ravno naklonjeni. Leta 1896 je bil zastopnik, predstavnik posojilnice, učitelj Jernej Ravnikar. V šoli je imela prostore do leta 1903, ko se je preselila v hranilnično, posojilnično pisarno v župnišču na Žalostni gori.⁴⁴ Poslovala je zadovoljivo. Že v prvem letu delovanja je od skupno 37759 goldinarjev 70 krajcarjev imela 57 goldinarjev 50 krajcarjev čistega dobička.⁴⁵ V dveh letih se je dobiček povečal za več kot štirikrat na 233 goldinarjev 42 krajcarjev, ob sicer manjšem prometu (25571 goldinarjev 88 krajcarjev) kot prvo leta delovanja. Del dobička je posojilnica namenila v dobrodelne namene.⁴⁶ Posojilnica je s finančnimi sredstvi pomagala mokronoškim društvom in šoli. Leta 1907 je prejela šolska kuhinja 40 kron.⁴⁷

⁴⁰ Slovenska kronika XIX. stoletja 1884–1899, Ljubljana 2003, str. 23–24.

⁴¹ Notarski koncipijent – koncipient = notarski pripravnik.

⁴² DN, 15. avgust 1888, št. 16, str. 125 in 1. oktober 1888, št. 19, str. 147–148.

⁴³ DN, 1. februar 1892, št. 3, str. 23.

⁴⁴ DN, 1. april 1894, št. 7, str. 53; 1. april 1896, št. 7, str. 55 in 1. marec 1904, št. 5, str. 44. Zapis v Kroniki župnije Mokronog: Blagajna okrajne posojilnice se je preselila v kaplansko sobo 9. septembra 1902. Tajnik je postal kaplan Henrik Bukowitz, načelnik Posojilnice pa je bil župnik Janez Virant.

⁴⁵ DN, 15. marec 1895, št. 6, str. 52.

⁴⁶ DN, 1. junij 1896, št. 11, str. 99.

⁴⁷ Zorka Skrabl, Hranilništvo na Dolenjskem in v Beli krajini, v: Gradivo in razprave 5, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Ljubljana 1983, str. 78. Denarna valuta krona (K) je bila v obtoku na območju Avstro-Ogrske od leta 1892 do njenega propada 1918. Na območju nekdanje Kranjske se je uporabljala do leta 1924. Stoti del krone je bil heler (h) ali vinar (v). Menjalni tečaj je bil 1 goldinar – 2 kroni. Sicer pa so bili goldinarji v obtoku skoraj do leta 1910.

Kmetijska podružnica Mokronog

C. kr. kranjska kmetijska družba je pričela s svojim delovanjem v obdobju cesarice Marije Terezije leta 1767 v Ljubljani z namenom pospeševanja kmetijstva. Znanje iz različnih kmetijskih panog je družba širila z ustanavljanjem šol, izdajanjem časopisov, publikacij, organizacijo številnih predavanj in vrsto izobraževanj. V drugi polovici 19. stoletja se je ustanovilo tudi precej podružnic te družbe po vsem slovenskem ozemlju. Tovrstna podružnica je delovala tudi v Mokronogu. Za delovanje njene drevesnice ji je leta 1891 deželni odbor Kranjske dal 200 goldinarjev.⁴⁸ Kranjska hranilnica pa ji je ob svoji 75-letnici leta 1895 podarila za delovanje 1000 goldinarjev.⁴⁹ Na občnem zboru naslednje leto so se člani mokronoške podružnice dogovorili, da bodo na Malkovcu pri Tržišču postavili matičnjak in trtnico za ameriške trte. Pri tem jim je pomagala slovenska kranjska hranilnica s 1000 goldinarji.⁵⁰ V tem obdobju je namreč bolezen trte – trtna uš uničila zelo veliko vinogradov na Dolenjskem. S pomočjo ameriških trt pa so poskušali ponovno obnoviti uničene vinograde. Da bi lahko premostili težke čase, so vinogradniki prosili tudi za odpis c. kr. davka. Podružnična trtnica je dobro delala in cepljene trte so lepo uspevale. Vinogradniki z območja okrajnega glavarstva Krško, ki so cepljenke želeli, so morali običajno v začetku tekočega leta nasloviti prošnje na mokronoško kmetijsko podružnico. Leta 1901 so spomladi oddali iz trtnice vinogradnikom preko 38000 cepljenk, leta 1902 pa že 42000 dobro zraslih in ukoreninjenih cepljenih trt. Za eno cepljenko je bilo potrebno odšteti 10 helerjev. V tem obdobju je podružnici načeloval Josip Anton grof Barbo.⁵¹

Društva v Mokronogu⁵²

Društveno in družabno življenje se je v Mokronogu dobro razvijalo. Novica iz leta 1885 nam sporoči, da so Mokrončani (kot so takrat tudi rekli Mokronožanom) začeli misliti tudi na društva in na slovenske veselice. V gledališču v gostilni »Pri stari pošti« so odigrali dve igri. Prva je nosila naslov Krojač Fips, druga pa Berite Novice.⁵³ Mokronoško društvo z najdaljšim stažem je Prostovoljno gasilsko društvo oziroma požarna bramba, kot so ga imenovali takrat. Ustanovljeno je bilo leta 1882. Že od samega začetka so gasilci pripravljali veselice, organizirali igranje tombol in si tako nabirali sredstva za svoje delovanje.⁵⁴ Na svečnico, 2. februarja 1887, so v prostorih »gostilnice« Janeza Šašlja priredili tombolo s plesnim venčkom.⁵⁵ Meseca februarja leta 1892 pa so podobno organizirali v mokronoški gostilni pri Lipi.⁵⁶ Leta 1887 so obogatili

⁴⁸ DN, 1. junij 1891, št. 10, str. 77.

⁴⁹ DN, 15. november 1895, št. 22, str. 192.

⁵⁰ DN, 15. maj 1896, št. 10, str. 79. Matičnjak je prostor, kjer se hrani matične rastline za cepiče. Trtnica ali trsnica pa prostor, kjer se gojijo trsne sadike.

⁵¹ DN, 1. januar 1901, št. 1, str. 9 in 15. januar 1902, št. 2, str. 15.

⁵² Upoštevana so le tista društva, o katerih so objavljeni kakršnikoli zapisi v Dolenjskih novicah.

⁵³ DN, 15. december 1885, št. 24, str. 195.

⁵⁴ DN, 15. februar 1885, št. 4, str. 31.

⁵⁵ DN, 15. januar 1887, št. 2, str. 15.

⁵⁶ DN, 1. februar 1892, št. 3, str. 25.

svojo blagajno s stotimi goldinarji, ki jim jih je podarila Josipina Hočevnar iz Krškega.⁵⁷ V okoliških krajih (npr. Trebelno, Tržišče in Škocjan) tovrstnega društva v tem času še ni bilo. Bi jih pa bilo dobro ustanoviti, kot je razmišljal pisec prispevka v časopisu. Ne smemo pozabiti, da je to še čas, ko je bilo precej zgradb lesenih in požari pogosti. Delovanje mokronoških gasilcev je pisec pohvalil.⁵⁸ Leta 1888 so gasilsko društvo vodili: častni načelnik Anton Pižmaht, izvršujoči je bil Karol Šašelj, njegov namestnik Ivan Malnarič, posamezne oddelke so vodili Emerih pl. Kerčelič, Janko Povše in Jakob Kolenc. Namestniki zadnjih pa so bili Vincencij Solko, Josip Weibl in Ivan Smrekar.⁵⁹ Tega leta so gasilci vpeljali tudi slovensko poveljevanje.⁶⁰

Mokronoški gasilci na razglednici, napisani in odposlani 21. julija 1906. leta. Razglednico hrani Dolenjski muzej Novo mesto.

Od avgusta 1886 je v trgu delovala podružnica družbe sv. Cirila in Metoda za Mokronog. V vodstveni odbor so bili izvoljeni Anton Zorc, župnik prvosednik, dr. Fran Škofic, blagajnik in Andrej Grčar, tajnik.⁶¹ Ta družba je bila na Kranjskem ustanovljena leta 1885, na pobudo župnika in zgodovinarja Ivana Vrhovnika. Imela je namen »vsestransko podpirati in pospeševati slovensko šolstvo na katoliško-narodni podlagi«. Družba oziroma njeni člani naj bi pomagali organizirati

⁵⁷ DN, 1. junij 1887, št. 11, str. 85. Josipina Hočevnar je konec leta 1896 postala tudi častna občanka občine Mokronog. Tega leta je podarila 2000 goldinarjev za nove orgle v cerkvi sv. Egidija. (DN, 1. december 1896, št. 23, str. 187)

⁵⁸ DN, 1. avgust 1886, št. 15, str. 118–119.

⁵⁹ DN, 1. avgust 1888, št. 15, str. 118.

⁶⁰ DN, 15. avgust 1888, št. 16, str. 125.

⁶¹ DN, 15. avgust 1886, št. 16, str. 128–129.

in vzdrževati šole, vrtce, nastavljeni učitelje, izdajati primerne knjige ... Želeli so tudi vplivati na to, da bi otroci imeli pouk v slovenskem jeziku. Glavni podporni stebri so bili duhovniki in učitelji.⁶²

V začetku leta 1888, 19. januarja, so ustanovili v Mokronogu podružnico Rdečega križa. Odbor je imel dvanajst članov. Predsednik je postal c. kr. okrajni sodnik Adolf Pfefferer, namestnik pa nadučitelj Andrej Grčar.⁶³

Zabavne večere, gledališke igre in veselice je pripravljalo bralno društvo. Leta 1895 so bili njegovi člani precej dejavni v predpustnem času. V prvih dveh mesecih so pripravili zabavni večer, veselico z igro, petjem in plesom ter ples v kostumih.⁶⁴ Gledališko igro s petjem z naslovom Krojač Fips pa so odigrali marca 1897.⁶⁵ V okviru tega društva je deloval tudi pevski zbor, ki je nastopal tudi v drugih krajih po Dolenjski. V začetku junija leta 1893 so pevci peli na nastopu telovadcev dolenjskega sokola v Beli Cerkvi.⁶⁶

Deželna vlada je aprila 1908. leta odobrila pravila novoustanovljenemu Katoliškemu izobraževalnemu društvu.⁶⁷

Istočasno pa je na območju sodnega okraja Mokronog pričelo delovati tudi Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb.⁶⁸

Že naslednje leto, 19. septembra 1909, je potekala slavnost ustanovitve Marijine družbe. Tovrstne družbe so se ustanovile v vseh župnijah trebanjskega dekanata.⁶⁹

Istega leta je v Mokronogu nastalo tudi eno izmed prvih sokolskih društev na Dolenjskem za novomeškim. V Novem mestu je bil leta 1887 ustanovljen Dolenjski Sokol, ki je organiziral nastope v krajih, kjer naj bi se tudi ustanovila društva. V Mokronogu so sokoli tak nastop izvedli 17. maja 1891 (na binkošti). Za ta dan so imeli vnaprej pripravljen program, ki so ga opravili skupaj z dolenjskim pevskim društvom. Novomeškimi sokolom, pevcem in godbi so Mokronožani tega dne pripravili prijazen sprejem. Dopoldne so po skupni sveti maši sokoli pripravili slavnostni spreved po trgu in žene ter dekleta so jim metale cvetlice in šopke. Popoldne pa je potekala zabava in nastop telovadcev. Ob tem pa so si lahko novomeški gostje ogledali tudi grad in vrt.⁷⁰ Tovrstno društvo se je v trgu ustanovilo konec leta 1909.⁷¹ Naslednje leto so se mokronoški sokoli udeležili ustanovitve novomeške sokolske župe, v katero se je društvo tudi vključilo. Župa je prirejala vsakoletne župne zlete in prvi tovrstni zlet sokolov je bil ravno v Mokronogu leta 1910. Mokronoški sokoli so ga pripravili skupaj z društvi iz Novega mesta, Kostanjevice in Trebnjega. Skrbeli so tudi, da se je sokolstvo širilo po ostalih krajih Mirnske doline. Sprva

⁶² Slovenska kronika XIX. stoletja 1884–1899, Ljubljana 2003, str. 37–39.

⁶³ DN, 1. marec 1888, št. 5, str. 37.

⁶⁴ DN, 15. januar 1895, št. 2, str. 13.

⁶⁵ DN, 15. marec 1897, št. 6, str. 52.

⁶⁶ DN, 1. junij 1893, št. 11, str. 91.

⁶⁷ DN, 15. april 1908, št. 8, str. 65.

⁶⁸ DN, 1. maj 1908, št. 9, str. 74.

⁶⁹ DN, 17. september 1909, št. 38, str. 301. Ustanovni shod za to družbo je bil že 8. decembra 1908 (Kronika župnije Mokronog).

⁷⁰ Bogo Komelj, Novomeški sokol 1887–1945, Devetdeset let telovadbe v Novem mestu, Novo mesto 1977, str. 24–28 ter DN, 1. junij 1891, št. 11, str. 84–85 in 87.

⁷¹ Po zapisu v Kroniki župnije Mokronog društvo ni bilo ravno številčno. Tudi podmladka (naraščajnikov) je bilo malo, saj je veliko mladih odšlo v Ameriko.

so telovadili v mokronoškem gradu, po letu 1913⁷² pa so iskali novo možnost in jo našli šele v dvajsetih letih 20. stoletja v podobi Sokolskega doma. Redno so se člani mokronoškega sokola udeleževali zletov po širši Dolenjski in drugih krajih Slovenije.⁷³

Jahaški odsek mokronoškega Sokola na manifestacijskem shodu 11. novembra 1918. V ozadju šola Mokronog, zgrajena leta 1905. Lastnik fotografije Janez Strel

Mokronog v začetku 20. stoletja

Tudi v začetku 20. stoletja je bil kraj še vedno središče obsežne sodnije in davkarije. V njem in bližnji okolici je živelo že 881 ljudi. Trg je imel leta 1900 ljudsko šolo štirirazrednico, notarja in zdravnika, dve babici, gasilsko društvo, tri žandarje, posojilnico in hranilnico, pošto in telegraf. Lekarna tega leta še ni omenjena. Nad trgom se je dvigalo grajsko poslopje.⁷⁴ Avtor prispevka v Dolenjskih novicah leta 1908⁷⁵ je opisal tržane kot prav podjetne in napredne gospodarje. Poleg poljedelstva in razvite živinoreje so se ukvarjali tudi z obrtjo, zlasti s kožarstvom (usnjarstvom). S slednjim je bil mokronoški trg tesneje povezan že od konca prve tretjine 19. stoletja dalje.

⁷² V Kroniki župnije Mokronog je navedeno, da je društvo Sokol izgubilo dvorano v gradu že 1910. leta.

⁷³ Spomenica ob 25-letnici Sokolskega društva Mokronog 1909–1934, zbral in uredil dr. Stane Skulj.

⁷⁴ Gemeindelexikon von Krain, Wien 1905, str. 48.

⁷⁵ DN, 1. marec 1908, št. 5, str. 36.

Usnjarna kot industrijski obrat pa je začela delovati šele v tem obdobju.⁷⁶ Mokronožani so bili ponosni na dosežke svojih rojakov. Leta 1905 je bila tako v trgovini Strel v izložbenem oknu na ogled častna diploma in velika zlata kolajna, ki si jo je pridobil mokronoški rojak, ključavničarski mojster iz Ljubljane, Josip Weibl, v Parizu na mednarodni razstavi za svoje izume.⁷⁷ V kraju se je odvijalo tudi živahno sejmsko življenje. Vsak četrtek v mesecu so ljudje lahko prodajali in kupovali prašiče. Večja letna blagovna sejma pa sta potekala od leta 1905 dalje vsako prvo soboto po prazniku srca Jezusovega ter vsako tretjo soboto v mesecu septembru.⁷⁸

Februarja leta 1902 se je upokojil zdravnik v Mokronogu, dr. Ivan Mohorčič. Nadomestil ga je dr. Jožef Malerič, ki je prišel iz Črnomlja.⁷⁹ Ostal je le do konca leta 1903, ko se je vrnil v Belo krajino. Za njim je prispel v trg dr. Matija Hočevar. Z oktobrom leta 1903 je postal okrajni živinozdravnik Jožef Rihar.⁸⁰

Prebivalci Dolenjske so se Dolenjskih novic posluževali tudi za objavo oglasov, s katerimi so prodajali oziroma oddajali v najem svoja poslopja, mline in posesti. Pogosto so prodajalci zapisali poleg tega, kaj prodajajo, čemu bi bili lahko prostori namenjeni – npr. kateri vrsti obrti. Mokronoško graščinsko oskrbnništvo je leta 1891 dajalo v najem prodajalno, v kateri je bila do takrat trgovina z mešanim blagom, loterijo in zalogo s tobakom. Marija Kuhar je leta 1893 želela oddati v najem delavnico s popolno opremo, primerno za mizarsko obrt, v svoji hiši v Mokronogu. Posest na Žalostni gori pa je istega leta zaradi selitve prodajal Josip Gorjup. Leta 1901 je Marija Strel prodajala posest, ki se ji je zdela primerna za izvajanje strojarske obrti.⁸¹ Tovrstne oglase pa je objavljalo tudi mokronoško okrajno sodišče, predvsem v primerih dražbe, ko so posestva prihajala »na boben«.

Konec decembra leta 1900 se je na mokronoškem sodišču zaposlil Milan Škerlj, ki je spomine na dogodke svojega življenja tudi zapisal. Ko je prišel, sta v Mokronogu delovala srednje veliko okrajno sodišče in davčni urad. Med zaposlenimi na sodišču omeni dva sodnika (ob njegovem odhodu celo trije), tri pisarje (Špendov, Makuc, Pleskovič), vodjo zemljiške knjige Sobotyja in več slug. Med zadnjimi se je najbolj zapomnil Mejaka, ki je opravljal delo sluge in jetničarja. Ko je bila posamezniku naložena zaporna kazen, je bil Mejak proti, da bi jo obsojenec čimprej odsedel. Da bi lažje in hitreje opravili hišna dela pri zaporu, je bil namreč mnenja, da je potrebno zapreti več ljudi hkrati in ne zgolj posameznika. Kajti če bi zaprli naenkrat npr. nekaj mladih fantov in žensk, bi le-ti lahko najprej pomili pod, očistili okna in nasekali drva za zimo. S tem bi seveda razbremenil tudi sebe, saj je bilo vse to v osnovi njegovo delo. Izmed »davkarjev« omenja Kneza in Strmolca. Med pomembnimi uradniki in tržani so bili tudi notar, geometer, zdravnik-ranocelnik (najprej Mohorčič, po letu 1902 Malerič), župnik in kaplan. Otroci so obiskovali štirirazredno ljudsko šolo. Škerlj je zapisal, da je nadučitelj malo hodil v družbo z uradniki, učiteljica Donatijeva se je družila z notarjem, kot prijetnega sogovorca je opisal mladega učitelja Tratarja. Ko so v tem času urejali hudournu Mirno, sta živela v trgu dva Žida – prvi z Madžarske – Tafier in drugi s Poljske – Wiszniowski. Skupaj z njima in drugimi je posedal v prostem času po

⁷⁶ Spominski zbornik Slovenije, Ljubljana 1939, str. 658. Novo tovarno za usnje lastnika Franca Pence je mokronoški župnik Virant blagoslovil 5. novembra 1903. Kronika župnije Mokronog.

⁷⁷ DN, 15. april 1905, št. 8, str. 80.

⁷⁸ Slovenski narod, 30. september 1905, št. 224 in DN, 1. avgust 1908, št. 15, str. 123.

⁷⁹ DN, 15. februar 1902, št. 4, str. 28.

⁸⁰ DN, 1. oktober 1903, št. 19, str. 184.

⁸¹ DN, 1. maj 1891, št. 9, str. 72, 1. junij 1893, št. 11, str. 93 in 1. september 1901, št. 17, str. 142.

gostilnah, pa tudi z učiteljico Donatijevo in Rozmanovo. Prebivalce Mokronoga je povečini štel za kmete, tržanov je bilo po njegovem mnenju malo. Sprva je Škerlj stanoval v gostilni »Pri stari pošti« ali »Pri Zgornjem Majcnu«, kjer je preživel tudi svoje prvo silvestrovanje med tržani. Po dveh mesecih dela v Mokronogu je meseca februarja odšel za pol leta v Kočevje. Po vrnitvi je primerjal lastnosti kmetov obeh krajev. Bolj so mu bili pri srcu mokronoški. Zapisal je namreč, da, kljub temu da mokronoški kmet ni bil idealen, je bil naravnejši in prikupnejši od kočevskega. Mokronoške kmete je uvrstil v sredino med poljedelce in vinogradnike (v okraju je bilo veliko vinogradov). Ni pa bilo čistih viničarjev, kakor na primer na Štajerskem. Ko se je Škerlj vrnil na mesto sodnika v Mokronog, je dotedanji sodnik Modriniak odšel v službo za c. kr. okrajnega sodnika v Žužemberk. Namesto njega je prišel sodnik Antloga. Zelo slabo mnenje pa je imel Škerlj o Mokronožanih glede pitja alkohola. Vsi (zlasti seveda moški), ne glede na status, so po njegovem mnenju pili preveč alkohola ne le na predpustnih veselicah posameznih gostiln (prirejali so t. i. »hausbale«), ampak prav vsak dan.

Leta 1905, 28. avgusta, je gospod Franc Penca, posestnik in lastnik tovarne usnja, v svoji tovarni zgradil moderno kopališče (*»s parno, mrzlo, pršno in gorko kopeljo«*), ki je bilo namenjeno v javno uporabo. Vstopnice je prodajal trgovec Peter Strel v svoji trgovini. Upali so, da se bo ta pridobitev v kraju dobro prijela. Koliko časa je delovalo kopališče, ni znano, verjetno pa je njegov razcvet onemogočil požar leta 1911. V tistem času sta v Mokronogu obratovala tudi parna žaga in mlin. Pisec prispevka v Dolenjske novice leta 1908 je upal, da bo trg postal prijazno letovišče tujcem, saj so v kraju, poleg že omenjenega, delovale tudi dobro urejene gostilne, kraj je obdajala lepa okolica, z Žalostne gore so se razprostirali krasni razgledi, zanimivi pa so bili tudi izleti v okoliške kraje. Kljub temu da je delovala ljudska šola, je menil, da bi bilo potrebno zaradi hitrega širjenja kraja razmišljati tudi o prepotrebni meščanski šoli. V tem času so za boljši dostop do trga popravljali cesto proti železniški postaji Mokronog–Bistrica.⁸²

Krajem v Mirnski dolini je leta 1908 zgrajena železnica Trebnje–Šentjanž prinesla velik napredek in razcvet. Za Mokronog lahko trdimo nasprotno. Železna cesta ga je obšla kar tri kilometre stran. Trg je sicer bil povezan s cesto do postajališča Mokronog–Bistrica, vendar ljudje niso bili zadovoljni s tako rešitvijo. Spraševali so se, kako so lahko pri trasiranju železniške proge *»pustili lepi in napredni dolenski trg Mokronog dobre tri kilometre na strani«*. Menili so, da bo trg na ta račun utrpel precejšnjo škodo. Po mnenju nekaterih bi lahko trg s postajo povezali s konjko (tramvaj s konjsko vprego), vendar se ta način ni nikoli uvedel.⁸³

Mokronog so v obravnavanem obdobju prizadejale nesreče, tako različne osebne (uboji, utopitve, kraje ...) kot tudi naravne. Potresi konec 19. (npr. hud potres 14. aprila 1895 na Kranjskem) in v začetku 20. stoletja (17. decembra 1902, 23. maja 1905, 19. in 20. aprila 1912)⁸⁴ niso prizadejali posebne škode. Zato pa je veliko večjo nesrečo povzročil požar leta 1911. Izbruhnil je v soboto, 19. avgusta, okrog poldneva, na dan največjega letnega sejma, pred sv. Jernejem. Goreti je pričelo v parni žagi tovarne usnja in požar se je zelo hitro razširil. Gasilci in prebivalci so gasili cel teden. Zgorelo je 43 hiš, 110 gospodarskih poslopij, poleg tega pa še veliko živine, krme, žita, poljedelskega orodja, oblek, dragocenosti in denarja. Velika škoda je bila povzročena tudi sejmarjem, ki so tega dne na sejmu prodajali raznovrstno blago. Pogorele so stavbe vseh posestnikov v predelu trga, imenovanem Šavergasa, razen hiš pri Koželju (prej Šircelj), Errathu,

⁸² DN, 15. september 1905, št. 18, str. 180 in 1. marec 1908, št. 5, str. 36 ter Slovenec, 28. avgust 1908, št. 196.

⁸³ DN, 1. marec 1908, št. 5, str. 36.

⁸⁴ DN, 1. januar 1903, št. 1, str. 5 in 1. junij 1905, št. 11, str. 111.

Mevžlju, Končinat, Knapovskemu. Nepoškodovano pa je ostalo tudi sodno poslopje.⁸⁵ Tržani so ustanovili Odbor za zbiranje pomoči za pogorelce. Sestavljali so ga sodni predstojnik Josip Tekavčič, davčni predstojnik Ivan Arh, nadučitelj Ivan Pirnat, učitelj Josip Tratar, kaplan Franc Žitnik, župnik Hinko Bukovitz, trgovec Ivan Ziherl, sodnik Ivan Hutter in Peter Strel. Poziv so objavili v obravnavanem časopisu.⁸⁶ Koliko mokronoških stavb je bilo zavarovanih pri zavarovalnih družbah, ni znano. So se pa nekateri zavedali, da je zavarovanje poslopij nujno potrebno, saj so bili požari konec 19. in tudi v začetku 20. stoletja še vedno pogosti. Eden takih je bil Karol Kovačič z Žalostne gore, ki mu je požar februarja 1890. leta upepelil poslopje. Ker je bil zavarovan pri zavarovalniški družbi Dunav na Dunaju, je dobil odškodnino. V obravnavanem časopisu se je družbi in njenemu zastopniku za Mokronog Blažu Božiču zahvalil za izplačilo, zavarovalnico pa je priporočil še drugim.⁸⁷

Pred prvo svetovno vojno je v celotnem davčnem okraju Mokronog delovalo sedem ljudskih šol. Na mokronoški šestrazredni⁸⁸ šoli so v letu 1912 poučevali: Ivan Pirnat, Josip Tratar, Amalija Donati, Marija Likar in Antonija Randl. Župni urad je vodil župnik Henrik Bukowitz, pomagal mu je kaplan Frančišek Žitnik, notarsko mesto je zasedal Gustav Omahen. Davčni urad je zaposloval šest ljudi, okrajno sodišče pod vodstvom sodnega predstojnika Josipa Tekavčiča pa devet. Prebivalce je zdravil okrožni zdravnik dr. Albin Češark. Imeli so tudi deželnega živinozdravnika, in sicer Leona Stimmatala. Na pošti sta uradovala Fran Eiletz in Alojzija Berlot. Delovala je Glavna hranilnica in posojilnica. Društveno življenje v trgu je bilo leta 1912 veliko bolj razvito kot v sosednjih krajih okraja. Prebivalci so se lahko vključevali v Prostovoljno gasilsko društvo, Bralno društvo, Družbo sv. Cirila in Metoda, Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb, Katoliško slovensko izobraževalno društvo in Telovadno društvo Sokol. Tega leta je Mokronog obiskalo tisoč tujcev. Bližnje Trebnje je imelo trikrat večji obisk, v Novo mesto pa je tisto leto prišlo 2500 tujcev. Tržani so lahko obiskovalcem ponudili tudi možnost prenočitve, in sicer je bilo v kraju na voljo deset sob (pri Ivanu Devu, Tereziji Majcen, Rudolfu Pleteršku, Ignaciju Majcnu in Francu Grandu).⁸⁹

Šolstvo na Dolenjskem

Obdobje, ki ga obravnavam v tem prispevku, je bilo na območju današnje Slovenije, kot sem že omenila, prežeto z bojem za uveljavitev slovenskega jezika v javni rabi in tudi v šolstvu. Na t. i. taborih v letih 1868–1871 so Slovenci prvič množično zahtevali boljši položaj in več pravic za slovenski jezik v vseh vrstah šol. Močnejši tovrstni boj za slovenski jezik je bil na nacionalno mešanih območjih in v krajih, kjer so delovale višje šole. Na ljudskih šolah na Kranjskem, kjer je bila večina prebivalstva slovenska, je imel slovenski jezik v tem obdobju večjo vlogo in so ga tudi več uporabljali. Lahko rečemo, da je ponekod že bil uveljavljen kot osnovni jezik. V javnem življenju pa se je uveljavljal težje in zato se ne gre čuditi, da je tudi obravnavani dolenjski časopis prinesel neke vrste poziv za Dolenjce. Pisec leta 1885 objavljenega prispevka je namreč

⁸⁵ DN, 10. september 1911, št. 17, str. 132.

⁸⁶ DN, 25. avgust 1911, št. 16, str. 127.

⁸⁷ DN, 15. april 1890, št. 8, str. 64.

⁸⁸ Petrazrednica v Mokronogu se je razširila v šestrazrednico maja 1911. DN, 25. maj 1911, št. 10, str. 77.

⁸⁹ Zapis o podatkih za leto 1912 v Adresar, naslovna knjiga za Kranjsko 1912, Ljubljana 1912.

Dolenjce – Slovence pozval, da morajo ostati Slovenci, kljub temu pa ne smejo zaničevati nobenega drugega naroda. Že takrat so se zavedali, kako pomembno je, da zna Slovenec še kak tuj jezik. Poudaril je, da mora vsak najprej dobro znati slovensko. Slovence je pozival, da zahtevajo od tedanje oblasti, da morajo biti male ali ljudske šole slovenske. Nemški jezik pa naj bi učitelji poučevali kot učni predmet nekaj ur tedensko le po mestih in trgih. Tudi ko bi se učitelji izobraževali v t. i. pripravnicah, bi moralo to potekati v slovenskem jeziku, za nemške učitelje pa v nemščini.⁹⁰ V Mokronogu je vse večjo veljavo dobivala slovenščina tudi v javni rabi – v uradih in društvih, ne le v šoli. Sredi osemdesetih let 19. stoletja je tako postal slovenski jezik uradovni jezik na sodišču in v gasilskem društvu.

Problem rabe slovenskega in nemškega jezika v šolah je v Dolenjskih novicah kar precej obravnavana tema. Naredba najvišje šolske gosposke na Kranjskem iz leta 1887 je narekovala, da se morajo otroci učiti nemščine na tistih šolah, na katerih poučujejo otroke trije ali štirje učitelji. Pouk nemščine naj bi se pričel v 3. razredu. Večina šol je bila takrat še enorazrednih in učitelj ni mogel učiti otrok poleg slovenskega še nemškega jezika. Povsod tam, kjer pa so šole bile dvorazredne, je moral učitelj starše vprašati, ali bi se otroci želeli učiti nemščine. Ko se je prijaviło več kot deset otrok, jih je učitelj poučeval večkrat na teden. Nemški jezik kot predmet pa se je poučeval na tri in večrazrednicah, vendar šele od 3. razreda dalje in ne že v 1. razredu, kar je veljalo do tega leta. To so starši sprejeli z zadovoljstvom, saj so menili, da se majhen otrok lahko prvi dve leti uči le v maternem, slovenskem jeziku, in tako tudi ni preveč obremenjen. So se pa tudi zavedali, da bo moral njihov otrok nemško znati, da se bo kasneje lahko sporazumeval z nemško govorečimi uradniki v uradih. Že takrat pa so razmišljali, da bi bilo dobrodošlo uradovanje uradnikov, notarjev, odvetnikov, županov in njihovih pisarjev v slovenskem jeziku.⁹¹

Zanimivo razmišljanje je prinesel članek iz leta 1890. Tudi pri Nemcih nekdanj njihov materni, nemški jezik, ni nič veljal. Raje so govorili v francoskem jeziku, pisali pa latinsko. Le nemški kmet je govoril nemški jezik. Leta 1890 pa so že vsi Nemci (ne glede na stan) radi govorili in pisali nemško. Tudi Slovenci so govorili nemško, pisali latinsko. Močno se je to spremenilo v drugi polovici 19. stoletja. Ker so kmetje govorili slovenski jezik, so se ga morali naučiti tudi višji sloji, če so se hoteli z njimi pogovarjati. V tem obdobju so izobraženi Slovenci, zlasti domoljubi med duhovništvom, učiteljstvom in uradništvom zelo spoštovali svoj jezik. Konec 19. stoletja je gosposka že precej razmišljala, v katerem jeziku naj si dopisuje. Avstrijska ustava iz leta 1861 (njen 19. člen) je namreč dovoljeval in skoraj zahteval uporabo narodnega – v našem primeru torej slovenskega jezika. Uredništvo Dolenjskih novic je tako bralcem priporočalo, da naj se vse piše le v slovenskem jeziku.⁹²

Bitka za rabo slovenskega jezika je potekala tako v obdobju avstro-ogrske države, kot tudi kasneje po nastanku države SHS in kraljevine Jugoslavije, saj se je nemški jezik še precej uporabljal, tudi pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Krškem. Leta 1898 se je npr. c. kr. šolski nadzornik z vsemi dopisoval v nemškem jeziku, medtem ko je njegov predhodnik dosledno uporabljal slovenski jezik.⁹³ Pisec članka leta 1919 je menil, da bo prebivalec v novi državi Jugoslaviji povsem dobro shajal brez nemščine. Tudi otroci v ljudskih šolah naj bi se do desetega leta starosti zaradi preobremenjenosti učili le slovenske in ne tudi nemške slovnice.⁹⁴

⁹⁰ DN, 15. april 1885, št. 8, str. 59–60.

⁹¹ DN, 1. april 1887, št. 7, str. 51–52.

⁹² DN, 15. oktober 1890, št. 20, str. 153–154.

⁹³ DN, 15. maj 1898, št. 10, str. 83.

⁹⁴ DN, 6. marec 1919, št. 10, str. 38.

Zakaj in ali so sploh bile šole na Dolenjskem potrebne?

Z letom 1869, ko je prišlo do podržavljenja šolstva in je cerkev izgubljala absolutno prevlado na tem področju, so pričeli delovati krajevni šolski sveti. Zapis iz leta 1887 nam predstavi njihovo delovanje na Dolenjskem. Ljudsko šolo je imela skorajda vsaka župnija na tem območju. Običajno je tovrsten odbor pri posamezni dolenjski šoli sestavljalo šest članov – učitelj, župnik, šolski nadzornik, ki ga je postavila višja šolska oblast, ter trije možje, ki jih je izvolila občina kot krajevne šolske svetovalce. Lahko rečemo, da je bilo za dobro delovanje šole odgovornih vsaj šest ljudi in ne le učitelj. Volitve za člane krajevnih šolskih svetov so se odvijale vsakih šest, ponekod vsake tri leta. Izvoljeni člani so kasneje izmed njih izvolili predsednika. Dobro za šolo v kraju je bilo, če je predsednik postal tisti, ki je kazal največ veselja do šolstva ne glede na stan in premoženje. Običajno je postal predsednik zdravnik, graščak, učitelj ali župan. Predsednik je sklical seje večkrat, najmanj pa štirikrat letno v šolskem poslopju. Pri teh sejah so konec novembra oz. v decembru pripravili proračun za delovanje šole za naslednje leto. V začetku novega leta pa je bilo potrebno sestaviti poročilo za nazaj, ki ga je predložil predsednik. Na sejah so se prisotni posvetovali npr. o tem, kaj je treba popraviti na šolski stavbi, na vrtu, koliko sredstev potrebujejo učitelji, koliko za revne učence. Dolžnost šolskih mož oziroma predsednika in nadzornika je bila, da so pomagali učitelju izboljšati obisk šole in tudi opominjali učitelju starše, ki svojih otrok niso pošiljali v šolo. S tako pomočjo sveta učiteljem se je šola lahko venomer izboljševala. So pa obstajale na Dolenjskem tudi šole, kjer ni bilo pravega napredka. Krivdo za to so iskali tudi v premajhni podpori šoli s strani izvoljenih občinskih šolskih mož. Premalo so pomagali učitelju ali pa se niso trudili iskati denarne pomoči. Za dobro delovanje šole je bil namreč tudi denar velikega pomena. Če so krajani hoteli, da je bila šola v kraju lepa, šolski prostori ogrevani, da so imeli otroci na voljo dovolj knjig, da je bil zraven velik vrt, so morali priskrbeti kar precej denarja.⁹⁵ V tedanji Evropi je bila šola konec osemdesetih let 19. stoletja najcenejša v avstrijski državi, kjer je bilo leta 1887 približno 29000 šol in tri milijone učencev. Na območju ene šole je živelo približno 1300 prebivalcev, en učenec pa je bil na vsakih dvanajst prebivalcev. Stroškov v zvezi s šolo je bilo tako približno 42 krajcarjev na prebivalca. Najdražje šole pa so tedaj bile na Nemškem (1 goldinar in 48 krajcarjev na prebivalca). Izmed vseh avstrijskih dežel je bilo šolanje najcenejše ravno na Kranjskem, v okviru te dežele pa v novomeškem okraju.⁹⁶ Delovanje posameznih ljudskih šol znotraj okraja Krško je nadzoroval c. kr. šolski nadzornik. Leta 1895 je to nalogo opravljal Franc Gabršek, leta 1908 in 1912 pa Ludovik Stiasny.⁹⁷

Kljub temu da je bilo obiskovanje ljudske šole obvezno, se to ni uresničevalo povsod. Šolska oblast je morala pred začetkom šolskega leta zapisati vse otroke, ki so bili dolžni hoditi v šolo. Tudi kazni (denarna kazen ali zapor), ki bi jih lahko uvajali po letu 1873 (18. člen zakona z dne 19. april 1873) za tiste starše, ki otrok niso pošiljali v šolo, niso zalegle kaj dosti. Kar precej otrok ni hodilo redno k pouku. Zlasti se je to dogajalo v krajih, kjer sta znala pisati le župnik in učitelj – člani krajevnega šolskega sveta pa ne. Ponekod so starši učitelja sovražili, ker je njihovega otroka zato, ker je manjkal, zapisal. Menili so, da je to storil le zato, da bi ga lahko kaznoval. Šele kasneje so bili učitelju hvaležni, ko so videli, da se je njihov otrok vsaj nekaj naučil.⁹⁸

⁹⁵ DN, 1. avgust 1887, št. 15, str. 113–114.

⁹⁶ DN, 15. september 1886, št. 18, str. 144.

⁹⁷ DN, 13. april 1895, št. 8, str. 69 in 15. april 1908, št. 8, str. 64 ter Adresar, naslovna knjiga za Kranjsko 1912, Ljubljana 1912.

⁹⁸ DN, 15. oktober 1887, št. 20, str. 155–156.

V pretežno kmečkih okoljih, kot je bilo tudi dolenjsko, so kmetje pogosto razmišljali, ali in zakaj so šole sploh potrebne, saj so veliko stale, zlasti srednje in visoke. Od denarja, ki bi ga kmet vložil v izobrazbo otroka, ne bi dobil nobenih obresti, kakor npr. od denarja, ki bi ga vložil v hranilnico. Ob tem pa bi mu manjkalo tudi par rok pri delu na kmetiji. Zlasti je bilo konec 19. stoletja opaziti, da otroci iz teh okolij premalo nadaljujejo šolanje na višjih šolah – npr. na novomeški gimnaziji, kmetijski šoli Grm ali na meščanski šoli s kmetijskim značajem v Krškem. Dejstvo pa je bilo, kot je pisec tega prispevka zapisal, da bi se kaj lahko zgodilo, da bi gosposke šole zaprli, če ne bi bilo dovolj obiska.⁹⁹ Problem je bil tudi v tem, da je bila šola tista prva, ki so se ji kmetje odpovedali. Zavedali so se, da ne smejo zamuditi oziroma opustiti npr. nedeljske svete maše. V šolo pa so želeli pošiljati otroke zgolj takrat, ko ni bilo dela na kmetiji. To pa je bilo zlasti v zimskem času. Niso se zavedali, da se njihovi otroci ne morejo naučiti celotne šolske snovi, če so npr. celo leto manjkali pri pouku. Ponekod so se taki starši celo jezili na učitelja, češ da njihovih otrok ni ničesar naučil. Na taki šoli je imel učitelj velike težave. Namesto da bi z učnim načrtom nadaljeval, se je moral posvetiti učencem, ki so manjkali, in jim razložiti prejšnje snovi, da so lahko razumeli naslednje. Tako so morali drugi otroci čakati in so se jezili, da se vedno učijo eno in isto. Jezili pa so se tudi starši, ki so otroke dnevno pošiljali v šolo, pa niso nič znali. Pogosto se je dogajalo, da jih je npr. v poletnih mesecih, ko je bilo veliko dela na poljih, prišlo v šolo, kjer je bilo šoloobveznih 70, le 15 otrok. Če pa so otroci že prišli v šolo, jim je močno primanjkovalo orodja za pisanje ter knjig in zvezkov. Za dobro otrok bi se morali bolj potruditi tako starši, šolski možje in tudi učitelji.¹⁰⁰ V začetku 20. stoletja je bilo na Dolenjskem najslabše poskrbljeno za žensko izobrazbo. V petih dolenjskih glavarstvih ni bilo nobene deželne niti državne osem-razredne ljudske šole za dekleta.¹⁰¹

Mokronog v začetku 20. stoletja na razglednici, napisani 26. decembra leta 1919. *Razglednico hrani Dolenjski muzej Novo mesto.*

⁹⁹ DN, 15. januar 1887, št. 2, str. 9–10.

¹⁰⁰ DN, 13. avgust 1887, št. 16, str. 122–124.

¹⁰¹ DN, 1. januar 1908, št. 1, str. 5.

Pedagogiško društvo Krško ali Društvo učiteljev in šolskih prijateljev

Ljudska šola Mokronog je spadala v drugi polovici 19. stoletja v šolski okraj Krško, saj je tudi območje spadalo upravno pod okrajno glavarstvo Krško. Učitelji s celotnega območja so se srečevali in razpravljali o problemih na področju šolstva. Tako so imeli 22. julija 1885. leta letno zborovanje s posvetovanjem, kako bi se šolstvo lahko izboljšalo.¹⁰² V naslednjem letu so učitelji že v mesecu aprilu razmišljali, da bi ustanovili učiteljsko društvo za celotni šolski okraj Krško. To so uresničili v poletju 1886. leta, ko so ustanovili društvo, ki so ga poimenovali Pedagogiško društvo ali Društvo učiteljev in šolskih prijateljev, imenovano tudi Učiteljsko društvo. Ustanovljeno je bilo z namenom, da bi člani med ljudi širili dobre nauke o vzgoji otrok. Izdajali pa naj bi tudi knjige o šolstvu in vzgoji otrok. Določili so članarino v višini 1 goldinarja.¹⁰³ Prav gotovo so bili tudi mokronoški učitelji njihovi člani. Leta 1889 se je ustanovila tudi Zaveza slovenskih učiteljskih društev, in sicer 22. aprila 1889. Slovensko učiteljsko društvo je zdaj povezovalo učitelje iz vseh slovenskih pokrajin. Tudi tu so se učitelji zavzemali za šolske in učiteljske interese, izdajali mladinsko literaturo in pedagoško glasilo. Na zborovanjih so predavali o posameznih strokovnih vprašanjih.¹⁰⁴ Dolenjske novice so v zvezi s tem dogodkom objavile naslednjo novico: »*Ob veliki noči so imeli slovenski učitelji shod v Ljubljani, slovenska učiteljska društva so se združila v Zavezo. S tem so pokazali, da ljubijo narodno složnost, da so vneti za poklic in svoj stan. Bog daj, da bi res delali vselej in povsod goreče za dušni in telesni blagor naših ljubih otrok po geslu: Vse za vero, dom cesarja.*«¹⁰⁵ Leta 1890 je na Kranjskem poučevalo otroke 387 učiteljev, 126 učiteljic ter 289 učiteljev za verouk. Ženska ročna dela je poučevalo 69 učiteljic. Telovadba je bila na 274 šolah.¹⁰⁶ Ob razmahu telovadnih društev na Kranjskem v začetku 20. stoletja, ki so jih nekateri razumeli tudi kot politična gibanja, so po sklepu c. kr. deželnega šolskega sveta leta 1910 šolsko obvezni mladini na ljudskih in vseh drugih šolah strogo prepovedali telovaditi pri tovrstnih društvih, nastopati v društveni uniformi z društvenimi znaki ali se udeleževati izletov teh društev brez dovoljenja šolskih oblasti. Učitelji za telovadbo pa so morali imeti tudi primerno npravstveno in pedagoško izobrazbo, da bi čimbolj blagodejno vplivali tudi na značaj mladine.¹⁰⁷

Da bi učitelje na Kranjskem še bolj stimulirali k dobremu poučevanju otrok, so razpisovali tudi denarne nagrade. Tako je bilo za leto 1897 iz Franc-Metelkove ustanove¹⁰⁸ razpisanih šest denarnih daril po 42 goldinarjev za učitelje, ki bodo imeli zasluge za poduk slovenskega jezika, za pouk v požlahtenju dreves in za vzgojo šolskih vrtov. Tri darila po 37 goldinarjev 80 krajcarjev pa za tiste, ki so se trudili za šolske vrtove in za pouk sadjarstva in gojenja zelenjave. Predloge so zbirali okrajni šolski sveti.¹⁰⁹

Celoten šolski okraj Krško (zlasti pa samo mesto Krško) je imel velikega podpornika in dobrotnika v osebi Martina Hočevarja. Finančno je pomagal pri organizaciji šolstva. Umrli je

¹⁰² DN, 1. avgust 1885, št. 15, str. 121.

¹⁰³ DN, 1. avgust 1886, št. 15, str. 120 in 15. september 1886, št. 18, str. 143.

¹⁰⁴ Slovenska kronika XIX. stoletja 1884–1899, Ljubljana 2003, str. 95–96.

¹⁰⁵ DN, 1. maj 1889, št. 9, str. 68.

¹⁰⁶ DN, 1. april 1891, št. 7, str. 54.

¹⁰⁷ DN, 10. avgust 1910, št. 15, str. 117.

¹⁰⁸ Franc Serafin Metelko (1789–1860) je bil slovničar, pisec in prevajalec šolskih ter nabožnih spisov.

¹⁰⁹ DN, 1. maj 1897, št. 9, str. 78.

spomladi 1886. leta. Denar, ki ga je zapustil, je med drugim namenil tudi za gradnjo nekaterih šol. Tako naj bi dobila denar za zidanje nove šole ali šola v Kostanjevici ali v Mokronogu, in sicer 6000 goldinarjev.¹¹⁰ Gradnja novega šolskega poslopja v Mokronogu se je pričela šele čez osem let. Zapisa o tem, ali je bila šola deležna tega denarja, v Dolenjskih novicah nisem zasledila.

Pedagogiško ali učiteljsko društvo Krško je zborovanje pripravilo vsako leto, včasih tudi večkrat na leto v različnih krajih. Glede na zapise v Dolenjskih novicah so se leta 1887 srečali skoraj vsak mesec. Podatkov o zborovanjih v naslednjih letih je manj, po letu 1890 praktično ni več zapisa na to temo. Novembra leta 1886 so zborovali v Šentjerneju. Tema posveta je bila, kako naj bi se Slovenci več izobraževali ter kaj lahko storijo učitelji glede boljšega kmetovanja.¹¹¹ Naslednje leto aprila je bilo zborovanje v Mokronogu. Jernej Ravnikar, mokronoški učitelj, je govoril o napakah pri vzgoji, učitelj V. Gebauer pa o šolskem vrtu oziroma drevesnici.¹¹² Istega leta meseca maja so se učitelji srečali v Sevnici, zatem pa še konec junija, ter razpravljali o šolskih vrtovih, ki je bila v tistem obdobju kar pogosta tema. V poletju 1887 se je zborovanje odvijalo na Raki. Učitelji so se zavzeli za to, da bi tudi otroci ljudskih šol na podeželju imeli dva meseca polnih počitnic, kakor jih imajo po mestih.¹¹³ Ob zborovanju maja 1888 v Kostanjevici na temo sadjarstva so si ogledali tudi državno trtnico in šolski vrt.¹¹⁴

Meseca maja leta 1890 na zborovanju v Radečah so učitelji, člani Pedagogiškega društva Krško, razpravljali o strokovnih predmetih na šolah (o fiziki in risanju). Dogovorili so se tudi, da bodo poslali na visoko ministrstvo prošnjo, da bi se vsaj pri vzgojnih predmetih in »ukoslovju« lahko uvedel slovenski jezik oz. da bi se smeli pri teh predmetih poleg nemških učnih knjig uporabljati tudi slovenski prevodi, ki jih je izdalo Pedagogiško društvo v Krškem.¹¹⁵ V poletnem času tega leta so se učitelji dogovorili o spremembi trajanja šolskega leta na šolah krškega okraja. Tako se je s šolskim letom 1890/91 pričel pouk 15. septembra, končal pa 31. julija.¹¹⁶

Za svoje delovanje je tako kot druga društva tudi to učiteljsko društvo potrebovalo finančna sredstva, ki jih je pridobivalo na različne načine. Tako je bralno društvo v Krškem priredilo veselice v njihovo korist v začetku meseca februarja 1888. S to akcijo je društvo prejelo 40 goldinarjev. Denarna sredstva so potrebovali tudi za izdajo knjig iz serije Pedagoški letnik.¹¹⁷ V istem času jih je podprl tudi deželni zbor, od katerega so prejeli 50 goldinarjev podpore.¹¹⁸

Že pred ustanovitvijo tega društva je literaturo s področja šolstva (za ljudske šole in učitelje) v Krškem izdajal Ivan Lapajne.¹¹⁹ V tem obdobju so Dolenjske novice precej oglaševale dela s področja šolstva, katerih avtor je bil Anton Martin Slomšek. Šolske knjige in vse potrebščine so Dolenjci za svoje šoloobvezne otroke lahko kupovali pri tiskarju in založniku Janezu Krajcu v Novem mestu.

¹¹⁰ DN, 1. maj 1886, št. 9, str. 71.

¹¹¹ DN, 1. november 1886, št. 21, str. 169.

¹¹² DN, 15. april 1887, št. 8, str. 62.

¹¹³ DN, 13. avgust 1888, št. 16, str. 126.

¹¹⁴ DN, 1. maj 1888, št. 9, str. 70.

¹¹⁵ DN, 15. maj 1890, št. 10, str. 77–78.

¹¹⁶ DN, 1. julij 1890, št. 13, str. 102.

¹¹⁷ DN, 15. januar 1888, št. 2, str. 15.

¹¹⁸ DN, 15. februar 1888, št. 4, str. 31.

¹¹⁹ DN, 1. junij 1885, št. 11, str. 91.

Svoje delo je Pedagogiško društvo razširilo tudi na pripravo razstav. Ob 40-letnici vladanja avstro-ogrškega cesarja Franca Jožefa I. so v začetku septembra 1888 odprli stalno razstavo učil in učnih pripomočkov na šoli v Krškem. Učila oz. šolske predmete so razstavili na ogled tudi v letu 1890. Vstopnina od ogledov razstav je tako bila tudi eden izmed virov financiranja društva.¹²⁰

Učence v ljudskih šolah so poskušali ne le izobraževati v teoretičnih znanjih, temveč tudi v praktičnih. V ospredje je ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja prihajalo izobraževanje v praktičnem znanju iz kmetijskih panog, ki je potekalo na šolskih vrtovih. Na Dolenjskem je leta 1886 delovalo 127 šol, ki so imele 67 šolskih vrtov. Iz poročila c. kr. Kmetijskega ministrstva na podlagi zapisov t. i. potujočega učitelja Pirca je razvidno, da je bilo največ šolskih vrtov na Dolenjskem v novomeškem okraju, v krškem okraju pa le osem. Tu je na vrtovih raslo 147 starih (t. i. maternih) dreves, v novomeškem pa 191. Divjakov – necepljenih dreves je bilo na območju novomeškega okraja 1196, medtem ko jih je bilo v krškem okraju 300. Šolski vrtovi na območju novomeškega okraja so imeli 941 cepljenih debelc, na območju krškega pa 640. Podatkov za posamezne šolske vrtove ni.¹²¹ Učitelj na Dolenjskem se je tako moral kar precej dobro spoznati na kmetijstvo. Za te namene so pridobivali znanje na učnih tečajih na kmetijskih šolah. V Novem mestu so se tovrstni tečaji odvijali na kmetijski šoli na Grmu. Leta 1888 je bil na enega izmed njih sprejet učitelj Ivan Levec iz Mokronoga.¹²² Tudi po mnenju pisca vrstic v Novice aprila 1888 naj bi dolenjski učitelji poznali poleg sadjarstva (*»sadjereje«*) in vrtnarstva še posebej vinogradništvo (*»trtorejstvo«*), in sicer v tolikšni meri, kolikor je potrebno za pouk (npr. spoznati se na cepitev trte ...). Tovrstni pouk naj bi se na šolah odvijal vsako leto tako dolgo, dokler se ne bi *»vzgojilo«* dovolj vinogradnikov, ki bi to delo dobro poznali. Ker se je tovrstno znanje v kraju prenašalo ne le na otroke, temveč tudi na starejše prebivalce, so takrat upali, da bi morda s tem rešili dolenjskega kmeta, da ne bi propadel. Konec 19. stoletja je namreč veliko vinogradov uničila trtna uš in zaradi tega je propadlo precej kmetov – kmetije so prišle *»na boben«*. Pisec je menil, da naj bi bilo prenašanje tovrstnega praktičnega znanja, zlasti v vinogradništvu, neke vrste pomoč učiteljev, da dolenjsko vinogradništvo ne bi izginilo in s tem bi tudi učitelje kmetje bolj spoštovali. Vzdrževanje in obdelovanje vrta pa bi moral prevzeti učitelj, ki bi se na taka dela najbolj spoznal. Za vzpodbudo pa je predlagal, naj bi za posebno dobro urejene vrte vsako leto razpisali darila. Vsaka šola bi morala imeti velik vrt, krajevni šolski sveti pa bi morali zbrati dovolj denarja za njegovo obdelovanje. Povsod pa žal niso bili vsi člani krajevnih šolskih svetov naklonjeni tovrstnim vrtovom. Že takrat je prihajala do izraza t. i. slovenska nevoščljivost. Kljub temu da se je npr. šolski svet odločil napraviti pri šoli vrt, se ga potem ni obdelovalo, ker je načelnik tega sveta izračunal, da je vrt občini v škodo. Glede na take izkušnje so morali v posameznih krajih domačini zelo pazljivo izbrati ljudi, ki so sestavljali krajevne šolske svete in dejansko delovali v prid razvoju šolstva v kraju in ne nasprotno.¹²³

Prva svetovna vojna in šolstvo

Atentat na avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo ženo Sofijo v Sarajevu 28. junija 1914 je bil neposreden povod za prvo svetovno vojno, ki se je pričela dan zatem.

¹²⁰ DN, 1. september 1888, št. 17, str. 133 in 15. junij 1890, št. 12, str. 93–94.

¹²¹ DN, 1. junij 1887, št. 11, str. 85 in 15. julij 1887, št. 14, str. 110.

¹²² DN, 15. avgust 1888, št. 16, str. 125.

¹²³ DN, 15. april 1888, št. 8, str. 57–58 in 15. marec 1889, št. 6, str. 46.

Vojna leta so prinesla korenite spremembe in veliko škodo na vseh področjih življenja. Prizadeto je bilo politično, gospodarsko in družbeno življenje držav udeleženk, tudi območje Kranjske in Dolenjske. Časopis Dolenjske novice se je prilagodil vojni. Večinoma so objavljeni prispevki, povezani z vojnim dogajanjem na bojiščih in v zaledju. Novic o Mokronogu in šoli v časopisu za vojna leta 1914–1918 ni.

Dolenjske kraje so preplavili številni begunci s Primorske. Pričelo se je vsesplošno pomanjkanje in druginja. Mobilizacija je potekala meseca julija 1914. leta. V vojsko so bili vpoklicani vsi za vojsko sposobni moški med 21. in 42. letom, kasneje tudi mlajši in starejši od teh let. Pomanjkanje moških rok v pretežno kmetijskih območjih je prineslo spremembe tudi na področju obiskovanja šol. V prvem letu vojne so šolske oblasti želele, da bi se pouk na ljudskih šolah pričel kot vsa leta do takrat, tj. 15. septembra, vendar se to na območjih, kjer so šole obiskovali pretežno kmečki otroci, ni uresničilo. Tedanje šolsko ministrstvo je namreč ugodilo prošnji deželnega odbora Kranjske in začetek na takih šolah prestavilo na november leta 1914. Zaradi odsotnosti moških rok s kmetij so otroci pomagali pospraviti poljske pridelke in učitelji so morali tovrstno odsotnost otrok razumeti kot opravičeno.¹²⁴ C. kr. deželni šolski svet (dežele Kranjske) je v vojnih letih krajevnim šolskim svetom dal glede ljudskih šol več pristojnosti, kot so jih imeli sicer. Sami so se lahko odločali o skrajšanju pouka na šoli, lahko so predlagali predčasen zaključek šolskega leta in tudi oprostili otroke obiska šole. Vse to seveda zaradi dela na polju.¹²⁵ Otroci so v teh letih občutili veliko pomanjkanja in matere so opazile, da so se tudi spremenili. Hitreje so odraščali, fizično zelo veliko delali, žal pa nekateri celo leto niso obiskovali pouka, zato so precej nazadovali v znanju. Šolski nadzorniki so želeli, da bi v šolo hodili vsaj v zimskem času. Šolska izobrazba se jim je zdela zelo pomembna in vojna ne bi smela biti opravičilo za neobiskovanje šole. To so podkrepili z naslednjima stavkoma: »*Ura izgubljena ne vrne se nobena, kar časa zamudiš, ga vekomaj zgubiš. Mir se bo vrnil po vojni, izgubljeni čas učenja otrok pa se ne povrne nikdar več.*«¹²⁶ Žal pa nekateri starši tudi še v prvih mesecih po končani vojni svojih otrok niso redno pošiljali v šolo.¹²⁷

Proti koncu prve svetovne vojne se je izredno poslabšal finančni položaj učiteljev. Od njih se je pričakovalo zelo veliko. Tako naj bi po mnenju pisca novice v časopis avgusta 1918. leta učitelj služboval iz ljubezni do mladine. Pozabljalo pa se je, da z nizko plačo (takrat je npr. bila mesečna plača učitelja 102 kroni in 63 vinarjev) učitelji oziroma takrat je bilo več učiteljic, ne morejo živeti »*stanu primerno*« oziroma sploh preživeti, zlasti če so imeli še družino. Očitno je takrat veljalo, da delavec lahko stavka, učitelj pa ne sme. In kot kaže glede na zadnji piščev stavek v novici, so učitelji kljub vsem težavam delo vestno in vzorno opravljali. Pisec je namreč zapisal: »*Učiteljstvo je še vedno preveč idealno, tako da je že neumno.*«¹²⁸ Finančne doklade, ki so jih učitelji prejeli v vojnem obdobju, tudi niso zadostovale. Zato se je priporočalo, da učitelji na Kranjskem v svojih okrajih organizirajo t. i. aprovizacijo. V časopisih naj bi se objavile prošnje za nujne življenjske potrebščine učiteljev, da bi le-ti lahko preživeli in dobro delali. In ne nazadnje – s tem, ko bi učitelji ostali v posameznem kraju, bi se ohranila tudi šola.¹²⁹

¹²⁴ DN, 4. september 1914, št. 22, str. 87 in 2. oktober 1914, št. 26, str. 102.

¹²⁵ DN, 2. april 1915, št. 1, str. 3.

¹²⁶ DN, 21. september 1916, št. 26, str. 101.

¹²⁷ DN, 13. marec 1919, št. 11, str. 43.

¹²⁸ DN, 22. avgust 1918, št. 34, str. 134.

¹²⁹ DN, 26. september 1918, št. 39, str. 155.

Prebivalci Mirnske doline so budno spremljali politično dogajanje po koncu prve svetovne vojne. Vojna se je končala v začetku novembra 1918. Dne 29. oktobra je bila ustanovljena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (SHS), ki se je po združitvi s Kraljevino Srbijo 1. decembra preimenovala v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Spomladi 1919 je potekala v Parizu mirovna konferenca. Na njej so politični voditelji »delili« ozemlja in s tem določali nove meje držav. Proti že objavljenim namenom nekaterih državnikov so poskušali s protestom opozoriti tudi prebivalci Mirnske doline, ki so se zbrali 16. marca 1919 v Mokronogu na protestnem shodu. Udeleženci so spisali resolucijo, ki so jo naslovili na deželno vlado v Ljubljani. Z njo so pozivali udeležence mirovne konference v Parizu, da bi razsodili pravično pri delitvi mej in ne bi dovolili, da deli Kranjske pripadejo drugim državam. Če pa bi se zgodilo, da bi Italiji vseeno priključili del slovenskega ozemlja, bi po njihovem mnenju morali odstopiti jugoslovanski delegati. Le-ti naj bi se bolj zavzemali tudi za pravice jugoslovanskih vojnih ujetnikov.¹³⁰ Žal tudi ta resolucija ni imela velikega vpliva na odločitve političnih velesil. Takrat zmagovalne sile so podpisale mirovne pogodbe z Avstrijo in Madžarsko – tako se je posledično takrat tudi določila meja naše države na severu in vzhodu. Pariška mirovna konferenca pa ni določila meje z Italijo. To se je uredilo šele leta 1920 in velik del slovenskega zahodnega ozemlja je pripadel Italiji.

Ljudska šola Mokronog

O začetkih mokronoške šole iz Dolenjskih novic praktično ne izvemo ničesar. Morda le zapis pri predstavitvi knjižice Kranjska dežela Josipa Ciperleta, ki je izšla leta 1899. Zapisano je namreč, da deluje šola v Mokronogu od leta 1808.¹³¹ Danes vemo, da je šola pričela s svojim delovanjem že v 18. stoletju. V začetku v tem prispevku obravnavanega obdobja je bila mokronoška šola trirazrednica. Junija leta 1890 se je razširila v štirirazrednico.¹³² Podatek o povečanju ljudske šole še za en razred v petrazrednico v časopisu ni zapisan. Je pa zapis, da je maja 1911. leta postala šola šestrazrednica.¹³³ Od leta 1894 pa do 1903. leta je imela v šolskem posloplju svoje prostore Okrajna posojilnica.

Podobno kot so delovale dijaške kuhinje v večjih mestih, so jo organizirali krajani leta 1889 tudi v Mokronogu. V njej je dobivalo hrano 21 učencev in učenk.¹³⁴ Tovrstna kuhinja je bila zelo potrebna. Vedeti je potrebno, da je bil to še čas, ko je marsikje šola potekala dvakrat na dan. Na Dolenjskem so se prebivalci v glavnem ukvarjali s kmetijstvom. Kmečki otroci, ki so obiskovali šolo in so bili precej oddaljeni od nje, so najbolj trpeli. Poleg učenja in dolge poti so morali v času kmečkega dela, tj. od pomladi do jeseni, zgodaj vstajati in odgnati najprej živino na pašo. Ko so potem prišli v šolo, so bili utrujeni in zaspani. Če je bil pouk deljen, se je otrok spet vrnil domov, nekaj pojedel in se spet vrnil v šolske klopi. Tisti najbolj oddaljeni pa so ostali v šoli. Malo jih je bilo, ki so v tistem času imeli kosilo. In ravno za take otroke je prišla dijaška kuhinja zelo prav. Po vrnitvi domov pozno popoldne pa je spet klicalo delo. Potrebno je bilo spet odgnati živino na pašo in tako tudi ni bilo časa za učenje. Težke razmere so bile tudi zaradi vremena – poleti

¹³⁰ DN, 27. marec 1919, št. 13, str. 51.

¹³¹ Glej opombo 35.

¹³² DN, 1. junij 1890, št. 11, str. 85.

¹³³ DN, 25. maj 1911, št. 10, str. 77.

¹³⁴ DN, 1. december 1889, št. 23, str. 186. Zapis v Kroniki župnije Mokronog: Šolarska kuhinja se je 1. decembra 1902 odprla pri »Šlajpahu«. Za potrebe tovrstne kuhinje so šolarji organizirali tudi veselice v mokronoških gostilnah.

huda vročina, pozimi sneg in mraz. Ti otroci so bili duševno in fizično utrujeni. In pisec vrstic v Dolenjske novice je sredi devetdesetih let 19. stoletja zahteval, da se ravno zaradi kmečkih otrok, ki so zelo oddaljeni od šole, uvede zgolj poldnevni pouk. Se pravi, za delovanje šole je potrebno upoštevati v veliki meri tudi krajevne razmere ne pa zgolj želje »šolskih mož«.¹³⁵

Leta 1892 se je šolsko leto na mokronoški štirirazredni šoli zaključilo 31. julija. Šolo je obiskovalo 154 dečkov in 121 deklc. V ponavljalno šolo je hodilo 23 dečkov in 30 deklc. Učence je poučevalo šest učiteljev. V treh letih delovanja šolske kuhinje je bilo med otroke razdeljenih 3102 obroka, v znesku 186 goldinarjev in 12 krajcarjev. Poleg te kuhinje pa je nekaj mokronoških dobrotnikov še dodatno delilo tople obroke učencem. Največ se je tega razdelilo pozimi, ko otroci niso mogli v snegu in mrazu hoditi na kosilo domov, zlasti, če so bili zelo oddaljeni.¹³⁶

Šolski obisk so zmanjševale poleg kmečkega dela tudi bolezni. Veliko so otroci manjkali pri pouku leta 1889. Takrat so se pojavljale koze, zelo nalezljiva bolezen. Zaradi njih je umrlo precej ljudi. Kjer se je bolezen pojavila, ljudje ne bi smeli hoditi niti v trgovino niti v cerkev, otroci pa ne v šolo. In dejansko so bile šole ponekod zaradi velike razsežnosti te bolezni takrat zaprte, tudi v mnogih krajih novomeške okolice.¹³⁷ Bolezen ni pojenjala niti po nekaj mesecih. Meseca marca je bil precej prizadet krški okraj. Na tem območju je bila bolezen v nekaterih vaseh praktično pri vsaki hiši. V vasi, ki je štela sto prebivalcev, je bilo do deset smrtnih primerov. Največ so umirali otroci in starejši ljudje. Tudi tu so bile zaprte nekatere šole. Čez poletje podatkov o pojavu te bolezni v časopisu ni. Ponovno pa so se koze pojavile v okolici Mokronoga konec leta 1889.¹³⁸ Na mokronoškem je proti koncu leta 1892 razsajala griža, zatem pa še vratnica (difteritis). Pisec novice v časopis je zapisal, da je že zaradi griže umrlo več otrok, vratnica pa jih je »davila«.¹³⁹

Učenci ljudske šole so sodelovali tudi na krajevnih prireditvah. Ob prihodu novega župnika Janeza Viranta iz Podgrada v Mokronog so pripravili program. Tržani so župnika sprejeli 5. aprila 1888 ob treh popoldne. Njegov prihod je bil naznanjen s strelom. Pri prvem slavlolu ga je čakala šolska mladina s svojo novo zastavo. Učenka Pavla Cirer je župnika pozdravila z ganljivimi besedami in mu podala krasen venec. Na slavlolu so bile zapisane pozdravne besede: »Pozdravljen novi naš pastir, povsod vas spremljaj božji mir.« Pri vhodu v cerkev ga je nagovorila učenka Micika Pož in mu dala ključe cerkvenih vrat.¹⁴⁰

Ob naraščanju števila prebivalcev v Mokronogu (in tako večanju števila šoloobveznih otrok) se je pojavila tudi potreba po večjih šolskih prostorih, zato so se odločili zidati novo stavbo. Razpis del za gradnjo novega šolskega poslopja je bil objavljen tudi v Dolenjskih novicah. Dražba za oddajo del pri gradnji nove šestrazredne¹⁴¹ šole je bila 14. januarja 1904. leta. Za vse

¹³⁵ DN, 15. december 1894, št. 24, str. 189–190.

¹³⁶ DN, 1. avgust 1892, št. 15, str. 121.

¹³⁷ DN, 15. januar 1889, št. 2, str. 11–12. Pisec tu omenja kot ime bolezni le koze. So pa to bile črne koze, huda virusna infekcijska bolezen, ki je bila še v 19. stoletju pogosta in v veliko primerih smrtna. Na Kranjskem je bila to prva kužna bolezen, ki so jo poskušali preprečevati z zaščitnim cepljenjem že v začetku 19. stoletja. Leta 1822 je bilo predpisano splošno in obvezno cepljenje. Cepili so tudi veliko otrok, saj je bilo potrjeno o tem obvezno za vpis v šolo. (Slovenska kronika 19. stoletja 1861–1883, Ljubljana 2003, str. 146–147.) Dokončno je bila ta bolezen na Slovenskem izkoreninjena šele v 70. letih 20. stoletja.

¹³⁸ DN, 1. april 1889, št. 7, str. 57; 15. maj 1889, št. 10, str. 79 in 15. december 1889, št. 24, str. 194.

¹³⁹ DN, 1. januar 1893, št. 1, str. 5.

¹⁴⁰ DN, 15. april 1888, št. 8, str. 59–60.

¹⁴¹ Razpis del je bil namenjen gradnji šestrazrednice, čeprav je bila šola leta 1904 uradno šele štirirazrednica, ki pa je imela že od leta 1903 vzporednico za 1. razred. Petrazrednica je postala leta 1907, šestrazrednica pa 1911.

Št. 2972.

Razglas.

V četrtek, dne 14. januarja 1904 ob 1 uri popoldne vršila se bode na uradnem dnevu v Mokronogu javna zniževalna dražba radi oddaje zgradbe nove šestrazredne šole v Mokronogu.

Stavbena dela, izvzemši mizarska dela, ki se bodo posebej oddala, proračunjena so sledeče:

1. Zidarska in dninarska dela	20.636 K 98 h
2. Klesarska dela	1.393 „ 32 „
3. Tesarska dela	6 576 „ 61 „
4. Kleparska dela	1.320 „ 68 „
5. Železnina	1.500 „ 52 „
6. Razna dela	2.700 „ 43 „
7. Naprava vodnjaka	761 „ 30 „
8. Naprava ograje	445 „ 60 „

Skupaj 35.335 K 44 h

Dela oddala se bodo skupno na podlagi jednotnih cen, ki so navedene v proračunu.

Vsak ponujalec mora pred ponudbo položiti vadij v znesku 1766 kron.

Načrti, proračuni in stavbeni pogoji razgrnjeni so v navadnih uradnih urah v občinski pisarni v Mokronogu.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem,
dne 22. decembra 1903.

Predsednik:
Orešek.

(5)

Razpis za gradnjo šole Mokronog v Dolenjskih novicah, 1. januar 1904

vrste gradbenih del so določili cene, razen za mizarska dela. Tako so za zidarska in dninarska dela predvideli 20636 K in 98 h¹⁴², za klesarska dela 1393 K in 32 h, za tesarska 6576 K in 61 h, za kleparska dela 1320 K, 68 h, za izdelavo železnih delov 1500 K, 52 h ter za druga razna dela 2700 K, 43 h. Želeli so napraviti tudi vodnjak in zanj predvideli 761 K, 30 h ter ograjo do vrednosti 445 K, 60 h. Skupaj bi tako vsa dela stala največ 35335 K, 44 h. Vsak, ki je želel posamezno delo prevzeti, je moral na dan dražbe položiti 1766 kron. Načrte, finančni plan in ostale pogoje pa si je lahko vsak zainteresirani ogledal v času uradnih ur v mokronoški občinski pisarni ali na c. kr. okrajnem svetu v Krškem.¹⁴³ Leta 1905 se je v krškem šolskem okraju zidalo kar osem novih šolskih poslopij za ljudske šole, pri dveh šolah pa so gradili le prizidka. Že v šolskem letu 1905/06 so bila dograjena in predana v uporabo poslopja v Škocjanu, Velikem Trnu, Dobovcu

¹⁴² Glej opombo št. 47. K = krona, h = heler ali vinar.

¹⁴³ DN, 1. januar 1904, št. 1, str. 8.

in Mokronogu. Z gradnjo pa so šele pričeli v Kostanjevici, Radečah, Vranskem Kalu in v Črneči vasi. Žal v časopisu ni zapisa novice o slovesni predaji, otvoritvi oziroma začetku pouka v novem šolskem poslopu v Mokronogu.¹⁴⁴

V časopisu so pod rubriko Domače vesti zabeležene vesti o šolstvu na območju Dolenjske, tudi premestitve učiteljev. Zapisane so le nekatere in zato so ti podatki pomanjkljivi in tako na njihovi podlagi ne moremo sestaviti npr. popolnega seznama učiteljev določene ljudske oz. kate-rekoli druge šole. Lahko jih pa uporabimo kot dodatni vir in z njim preverimo oz. dopolnimo seznam. V nadaljevanju bom navedla imena učiteljev, katerih namestitve na oz. premestitve iz ljudske šole Mokronog so oznanili v Novicah. Učiteljica Marija Mihel je zapustila mokronoško šolo marca 1886.¹⁴⁵ Učitelj Levec je novembra 1887 prišel iz Radeč v Mokronog, iz te šole pa je učiteljica Bauer istočasno odšla na šolo v Radeče.¹⁴⁶ Aprila 1889 je bil učitelj Trošt¹⁴⁷ preme-ščen v Šentjernej, iz Dragatuša pa je v Mokronog prispela julija 1889 Ludovika Košenini.¹⁴⁸ Konec leta 1889 je šolo zaradi odhoda v Boštanj zapustil učitelj Janez Levec, nadomestil pa ga je učiteljski pripravnik Bohinec.¹⁴⁹ Iz Radeč v Mokronog je bila septembra 1890 premeščena gospodična Donati.¹⁵⁰ Ko je zbolela, jo je v njeni odsotnosti v začetku leta 1908 nadomeščala učiteljica gospodična Ljudmila Odlasek.¹⁵¹

Za provizorično učiteljico na petrazredni mokronoški šoli je bila marca 1908 imenovana Marija Likar, ki je prišla iz šole v Cerkljah.¹⁵² V začetku leta 1912 pa je bila imenovana za učite-ljico na tej šoli.¹⁵³ Konec šolskega leta 1907/08 se je upokojil nadučitelj Ludovik Fettich-Fran-kheim.¹⁵⁴ Septembra 1908 je bil razpis za učiteljsko službo na šoli, ki jo je z novim šolskim letom prevzel Fran Levstik.¹⁵⁵ V začetku novembra je bolno učiteljico Donatijevo zamenjevala Terezija Peršič.¹⁵⁶ V začetku šolskega leta 1909/1910 pa so šolske oblasti imenovale za nadučitelja v Mokronogu Ivana Pirnata.¹⁵⁷ Marca 1910 je prišla na šolo kot suplentinja Angela Kuhelj.¹⁵⁸ Ko je oktobra 1912 zbolela, jo je nadomeščal Ivan Stegovec.¹⁵⁹

¹⁴⁴ DN, 15. maj 1905, št. 10, str. 103. Zapisa o odprtju nove šole ni niti v Slovencu niti v Slovenskem narodu. Podatek je zabeležen v Kroniki župnije Mokronog, in sicer je župnik Virant blagoslovil novo šolo 18. septembra 1905.

¹⁴⁵ DN, 15. marec 1886, št. 15, str. 46.

¹⁴⁶ DN, 1. december 1887, št. 23, str. 182.

¹⁴⁷ DN, 1. maj 1889, št. 9, str. 70.

¹⁴⁸ DN, 1. avgust 1889, št. 15, str. 144.

¹⁴⁹ DN, 1. december 1889, št. 23, str. 185.

¹⁵⁰ DN, 15. september 1890, št. 18, str. 142.

¹⁵¹ DN, 1. februar 1908, št. 3, str. 22.

¹⁵² DN, 15. marec 1908, št. 6, str. 46.

¹⁵³ DN, 25. februar 1912, št. 4, str. 28.

¹⁵⁴ DN, 1. avgust 1908, št. 15, str. 122.

¹⁵⁵ DN, 15. september 1908, št. 18, str. 146.

¹⁵⁶ DN, 1. november 1908, št. 21, str. 170.

¹⁵⁷ DN, 17. september 1909, št. 38, str. 302.

¹⁵⁸ DN, 10. marec 1910, št. 5, str. 36.

¹⁵⁹ DN, 25. oktober 1912, št. 20, str. 161.

Poročna fotografija mokronoškega učitelja Josipa Tratarja in Zofije Juvanec, začetek 20. stoletja. Fotografijo hrani Dolenjski muzej Novo mesto.

Smešnice

V časopisu so del prostora namenili tudi razvedrilu. Zapisali so nekaj smešnic, med katerimi jih je nekaj povezanih s šolo in učenci ter učitelji. Nekatere, zapisane v izrazoslovju tistega časa, predstavljam v nadaljevanju.

Učitelj vpraša učenca: »Koliko je dvakrat 1? Dvakrat 1 je?« Učenec mu odgovori: »To je 11.« Učitelj ga vpraša: »Kako mora to biti?« »Hm – pa ne veste?« In učenec mu na tablo zapiše, enkrat ena, dvakrat 1. – 11, to je enajst.¹⁶⁰

Želja

Učitelj, ki razlaga o človeškem veselju: »Ali mi zamoreš povedati, kedaj človeško srce veselo tolče?« Učenec: »Kadar se nastavi novi sod vina!«¹⁶¹

Učitelj: »Kje je sever, Jožko?« Jožko: »Ne vem.« Učitelj: »Kaj? Te ni li sram, da si tako neveden?« Jožko: »Oprostite gospod učitelj, Franklin, Nansen in vsi drugi učenjaki ga tudi niso mogli najti!«¹⁶²

»Ktera učna ura ti je najljubša v šoli?« vpraša stric Jankota. »Ura za petje.« »Zakaj pa ravno ta?«

»Ker sem oproščen petja.«¹⁶³

Vsled neposlušnosti obdrži učitelj po uri malega Janezka v šoli. Ko dovrši naloženo nalogo, prične mu isto učitelj takoj popravljati. Janezek videvši, da mu učitelj veliko črta, reče: »Gospod učitelj, da ne boste kaj izpustili!«¹⁶⁴

Dobri učitelj

Janezek: »Oče, mi imamo res pridnega učitelja. Obljubil nam je, da nam naredi veselje, ako bomo pridni.« Oče: »No, kakšno veselje vam je pa naredil?«

Janezek: »Obolen je in vsled tega nismo imeli pouka.«¹⁶⁵

Iz šole

Katehet: »Kaj prejme birmanec pri zakramentu sv. birme?« Učenec: »Eno ruto lecta.«

Učitelj: »Kaj je vol?« Učenec: »Ako bik dela, je pa vol.«

Med dijaki

»Katero tvoje spričevalo je najboljšo?« Drugi: »Tisto o cepljenju koz.«¹⁶⁶

V šoli

Učitelj: »Kake barve so imeli stari Slovani lase?« Učenec: »Sive.«¹⁶⁷

¹⁶⁰ DN, 15. marec 1887, št. 6, str. 47.

¹⁶¹ DN, 1. oktober 1901, št. 19, str. 203.

¹⁶² DN, 1. oktober 1907, št. 19, str. 196.

¹⁶³ DN, 1. april 1908, št. 7, str. 57.

¹⁶⁴ DN, 15. september 1908, št. 18, str. 149.

¹⁶⁵ DN, 1. november 1908, št. 21, str. 172.

¹⁶⁶ DN, 10. junij 1913, št. 11, str. 43.

¹⁶⁷ DN, 14. marec 1918, št. 11, str. 44.

OSNOVNA ŠOLA MOKRONOG V ŠOLSKI KRONIKI OD LETA 1940 DO LETA 2008¹

Osnovna šola Mokronog je v obdobju po 2. svetovni vojni delovala v stari šoli, stavbi, kjer ima danes svoje poslovne prostore podjetje Dorema. V njej so se izvajali različni programi, tako poleg osnovne šole zasledimo še program gimnazije in tudi kmečko ter obrtno nadaljevalno šolo. Programi so se spreminjali, prav tako organiziranost osnovne šole. Z odlokom Občinskega ljudskega odbora Trebnje je leta 1962 Osnovna šola Mokronog postala matična šola, s podružnicama Trebelno in Jelševce, ki sta bili pred tem samostojni šoli. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so bile zgrajene nove šolske stavbe v Mokronogu, na Trebelnem in na Jelševcu. Podružnico Jelševce so septembra 1987 ukinili in jo priključili podružnici Trebelno. Šola v Mokronogu je bila l. 1996 dograjena, pridobila je sodobno opremljene učilnice. Danes matična šola Mokronog vključuje še podružnično šolo Trebelno in vrtec Mokronožci.

Glavni vir podatkov za proučevanje razvoja šolstva v tem obdobju so zapisi šolskih kronik, ki so ohranjeni v arhivu šole. Ti zapisi s pomočjo podatkov, ki so se skozi leta vpisovali v šolsko kroniko, omogočajo bralcu oblikovati sliko o razvoju šolstva v Mokronogu. Pričujoči zapisi prikazujejo šolski vsakdan tako, kot so ga v tistem času videli kronisti.

1940/41

Šolsko leto se je pričelo 2. septembra s sv. mašo in sejo, 3. pa se je začel pouk. 1. aprila je prišla brzozavka, v kateri je bilo sporočeno, da je pouk do nadaljnjega ustavljen. Mnogi otroci so mislili, da je to potegavščina za 1. april. Pouka ni bilo, učitelji pa so morali ostati na svojih službenih mestih.

Pisec kronike opisuje prihod in nastanitev vojakov v stari šoli in drugod ter zmedo, ki je nastala ob paničnem begu takratne jugoslovanske vojske. Po njenem odhodu je prišla v Mokronog nemška vojska. 15. aprila je obiskal šolo župan skupaj z dvema vojakoma in povedal, da se bodo v šoli nastanili vojaki. Ko so odšli, je prišla odločba iz Ljubljane, da se 24. aprila prične pouk. Izginili so vsi slovenski napisi, prav tako je nameščen nemški župan in tajnik. Nad vhod šole so pritrdili napis Volksschule.² V šolo je prihajalo le 10 odstotkov učencev. Nič več niso smeli poučevati v slovenskem jeziku. Nemci so 9. junija odšli, 10. junija so v kraj prišli Italijani, ki so se nastanili v sokolskem domu in v šoli.

V petek, 13. junija, se je zopet pričel pouk, 30. junija je bil sklep³ šolskega leta.

V tem času je bilo zaradi bolniških precej težav z učnim kadrom.

Zgodovina šolskega okoliša od l. 1941 dalje (Po podatkih tov. Kragelj zapisal takratni šolski upravitelj Pavel Herbst.)

Kronika opisuje vojno vihro v Mokronogu in bližnji okolici: menjavanje vojakov, o talcih in padlih partizanih ter o zavedni mladini, ki je sodelovala v boju proti okupatorju, padec Italije in

¹ Zapisani so povzetki iz kronike.

² ljudska šola

³ sklep – zaključek šolskega leta

prihod partizanov. Po kapitulaciji Italije je bila organizirana partizanska šola pri Kovačiču na Sv. Križu ter na Frengi, v Kolenčevi hiši in v Tratarjevi hiši ter nekaj malega v šoli. Spomladi 1945 je nastopila kapitulacija in beg italijanskih ujetnikov, Nemcev, ustašev, četnikov, domobrancev; vrnejo se partizani.

1945/46

Pouk so pričeli 15. oktobra 1945 in zaključili 30. junija 1946.

Šolska mladina je za božič odigrala igro Palček Potep, AFŽ pa je najrevnejše otroke obdarila z obutvijo, obleko in s šolskimi potrebščinami. Na šoli je bilo skupaj z upraviteljem Pavlom Herbstom zaposlenih 6 učiteljev. Izšli so novi okvirni učni načrti.

29. novembra 1945 je bila v Beogradu proglašena FLRJ s predsednikom Josipom Brozom Titom.

1946/47

Pričetek pouka je bil 15. septembra 1946, sklep 26. junija 1947.

Z odlokom ministrstva prosvete je bil uveden 5. razred kot poskusni razred, kjer se je poučevalo po načrtih za 1. gimnazijo in je zato uveden predmetni pouk.

Šola si je v sodelovanju z vsemi množičnimi krajevnimi organizacijami prizadevala postati enotna konstruktivna vzgojna institucija. Na šoli je delovala tudi kmečko in obrtno nadaljevalna šola.

Pionirji so sodelovali pri pobiranju žita, pogozdovanju Priče, zatiranju koloradskega hrošča.

V Pionirski organizaciji so se razdelili v Žlajpahov in Majcnov odred.

Za bolehe in slabotne učence je poskrbel RKS⁴ z obleko, mlekom v prahu in z okrevanjem na Gorenjskem.

26. junija 1947 je nepričakovano umrl takratni šolski upravitelj Pavel Herbst.

1947/48

Pričetek pouka je bil 5. septembra 1947 in sklep 28. junija 1948.

Zelo pomemben dogodek je priključitev Slovenskega Primorja in Istre k Jugoslaviji.

Pionirji so pomagali pri gradnji združnega doma. Povezani so bili v Herbstovi brigadi in so čistili opeko, odstranjevali ruševine, podajali gradbeni material ter zbirali prostovoljne prispevke. Pripravili so tudi šolsko razstavo, ki je prikazovala uspehe šolskega leta.

Šolski upravitelj je bil Ciril Muc. Pomanjkanje šolskih moči je zahtevalo supliranje⁵ v razredih. Šola je postala sedemletka in 5. razred je 1. razred gimnazije. Postopoma je 6. razred poskusni razred, kjer se je poučevalo po učnem načrtu za 2. r. gimnazije. Po odredbi Ministrstva za prosveto so se vršili sprejemni izpiti za vstop v 5. razred.

Na šoli so zastekli okna po učilnicah, napeljali elektriko po hodnikih in učilnicah.

1948/49

Pričetek šolskega leta je bil za 1., 2., 3., in 4. razred osnovne šole 3. septembra 1948, 5. in 6. razred sedemletke pa je pričel s poukom 6. septembra. Šolsko leto so slavnostno začeli s prireditvijo »Zopet v šolo«. Sklep šolskega leta je bil 20. junija.

⁴ RKS – Rdeči križ Slovenije

⁵ Suplentura – nadomeščanje

Pionirji so si deloma iz lastnih prispevkov nabavili šolski radio. Vsi člani šolskega kolektiva so delovali tudi izven šole v društvih in organizacijah. Na šoli je bila v zimskih mesecih oficirska šola in izobraževalni tečaj.

Šola je bila sedemletka, zato se je poučevalo v 5. in 6. razredu po novem učnem načrtu za 1. in 2. razred gimnazije. Izšel je nov učni načrt za osnovne šole.

Mladina se je vzgajala na živih zgledih in pridobitvah narodnoosvobodilne borbe. Za povezavo šole z domom so organizirali dva roditeljska sestanka, prav tako so starše tudi pisмено obveščali o uspehih otrok.

Pouk so ovirale ošpice, v nižjih razredih pa tudi slaba obutev, obleka in nerazumevanje ljudi. Bolehni otroci so šli v zdravstveno kolonijo v Portorož ali na Gorenjsko.

Učenci so bili 100 odstotno vključeni v »Pionirski odred Milana Majcna«. Učitelji so organizirali študijske krožke, ki so pomagali dvigati uspeh pouka.

Pionirji so sodelovali pri pogozdovanju Priče, sadili sončnice na Loščah in ob državni cesti.

Na šolski stavbi so izvedli zasteklitev in napeljavo elektrike v prostore, kjer je do takrat še ni bilo. Izvršili so tudi prepotrebno kanalizacijo.

1949/50

Pričetek pouka je bil za 1., 2., 3., in 4. razred 3. septembra, za 5. in 6. razred sedemletke pa 10. septembra. Osnovna šola je s poukom zaključila 20. junija 1950, sedemletna 10. junija.

Potekale so številne proslave in prireditve, ki so se v večini vršile v »fizkulturnem«⁶ domu. Vseh proslav se je udeležila vsa šolska mladina. Učiteljski zbor je prispeval glavni delež k izvedbi. Šolo je še vedno trlo pomanjkanje učnega kadra, kar je zahtevalo suplence 2. razreda skozi vse leto. Sodelovanje s starši je bilo redno, vendar so nekateri starši kazali slab odnos in nerazumevanje.

Poskrbljeno je bilo za cepljenje otrok in fluoriranje zobovja. Epidemičnih obolenj v tem šolskem letu ni bilo. Šolsko poslopje je zahtevalo nujna popravila.

Šola ni imela pitne vode, ker je bil vodnjak okužen z greznicco. Prvotni šolski proračun je bil znižan.

1950/51

Za to šolsko leto ni zapisa v šolski kroniki.

V obdobju od 1941 do 1951 so v okviru šole v povojnem času delovali krožki, ki so razvijali kulturno in športno dejavnost. Z dramskimi nastopi, petjem, recitacijami in telovadnimi točkami so se predstavljali na številnih prireditvah in proslavah, ob spominskih dnevih, praznikih, na pionirskem festivalu⁶, na štafeti mladosti. V tem prvem povojnem obdobju so odigrali tudi več iger in dramskih prizorov: V svobodi, Palček Potep, Povodni mož, Materi padlega partizana, Slovo Prešerna, Račun, Knežji kamen, Škrati in vedež ... Vsi učenci so bili vključeni v Pionirsko organizacijo, odred Milana Majcna. 1951. leta je zaživelo Kulturno umetniško društvo Emil Adamič v Mokronogu in v njem je šolska mladina sodelovala s pevsko in z igralsko sekcijo. V tem letu je bil organiziran mladinski pevski zbor. Za pomoč učencem so na šoli organizirali tudi

⁶ Festival vseh pionirjev okraja Trebnje. Prireditve je bila kot tekmovanje v učnem uspehu in šola Mokronog si je večkrat priborila prehodno pionirsko zastavo.

študijske krožke, za utrjevanje učne snovi in volje do učenja⁷. Delovala sta tudi prirodoslovni krožek in krožek ročnih del. Ljudska univerza je na šoli organizirala predavanje o kmetijstvu, živinoreji, vzgoji družine in otrok.

1951/52

Organizirali so več poučnih ekskurzij, obisk Drame v Ljubljani (Cankar: Hlapci) za dijake, predavanje o škodljivosti alkohola. Učenci so pomagali pri pogozdovanju.

Šola je imela 6 roditeljskih sestankov, ki so bili vsakokrat bolje obiskani. Poleg tekočih problemov so obravnavali tudi vzgojne teme in s tem politično vplivali na ljudi. Učitelji so se borili proti prekomernemu izkoriščanju otrok za delo ter za pomoč staršev pri domačih nalogah.

IZobraževali so se na rednih in izrednih konferencah. Občinski ljudski odbor je pokazal pripravljenost za adaptacijo šole in tako so izvedli kar nekaj del: prekrili so streho, preslikali stavbo od zunaj in znotraj, opravili dvojno zasteklitev in popravili vsa vrata.

V učnem kadru so bile tudi v tem letu nove namestitve in premestitve. Za upravitelja je bil imenovan tov. Vilko Videčnik, ki je do takrat deloval na Poverjeništvu za prosveto OLO Trebnje. V tem letu je s Trebelnega prišel na šolo Mokronog Zdravko Slamnik.⁸

Ob zaključku šolskega leta je občinski ljudski odbor nagradil najboljše učence in dijake.

1952/53

Povečal se je obisk pouka, kar je zagotovo bila posledica temeljitih pogovorov, predavanj in roditeljskih sestankov, na drugi strani pa tudi dejstvo, da so starši sami mnogo bolje razumeli namen in pomen šole za boljše življenje njihovih otrok. Le redkim izjemam je bilo potrebno zaradi neobiskovanja pouka še pošiljati opomine.

V tem letu so odšli z gimnazije prvi absolventi 4. razreda.

Pionirska organizacija in mladinska organizacija sta pomagali dosežati boljše uspehe pri pouku s svojimi interesnimi in študijskimi krožki. Učitelji so sami izdelovali učila.

Na sami šolski stavbi v tem letu ni bilo večjih popravil, uredili pa so vodnjak. Za šolsko dvorišče je šola od KZ⁹ dobila parcelo poleg šole, ki so jo ogradili z žično ograjo.

Po službeni potrebi je bilo nekaj učiteljev premeščenih, nekaj pa jih je prišlo na novo.

Občinski ljudski odbor je najboljše učence osnovne šole in dijake gimnazije na koncu šolskega leta nagradil.

1953/54

V letu 1954 se je Občina Mokronog odločila za praznovanje občinskega praznika 1. julija. Pri pripravih na slavnostno prvo praznovanje občinskega praznika je sodelovala tudi šola.

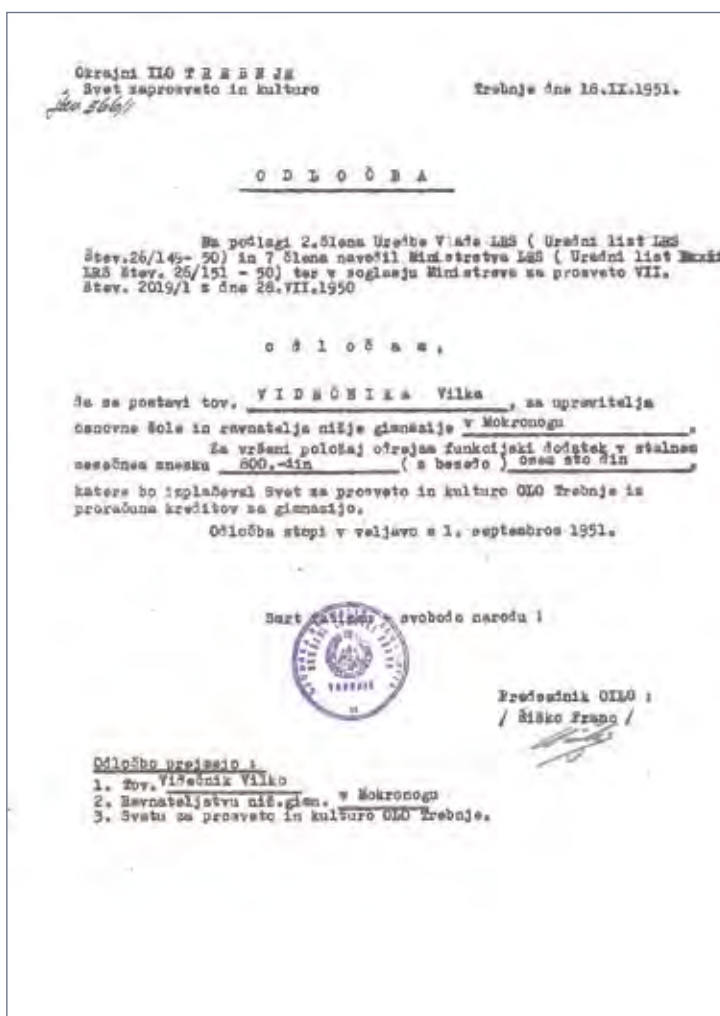
V šoli je učiteljstvo organiziralo kmetijsko-gospodinjstvo šolo, tečaj za žensko mladino. V društvu »Partizan« so delovali izključno gimnazijci.

Šolsko delo je potekalo brez prekinitev, dovolj je bilo učnih moči tako na osnovni šoli kot na gimnaziji, zato so učence lahko porazdelili v številčno primerne oddelke. Uspeh je bil iz leta v leto boljši, primanjkovalo je učil. Pouk so ovirale neprimerne klopi, manjkala je cela vrsta prepotrebne inventarja. Na roditeljskih sestankih, ki so bili dobro obiskani, so obravnavali

⁷ Namenjeno za gimnazijce.

⁸ znani slovenski pisatelj Pavle Zidar

⁹ KZ – Kmetijska zadruga

Odločba o imenovanju Vilka Videčnika za ravnatelja šole Mokronog, 1951. leta. *Dokument hrani družina Videčnik.*

tudi vzgojna vprašanja. Otroci so namenjali vedno več časa učenju. Zaradi pomanjkanja denarne pomoči se niso mogli vsi udeležiti načrtovanih ekskurzij ob koncu šolskega leta. Šolsko stavbo so za silo popravili.

1954/55

Mokronoška občina se je razširila in postala sedež večje občine (Mokronog, Trebelno in del Šmarjete). Učitelji so delovali v društvih v kraju. Društvo Partizan so še vedno vodile le učiteljice, aktivno članstvo je tvorila le šolska mladina. Obisk je bil v zimskem času zaradi gripoznih obolenj in mraza slabši. Učiteljstvo se je izobraževalo na rednih in izrednih konferencah in posvetovanjih. Rasla je pomoč staršev otrokom pri šolskem delu.

Šolo so trle denarne težave, zato niso nabavljali novih učil in inventarja. Načrtovanih ekskurzij so se lahko udeležili le tisti otroci, katerih starši so zmogli stroške.

Prvi razred 1952/53: učitelj Pleskovič (mama in sin Stane Pleskovič). Fotografijo hrani družina Dreža.

1955/56

Občina se je borila za gradnjo tovarne telekomunikacij. Učiteljstvo si je na obeh zavodih prizadevalo za dvig učnih in vzgojnih uspehov. Društvo prijateljev mladine je za starše priredilo 2 predavanji. Učnih moči je bilo dovolj. V zimskih mesecih je bil pouk zaradi hudega mraza za 3 tedne prekinjen.

Pionirski odred na osnovni šoli se je imenoval po Jančku Mevžlju¹⁰, na gimnaziji pa po Milanu Majcnu¹¹.

Med letom so imeli več popravil na ostrejši šolske stavbe, med počitnicami so popravili stranišča, prepleskali vse učilnice in hodnike. Okrog stavbe so namestili žično ograjo. Tla učilnic so bila preperela in dotrajana, vendar ni bilo dovolj sredstev za popravila.

Na proslavi ob zaključku šolskega leta, 26. junija, so v dvorani Zadrúžnega doma najboljši učenci in dijaki prejeli knjige.

1956/57

Začetek leta je bil zaradi otroške paralize za 14 dni preložen. Osnovna šola je imela 5 oddelkov in nižja gimnazija prav tako 5 oddelkov. Na začetku leta je na šoli poučevalo 12 učiteljev skupaj s takratnim ravnateljem Vilkom Videčnikom, potem pa so nastopile kadrovske spremembe. Trije učitelji so bili premeščeni na druge šole, na lastno željo ali zaradi potreb drugih šol, dopolnjevali so honorarno zaposleni učitelji, dokler ni šola pridobila še dveh učnih moči. Začetek šolskega leta je bil s pomočjo DPM¹² slavnosten predvsem za prvošolce: krajši kulturni program in sprejem so jim pripravili drugošolci, nagovorila jih je predsednica DPM in dobili so ornamentiran zvezek kot darilo. Pionirska dramska sekcija je pripravila pravljíčno igrico Mojca in živali. Roditeljski sestanki so bili dobro obiskani; s predavanji za starše je pomagalo DPM.

¹⁰ Janček Mevželj – narodni heroj

¹¹ Milan Majcen – narodni heroj

¹² DPM – društvo prijateljev mladine

Delo šole je bilo ves čas nadzorovano, za kar je poskrbel okrajni inšpektor Janez Šolmajer. Na nižji gimnaziji so inšpekcijo izvajali pomožni okrajni inšpektorji.

Kolektiv OŠ Mokronog, z leve proti desni: ravnatelj Vilko Videčnik, Marija Cvar, Marija Brudar, Marija Velikonja, Vida Kahne, por. Nahtigal, Danijela Kokole – Tička, Majda Nečimer, nepoznana, zakonca Brezovar. Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.

1957/58

Pričelo se je izvajanje šolske reforme: novi so bili učni načrti za 1., 2. in 3. r.

Organizirana so bila tudi predavanja za starše s pedagogi iz Novega mesta. S pomočjo teh izobraževanj za starše so dosegli, da starši niso prekomerno obremenjevali otrok z delom in so jim omogočili tudi več časa za učenje. V PRK¹³ je bilo vključenih 256 članov, ki so se organizirali v higienskih aktivih v razredih in so skrbeli za red in čistočo. DPM je tako kot vsako leto pripravilo skupaj s šolo sprejem novincev v prvi razred in jim podarilo zvezek. Za občinski praznik je bilo slavnostno zborovanje pred združenim domom, na predvečer slavnostna akademija. Istega dne je bila otvoritev otroškega igrišča, na kateri je bil slavnostni govornik poslanec Čoban. Čez leto so nastajale kadrovske težave, ki so jih reševali s pomočjo honorarnih učiteljev iz drugih šol. Veliko učiteljev pa je ob koncu leta odšlo drugam. Dokončno se je upokojila na lastno željo tudi učiteljica Marija Perko.

Nadzor na šoli sta izvajala okrajna inšpektorja Vladimir Berce in Janez Šolmajer.

1958/59

Novo šolsko leto je prineslo ukinitve nižje gimnazije in reformiran učni načrt v 4. razredu.

V zimskem času so učenci 1. in 2. r. boleli za mumpsom, ošpicami in gripo. Vsi od 1. do 8. razreda so bili vključeni v Pionirski odred Milana Majcna.

Šolo je zaradi porodniških in študijskega dopusta zopet trlo pomanjkanje učnih moči, sicer pa je bilo med letom veliko kadrovske spremembe. 31. decembra 1958 je bilo konec mokronoške občine, tako se je Mokronog združil s Trebnjim, prav tako tudi Šentrupert. Na šoli so ustanovili

¹³ PRK – podmladek Rdečega križa

pionirsko glasilo Plamenčki¹⁴. V Pionirsko organizacijo so bili vključeni vsi otroci.

Ob 40-letnici KPJ so na dvorišču šole zasadili lipo. Širila se je tudi knjižnica, tako pionirska kot tudi učiteljska. Šola je tekom leta za vse državne praznike in spominske dneve pripravljala proslave.

Pouk se je končal 20. junija, spričevala so razdelili 26. junija, ko so zaključno proslavo združili s proslavo krajevnega praznika 1. julija.

1959/60

V 5. razredu so pričeli z razrednim poukom v smislu šolske reforme. Šolski odbor je obravnaval slabo stanje stavbe šole, ki je bila potrebna obnove. Pionirska organizacija je delovala v odredu Milana Majcna. 1. in 8. razred je imel razredno skupnost, ki je organizirala medsebojno pomoč in pomoč učiteljev pri težjih nalogah pri matematiki in slovenščini. Opravljenih je bilo več poučnih ekskurzij, ogled delovnih organizacij v Novem mestu, Hrastniku, Ljubljani. Šola je sodelovala na proslavi z akademijo v počastitev krajevnega praznika, 1. julija. Pouk so zaključili 20. junija, spričevala so razdelili učencem 29. junija.

1960/61

Pouk so pričeli 5. septembra 1960. V 6. razredu so pričeli z reformiranim programom. V oktobru so na šoli odprli dva oddelka večerne šole. Vključenih je bilo 25 slušateljev. Pouk je potekal trikrat tedensko vse do konca aprila, zato so bili vsi učitelji prekomerno zaposleni. Pionirski odred Milan Majcen in Janček Mevželj sta imela svoj štab in svet; član PO¹⁵ je bil v delegaciji, ki je obiskala tovariša Tita. V šolo so napeljali vodovod iz Telekomunikacij.

Šolsko leto so zaključili 28. junija z razdelitvijo spričeval. Zaključek šolskega leta so proslavili skupaj s proslavo občinskega praznika, 1. julija.

1961/62

5. septembra je bil sprejem novincev ob navzočnosti staršev, učiteljskega zbora, DPM in SZDL¹⁶. Vse navzoče je pozdravil ravnatelj, starejši pionirji so pripravili program in prvošolcem dali šopke. Na začetku leta je na šoli 10 učnih moči, od oktobra dalje pa samo 9, nekaj učiteljev je odšlo na drugo delovno mesto ali k vojakom, dobili pa so tudi 2 novi učiteljici. Zaradi prevelike obremenitve so poučevali nekatere predmete skrčeno. Vsi učitelji so poučevali preko svoje učne obveznosti. Med letom so imeli 14 konferenc, kjer so obravnavali učno-vzgojne, gospodarske probleme, financiranje šole, povezavo z domom in okoljem.

Razredniki so se zaradi boleznih in odsotnosti učiteljev menjavali. Šolski odbor je deloval le formalno. Taborniška četa je imela že 3 vode. V maju se je 10 tabornikov udeležilo velikega tabora Bratstva in enotnosti v Kumrovcu.

1962/63

Z odlokom Občinskega ljudskega odbora Trebnje je postala šola Mokronog matična šola, na katero sta vezani podružnici Trebelno in Jelševce. 4. septembra 1962 se je prvič sestal na skupni

¹⁴ Plamenčki – glasilo učencev, ki izhaja še danes.

¹⁵ PO – pionirski odred

¹⁶ SZDL – Socialistična zveza delovnega ljudstva

konferenci učiteljski zbor vseh treh šol. Vsi učitelji so bili prekomerno obremenjeni, zaradi bolezni pa so se med letom tudi učne moči menjavale. Na Jelševcu sta v začetku leta kombinacijo poučevala dva učitelja, zaradi odhoda k vojakom pa je potem poučevala ena učiteljica vse. Pionirska organizacija je skozi vse leto delovala preko odborov in krožkov. 29. novembra so sprejeli cicibane med pionirje. 4. r. je imel sistematični zdravniški pregled. Nabavljenih je bilo več učil.

Tudi v tem letu je bil opravljen nadzor šole.

1963/64

2. septembra 1963 je bila začetna učiteljska konferenca. Zaradi občutnega pomanjkanja učnega kadra so morali učitelji poučevati celodnevno. Niso poučevali tehničnega pouka, ker ni bilo ustreznega kadra. Pouk je potekal v dveh izmenah: višji oddelki dopoldan, nižji popoldan. Vsaka šola je izpeljala 4 roditeljske sestanke; na matični šoli je bila udeležba staršev 75–80 odstotna, na podružnicah slabše. V tem letu je šola uvedla govorilne ure. Upravljanje šole se je spremenilo v korist samoupravljanja in ravnatelj je postajal vse bolj pedagoški vodja, upravljanje pa naj bi postopoma prevzel celotni kolektiv. Sanitarni inšpektor je ugotovil pomanjkljivosti stranišča in kuhinje. Za učence 8. razreda je bil organiziran sistematični zdravniški pregled. V Mokronogu je bilo le 8 učnih moči z ravnateljem vred. Vzrok pomanjkanju so bile bolniške in odhod na drugo delovno mesto. Na Trebelnem so bile za 7 oddelkov 4 učne moči. Na Jelševcu je učila ena sama učiteljica.

Zaključek za 8. r. je bil 15. junija, vsi ostali pa so zaključili s poukom 20. junija. Šola je v rednem času dosegla predpisano število šolskih dni.

1964/65

Še vedno je bilo pomanjkanje učne moči, zato so učitelji poučevali ves dan. Bolezni in porodniška so zahtevale spremembe urnikov in predmetnega pouka tudi med letom. Redne so bile mesečne konference. Na vseh šolah so izvedli 4 roditeljske sestanke. Kolektiv je sodeloval v upravljanju šole preko odborov in komisij. Opravljeni so bili sistematski zdravniški pregledi za 1., 4. in 8. r. (8. r. je imel tudi pregled pri zobozdravniku.) Bile so kadrovske spremembe zaradi odhodov na drugo delovno mesto, premestitev s podružnic na podružnico ali matično šolo ter nove zaposlitve. Na Trebelnem so poučevali 4 učitelji, na Jelševcu 1 in v Mokronogu 9. Redno delo se je končalo 20. junija, zaključna proslava s podelitvijo spričeval pa je bila 1. julija.

1965/66

Zaradi stiske s prostorom so preuredili ravnateljstvo in pridobili tako še eno učilnico, ki je bila zelo majhna, za komaj 22 učencev. Za jesen so predvidevali, da bo predmetna stopnja s Trebelnega prišla na matično šolo, kjer je bil problem s prostori in s kadrom. Problem je nastal tudi na Jelševcu, ker je bila stara stavba nevarna. Predlog adaptacije je bil sprejet že pred leti, vendar zaradi gradnje šole v Trebnjem ni bil izpeljan. Matični šoli so priključili 5. r. s Trebelnega; šlo je za 40 učencev. Poskrbljeno je bilo za prevoz z avtobusom s Trebelnega.

Zaradi snega je pouk v 5. razredu nekoliko trpel. Težave so bile s starši, ki se niso mogli navaditi, da njihovi otroci hodijo v Mokronog. Problem je bilo čakanje na avtobus ob slabem vremenu. Na Trebelnem so v višjih razredih poučevali predmetno vsi trije učitelji skrčeno. Pouk nemščine ni bil možen.

Razredna skupnost 7. in 8. r. je imela razredno samoupravo. Delovala je tudi komisija za poklicno usmerjanje. Izpeljan je bil sistematski zdravniški pregled za 8. r., izvajali pa so se tudi pregledi zobovja za 6., 7., 8. razred.

1966/67

Med počitnicami 1966 so opravili adaptacijo šole; preuredili so ravnateljevo stanovanje in s tem pridobili dve učilnici, kuhinjo in shrambo za živila. Za ravnateljca se je adaptirala hiša, kjer so stanovali pred tem učitelji. S to adaptacijo problem mokronoške šole ni bil rešen. Matična šola je sprejela v višje razrede 5. in 6. razred podružničnih šol. Starši so še vedno nasprotovali z argumenti, kot je zapostavljanje njihovih otrok in podobno. Prevozi vozačev so potekali v kombinaciji s prevozi delavcev Litostroja. Učenci 8. razreda so bili sistematsko pregledani, 1. razred je bil cepljen. Na šoli je bilo 16 oddelkov, od tega 10 višjih. Na podružnicah je potekal pouk po skrčenem programu, na matični šoli je v drugem polletju zaradi porodniških nastopilo pomanjkanje učnih moči.

Zaključna proslava je bila 1. julija ob krajevnem prazniku. Učenci odličnjaki so prejeli pozlačene značke.

1967/68

Zaradi prevelikega števila otrok so učenci s področja Trebelnega in Jelševca obiskovali 5. razred na Trebelnem. Zagotovljeno je bilo tudi poučevanje tujega jezika. Po dolgem času se je izboljšalo število učnega kadra. Prevoz vozačev je bil zagotovljen, zaradi snežnih razmer je pouk za vozače odpadel le dvakrat. Tudi obisk roditeljskih sestankov se je iz leta v leto izboljševal. Roditeljske sestanke za vozače s Trebelnega so imeli na Trebelnem. Na matični šoli je bilo 16 oddelkov, 9 višjih, 7 nižjih. Na matični šoli je poučevalo 18 učiteljev skupno z ravnateljem.

V letih od 1952 do 1968 je pionirska organizacija živela v svojih dramskih, folkornih in pevskih krožkih. Vključevali so se v JPI ter si dopisovali z drugimi odredi. Na šoli so delovali še PRK, ki je skrbel za osebno higieno in snago v razredih, Taborniška četa Franceta Kreseta Čobana.¹⁷ LMS, ki se pozneje preimenuje v ZMS, ki je prirejala medrazredna in medšolska tekmovanja¹⁸ (1963/64 so mladinci 7. in 8. razreda sodelovali na prireditvi Pokaži, kaj znaš in dosegli prvo mesto), Športno društvo – šport se je iz leta v leto bolj uveljavljal. Organizirani so bili smučarski tečaji, športne dejavnosti, kot so rokomet, nogomet, lahka atletika. Izstopal je rokomet, ki je na medobčinskem tekmovanju dosegel pokal za najboljšo ekipo. Delovali so še: dramski, recitatorski, pevski, plesni krožek, krožek za tehnično vzgojo, združni, vrtnarski, botanični, prirodopisni, modelarski, strelski, foto in šahovski krožek. Učiteljstvo je organiziralo kmetijsko-gospodinjstvo šolo in tečaj za žensko mladino. Gimnazijci so delovali v društvu Partizan, ki so ga vodile učiteljice. V tem obdobju so pripravili tudi več dramskih uprizoritev: Jurček in trije razbojniki, Narcise, Tajno društvo PGC, Uboga Ančka, Srce igračk¹⁹. 29. novembra je bil sprejem cicibanov v pionirje, 25. maja pa sprejem pionirjev v ZSM.

1968/69

Začetek šolskega leta je zaznamovala nujna obnova šolske stavbe v Mokronogu, saj je bila nevarnost zrušitve hodnika v nadstropju. Ob tem so uredili še stranišča na izplakovanje.

V zimskem času je bilo zaradi obilice težav s snegom težko usklajevati pouk, saj avtobusi niso

¹⁷ France Krese Čoban – narodni heroj

¹⁸ Vključeni učenci 7. in 8. razreda.

¹⁹ Igrico so pripravili učenci 8. razreda (1966/67), učila jih je učenka Lučka Videčnik ob pomoči in nasvetih učiteljice Anice Zidar.

mogli voziti otrok s Trebelnega in z Jelševca. Kljub izostajanju je bil ves pouk kasneje nadomeščen. Težave s prevozi so marsikdaj razburkale kri staršem s Trebelnega, ki so zahtevali popolno osnovno šolo na Trebelnem. Skupščina občine Trebnje je sprejela sklep o ponovni preučitvi mreže popolnih osnovnih šol.

Vsi strokovni delavci so si močno prizadevali za izboljšanje učnega uspeha, zato so učitelji uvajali nove, sodobnejše oblike in metode dela. Veliko znanja na to temo je v predavanju posredoval svetovalec Janez Šolmajer. Mnogo pozornosti so namenili svobodnim dejavnostim²⁰.

Delo Pionirske organizacije je uspešno teklo. Člani so izvedli akcijo za nabavo pionirskega prapora. Slovesno so ga razvili 29. novembra na javni prireditvi. Sistematični zdravniški pregledi so bili za učence 8. razreda in vse, ki so zaključevali šolsko obveznost; vsi učenci so imeli zobozdravniški pregled. Šolsko leto so slovesno zaključili ob praznovanju krajevnega praznika. Na prireditvi so podelili značke odličnim učencem.

1969/70

Na začetku šolskega leta so se pojavile težave z organizacijo pouka. Na razpis se ni javil nihče ne na matični šoli ne na podružnici, vendar je pouk normalno potekal, saj sta celodnevno poučevali dve učiteljici tudi na podružničnih šolah. Na šoli Jelševca sta bila dva kombinirana oddelka. Starši s Trebelnega so želeli imeti popolno šolo na Trebelnem, s čimer bi rešili tudi vprašanje prevozov. SO Trebnje je sprejela sklep o graditvi šole na Trebelnem in Jelševcu. Sistematične zdravniške preglede so imeli učenci 1. in 4. razreda ter vsi učenci, ki so končali šolsko obveznost. Zobozdravnik je opravil pregled in zdravljenje vsem učencem od 5. do 8. razreda.

1970/71

S 1. septembrom je šola pričela s petdnevni delovnim tednom. Organizacija pouka je lažje stekla, saj je šola dobila svoj avtobus za prevoz otrok. Težave so se pojavljale s strani strokovnih delavcev, saj kljub razpisom ni bilo prijav. Pisec kronike je ugotavljal, da je verjetno za to krivo pomanjkanje stanovanj v kraju. Šola je dobila nov statut. Izvolili so svet šole, ki je štel 7 članov. Učitelji so veliko pozornosti namenili novim oblikam in metodam dela. Svobodne dejavnosti so preimenovali v interesne krožke. Redne zdravstvene preglede so imeli učenci 1., 4. in 8. razreda ter vsi, ki so končali šolsko obveznost. Tudi zobozdravstvena služba je dobro delala.

1971/72

Dograjena je bila šola na Jelševcu. Slovesna otvoritev je bila 1. septembra 1971, ob občinskem prazniku. Ob prazniku republike, 28. novembra 1971, so na šoli organizirali slovesnost, na kateri so šolo v Mokronogu poimenovali po narodnem heroju, prvoborcu iz Mokronoga, Jančku Mevžlju. Slovesnosti se je udeležila tudi Mevžljeva mama. Svobodne dejavnosti so kljub prostorski stiski uspešno potekale. Učenci so se vključevali na vse prireditve na šoli in v kraju. Člani PRK so izvedli načrtno akcijo – higiena v šoli in doma. Sodelovali so pri zbiranju sredstev za socialno ogrožene. Člani ZSM so priredili igro Šestero mušketirjev. Člani dramskega in recitatorskega krožka so uprizorili eno igro. Sistematični zdravniški pregledi so bili za učence 4. in 8. razreda. Otroke so redno cepili.

Na zaključni prireditvi so odličnjaki prejeli značke, prav tako pa so bralci prejeli Golievo značko.

²⁰ pomen današnjih interesnih dejavnosti

1972/73

Slovesno so odprli šolo na Trebelnem, in sicer 1. septembra 1972, ob občinskem prazniku in prazniku Gubčeve brigade. Pouk je bil še vedno dvoizmenski na vseh treh šolah. Zaradi bolniških in porodniških je v tem šolskem letu poučevalo le 10 učiteljev, tako da so poučevali celodnevno. Mladinci 8. razreda so uprizorili igro Bedak Pavlek. ŠŠD²¹ je organiziralo začetni in nadaljevalni smučarski tečaj. Folklorna skupina je s Plesom kresničk uspešno sodelovala na Kresni noči. Zdravstveno so bili pregledani učenci 4. in 8. razreda. Ker se je med letom pojavila epidemija rdečk, so na šoli poostriili higienske razmere. Zobozdravstvena služba je nadaljevala z rednimi pregledi za vse učence. Na podružnični šoli Jelševc se je 25. junija 1973 poslovil dosedanji ravnatelj Vilko Videčnik, ki je naloge ravnatelja opravljal 22 let.

1973/74

Imenovan je bil novi ravnatelj, in sicer Franc Videčnik. Zaradi finančnih težav se gradnja šole v Mokronogu še vedno ni začela. Še vedno je primanjkovalo strokovnega kadra. Kljub razpisom ni bilo prijav. Učenci 4. razreda so bili v letni šoli v Premanturi. Glede na novo ustavo SFRJ in SRS so izdelali vse interne akte, na podlagi teh pa izvolili nove organe upravljanja šole. Zdravniško so bili pregledani učenci 4. in 8. razreda ter novinci. Zelo so bili zadovoljni z delom zobne ambulante.

Ob zaključku šolskega leta so na slovesnosti podelili uspešnim učencem priznanja in pohvale ter bralne značke.

1974/75

Pospeševali so akcijo za izgradnjo šole v Mokronogu, saj so ugotovili, da bi obnova stare šole bila prezahtevna. V zastarelih in neprimerno urejenih učilnicah je bilo težko izvajati sodoben pouk. Na razpolago tudi ni bilo kabinetov in drugih prostorov (knjižnice, telovadnice ...), ki so za življenje in delo šole zelo potrebni. Vsemu temu se je po ugotovitvah strokovnjakov pridružila nevarnost zrušitve stropa. Končni sklep je bil, da novo šolo gradi Marles, ki je bil med ponudniki najugodnejši. Temeljni kamen so položili 26. septembra 1975.

Mala šola je bila organizirana za novince na matični šoli in obeh podružnicah.

Učenci so bili uspešni v delu organizacij. Člani MO²² so organizirali različne delovne akcije; pripravili so mladinsko igro, s katero so gostovali tudi v sosednjih krajih. Člani MČRK so se spomnili starejših občanov s čestitkami in pomočjo pri pospravljanju poljskih pridelkov. Pisec kronike je zapisal, da je bilo aktivnih premalo članov v ŠŠD, saj je veliko učencev vozačev in se tako niso mogli aktivneje vključevati v različne dejavnosti.

Zdravstvena služba je organizirala redne preglede za novince ter učence 4. in 8. razreda. Izvedla je tudi redno cepljenje. Zataknilo se je pri zobozdravstvu zaradi nesporazuma med šolo in ZD. Zobozdravnica je tako prenehala z zobozdravstveno preventivo.

Šolsko leto se je zaključilo 15. oziroma 25. junija z zaključno prireditvijo.

²¹ ŠŠD – šolsko športno društvo

²² MO – mladinska organizacija

1975/76

Pouk je bil še vedno dvoizmenski. V okviru šole je deloval vzgojno-varstveni oddelek za predšolske in šolske otroke, prav tako pa mala šola na matični šoli in obeh podružnicah.

Kljub velikemu številu vozačev so se učenci množično vključevali v interesne dejavnosti. Pri tem so bili oškodovani prav učenci vozači, ki se zavoľjo voznega reda niso mogli udeleževati dejavnosti, ki so si jih želeli. V tem šolskem letu se je začelo tekmovanje v znanju matematike²³. Učenci so se vključili v akcijo pogozdovanja in izvedli zbiralno akcijo za Tolmin in za varstvo okolja.

Kakor vsako leto so bili zdravstveno pregledani novinci ter učenci 4. in 8. razreda. Opravili so redna cepljenja. Na koncu šolskega leta so bili nekateri učenci zaradi šibkejšega zdravja poslani v zdravstveno kolonijo.

Otvoritev nove šole v Mokronogu je bila 4. septembra 1976, ob občinskem prazniku. Za pripravo je bil sestavljen poseben odbor, ki so ga sestavljali predstavniki občinske skupščine ter krajevnih organizacij v Mokronogu. Ta odbor je pripravil program otvoritve in pogostitev vabljenih gostov.

Zaradi neugodnih zimskih razmer se je pouk končal 28. junija s proslavo v Domu svobode, ko so bili nagrajeni odličnjaki in uspešni tekmovalci.

Učiteljski kolektiv v šolskem letu 1974/75. Zadnja vrsta z leve proti desni: Franc Videčnik (ravnatelj), Bernarda Videčnik, Olga Janežič, Veronika Tratar, Franc Tratar Jože Hočevar, Alojz Dvornik; prva vrsta z leve proti desni: Lučka Dreža, Zdenka Kožamelj, Amalija Vitman, Majda Jalšovec, Olga Bartolj, Anica Zidar, Marica Murenc, Ljuba Hren. *Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.*

1976/77

S pripravo učencev na popravne izpite (8. razred) ter dopolnilnim poukom za manj uspešne učence je šola pričela z delom 20. avgusta, z rednim poukom pa 1. septembra.

²³ Tekmovanje v znanju matematike za Vegovo priznanje še vedno poteka.

V počastitev jubileja 40-letnice ustanovitve KPJ²⁴ in Titovem 85. rojstnem dnevu je izšla posebna številka Plamenčkov.

Na konferenci učiteljskega zbora, 8. novembra, so člani razpravljali o uvedbi COŠ²⁵. Starši so bili na prvem skupnem sestanku proti uvedbi COŠ predvsem zaradi cene prehrane, pomoči pri delu doma. Šola je imenovala več komisij, ki bi podrobneje pripravile podroben načrt dela v COŠ.

Učenci so prejeli več nagrad in priznanj za delo v šolskih organizacijah in na tekmovanjih.

Malo šolo so izvajali v Mokronogu v dveh oddelkih, na Trebelnem v enem. Zdravstveno so bili pregledani novinci ter učenci 4. in 8. razreda. Prvega in drugega junija je gostoval v Mokronogu mladinski pevski zbor pedagoške šole iz Karlovih Varov.

Na zaključni prireditvi so podelili priznanja odličnjakom in uspešnim tekmovalcem.

1977/78

Ker ni bilo mogoče dobiti učitelja za podružnico na Jelševcu, so učence vozili v šolo na Trebelno. V Mokronogu je bil organiziran vzgojnovarstveni oddelek, v katerem je bilo 22 otrok. 20. marca 1977 je prvih 5 oddelkov v Mokronogu pričelo s celodnevno šolo. Učenci so uspešno sodelovali v delovnih akcijah, krožkih, na tekmovanjih. Na novo je bilo uvedeno tekmovanje iz požarne varnosti za značko Preprečujmo požare. Učenci so nadaljevali tradicijo NOB. Obiskali so tudi prizorišče zadnjega boja Milana Majcna in Jančka Mevžlja v Murencah.

V tem letu je potekel mandat ravnatelju Francu Videčniku. Ob razpisu za ravnatelja je bil izvoljen Roman Šiško. Ob zaključku pouka, 23. junija, so bili pohvaljeni odličnjaki in uspešni tekmovalci.

V obdobju od 1969 do 1978 so učenci aktivno delovali v Pionirski in Mladinski organizaciji ter organizaciji Rdečega križa. Negovali so tradicijo NOB s Kurirčkovo pošto in štafeto mladosti, tekmovali na Jugoslovanskih pionirskih igrah, v znanju matematike za Vegovo priznanje in v prometu. Delovali so na področju športa, šaha (za to obdobje najuspešnejši), foto krožka, tabornikov in ročnih del ter v kulturnih dejavnostih: folklori, dramskem in recitatorskem krožku; literarni krožek je vsa leta izdajal šolsko glasilo Plamenčki.

1978/79

Redni pouk se je na podružnici Jelševca pričel 1. decembra. Do tega dne so se otroci z Jelševca vozili na Trebelno. Na Jelševcu je potekal kombinirani pouk, prav tako je bila uvedena delna kombinacija pouka na Trebelnem. Starši so delovali pozitivno pri uvajanju COŠ, zato se je COŠ razširil še na 5. razred. Med letom je šola pestilo pomanjkanje kadra. Za potrebe COŠ bi morala šola pridobiti dodatne prostore, vendar je za izselitev vrtca zmanjkalo denarja. Prav tako ni bilo denarja za izgradnjo športnega igrišča. Organizirana je bila šola v naravi in tečaj plavanja v Tašaleri pri Puli ter šola smučanja v Bohinjski Bistrici. Večja prireditve v kraju je bilo Srečanje folklornih skupin na gradu. Zamrli sta prireditvi Kresna noč in pustovanje.

²⁴ KPJ – Komunistična partija Jugoslavije

²⁵ COŠ – celodnevna osnovna šola

1979/80

Na obeh podružnicah so imeli kombinirani pouk, in sicer na Trebelnem za 1. in 2. razred, na Jelševcu za 3. in 4. razred iz obeh okolišev. Šola na Jelševcu je ponovno zaživela. V COŠ se je vključil še 6. razred. Za vse učence v COŠ je bila organizirana prehrana, ki jo je večina učencev plačevala po regresirani lestvici, saj je velik del sredstev prispevala izobraževalna skupnost. V drugem polletju so nastale težave zaradi financiranja COŠ, zato so nekatere programe okrnili. Na šoli je deloval tudi oddelek glasbene šole, kjer so se učili igranja na harmoniko in klavir. V mesecu maju je bilo veliko časa posvečenega smrti predsednika Tita.

Šolo so obiskali svetovalci Zavoda za šolstvo iz Novega mesta. Ugotovili so, da šola še vedno nima vseh potrebnih pogojev za COŠ; predvsem je premalo zunanjih površin. Z novimi prostori za vrtec bi se povečali prostorski pogoji za COŠ, vendar denarja za gradnjo novega vrtca ni bilo. Vzgojno-izobraževalne organizacije v občini so se odločile za združitev v VIO²⁶. Integracija je potekala zelo počasi, saj še po enem letu ni bila opravljena registracija.

Delavci osnovne šole Mokronog junija 1980 v Beogradu. Fotografijo hrani družina Kapus.

²⁶ VIO – vzgojno-izobraževalna organizacija

1980/81

V COŠ se je vključil 7. razred, starši pa so ves čas izpostavljali problem plačevanja prehrane za učence.

Šolo so obiskali svetovalci Zavoda za šolstvo Novo mesto in ugotovili slabe prostorske in kadrovske pogoje za delovanje COŠ. Registracija v okviru VIO še vedno ni bila dokončna. Na šoli so delovali vsi samoupravni organi, na VIU pa le nekatere skupne pedagoške naloge. Vsi učenci, ki so osvojili bralno značko, so dobili vrednostni bon za nakup knjig.

V. d. ravnateljice je bila Cvetka Jurglič.

1981/82

Na matični šoli so v celoti prešli na COŠ. Da bi bilo sodelovanje med učitelji boljše, so ustanovili aktivne po posameznih predmetnih področjih. V Mokronogu ni bilo dovolj prostora za izvajanje COŠ, zato so učence iz Mokronoga vozili na Trebelno. Dobro je zaživel svet staršev. Poleg govorilnih ur so starše o uspehih ali neuspehih njihovih otrok obveščali preko beležk, ki so jih imeli vsi učenci. Ob zaključku šolskega leta so pripravili razstavo izdelkov učencev, ki so sodelovali v interesnih dejavnostih.

Ravnatelj je bil Nace Sila.

1982/83

S 1. 1. 1983 so se vse šole v občini združile v VIO in so tako poslovale kot ena organizacija s sedmimi TOZD-i²⁷. 31. marca 1983 je bilo ustanovljeno skupno računovodstvo za vse TOZD-e. Prizadevne so bile folklorne skupine in recitatorji. Učenci so sodelovali v različnih likovnih, literarnih in fotografskih natečajih. Organizirali so tudi Pionirsko zadrugo, katere pokroviteljstvo je prevzela KZ Trebnje. Uredili so šolski vrt. Starše so po potrebi naročali na razgovore s socialno delavko in psihologinjo, ki je enkrat tedensko obiskovala šolo. Opravljeni so bili sistematski pregledi za učence 1., 3., 5. in 7. razreda, zobozdravstveni pregledi pa za učence 1., 4. in 8. razreda. Pri učencih 4. razreda je bil narejen tuberkulinski test, učenke 7. razreda so bile cepljenje proti rdečkam. Organizirali so letno šolo v naravi v Pavičinih pri Puli, zimsko šolo v naravi so imeli v Bohinjski Bistrici.

V. d. ravnateljice je bila Marica Murenc.

1983/84

V Mokronogu so uvedli COŠ v vseh oddelkih, vendar so zaradi prevelike prostorske stiske morali skrajšati čas dnevnega dela za eno uro. Tako so s 5. januarjem 1984 uvedli eno- in polizmenski pouk, kar je pomenilo, da sta imela pouk popoldne dva oddelka razredne stopnje. Organizirali so 4 oddelke podaljšanega bivanja po 3 ure, in sicer 3 na razredni in enega na predmetni stopnji. Tako so obdržali še nekatere elemente COŠ in starši so bili s tako obliko zadovoljni.

Za večletno aktivno sodelovanje pri ohranjanju tradicij NOB je šola prejela plaketo Gubčeve brigade, ki jo je podelil odbor skupnosti borcev IV. SNOUB Matije Gubca.

11. novembra 1983 je svet šole imenoval za ravnateljico Marico Murenc.

²⁷ TOZD – temeljna organizacija združenega dela

Nastop folklorne skupine za dan JLA, 22. decembra 1984 v kasarni v Ciganski dolini (Puščava). Fotografijo hrani hrani arhiv OŠ Mokronog.

1984/85

Pouk je bil organiziran dopoldne, razen dveh oddelkov razredne stopnje v Mokronogu, ki sta imela pouk popoldne. Na šoli je deloval tudi odderek glasbene šole za harmoniko. Pionirska hranilnica je bila ena najboljših v dolenjski regiji. Ob občinskem prazniku je bila osrednja proslava v kraju. Na proslavi so sodelovali učenci, pevski zbor in folklorna skupina. Učenci so se v okviru delovne vzgoje vključili v pobiranje krompirja, pogozdovanje in delo v drevnici. KZ je pomagala pri obdelavi vrta z gnojili in s strokovnimi nasveti.

1985/86

Kljub hudi prostorski stiski so zaradi zmanjšanja števila oddelkov spet prešli na dopoldanski pouk. Na razredni stopnji so uvedli modificirano obliko COŠ – učenci so imeli dnevno eno uro samostojnega učenja. Zastavljene programe so uresničevali v interesnih dejavnostih, z akcijami, srečanji, na natečajih, tekmovanjih, pohodih in drugih manifestacijah v kraju in občini. Vključili so se v humanitarne akcije, skrbeli za urejenost okolja in šole. Udeleževali so se srečanj z borci in s pripadniki JLA. Opravljeni so bili zobozdravstveni pregledi zobovja. Sodelovali so v akciji Čisti zobje – zdravi zobje. Niso bili opravljeni vsi splošni sistematski pregledi, opravljena pa so bila vsa cepljenja. Zimsko šolo v naravi so izvedli v Bohinjski Bistrici s smučarskim tečajem na Voglu. Učenci so ostarelim občanom pripravili nastop ob novem letu, malčkom pa program z obiskom dedka Mraza. Vedno bolj so sodelovali z delovnimi organizacijami. Delavci so jim pomagali pri raznih popravilih, učenci pa so pri njih spoznavali delovni proces in ob delu služili denar za končni izlet.

1986/87

Socialna delavka in logopedinja sta prihajali na šolo v Mokronog 1-krat tedensko in 1-krat mesečno na podružnici Trebelno in Jelševce. Učenci so sodelovali pri raznih likovnih in literarnih natečajih ter dobili priznanja in nagrade. Pionirji so pomagali pri obnovi spomenika pod Pričo in skrbeli za spominska obeležja v kraju. Delegati Sveta OŠ Mokronog so se aktivno vključevali pri reševanju vprašanj življenja in dela šole. Tovarna Induplati je vsem učenkam pevskega zbora sešila bluže, Iskra pa je šoli poklonila računalnik in omogočila popravilo luči v telovadnici.

1987/88

Podružnico Jelševc so 1. septembra 1987 ukinili in jo priključili podružnici Trebelno, prostore pa je prevzela Iskra iz Mokronoga. Enkrat tedensko sta na šolo prihajali socialna delavka in psihologinja. Zimske šole v naravi ni bilo zaradi pomanjkanja snega. Učenci so spoznavali delovni proces v organizacijah združenega dela (OZD) in se vključili v opravljanje enostavnih del. Tedensko so odvažali papir iz OZD in trgovin. Vključevali so se v vse akcije KS in sodelovali pri zasipanju jarkov, urejanju pokopališča in bankin. Na matični šoli so obnovili ogrevanje žlebov, na Trebelnem pa so dodatno izolirali in dvignili streho. Februarja so imeli vlom v šolo.

V tem šolskem letu je zaradi bolezni umrl učitelj Franci Tratar.

Obisk mame Jančka Mevžlja za dan šole, 1987/88. Na fotografiji z leve: Marica Murenc, ravnateljica, Mevžljeva mama, upokojena učiteljica Marija Kuhar z možem. Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.

1988/89

Kljub hudi prostorski stiski dodatnih prostorov niso pridobili. Vse učilnice so bile zasedene, v telovadnici pa sta telovadila hkrati dva razreda. Učenci predmetne stopnje so se morali seliti tudi v učilnice razredne stopnje. Dvakrat na teden je prihajala na šolo svetovalna delavka. Krajevna skupnost je pomagala pri gradnji atletske steze, učitelji pa so opravili veliko prostovoljnih ur za različna zemeljska dela. Pionirski odred Milana Majcna in Jančka Mevžlja je prejel Priznanje OF, ki so ga podelili na slavnostni prireditvi dneva OF v Trebnjem.

Na šoli je od 1978 do 1989 delovalo veliko interesnih dejavnosti: Pionirska organizacija Mokronog, Pionirska organizacija Trebelno, Pionirska organizacija Jelševc, ZSMS²⁸, Mladi

²⁸ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

člani Rdečega križa, dramski krožek, folklor, Prva pomoč, šolsko glasilo, ŠŠD, likovni krožek, prometni, šahovski, naravoslovni in pravljичni krožek, ženska ročna dela, obrambni krožek, literarni in lutkovni krožek. Uspešno je na šoli delovala folklor, najstarejši učenci pa so se pridružili folklorni skupini pri Kulturnem društvu Emil Adamič. Učenci so sodelovali na različnih tekmovanjih in dosegali dobre rezultate: Jugoslovanske pionirske igre, regijsko tekmovanje SLO²⁹ in DS³⁰, regijsko in republiško tekmovanje iz znanja kemije, regijsko tekmovanje mladih tehnikov, športna tekmovanja, Vesela šola, športna značka, prometna značka, Kaj veš o prometu?, tekmovanje v odbojki, šahu, Pionirska hranilnica, bralna značka, občinsko in državno Vegovo priznanje iz matematike, tekmovanje mladih tehnikov, tabor mladih likovnikov v Kostanjevici, revija pevskih zborov. Sodelovali so v JPI³¹ in za sodelovanje prejeli posebno zahvalo mag. Marije Stanovnik, vodje inštituta za narodopisje pri znanstveno-raziskovalnem centru. Učenci so se udeleževali tudi številnih likovnih in literarnih natečajev ter dobili različna priznanja in nagrade.

1989/90

Pouk se je pričel 4. septembra in je bil dvoizmenski (1. b in 2. r. popoldan, ostali dopoldan), v telovadnici pa sta bila hkrati tudi po dva oddelka, saj se je število oddelkov povečalo, dodatnih prostorov pa ni bilo na razpolago. Na razredni stopnji v Mokronogu in na Trebelnem se je izvajala modificirana oblika COŠ, in sicer so imeli učenci dnevno eno uro samostojnega učenja. Vsi pedagoški delavci so imeli ustrezno izobrazbo, kljub povečanemu številu oddelkov ni bilo novih zaposlitev (sklep OIS in IS SO Trebnje), zato se je nekaterim pedagoškim delavcem povečal obseg dela. Finančna situacija je bila nekoliko boljša, koristila so se lahko amortizacijska sredstva, del sredstev za investicijsko vzdrževanje pa je bilo porabljenih za najosnovnejša vzdrževalna dela. Prav tako pa je bila dopolnjena tudi nabava AV³² sredstev. Ob pomoči krajevne skupnosti in TKS³³ je bila dokončno urejena tudi atletska steza. Zimska šola v naravi zaradi pomanjkanja snega ni bila izvedena, letna pa je bila v Pavičinih pri Puli (udeležili učenci 6. razredov).

Šolsko leto se je zaključilo 22. junija s predstavitevjo dela kulturnih dejavnosti. Najprizadenejši učenci in odličnjaki so dobili priznanja, osmošolci pa tudi knjižna darila. Razglasili so tudi športnika in športnico leta³⁴.

1990/91

Pouk je potekal samo dopoldan, pričel pa se je 3. septembra. Zaradi prostorske utesjenosti en razred razredne stopnje (3. b) ni imel svoje stalne učilnice. V Mokronogu in na Trebelnem so imeli učenci 1. in 2. r. tedensko 4 ure samostojnega učenja (učenci 3. in 4. r. pa samo dopolnilni pouk). Materialni pogoji za delo so bili dobri v prvi polovici leta, v drugi polovici leta sredstev ni bilo, potrebe po obnavljanju šolskih objektov pa so bile vse večje. Ob zaključku šolskega leta (25. junija) je bila kulturna prireditev, na kateri so se predstavile kulturne dejavnosti, podeljene pa so bile tudi pohvale in priznanja. V 8. razredu je potekalo globalno preverjanje znanja, tečaj smučanja zaradi pomanjkanja snega ni bil organiziran, letna šola za četrtošolce pa je bila izpe-

²⁹ SLO – Slovenska ljudska obramba

³⁰ DS – Družbena samozaščita

³¹ JPI – Jugoslovanske pionirske igre

³² AV – avdiovizualna sredstva

³³ TKS – Telesnokulturna skupnost

³⁴ Ta izbor je še danes.

ljana šele septembra (Debeli rtič). Udeležba je bila slabša (samo 42,5 odstotna); čas po vojni, napetost na Hrvaškem, težka finančna situacija v družinah (delavci na čakanju ali celo brez zaposlitve). Med šolskim letom so bili izvedeni kulturni dnevi v vseh razredih.

1991/92

Pouk se je pričel na centralni in podružnični šoli 1. septembra, bil je enoizmenski kljub hudi prostorski stiski; en razred razredne stopnje je bil še vedno brez stalne učilnice. Kadrovska zasedba je bila ustrezna, vendar je bilo med letom veliko odsotnosti z dela (bolniški dopust, nega, izobraževanje).

V tem letu se je zgodilo nekaj pomembnih novosti na področju zakonodaje. 8. avgusta 1991 je Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije sprejel sklep o določitvi normativov in standardov za opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti v OŠ (spremembe 17. januarja 1992) in s tem določil elemente za sistemizacijo delovnih mest; novost je bil normativ za oblikovanje oddelka prvega razreda (28 učencev). S 1. januarjem 1992 je prevzelo financiranje zaposlenih v šolah Ministrstvo za šolstvo in šport, materialni stroški in dodatni programi pa so še vedno ostali v pristojnosti občine. 27. marca 1992 je Predsedstvo Republike Slovenije razglasilo Zakon o plačah delavcev v javnih vzgojno-izobraževalnih zavodih. Spremembe so tudi v šolskem kalendarju (novoletne, polletne, prvomajske počitnice in slovenski šolski dan (3. januar)), novost pa je bilo tudi neobvezno (za učence) skupinsko preverjanje znanja učencev 8. razredov (slovenski jezik in matematika)³⁵.

Ob zaključku šolskega leta je bila organizirana prireditev za učence in starše (odprti dan šole), kjer so bile podeljene nagrade zelo uspešnim osmošolcem; v razredih pa so učenci prejeli priznanja za prizadevno delo in odličen uspeh.

V mesecu juliju je bila obnovljena fasada (Mokronog), telovadnica pa izolirana.

Na podlagi Zakona o zavodih in Odloka o ustanovitvi javnih zavodov na področju dejavnosti osnovnega šolstva v občini Trebnje se je 27. maja 1991 nekdanja TOZD VIO Trebnje preimenovala v javni zavod Osnovna šola Mokronog. Na Temelnjem sodišču v Novem mestu je bil zavod 25. februarja vpisan v sodni register pod št. 703/91. V sestavi šole je delovala organizacijska enota – Podružnična šola Trebelno.

12. decembra 1991 je bil konstituiran svet šole, sprejet je bil statut, šolo pa je predstavljala ravnateljica (imenoval svet šole; 14. januarja; soglasje je sprejela Skupščina občine Trebnje).

7. marca 1992 je umrl Marjan Bonča, upokojeni razredni učitelj.

1992/93

Šolsko leto se je pričelo 1. septembra. S 1. januarjem 1993 je vzgojno-varstvena enota postala enota OŠ Mokronog. V tem šolskem letu je bilo vložena veliko truda v dva projekta, in sicer tri ocenjevalna obdobja in opisno ocenjevanje. V decembru je bil nabavljen nov kombi. Omeniti velja tudi stavko pedagoških delavcev (4. 5. ter 9.–11. junij; zahteva po izboljšanju materialnega položaja v šolstvu). V vseh razredih je bilo poleg sprotnega preverjanja znanja znanje preverjeno tudi ob koncu šolskega leta. 27. maja je bila revija pevskih zborov v Šentrupertu, prav tako je bil organiziran tudi družinski dan za osmošolce in šola v naravi za učence 4. r. (Debeli rtič).

Ob koncu šolskega leta (24. junija) je bila skupna prireditev, na kateri so bili najuspešnejši učenci nagrajeni, odličnjaki pa so za svoj uspeh prejeli priznanja.

³⁵ Do leta 2005, nato nacionalni preizkus znanja (devetletka), ki je v 9. razredu obvezen.

Glede obnovitvenih del so opozorili na obnovitev parketa v vseh učilnicah, beljenje učilnic, obnovitev moških sanitarij na predmetni stopnji in zamenjavo vseh plinskih cevi izven objektov.

1993/94

Novi sta bili dve zaposlitvi, in sicer pedagoginja ter v VVE varuhinja. Pri delu so delavci stremeli za tem, da bi pri učencih zbujali delovne in učne navade, vedoželjnost, natančnost, doslednost in ustvarjalnost. Velik poudarek je bil dan razvijanju razumskega učenja, dviganju učne storilnosti in navajanju k izražanju lastnega mnenja in kritičnosti. Starše so učitelji pridobili v šolo z različnimi novimi oblikami dela. Zaključno prireditev so organizirali 24. junija, kjer so kulturne skupine predstavile svoj program, najuspešnejši učenci so dobili nagrade, odličnjaki pa priznanja. Letna šola v naravi je bila tokrat na Debelem rtiču. Med počitnicami je bila obnovljena streha na šoli Mokronog, poskrbljeno pa je bilo tudi za beljenje in montažo rolet na vseh oknih.

9. maja 1994 je umrl Vilko Videčnik, upokojeni ravnatelj.

1994/95

S poukom so pričeli 1. septembra. Povečalo se je število oddelkov, prostorska stiska pa je bila vse večja. Da se je lahko izvajal enoizmenski pouk, je bila VVE vzeta ena učilnica, prostorsko utesnjenost pa se je poskušalo reševati tudi z družinskim varstvom. V izpraznjeno šolsko stanovanje naj bi se preselilo nekaj otrok, s strani občine so bila sicer zagotovljena potrebna sredstva, stanovalci bloka pa niso dali soglasja. Zaradi številčnosti otrok je bilo potrebno zaposliti varuhinjo za določen čas. Dolgoročna rešitev predšolskega varstva in delovanja šole se je pokazala edino v prizidku šole in adaptaciji nekaterih sedanjih prostorov (pridobitev kabinetov, prostorov za delo ravnatelja, pedagoga ...). Ministrstvo za šolstvo in šport je bilo seznanjeno s težavami, šola je bila uvrščena v program investicij v okviru šolskega tolarja, projekti so bili izdelani, zataknilo pa se je pri lokacijskem dovoljenju (sanitarna inšpekcija; vzrok čistilna naprava v Mokronogu).

Večkrat je bilo razpisano delovno mesto knjižničarja, a brez uspeha, in delo v oddelku podaljšanega bivanja. V okviru inovacij je kronistka omenjala opisno ocenjevanje v 1., 2. in 3. r., organizacijo noveletnega ŽIV-ŽAV-a, uvajanje okroglih miz in delavnic za starše, skupna srečanja (šola-starši-učitelji), sodelovanje v projektu Nerodna Avgušтина in športna tekmovanja v okviru tedna otroka. Šola se je javnosti predstavila z dvema nastopoma na radiu – Veseli tobogan in Sobotna raglja, učenci pa so se udeležili občinskega parlamenta (Moč prijazne besede) in prisluhnili Mokronožanu Martinu Strelu, ki je predstavil svoje plavalne podvige.

Šolsko leto se je zaključilo 23. junija s skupno prireditvijo.

Med šolskim letom je umrla Marija Kuhar, nekdanja pedagoška delavka mokronoške šole.

1995/96

Še vedno se je delalo v slabih delovnih pogojih, dokumentacija za prizidek se je sicer urejala, a počasi, saj je zadevo zavlačeval sanitarni inšpektor.

Šola je bila neuspešna pri iskanju pedagoškega delavca za zgodovino in zemljepis, več kot pol leta pa so bili tudi brez razredne učiteljice, zato so imeli nekateri pedagoški delavci povečan obseg dela ali celo nadure. Omeniti velja odprti dan šole s predstavitvijo dela v šoli.

V okviru TEDNA OTROKA je šola sodelovala v republiškem projektu Mesto cvetja, med prireditvami pa je potrebno izpostaviti valetu (učenci, starši in učitelji) ter pustno rajanje. Organiziran je bil tudi smučarski tečaj za šolske in predšolske otroke (v januarju; zunanji sodelavci) ter plavalni tečaj za male šolarje. Bile so tudi volitve v svet šole (konstituiral se je tudi svet staršev), kandidature ravnateljice (razpis) pa je podprlo dve tretjini pedagoških delavcev. Kronistka

dodaja še, da je šola 22. februarja imela »obisk«; neznanec je v jedilnici razbil šipo, v knjižnici pa zažgal nekaj knjig, naslednji dan je bila ista (že zamenjana šipa) ponovno razbita, neznanec pa je tokrat prinesel bencin in ga pustil na stopnišču. Že med šolskim letom je stekla obnova sanitarij pri telovadnici, med počitnicami se je nadaljevala adaptacija nekaterih prostorov v starem delu šole, beljenje in lakiranje parketa, začela (julij) pa se je tudi gradnja novega prizidka šole.

Kronistka navaja, da je kolektiv v tem šolskem letu izgubil dva bivša sodelavca; umrla sta upokojenca Darja Čop in Alojz Gorenjc.

1996/97

1. septembra so pedagoški delavci v šoli, prav tako pa tudi gradbinci in obrtniki. Prvi so čistili prostore in jih urejali za pričetek pouka, drugi pa zaključevali z deli v starem delu šole. Pouk se je začel 2. septembra. Prvih štirinajst dni pouka je vsak dan en razred odšel na ekskurzijo ali imel dan dejavnosti izven učilnice. 28. oktobra 1996 je bila otvoritev prizidka. Za kulturni program so poskrbeli učenci osnovne šole, slavnostni govornik pa je bil Jožef Školč, predsednik Državnega zbora Republike Slovenije. Ob tej priložnosti je podjetje SGP »Posavje« Sevnica šoli podarilo računalnik, prav tako pa enega tudi Ministrstvo za šolstvo in šport. Finančna sredstva so zadoščala za pokritje rednih materialnih stroškov, sproti se je nabavljalo strokovno literaturo, knjige, učila in pripomočke za pouk. V VVE je bil dograjen vetrolov in nabavljene nove garderobne omarice, v centralni šoli so bila obnovljena tla v hodnikih, vsi prostori pa so bili prebeljeni, prav tako je bila urejena tudi pisarna ravnateljice in prostor za pedagoginjo ter zbornica, knjižnica pa je bila prestavljena v spodnjo učilnico. Na Trebelnem je bila urejena atletska steza.

Še vedno ni pedagoškega delavca za zemljepis in knjižničarja; delo so opravljali že zaposleni delavci, s tem pa se jim je povečal obseg dela. Na zaključni prireditvi so se predstavili učenci glasbene šole, podeljena so bila priznanja za odličen uspeh in nagrade uspešnim učencem.

Otvoritev prizidka k osnovni šoli, oktober 1996. Na fotografiji: Marica Murenc, ravnateljica, Jožef Školč, predsednik državnega zbora. *Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.*

1997/98

S poukom se je pričelo 1. septembra. Prostori so urejeni in primerno opremljeni. Ves september so se ponavljali razpisi za knjižničarja in pedagoškega delavca za poučevanje tehnične vzgoje, iskanje geografa pa je bilo že nekaj časa neuspešno.

Finančna sredstva so zadoščala za kritje rednih materialnih stroškov, sproti se je nabavljalo strokovno literaturo, knjige, učila in učne pripomočke za pouk. Na Trebelnem so bili prebeljeni vsi stropi, pritrjene stenske obloge, urejena kuhinja in ostali pripadajoči prostori ter obnovljena mreža okrog zemljišča. Za matično šolo so bili nabavljeni računalniki, obnovljeni kuhinjski elementi, nekateri prostori pa prebeljeni. VVE je dobila tobogan in številna igrala.

Ob koncu leta je župan občine, Alojz Metelko, najuspešnejše učence in njihove mentorje v občini Trebnje povabil na prireditev in jih nagradil.

Učitelji so sodelovali pri oblikovanju osnutkov učnih načrtov za devetletko, v januarju je ravnateljica imenovala pomočnico (Zvonimira Kostrevc), v marcu je minister izdal odredbo o postopnem uvajanju programa 9-letne osnovne šole, vlada pa uredbo o merilih za oblikovanje javne mreže šol.

Novoletni Živ-žav z ansamblom Kingston v telovadnici OŠ Mokronog, december 1997. Na fotografiji predšolski otroci, osnovnošolci in njihovi starši. *Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.*

1998/99

Pouk se je izvajal v urejenih in primerno opremljenih prostorih. Nabavljena so bila igrala z vzmetmi za VVE in podružnično šolo Trebelno, v VVE so bila obnovljena tla, dotrajana oprema je bila zamenjana, stopnišče obnovljeno, učilnice pa prebeljene. Še vedno so nabavljali računalniško opremo, s pomočjo Ministrstva za šolstvo in šport je bilo urejeno omrežje za internet, pred tem pa je bila šola opremljena z dvema priključkoma za ISDN. Med počitnicami je potekala priprava dokumentacije za preureditev stanovanj v šolske prostore na podružnični šoli Trebelno.

Doseženi rezultati pri skupinskem preverjanju znanja so pokazali, da je delo uspešno. Šolsko leto se je zaključilo s prireditvijo, na kateri so se predstavili posamezni razredi, podeljena so bila priznanja za odličen uspeh, najuspešnejši učenci pa so dobili tudi nagrade.

20. aprila 1999 je bil redni inšpekcijski nadzor s strani Inšpektorata Republike Slovenije za šolstvo in šport. Delavci so bili opozorjeni na nekatere pomanjkljivosti, ki so jih morali odpraviti oz. dopolniti, hujših nepravilnosti pa ni bilo. Vsi so dobili potrditev, da je njihovo delo dobro načrtovano in da so pri izvajanju le-tega uspešni, zato bodo z novimi idejami, delovnimi izkušnjami in znanjem nadaljevali v novem šolskem letu.

Med letom (5. 2. 1999) je umrla Justina Mevželj, mati narodnega junaka, po katerem je nekaj časa nosila ime naša šola.

V letih 1989 do 1999 je bil učni uspeh zadovoljiv, učenci pa so se izkazali s številnimi priznanji, pohvalami in nagradami, ki so jih prejeli med letom za sodelovanje na različnih literarnih in likovnih natečajih ter razpisih, tekmovanjih v znanju maternega jezika, tujega jezika, matematike, kemije, fizike (1995/96 in naprej), zgodovine (od l. 1997/98), tehnike, Vesele šole in Šiškarjadie, športa ter prometa. Z literarnimi prispevki so sodelovali tudi v občinski reviji Srečanja, izdajali glasilo šole Plamenčki³⁶, s katerim so v šolskem letu 1998/1999 sodelovali na razstavi osnovnošolskih glasil v Celju, izdali štiri samostojne avtorske publikacije, brali za bralno značko, pevski zbor je sodeloval na občinski reviji, ena učenka pa je v šolskem letu 1994/95 sodelovala na zaključnem nastopu oddaje Veseli tobogan. V šolskem letu 1991/92 se je začel tudi fakultativni pouk angleščine, ki je bil organiziran v treh skupinah.

1999/00

Pouk se je pričel 1. septembra 1999 v urejenih in dobro opremljenih prostorih. Študija o ustreznosti šolskih prostorov v Občini Trebnje je pokazala neustreznost telovadnice in multimedijske učilnice. Na Ministrstvo za šolstvo in šport je šola skupaj z Občino Trebnje vložila vlogo za dograditev potrebnih prostorov.

Potrebe po dodatnem varstvu predšolskih otrok so bile vedno bolj izražene, zato je po sklepu občinskega sveta začel začasno delovati tretji oddelek vrta v prostorih šole.

Na podružnični šoli so maja leta 2000 začeli uporabljati preurejene prostore bivših stanovanj, in sicer sodobno opremljene prostore za 1. razred devetletke s posebnim vhodom, z garderobo, s kabinetom in z veliko, svetlo učilnico. Pri šoli se je razširilo avtobusno obračališče in obnovile so se sanitarije v starem delu šole. V Mokronogu so uredili pločnike do šole, parkirni prostor in »ležeče policaje« pred šolo.

Za učence s posebnimi potrebami je MŠŠ³⁷ šoli odobrilo dodatne ure za individualno delo s temi učenci. Preko javnih del se je organizirala učna pomoč na domu za 8 učencev, 3 so imeli pomoč prostovoljcev. Na podružnični šoli so starši želeli spremembo začetka pouka na 8.30 uro in ustrezne prevoze.

V aprilu 2000 se je šola prijavila na razpis za postopno uvajanje programa 9-letne šole za 1. razred. Marica Murenc je bila imenovana za ravnateljico za 4-letno obdobje.

Na slavnostni zaključek šolskega leta so bili prvič povabljeni tudi starši; telovadnica je bila

³⁶ Od leta 1995/1996 v celoti računalniško oblikovani, ob koncu leta imajo prilogo, v kateri so doseženi rezultati na tekmovanjih, natečajih in razpisih.

³⁷ MŠŠ – ministrstvo za šolstvo in šport

nabito polna. Učenci so pokazali, česa so se naučili, ravnateljica je podelila priznanja in nagrade za odličen uspeh in dosežene rezultate na različnih tekmovanjih.

2000/01

Velika pozornost je bila namenjena pripravam na začetek uvajanja devetletne osnovne šole. Zakon o osnovni šoli je uzakonil devetletno osnovno šolo leta 1996, prve šole so pričele s postopnim uvajanjem leta 1999.

Priprave na uvedbo programa devetletne šole so obsegale:

- seznanjanje staršev bodočih učencev z novim programom,
- izobraževanje in izpopolnjevanje učiteljev za delo v devetletki,
- nakup ustrezne opreme, učil in didaktičnih pripomočkov,
- spremljanje dela v šolah, kjer so že izvajali ta program,
- predstavitev programa svetu staršev, svetu šole, krajanom, medijem.

Na podružnični šoli Trebelno se je zamenjala kritina na strehi, nakupila se je oprema za 1. razred devetletke in prvi računalnik za učence 1. razreda, zamenjali so talne obloge v vrtcu.

Šola je 18. aprila 2001 prejela dovoljenje za izvajanje programa devetletne šole, in sicer v 1. razredu na obeh šolah (matični in podružnični).

Učenci so ob koncu leta 2000 v Kulturnem domu Mokronog zaigrali predstavo Glasbena pravljica. Na odprtem dnevu šole v mesecu maju so predstavili projekt Voda je življenje. V projektu so učenci s pomočjo mentorjev s številnimi intervjuji, anketami, raziskavami, laboratorijskimi deli in s sprehodi v naravi odkrili skrite kotičke in zaklade v svoji okolici. Svoja opažanja in ugotovitve so pokazali v učilnicah, na razstavi in na zaključni prireditvi v telovadnici z gostom ultramaratoncem Martinom Strelom. Ob tej priložnosti je izšla publikacija s predstavitev projekta.

Šolsko leto se je zaključilo s prireditvijo Nerodna leta odraščanja in s slavnostno podelitvijo priznanj ter nagrad.

Obisk avtorja Mokronožcev, Staneta Pečka pri mladih ustvarjalcih. Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.

2001/02

3. septembra 2001 sta v 1. razred vstopili dve generaciji učencev. Šestletniki so bili prva generacija devetletke in sedemletniki zadnja generacija osemletkarjev. Prvi šolski dan so učenci pričeli s simboličnim prestopom skozi obroč. Na začetku je učence in njihove starše pozdravila ravnateljica, Marica Murenc, predstojnik Zavoda RS za šolstvo, Ivan Mirt, in predsednik KS Mokronog, Anton Maver. V Mokronogu je bilo 16 učencev in na Trebelnem 13 učencev v devetletki ter 21 učencev v Mokronogu in 11 na Trebelnem v osemletki. Novost v programu devetletne osnovne šole³⁸ je bilo jutranje varstvo, ki se je organiziralo zjutraj pred poukom za učence 1. razreda. Večina učencev 1. razreda se je vključila tudi v podaljšano bivanje. Pomembna novost je predstavljala sočasnost vzgojiteljice in učiteljice v 1. razredu devetletke. Pouk je potekal drugače, v različnih ustvarjalnih kotičkih.

Na dnevu šole, 13. aprila 2002, so učenci in učitelji predstavili projekt Mokronog včeraj, danes, jutri. Za starše in goste so pripravili razstavo, plakate in predstavitve dejavnosti, ki so potekale med poukom in ob njem. Učenci so raziskovali grad, kmečko orodje danes in v preteklosti, življenje babic in dedkov, pranje in likanje v preteklosti. Spoznavali so nemščino nekoč in danes, se ukvarjali z gospodarstvom, izdelali maketo Mokronoga, raziskovali rodnost, spoznavali prehrano nekoč in danes, se seznanjali z glasbenimi in likovnimi utrinki v Mokronogu.

Na športnem dnevu je umrl Emanuel Zakrajšek, učenec 8. razreda.

2002/03

Druga generacija devetletkarjev je pričela s poukom v 1. razredu, slavnostne prireditve so se udeležili starši in gostje, predstavniki Občine Trebnje, KS Mokronog in Zavoda RS za šolstvo.

Šola je prvič tekmovala na tekmovanju Turizmu pomaga lastna glava z raziskovalno nalogo o zgodovinarju dr. Henriku Heferletu. Za pripravljeno razstavo so osvojili zlato priznanje. Za učence in starše so učenci pod vodstvom Lorene Mihelač in Lučke Dreža decembra 2002 pripravili glasbeno prireditev z naslovom Fantom, ki so jo ponovili še 2-krat.

Starši so pogosto izražali željo po zamenjavi tujega jezika. Želeli so, da se učenci učijo angleščino kot prvi tuji jezik. Z anketami, s pogovori na različnih srečanjih in predlogi na sestankih sveta staršev so ugotovili, da je želja o zamenjavi jezika prisotna pri večini staršev, zato je svet šole sprejel dogovor, da se angleščina kot prvi tuji jezik uvede z vstopom učencev v 4. razred devetletke, ko se učenci že učijo prvi tuji jezik.

Šola je organizirala področno tekmovanje Sive celice, ki so se ga udeležili tudi naši učenci. Učenci so del pouka preživeli v naravi, in sicer: 2. razred CŠOD Črmošnjice, 4. razred Strunjan, 7. razred CŠOD Hočko Pohorje.

³⁸ S programom devetletne osnovne šole se v slovensko šolo vnaša nova organizacijska in vsebinska shema vzgoje in izobraževanja. Šolanje je razdeljeno na tri vzgojno-izobraževalna obdobja, in sicer prvo triletje, ki obsega 1., 2., in 3. razred, drugo triletje (4., 5. in 6. razred), tretje triletje pa 7., 8. in 9. razred. V prvem triletju je ocenjevanje opisno, v drugem opisno in številčno, v tretjem pa samo številčno ocenjevanje. V drugem triletju in v 7. razredu se lahko del pouka matematike, tujega jezika in slovenščine izvaja v ločenih skupinah in različnih težavnostnih ravneh. V 8. in 9. razredu pa se izvaja pouk pri teh predmetih v ločenih skupinah v celoti. Dodatno obogatitev programa predstavljajo izbirni predmeti, ki učenem omogočajo izbiro po lastnih interesih. Novost je tudi nacionalni preizkus znanja, ki poteka ob koncu posameznih triletij. V programu devetletne osnovne šole so bili učni načrti prenovljeni, sprememba predmetnika pa prinaša nekatere nove predmete in poučevanje prvega tujega jezika že v 4. razred, možnost izbire učenja drugega tujega jezika v zadnjem triletju ter posebno skrb za učence s primanjkljaji ter za nadarjene učence. V teh letih, od postopnega uvajanja programa do danes, se je program devetletke spreminjal, dograjeval in dopolnjeval. V šolskem letu 2008/09 se program devetletne osnovne šole izvaja v celoti v vseh šolah v Sloveniji.

Na podružnični šoli Trebelno so uredili sanitarije ter zamenjali oba kotla v kotlovnici matične šole.

2003/04

Devetletka se je v vseh šolah v Sloveniji pričela izvajati tudi v 7. razredu – učenci so iz 5. razreda osemletke prešli v 7. razred devetletke. Ob koncu 1. triletja v 3. razredu se je prvič izvajal zunanji preizkus znanja pri matematiki in slovenščini, t. i. nacionalni preizkus znanja, kjer so učenci pokazali bogato znanje. Učenci 8. razreda pa so preverjali svoje znanje v skupinskem preverjanju znanja.

Šola je imela usmerjeni inšpekcijski nadzor Inšpektorata RS za šolstvo in šport. Pregledala se je dokumentacija, ugotovljene so bile manjše pomanjkljivosti, večjih nepravilnosti niso ugotovili.

Po enaindvajsetih letih ravnateljvanja se je upokojila ravnateljica Marica Murenc, svet zavoda je v soglasju z ministrstvom za šolstvo in šport imenoval za 5-letno obdobje ravnateljico Zvonimiro Kostrevc³⁹.

2004/05⁴⁰

V tem šolskem letu je s 4. razredom devetletka vstopila v 2. triletje, novosti pa so bile naslednje: dodatna popoldanska malica za učence, dodatni prevozi za odhod učencev domov, ker se je pouk podaljšal do 14.35 ure, ura športne vzgoje za učence 4. razreda v telovadnici v Mokronogu, oddelek podaljšanega bivanja in možnost kosila na podružnični šoli Trebelno ter uvajanje angleščine kot prvega tujega jezika v 4. razredu. Učenci v 3. razredu devetletke so se preverili v nacionalnem preizkusu znanja in pokazali zadovoljivo znanje pri matematiki in slovenščini. 31. marca 2005 so se na prireditvi za starše, ki so jo poimenovali Pomladni dan, s kulturnim programom predstavili vsi učenci od 1. do 4. razreda. 5. maja je šolo obiskala pisateljica in sokrajanka Desa

Obisk pisateljice in sokrajanke Dese Muck. Na fotografiji od leve proti desni: Zvonimira Kostrevc, ravnateljica, in Desa Muck. *Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.*

³⁹ Ko postane ravnateljica, za pomočnico imenuje Apolonijo Kralj Zupančič.

⁴⁰ Kronika se do leta 2004 piše v rokopisu, od takrat dalje pa v računalniški obliki.

Muck. Učenci so zbirali star papir, sredstva so namenili za dodatne dejavnosti. Na valeti učencev 8. razreda so se slovesno poslovili od zadnje generacije osemletkarjev v OŠ Mokronog. Valeta je bila 15. junija 2005 v kulturnem domu v Mokronogu. Udeležili so se je vsi starši učencev in večina sedanjih ter bivših strokovnih delavcev, ki so poučevali učence v času šolanja v OŠ Mokronog, in predsednik KS Mokronog Anton Maver.

Ob koncu šolskega leta so na slavnostni prireditvi 22. junija 2005 podelili priznanja za odličen uspeh in nagrade najuspešnejšim učencem.

Novembra 2004 je umrl Alojz Dvornik, upokojeni učitelj zemljepisa in zgodovine.

2005/06

Učenci so staršem in obiskovalcem s priložnostno razstavo in predstavitvijo po posameznih razredih ob dnevu šole, 6. februarja 2006, predstavili projekt Knjiga – prijateljica, ki nikoli ne razočara. Učencem sta se predstavila rojaka Stane Peček in ultramaratonec Martin Strel. Učenci so lahko obiskovali fakultativni pouk nemškega jezika v 4. in 5. razredu devetletke ter fakultativni pouk angleškega jezika v 5. razredu osemletke, kar je posledica menjave prvega tujega jezika.

Učenci 9. razreda so se prvič preizkusili pri nacionalnem preizkusu znanja iz matematike, slovenščine in tretjega predmeta, ki ga za posamezno šolo določi minister. Za učence 9. razreda je zunanje preverjanje znanja obvezno. Dosežki ne vplivajo na oceno ob koncu šolskega leta, vpišejo se le v zaključno spričevalo. Za nadarjene učence so organizirali sobotne šole – delavnice, šolsko leto je razdeljeno še na tri ocenjevalna obdobja.

Učenci so zbirali denar za humanitarno pomoč otrokom v Darfurju v okviru akcije Svet za Darfur. Za vključitev v akcijo se je šoli zahvalil predsednik Republike Slovenije dr. Janez Drnovšek.

S sredstvi občine za obnovo šole so se izboljševali materialni pogoji, zamenjali so okna v učilnicah, opremo v učilnicah biologije in nemščine, obnovili tla na podružnični šoli Trebelno in žlote na strehi.

2006/07

Pouk se je pričel 1. septembra 2006, ko je potekal slavnostni sprejem 6. generacije prvošolčkov in 4. generacije sedmošolcev devetletne OŠ. Prvič se je na podružnični šoli na Trebelnem izvajal pouk v kombinaciji, in sicer v 1. in 2. razredu. Šolsko leto je bilo prvič razdeljeno na dve ocenjevalni obdobji, in sicer od 1. 9. do 31. januarja in od 1. februarja do konca šolskega leta. Učenci so skupaj z učitelji pripravili več kulturnih nastopov za starše in kraj. Veliko veselja so imeli s pripravo dejavnosti ob tednu otroka ter z novoletno prireditvijo Živ-žav in odprtim dnevom šole. Učenci OPZ Mokronog in OPZ podružnične šole Trebelno so sodelovali na Občinski reviji otroških in mladinskih zborov v Kulturnem domu Mokronog. Šolo je obiskala pisateljica Janja Vidmar in predstavila svoja literarna dela. Učenci so sodelovali pri projektih Muca Copatarica, Bodi viden, Pasavec, Uvedba evra, Zemljo so nam posodili otroci, Unicef: Punčka iz cunji in Mislim z glavo. Učenci 4. in 5. razreda so nastopali v oddaji Umko RTV Slovenija, kjer so predstavili šolo in se z vrstniki pomerili v različnih spretnostnih igrah. Ob koncu drugega triletja v 6. razredu so se učenci prvič preverili z nacionalnimi preizkusi znanja, in sicer iz matematike, slovenščine in angleščine, šola se je vključila tudi v raziskavo TIMMSS, kjer so preverjali znanje učencev 8. in 4. razreda pri matematiki in naravoslovju.

1. januarja 2007 je na območju KS Mokronog in KS Trebelno nastala samostojna Občina Mokronog-Trebelno. Šolski okoliš OŠ Mokronog je ostal nespremenjen. Župan novonastale občine je postal Anton Maver, izvoljen na neposrednih volitvah. Na zaključni prireditvi 19. 6. 2007 je župan podelil posebna priznanja in nagrade najboljšim učencem, dobitnikom zlatih priznanj, in za vložen trud nagradil tudi mentorje.

2007/08

Šolsko leto je bilo zelo pestro in delovno. Šolo je obiskal pisatelj Ivan Sivec in učencem predstavil svoja literarna dela. Učenci so uživali ob nastopu akrobatsko-plesne skupine Flip iz Pirana in živahnem poskakovanju kobileničark z Madžarske, ki so v svoj program vključile tudi nekaj naših učencev. S projektom Oživimo ajdo, ki je potekal v okviru projekta Turizmu pomaga lastna glava, so učenci v močni konkurenci osvojili srebrno priznanje. Zelo uspešna je bila tudi lutkovna skupina Fedrčki, ki je šolo zastopala na državnem tekmovanju lutkovnih skupin v Slovenskih Konjicah, s predstavo pa so šolo zastopali tudi na Festivalu ustvarjalnosti in inovativnosti pri učenju v Ljubljani. Z dnevom odprtih vrat so staršem ob razstavi in z demonstracijo dela v razredu predstavili projekt Evropa, ki je potekal v okviru dni dejavnosti. Vsi strokovni delavci so bili vključeni v projekt Mreže učečih se šol, kjer so s svojim aktivnim prispevkom pripomogli k izboljšanju discipline pri prehranjevanju. Za učence 7. razreda so izvedli zimsko šolo v naravi. V Planici so se učenci učili alpsko smučanje in tek na smučeh. Poleg redne dejavnosti so se učenci vključevali in bili uspešni v številnih natečajih in razpisih, kot so Mislim modro, Rišem vodo, Srečna družina, Najlepša hiša v kraju, Suša, Učbenik živi, S pravico do hrane in gibanja gradimo bodočnost. Učenci so zbrali 545 € za prizadete v poplavih septembra v Železnikih. Denar je prejela družina Frelih z dvema šoloobveznima otrokoma. S projektom Hura, prosti čas so oživili in vzpodbudili veselje do pohodništva in osvojili pet znanih vrhov. Organizirali so tudi medgeneracijsko srečanje v mesecu maju z naslovom ŠPORT ŠPAS, kjer so se udeleženci po pohodu v okolico šole pomerili v različnih športnih disciplinah in se seznanili z zdravim načinom prehranjevanja.

Izoljen je bil nov svet zavoda, ki ga sestavljajo trije predstavniki ustanovitelja, trije predstavniki staršev in trije predstavniki zaposlenih (pred tem pet predstavnikov).

Šola je bila izbrana na razpisu Ministrstva za šolstvo in šport, ki je pred obvezno uvedbo drugega tujega jezika izbralo posamezne šole za poskusno projektno uvajanje. Nemščine kot drugega tujega jezika se v šolskem letu 2008/09 učijo vsi učenci 7. razreda.

V letih 1999 do leta 2008 je bil učni uspeh zadovoljiv, bistveno se je izboljšal učni uspeh ob koncu šolskega leta s programom devetletne osnovne šole, z upoštevanjem številčnih ocen pri vseh predmetih.

Učenci so bili vsa leta zelo uspešni na tekmovanjih iz znanja, kjer so vsako leto osvojili veliko bronastih, srebrnih in zlatih priznanj. Tekmovanjem v znanju maternega jezika, nemščine in angleščine, matematike, kemije, fizike, zgodovine, tehnike, Vesele šole se je pridružilo še tekmovanje iz znanja o sladkorni bolezni (od 2003/04 dalje), iz znanja o čebelarstvu (leta 2005 in 2006), iz znanja biologije za Proteusovo priznanje (2006/07) in 2007/08 še iz znanja geografije. Poleg tega so se učenci udeleževali tekmovanja v znanju prve pomoči in o poznavanju psov (2007/08). Velik delež učencev se je vsako leto udeležil športnih tekmovanj. Učenci so bili izjemno uspešni, poleg tega so se posamezniki izkazali tudi na državnem nivoju (atletika, judo, smučanje). Prav tako so se učenci s svojimi likovnimi in literarnimi prispevki vključevali v natečaje in razpise ter osvojili nagrade in priznanja.

Število učencev OŠ Mokronog – vir Statistično poročilo																					
šolsko leto	skupaj			1. r.		2. r.		3. r.		4. r.		5. r.		6. r.		7. r.		8. r.		9. r.	
	š. uč.	št. odd.	ž	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.
1964/65	338	12	165	43	1	35	1	46	2	57	2	47	2	49	2	36	1	25	1		
1965/66	373	13	180	34	1	43	1	32	1	46	2	98	3	48	2	45	2	27	1		
1966/67	409	16	199	45	2	33	1	43	2	34	1	101	4	82	3	42	2	29	1		
1967/68	375	17	183	41	2	48	2	29	1	41	2	43	2	82	3	55	3	36	1		
1968/69	369	16	180	39	2	40	2	43	2	34	1	42	2	69	3	55	2	38	2		
1969/70	369	16	187	45	2	39	2	45	2	45	2	35	1	61	3	50	2	49	2		
1970/71	362	16	178	33	1	39	2	40	2	48	2	46	2	69	3	48	2	39	2		
1971/72	376	16	197	39	2	29	1	38	2	42	2	52	2	73	3	58	2	45	2		
1972/73	372	15	191	27	1	37	2	26	1	39	2	61	2	74	3	62	2	46	2		
1973/74	384	15	212	22	1	27	1	39	2	28	1	54	2	86	3	69	3	57	2		
1974/75	364	15	203	39	2	20	1	36	1	38	2	28	1	78	3	72	3	63	2		
1975/76	352	14	189	18	1	37	2	22	1	27	1	54	2	62	2	68	3	64	2		
1976/77	344	14	174	25	1	18	1	37	2	21	1	50	2	78	3	52	2	63	2		
1977/78	357	14	179	39	2	24	1	32	1	35	1	54	2	51	2	73	3	49	2		
1978/79	343	13	170	28	1	32	1	24	1	30	1	70	3	48	2	50	2	61	2		
1979/80	307	12	157	30	1	26	1	33	1	24	1	30	1	73	3	47	2	44	2		
1980/81	310	12	159	30	1	29	1	27	1	33	1	50	2	30	1	67	3	43	2		
1981/82	309	13	153	35	2	29	1	31	1	26	1	49	2	48	2	39	2	52	2		
1982/83	290	12	144	27	1	37	2	26	1	31	1	44	2	48	2	50	2	27	1		
1983/84	329	14	154	42	2	27	1	37	2	26	1	61	2	48	2	45	2	43	2		
1984/85	318	14	152	28	1	40	2	28	1	37	2	44	2	61	2	40	2	40	2		
1985/86	308	13	147	26	1	29	1	39	2	27	1	54	2	44	2	55	2	34	2		
1986/87	310	13	156	22	1	25	1	29	1	40	2	56	2	53	2	38	2	47	2		
1987/88	299	13	152	23	1	21	1	25	1	29	1	72	3	52	2	44	2	33	2		
1988/89	311	14	153	36	2	22	1	22	1	24	1	51	2	69	3	47	2	40	2		
1989/90	306	15	159	36	2	36	2	22	1	21	1	44	2	45	2	62	3	40	2		
1990/91	297	14	148	26	1	35	2	35	2	22	1	37	2	44	2	40	2	58	2		
1991/92	274	14	143	26	1	25	1	35	2	34	2	43	2	36	2	38	2	39	2		
1992/93	285	14	148	29	2	25	1	25	1	36	2	58	2	42	2	34	2	36	2		
1993/94	298	14	153	25	1	31	2	25	1	25	1	64	3	55	2	42	2	31	2		
1994/95	309	15	159	33	2	25	1	29	2	25	1	41	2	67	3	51	2	38	2		
1995/96	302	15	151	22	1	32	2	25	1	29	2	40	2	42	2	65	3	47	2		
1996/97	295	14	138	27	1	22	1	34	2	23	1	50	2	41	2	39	2	59	3		
1997/98	272	14	129	31	2	27	1	22	1	32	2	37	2	49	2	40	2	34	2		
1998/99	264	13	127	16	1	32	2	26	1	22	1	42	2	38	2	52	2	36	2		
1999/00	257	13	126	21	1	15	1	31	2	26	1	38	2	42	2	40	2	43	2		
2000/01	242	13	122	14	1	21	1	16	1	31	1	42	2	40	2	40	2	38	2		
2001/02	255	13	131	21	1	14	1	22	1	15	1	48	2	41	2	39	2	39	2		
devetletka				16	1																
2002/03	260	14	134			22	1	13	1	21	1	33	2	48	2	41	2	38	2		
devetletka				29	2	15	1														
2003/04	258	13	140					22	1	12	1	39	2			48	2	41	2		
devetletka				19	1	27	1	16	1							34	2				
2004/05	257	13	140							21	1	32	2					48	2		
devetletka				18	1	20	1	26	1	18	1					40	2	34	2		
2005/06	232	13	129									30	2								
devetletka				16	1	16	1	20	1	26	1	18	1			32	2	40	2	34	2
2006/07	228	13	119	20	1	16	1	16	1	20	1	26	1	29	2	30	1	32	2	39	2
2007/08	217	12	110	18	1	19	1	16	1	17	1	2	1	37	2	27	1	30	2	33	2

Do skupnega števila učencev v OŠ Mokronog s podružnicama Trebelno in Jelševc pridemo s seštevkom vseh treh tabel Število učencev matične šole Mokronog ter podružnic Trebelno (str. 256-257) in Jelševc (str. 264).

Kronika vrtca

Iz evidence zaposlenih v OŠ Mokronog je razbrati, da se je v letu 1966 za potrebe vrtca zaposlila prva vzgojiteljica. V kroniki šole je prvi zapis o vrtcu leta 1975. Po ustnih virih takrat zaposlenih je vrtec deloval v prostorih sodnije v Mokronogu, in sicer vse do leta 1976, ko se je ob otvoritvi nove šole preselil v njene prostore.

LETO	ŠTEVILO OTROK	ŠTEVILO ODDELKOV	STRUKTURA ODDELKA	MALA ŠOLA	
				MOKRONOG	TREBELNO
1980/81	36	2	mešana oddelka ⁴¹	72	
81/82	39	2	mešana oddelka	42	43
1982/83	35	2	1 kombiniran ⁴² 1 homogen ⁴³	41	27
1983/84	31	2	heterogena ⁴⁴ oddelka	ni podatka	
1984/85	32	2		31	19
1985/86	38	2		29	17
1986/87	41	2	mešani skupini	38	27
1987/88	42	2	mešani skupini	ni podatka	
1988/89	43	2	mešani skupini	ni podatka	
1989/90	32	2	mešani skupini	ni podatka	
1990/91	39	2	mešani skupini	ni podatka	
1991/92	29	2	mešani skupini	24 – od tega 8 v celoletni MŠ	
1992/93	18	1	kombinirana	ni podatka	
1993/94	27	1	kombinirana	36	1 oddelek
1994/95	28	1	kombinirana	25	20
1995/96	32	1	kombinirana	26	18
1996/97	44	2	kombinirana heterogena	ni podatka	
1997/98	43	2	kombinirana heterogena	1 oddelek	1 oddelek
1998/99	46	2	mešana	17	19
1999/00	56	3	1 kombiniran 2 heterogena	1 oddelek	1 oddelek
2000/01	60	3	1 kombiniran 2 heterogena	1 oddelek	1 oddelek
2001/02	60	3	kombiniran 2 heterogena	male šole ni več	
2002/03	60	3	kombiniran 2 heterogena		
2003/04	59	3	1 kombiniran 2 homogena		
2004/05	61	3	1 kombiniran 2 homogena		
2005/06	61	3	1 kombiniran 2 homogena		
2006/07	56	3	1 kombiniran 2 heterogena		
2007/08	61	3	2 kombinirani 1 homogena		

⁴¹ Mešana skupina – vključuje otroke od 2 let do vstopa v šolo.

⁴² Kombinirana skupina – vključuje otroke prvega in drugega starostnega obdobja.

⁴³ Homogen oddelek – vključuje otroke enake starosti.

⁴⁴ Heterogen oddelek – vključuje otroke različnih starosti od 3. leta dalje.

1980/81

S 1. januarjem 1980 se je oblikovala TOZD z nazivom Vzgojno-varstvena organizacija Trebnje, ki je delovala v sklopu Vzgojno-izobraževalne organizacije Trebnje, katere del je bila Vzgojno-varstvena enota Mokronog. Ravnateljica je bila Martina Kuhar.

Otroci so tekmovali za športno značko in nastopali na prireditvah za dedka Mraza, ob dnevu mladosti in ob zaključku.

120-urni program male šole je potekal v treh oddelkih, od tega sta bila dva v Mokronogu in eden na Trebelnem. Na podružnici je poučevala učiteljica, v Mokronogu pa vzgojiteljici. Vsi otroci so bili zdravniško pregledani in testirani.

1981/82

V VVE je bila prvič celoletna mala šola, ki je potekala v sklopu rednega programa. Vso skrb za zunanjo malo šolo je prevzela VVO – enota Mokronog. Imeli so dva oddelka, kjer je šola potekala v jesenskem času, na Trebelnem pa en oddelek, ki je izvajal program v spomladanskem času. Otroci so obiskali vojašnico in si ogledali razstavo orožja. Za dan žena so pripravili razstavo ročnih del s kratkim programom. Denar, ki so ga otroci dobili s pustnim rajanjem, so namenili za nakup igrač.

1982/83

Število otrok v mlajši skupini je bilo majhno. Delovali so trije oddelki zunanje male šole, ki jih je vodila vzgojiteljica pod okriljem VVO in v tesnem sodelovanju s socialno delavko, psihologinjo in učiteljico 1. razreda.

Od leta 1982 do 1988 je bila ravnateljica Breda Žgajnar.

1984/85

Vzgojiteljice so izvedle glasbeno pravljico Mojca Pokraculja in jo predstavile otrokom Mokronoga in Trebelnega. Januarja so na domačem terenu v Kuratu izpeljali enotedenski tečaj smučanja. S pustno povorko skozi Mokronog so se otroci predstavili prebivalcem, v tovarni Iskra pa so jih celo pogostili. Podelitev športne značke, ki je bila na mokronoškem gradu, je opravil Marko Kapus.

Pripravo na malo šolo je organizirala in izvajala VVO⁴⁵. Komisija za sprejem šolskih novincev je oblikovala mnenje o zrelosti otrok in ugotovitve posredovala staršem.

1985/86

Otroci vrtca so se odpeljali v živalski vrt v Ljubljano, kjer so si ob igri in zabavi ogledali vse živali. V okviru vrtca so vzgojiteljice pripravile cicibanove urice za vse otroke KS. Udeležba je bila zelo velika. Za zaključek šolskega leta so za otroke in starše organizirali piknik na Malkovcu.

1986/87

Za zaključek šolskega leta so za otroke in starše organizirali orientacijski pohod s piknikom.

Vsi otroci, ki so obiskovali malo šolo, so bili zdravniško pregledani, testirani s testi za ugotavljanje zrelosti za vstop v šolo pa so bili le mlajši otroci. Komisija za sprejem šolskih novincev je obravnavala vse otroke in oblikovala mnenje za vstop v 1. razred.

⁴⁵ VVO – vzgojno-varstvena organizacija

Predstavitve pustnih mask po Mokronogu, 19. 2. 1985, otroci vrtca Mokronog (mlajša in starejša skupina generacije 1984/85) z vzgojiteljicama Danico Savšek in Apolonija Kralj Zupančič (od leve proti desni). *Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.*

1987/88

Med letom je prihajalo do kadrovskih sprememb. Zaradi velikega števila otrok so zaposlili še delavko za polovični delovni čas. Poleg izletov za športno značko so pripravili še proslavo za mamice in zaključni kviz s piknikom za otroke in starše. Mala šola se je izvajala v popoldanskem času. Otroke s Trebelnega so vozili v Mokronog.

Za ravnateljico vrtca je bila s 1. avgustom 1988 imenovana Marija Bizjak.

1988/89

Poleg izletov za športno značko so pripravili še proslavo za mamice in zaključni kviz s piknikom za otroke in starše.

Mala šola se je za otroke s Trebelnega izvajala v sejni sobi Doma svobode v dopoldanskem času, za ostale otroke pa popoldne.

1989/90

Delo v mali šoli je potekalo 3-krat tedensko. Podelitev športne značke je bila v Velikem Gabru. Za zaključek so organizirali piknik za otroke in starše pri lovski koči na Trebelnem.

Po skoraj desetletju delovanja so se delavci na referendumu 26. 5. 1989 odločili in sprejeli sklep o izločitvi iz Vzgojno-izobraževalne organizacije Trebnje. S 1. julijem 1989 je vrtec začel delovati kot samostojna delovna organizacija, VVE⁴⁶ Mokronog pa je bila njena enota.

⁴⁶ VVE – vzgojno-varstvena enota

1990/91

Poleg rednega dela so organizirali različne dejavnosti: kostanjev piknik, izlete za športno značko, obisk vojašnice, pustno rajanje po Mokronogu in zaključni orientacijski pohod s piknikom pri lovski koči v Mokronogu.

1991/92

Program skrajšane male šole se je povečal na 240 ur. Otroci, ki so obiskovali vrtec, so bili vključeni v program celoletne male šole. Organizirana je bila delovna akcija, kjer so starši urejali vrtčevsko igrišče, otroci pa so odšli na orientacijski pohod. Ob zaključku so imeli piknik.

1992/93

V vrtcu je delovala samo ena skupina. Mala šola je imela dva oddelka s 300 in 400-urnim programom. Prvič so organizirali tudi plavalni tečaj za starejšo skupino v OŠ Grm v Novem mestu.

1. januarja 1993 je vrtec Mokronog postal enota pri OŠ Mokronog. Ravnateljica šole je bila Marica Murenc.

Za zaključek so organizirali poletni Živ-žav in ga popestrili s srečelovom, denar pa so namenili za nakup vrtnih ute za shranjevanje igral.

1993/94

Poleg likovnih delavnic in lutkovnih igrice so organizirali ustvarjalno popoldne za otroke Trebelnega in okolice ter novoletne delavnice za otroke, ki niso bili vključeni v VVE.

Priredili so velik pustni ples z ansamblom in družabnimi igrami za starše in otroke v telovadnici OŠ.

1994/95

Mala šola je potekala v popoldanskem času v obsegu 500 ur. Očetje so z delovno akcijo položili tla v uti, mame pa so v tem času z otroki pekle pecivo in kostanj. Otroci starejše skupine so tekmovali v Cici veseli šoli in dobili priznanja.

Za zaključek je bil organiziran pohod staršev in otrok na Lisco, kjer so imeli tudi podelitev športne značke, ki so ga popestrili z iskanjem zaklada.

1995/96

Starši so na delovni akciji uredili in zasadili otroško igrišče in pobarvali uto. Ob tednu otroka so izpeljali projekt Mesto cvetja in se s konjsko vprego popeljali na kostanjev piknik. Predstavili so se na sejmu Učila z demonstracijo Naredimo nekaj za boljši jutri, kjer so iz eko materiala izdelovali izdelke za obiskovalce. Ob koncu šolskega leta so otroci starejše skupine odšli na tridnevno bivanje na Lisco.

V vrtcu je nastala zelo velika prostorska stiska, na sprejem pa je čakalo še 22 otrok. Starši so zato od Občine Trebnje zahtevali odprtje novega oddelka.

1996/97

Otroci so se odpeljali v Ljubljano, kjer so si v Lutkovnem gledališču ogledali lutkovno predstavo. Nastopali so tudi na modni reviji na novoletni prireditvi Živ-žav. Mladi varčevalci Cici-banove hranilnice so dobili za nagrado ogled lutkovne predstave, ki jo je podarila Dolenjska banka.

1997/98

V okviru vseživljenjskega učenja so otroci in starši sodelovali s programom oživljanja tradicije starih običajev ličkanja koruze. Povezali so se tudi z društvom za samopomoč in dobro sodelovali ob miklavževanju in dnevu žena. Pričeli so z akcijo Ciciban – planinec. Vključevala je otroke in starše, ki so enkrat mesečno pod vodstvom mentorja planinarili. Osvojili so hribe v bližnji in daljni okolici in zaključili z 2000 metrov visoko Debelo pečjo (planinarjenje se je nadaljevalo še naslednji dve leti). Otroci vrtca so prvič zaključili projekt bralne značke Bralček⁴⁷, kjer so morali skupaj s starši prebrati 5 knjig in jih predstaviti vzgojiteljicam. Ob zaključku so si ogledali lutkovno predstavo, ki so jo zaigrale vzgojiteljice, vsi sodelujoči pa so dobili priznanja.

Ob zaključku šolskega leta so obiskali Kekčevo deželo v Kranjski Gori in se sprehodili po Blejskem vintgarju.

1998/99

S plakatom in izdelki pod naslovom Jabolko ne pade daleč od drevesa so sodelovali na razstavi vseživljenjskega učenja v Trebnjem. Udeležili in razstavljali so tudi na sejmu Vse za otroka v Celju, kjer so predstavili družinsko planinarjenje. Otroci starejše skupine so odšli na tridnevno bivanje v naravi⁴⁸ na Pohorje. Na Trebelnem so se prvič pričele 100-urne cicibanove urice za otroke, ki niso bili vključeni v vrtec.

1999/00

Zaradi velikega števila zainteresiranih otrok so šolsko leto pričeli s tremi oddelki. Cicibanove urice⁴⁹ so zaradi velikega števila zainteresiranih otrok razdelili v dve skupini. Novoletni živ žav so popestrili Čuki, čarodej Roman in številni obiskovalci, ki so vse popoldne pridno ustvarjali v ustvarjalnih delavnicah. Ljubljanska banka je varčevalcem Cicibanove hranilnice poklonila lutkovno igrico Kmetija hamlarija. Starši so v delovni akciji prebarvali igrala na otroškem igrišču vrtca.

2000/01

V okviru Društva za sožitje v družinah občine Trebnje so vzgojiteljice pripravile igrico Zajček gre na luno in jo popestrile z glasbeno, likovno in ustvarjalno delavnico. Program so izvajale skupaj s sodelavkami OŠ Mokronog, in sicer tudi v Dobrniču, v Selu pri Šumberku, na Trebelnem in v Mokronogu v okviru tedna otroka⁵⁰. Z lutkovno predstavo so sodelovali tudi na medgeneracijskem srečanju društva za samopomoč v Trebnjem. Vzgojiteljice so pripravile igrico Bav-bav in ustvarjalne delavnice za otroke in starše, ki bodo v jeseni prvič prestopili prag devetletke. Staršem in otrokom so predstavili računalniške programe za predšolsko stopnjo.

2001/02

Male šole ni bilo več, ker so otroke vključili v 1. razred devetletke. V okviru tedna otroka so organizirali dopoldne s starši in babicami ter skupaj ustvarjali. Otroci starejše skupine so

⁴⁷ Projekt Bralček poteka še danes.

⁴⁸ Bivanje v naravi poteka še danes, le da se spreminja kraj bivanja.

⁴⁹ Cicibanove urice potekajo na Trebelnem še danes. Redno jih obiskuje 23 predšolskih otrok s Trebelnega in okolice ter Mokronoga.

⁵⁰ Podobne dejavnosti potekajo še danes.

Otroci spoznavajo zdravo prehrano z Malči Ziherl z eko kmetije Ziherl. Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.

imeli 20-urni plavalni tečaj⁵¹ v OŠ Grm v Novem mestu. Klovnesa Eva je popestrila podelitev Braščka in otrokom podelila priznanja. Za vse starše so organizirali okroglo mizo o agresivnosti, kjer so starši izdelali plakate in jih na koncu predstavili vsem udeležencem. Ob koncu šolskega leta so organizirali sejem rabljenih igrač in športne opreme, kjer so vse stvari poklonili novim lastnikom.

2002/03

Lutkovna skupina Mokre tačke⁵² se je z igrico Bav-bav udeležila srečanja lutkovnih skupin in se uvrstila na medobmočno revijo Dolenjske, Bele krajine in Posavja. Prizadevne Braščke je obiskal pesnik Andrej Rozman-Roza in jih zabaval ob prebiranju svojih pesmi. Otroci srednje skupine so se skupaj z Mokronožicami pogovarjali o igri nekoč in izdelali punčke iz cunj.

2003/04

Organizirali so ustvarjalne in raziskovalne delavnice, pohod v neznano ter delavnice ob tednu otroka in Veselem decembru. Otroci so se z vlakom odpeljali v Trebnje in obiskali Galerijo likovnih samorastnikov.

2004/05

V okviru praznovanja jeseni so se odpravili na kmetijo, kjer so pomagali puliti repo. Ob spoznavanju poklicev so v goste povabili starše in zunanje sodelavce, da so jim nazorno predsta-

⁵¹ Tečaj plavanja se je za otroke starejše skupine izvajal vse do leta 2005/06.

⁵² Mokre tačke – lutkovna skupina vzgojiteljic vrtca Mokronog, ki deluje kot sekcija KUD-a Emil Adamič iz Mokronoga še danes.

vili svoje delo. Vrtec je s plakati sodeloval na posvetu o prikritem kurikulumu v vrtcu v Ljubljani z naslovom Počitek za užitek. Otroci so bili aktivno vključeni v mednarodni projekt Pasavček⁵³, ki vzpodbuja pripenjanje z varnostnim pasom in uporabo otroških varnostnih sedežev.

2005/06

V okviru projekta Policija za otroke so si otroci ogledali lutkovno predstavo Ena dva tri in spoznali policijska vozila. Obiskali so knjižnico Pavla Golie, si ogledali zanimive knjige in poslušali pravljico, ki jo je prebral knjižničar. Ob 50-letnici Zavoda za šolstvo Novo mesto so otroci skupaj z vzgojiteljicama razstavili Naj bibo, ki so jo izdelali v sodelovanju s starši. Lutkovna skupina Mokre tačke je z igrico Staneta Pečka Predpražnik uspešno sodelovala na občinskem in medobčinskem srečanju lutkovnih skupin v Brežicah. Igrico so igrale tudi v Domu starejših občanov v Trebnjem in na sevniškem gradu.

2006/07

Na tridnevno bivanje v naravi so prvič odšli v Center šolskih in občolskih dejavnosti v Črmošnjice. Ob 50-letnici izdaje slikanice Muca Copatarica je vrtec obiskala prava Muca Copatarica in poklepetala z otroki in s starši ter otrokom podelila priznanja za osvojeno bralno značko.

2007/08

Vrtec Mokronog se je na prikupni prireditvi, kjer je sodeloval tudi avtor imena Stane Peček, poimenoval v Vrtec Mokronožci. Vključil se je tudi v projekt Eko vrtca, zaradi česar so bile vse dejavnosti povezane z zdravo prehrano, zdravim predelovanjem hrane in s sortiranjem odpadkov. Otroci in starši so se družili tudi na sobotnem družinskem planinarjenju in pridno zbirali žige osvojenih vrhov. Načrtuje se dozidava vrtca s pridobitvijo jasličnega oddelka, ki ga v občini Mokronog-Trebelno nujno potrebujejo.

OŠ Mokronog. Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.

⁵³ Projekt se nadaljuje še danes.

Kronika OŠ Trebelno (od l. 1918 do l. 1963)

1918/19

Pouk se je pričel 15. septembra s službo božjo. Zaradi izbruha španske bolezni se je pouk končal že čez 14 dni. Umrlo je več kot 70 ljudi, od tega 7 šolskih otrok.

28. oktobra so zvedeli, da je vojna končana. To novico so sprejeli z velikim veseljem in povsod so se začele slovesnosti. Meseca decembra se je ponovno začel pouk, ki so ga večkrat prekinili. Šolsko leto se je zaključilo na rojstni dan Njegovega Veličanstva, kralja Petra I., s službo božjo.

Šolo je vodil upravitelj Franc Grudnik.

1919/20

Že na začetku šolskega leta so imeli težave zaradi nenehnega menjavanja učiteljice.

Višji šolski svet je nadučitelja Franca Grudnika in učiteljico Ano Grudnik prestavil z odlokom v Babino Polje. Zaradi takih razmer je vladal na šoli velik nered in kar nekaj časa so rabili, da so stvari postavili na svoje mesto. Ko so se razmere uredile, so sklenili zaprositi za razširitev šole v trirazrednico. Pomembna odredba je bila javna kvalifikacija učiteljstva.

1920/1921

Pouk se je pričel 17. septembra s sveto mašo. Šola se je razširila v trirazrednico, a ker niso imeli dovolj učiteljev, so pouk v 3. razredu začeli izvajati šele po božičnih počitnicah.

V začetku šolskega leta se je pojavila epidemija griže, kasneje še oslovski kašelj. Umrli so 3 šolski otroci. Za delo v šoli so značilne hitre menjave učiteljev, o samem šolskem delu pa je v kroniki zelo malo zapisanega. Omenjata se dva šolska izleta. V tem šolskem letu so prvič začeli poučevati telovadbo, in sicer 2 uri tedensko, pozornost pa so posvetili tudi ženskim ročnim delom (le za deklice).

Kroniko za to leto sta pisala dva kronista, saj je bilo v prvem zapisu veliko listov iztrganih.

Šolsko leto se je končalo 15. julija.

Podružnična šola Trebelno danes. Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.

1921/22

Šolsko leto se je pričelo 16. septembra. V avgustu tega leta je umrl kralj Peter I. V njegov spomin so na praznik svetega Cirila in Metoda organizirali izlet k sv. Petru v Gorenji Mokronog, kjer so imeli mašo. Ker so želeli izboljšati povezavo med šolo in domom, so imeli roditeljski sestanek, ki pa je bil slabo obiskan. Junija so organizirali izlet v Mokronog, kjer so priredili mladinsko igro V kraljestvu palčkov, nato pa so si ogledali božjo pot na Žalostni gori.

Zaradi odhoda nekaterih učiteljev sta imela pouk sedmih oddelkov vsakdanje in dveh oddelkov ponavljalne šole⁵⁴ le dva učitelja. Decembra 1921 je začel delovati novi krajevni šolski svet. Ena prvih nalog, ki so jo člani predlagali, je bila ureditev šolskega vrta. Posebej so zapisani darovalci lesa.

Učne načrte so v tem letu izdelali učitelji, ki so poučevali na šoli. Z odlokom okrajnega šolskega sveta so vpeljali tri nove predmete, in sicer srbohrvaščino, deška ročna dela in kmetijski pouk.

Pouk je bil moten zaradi epidemije griže in obilice snega. Zaradi revščine mnogo otrok ni prihajalo k pouku, saj niso imeli primerne obleke in obutve. Ob koncu leta je voditelj poslal na višji šolski svet prošnjo za zidavo nove šole.

Pouk so končali na Vidov dan, 28. junija 1922.

1922/23

Pouk se je pričel 14. septembra. Na začetku šolskega leta so počastili 60-letnico smrti Antona Martina Slomška in proslavili obletnico bitke pri Kumanovem.

6. junija so organizirali izlet do sv. Florijana pri Mokronogu. Ogledali so si trg Mokronog, grad in se peljali z vrtiljakom. Stroške so pokrili učitelji iz svojega žepa. Med šolskim letom je veliko učiteljev odšlo ali bilo prestavljenih. Tako so bili na koncu leta le trije učitelji.

Za gradnjo nove šole niso dobili odgovora, zato so želeli vsaj popraviti staro poslopje. Ugotavljali so, da je denarja premalo. Sestala se je komisija ob komisijskem ogledu šolskega poslopja in podrobno popisala potrebna popravila s stroški. Uredili so drevesnico s sadnim drevjem.

Poučevanje telovadbe je bilo med šolskimi odmori in sprehodi. Uspešno je potekal pouk ženskih ročnih del. Poljedelski in gospodinjski pouk so poučevali v ponavljalni šoli. Pouk je nadzoroval šolski nadzornik. Za izobraževanje učiteljev so skrbeli tako, da je za vsako konferenco en učitelj pripravil referat. Ustanovili so ljudskošolsko knjižnico.

Zaključek šolskega leta so s prireditvijo počastili 28. junija.

1923/24

Šolsko leto se je pričelo 10. septembra. Poučevali so trije učitelji, na koncu leta štirje. Za ves čas so značilne neprestane prestavitve z dekreti.

Rojstvo prestolonaslednika Petra so na šoli praznovali s slovesno mašo. Samim dogodkom je v kroniki posvečenih osem strani.

Z odlokom je bil ukinjen Višji šolski svet v Ljubljani. Njegovo delo je prevzel Prosvetni oddelek za Slovenijo v Ljubljani. Šolsko zgradbo so le popravili in obnovili.

Okrajni šolski svet je na šolo poslal vzorne učne načrte, ki so jih učitelji uporabljali skupaj s svojimi. Učni načrt za srbohrvaščino je izšel v Uradnem listu. Pouk v 3. razredu se je začel ob devetih, v ostalih razredih ob osmih. Starši tretješolcev so vztrajali pri tem. Telovadba se je

⁵⁴ Ponavljalno šolo so morali obiskovati vsi učenci, ki so končali ljudsko šolo, a še niso dopolnili 14 let.

poučevala le ob lepem vremenu, in to zunaj. Ker je bil predmet ženska ročna dela zelo uspešen, so organizirali učni tečaj na to temo. Poljedelski pouk se je poučeval v zvezi z delom na vrtu.

Oktober je v Uradnem listu izšel taksni zakon, po katerem so morali učenci plačati prejem šolskega spričevala. Niti 1 odstotek učencev ni vzel spričeval. Mnogo pozornosti so posvetili učilom. Takratni šolski vodja jih je sam veliko izdelal.

Nadzornik dela je zapisal, da je šola dobro napredovala in da je z delom zadovoljen.

1924/25

Po odhodu ravnatelja Zora je v tem letu šola ostala brez vodstva do decembra, ko je bil imenovan za ravnatelja Gustav Krašovec. Le-ta je bil že februarja premeščen in posle upravitelja je za 14 dni prevzela učiteljica Zora Uršič, ki je bila po tako kratkem času premeščena v Krško. Stvari so se uredile konec marca 1925, ko je bil za upravitelja imenovan Ivan Boškovič.

V začetku junija so organizirali za učence izlet v Krmelj.

1925/26

Na začetku šolskega leta so imeli težave s poukom zaradi obilnega snega. Kasneje so se uprli starši otrok, ki so bili oddaljeni več kot 5 km, ker bi naj le-ti hodili v šolo vsak dan.

Upravitelj je zaprosil za razrešitev. Njegovo delo je prevzela učiteljica Olga Zajc.

V šoli so bila opravljena obnovitvena dela in ograjen šolski vrt.

1926/27

Z odlokom Ministrstva prosvete je bil imenovan za stalnega šolskega upravitelja učitelj Anton Uršič. V začetku leta se je menjalo šest učiteljic (odloki). Učitelji so poučevali po novem učnem načrtu, ki ga je predpisalo ministrstvo. Med predmeti so bili izpostavljeni kmetijski pouk, deška in ženska ročna dela ter telovadba.

Veličastno so obeležili državni praznik – 1. december – in 100-letnico sv. Cirila.

Aprila so za vse učence organizirali predavanje o škodljivosti alkohola in kajenja. V okviru pouka so v vseh razredih proslavili materinski dan. Učenci so pomagali pri zatiranju rjavega hrošča. Za učence so organizirali izlet na grad Hmeljnik.

Na šoli sta se pojavili epidemiji: vnetje slinavke in ošpice.

Stanje šolskega poslopja je bilo zelo slabo, zato so neprestano prosili za obnovo.

1927/28

Pouk se je pričel 6. septembra. Menjalo se je veliko učiteljev. 18. septembra je prevzel posle nov Krajevni šolski odbor. Šolski poglavar v Krškem je z odlokom z dne 18. septembra dovolil 7-dnevno prekinitev pouka zaradi trgatve in pospravljanja poljskih pridelkov. Pouk je bil prekinjen od 22. do 30. septembra 1927.

Slovesno so počastili 50-letnico pesnika Otona Župančiča z branjem in deklamiranjem njegovih otroških pesmi. V začetku junija so organizirali šolski izlet v Št. Jernej in samostan Pleterje. 24. junija je šolska mladina uprizorila Finžgarjevo igro Vedež.

Zavoljo slabih higienskih razmer so bile tudi to leto epidemije angine, vnetja slinavke in krastavosti. Za angino sta umrla 2 učenca.

1928/29

Leto se začneja z nenehnim menjavanjem učiteljev. Pisec poudarja predavanje o škodljivosti alkohola in kajenja. V vseh razredih so eno uro posvetili materam. Učencem so z nagovorom razlagali, kako morajo spoštovati matere.

Od 26. septembra do 2. oktobra so prekinili pouk zaradi pospravljanja poljskih pridelkov. Pouk je bil kasneje moten tudi zaradi ostrega mraza. V juniju so organizirali šolski izlet na Čatež in Zaplaz.

1929/30

Pouk se je začel 16. septembra. Že v začetku je bila številna menjava učiteljev.

Veliko časa so posvetili vsem državnim praznikom, predavanju o škodljivosti alkoholizma in kajenja, materinskemu dnevu.

Pomembna je odločitev Ministrstva prosvete o dodanem 4. razredu, s čimer so šolo spremenili v štirirazrednico. Šolski otroci 4. razreda so posadili 500 smrekovih sadik. Vsako nedeljo, od 3. januarja do 31. marca, je deloval dekliški krožek. Kmetijski pouk so poučevali v 3. in 4. razredu ter ponavljalni šoli; deška in ženska ročna dela v vseh razredih; telovadbo so imeli ob lepem vremenu na prostem. Kot običajno so imeli verske vaje. V juniju so organizirali izlet v Ljubljano.

Po obširnem pregledu šolskega posloppja je Oblastni šolski odbor sklenil zgraditi novo šolsko poslopje za 6 razredov OŠ.

1930/31

Slovesno so obeležili državne praznike. Na proslavi so otroci deklamirali pomembne pesmi in zapeli državno himno.

Od 12. novembra 1930 je službovala učiteljica novinka, ki je bila na to šolo začasno dodeljena. Z odlokom Ministrstva prosvete je druga učiteljica nastopila službo 1. februarja 1931. Zaradi bolniških dopustov je bilo še nekaj menjav.

Med poukom so učenci imeli predavanja o alkoholizmu in kajenju, in sicer kako slabo vplivata na razvoj mladega človeka. Z odlokom so odprli 2. oddelek za oddaljene in s tem sistematizirali novo delovno mesto. Dekliški krožek je ob nedeljah obiskovalo 20 deklet.

Organizirali so šolski izlet v Ljubljano za en del mladine, za drugi del pa v Šmarjeto pri Novem mestu. Kronist je navedel poimenski seznam ožjega in širšega šolskega odbora.

1931/32

Šolsko leto so pričeli kot običajno z mašo.

Z odlokom ministrstva sta bila premeščena šolski upravitelj Anton Uršič in njegova žena v Horjul. Bilo je veliko premestitev učiteljev. Vse te spremembe so slabo vplivale na pouk.

Slovesno so počastili državne praznike, materinski dan. Organizirali so poučna predavanja.

Po ustnem nalogu šolskega nadzornika je moral do božiča ukinjeni razred oddaljenih leta 1932 spet začeti s poukom. Isto leto so imeli junija še en nadzor.

Pouk so onemogočale slabe vremenske razmere in delo. V počitnicah 1931 so delno obnovili šolo. Zaradi slabe peči in dimnika je v šoli zagorelo, a so ogenj kmalu pogasili.

Šolsko leto so zaključili z vidovdansko proslavo. Na njej so uprizorili Albrehtovo mladinsko igro Sirota Jerica. Dobiček so uporabili za nakup šolskih potrebščin najrevnejšim učencem.

1932/33

V tem šolskem letu se je prvič izvajala odredba krajevne banske uprave o skrajšanem pouku za učence 7. in 8. šolskega leta. Šlo je za 11 učencev, ki so pričeli pouk 1. novembra, končali pa 31. marca.

Pouk je oteževala nenehna menjava učiteljev in bolniški dopusti, za kar so bile krive slabe krajevne in šolske razmere. Kronist je zapisal, da je učitelj, ki dela dve leti v takih razmerah, tako izčrpan, da je njegova premestitev nujna.

Krajevni šolski odbor Dol. Karteljevo je iz nerazumljivih razlogov odpustil 25 šoloobveznih otrok iz naselja Jagodnik. Krajevni šolski odbor Trebelno je vložil prošnjo za prešolanje naselja Jagodnik v šolski okoliš Dol. Karteljevo. Rešitve prošnje niso dobili že nekaj mesecev. Zaradi gospodarske krize so mnogi učenci prihajali v šolo tešč, raztrgani in v slabi obutvi ter neredno obiskovali pouk. Primanjkovalo je učbenikov. Kljub trudu učiteljev uspehov tako ni moglo biti.

Učenci so bili obdarjeni ob sv. Miklavžu, kar je v tej revščini veliko pomenilo. Denar so darovali učitelji in posamezni dobrotniki.

Veliko skrbi so imeli zaradi prostorske stiske. V tem letu je umrl bivši predsednik Krajevnega šolskega odbora, g. Ciril Starič, ki se je vedno potegoval za dobro šole.

1933/34

Zaradi premestitve šolskega upravitelja je šola ostala brez vodstva. To je začasno prevzela Marija Anžič, učiteljica. Kasnejši upravitelj dela ni niti začel, saj je zbolel.

Na šoli je bilo 8 oddelkov, od tega štirje razredi vsakdanjih in štirje razredi oddaljenih. Ker so bile le 4 učiteljice, so vse celodnevno učile preko celega leta. Pouk je bilo težko izvajati zaradi prostorske stiske in slabih higienskih razmer.

Slovesno so na šoli proslavili državne praznike. Imeli so dva pregleda šolskega nadzornika. Organizirali so verske vaje kot običajno.

Šolsko leto se je končalo z vidovdansko proslavo. Na njej so uprizorili igrico V kraljestvu židane volje. Dobiček so uporabili za revne otroke.

1934/35

V tem šolskem letu so vsaj na začetku še vedno imeli težave s premajhnim številom učiteljev. Dva so zaposlili med šolskim letom, tako da so si oddahnili od neprestanega nadomeščanja. Delali so še vedno v slabih higienskih razmerah. Verouk so poučevali na šoli.

Na šoli so ustanovili mladinski organizaciji: Podmladek jadranske straže in Mladi junaki. Delovanje je dobro teklo, le članarino so plačevali neredno.

10. oktobra so prekinili pouk zaradi novice o atentatu in smrti kralja Aleksandra. Na dan žalovanja niso imeli pouka.

Nadzor so na šoli imeli dvakrat. Ker so otroci živeli v slabih razmerah, so se učitelji zelo trudili pri vsestranski pomoči najrevnejšim. 11. maja je bil komisijski ogled za otvoritev dvorazredne šole v Ornuški vasi, vendar je vse ostalo le na papirju.

Slovesno so obeležili državne praznike, organizirali predavanje o treznosti, obeležili so tudi materinski dan. Podmladek Jadranske straže je v mesecu juniju organiziral igro V kraljestvu palčkov. Ker so bili le prostovoljni prispevki, se je nabralo malo denarja.

1935/36

Šolsko leto se je pričelo z mašo in učiteljsko konferenco. Pouk verouka so razdelili na dva dela, in sicer 1. in 2. razred ter 3. in 4. razred. Imenovan je bil nov šolski banovinski nadzornik. Banovina je prispevala 300 din za nabavo samoučil, zvezkov.

Za božič je bilo obdarovanih okoli 100 otrok. Denar za darila je prispevala tukajšnja hranilnica, osebno notranji minister Anton Korošec, in učiteljstvo. Tri učiteljice so bile na lastno željo razrešene dela na tukajšnji šoli. V tem času so obnovili nujne stvari v zvezi s stavbo in nabavili nekaj učnih pripomočkov. Učenci so se najbolj razveselili nogometne žoge.

Antonija Porenta je predala posle upraviteljice 19. februarja učiteljici Danici Jerih. Manjkala je ena učna moč, zato je bilo delo oteženo.

1936/37

Na začetku šolskega leta sta manjkali dve učni moči, zato je bil pouk okrnjen. Tudi v tem letu je bilo veliko predstavitev učiteljev. Upraviteljske posle je prevzel Vladimir Berce. Dobili so še eno učiteljico. Še vedno je manjkala ena učiteljica in tako je Helena Modic poučevala celodnevno 2 razreda.

S 1. aprilom je začela veljati nova odredba o vzdrževanju šol po banovini, saj občine niso zmogle vseh stroškov. Navadno šolo so preimenovali v ljudsko šolo. 100 najrevnejših otrok so za božič obdarovali s perilom, obleko in čevlji. Denar je prispevala banovina in učiteljstvo.

Kronist je poudaril, da bi v občini morali biti sezidani še dve šoli, saj imajo učenci do šole 2 uri hoda, zato nekaterih učencev sploh niso videli pri pouku.

1937/38

Začetek pouka je bil 1. septembra. S proračunom Krajevnega šolskega odbora in banovine so bile krite vse potrebe pouka. Za pouk so imeli 3 učilnice, a je le ena zadostila kriterijem po velikosti in higienskih predpisih. Vse tri učilnice so bile po ves dan zasedene. Za kurjavo je bilo preskrbljeno; nabavljena je bila nova peč.

Šolski vrt je oskrboval v. d. šolskega upravitelja s pomočjo učiteljstva. Učenci višjih razredov so imeli na vrtu praktične vaje.

Od 1. do 9. oktobra je bil pouk prekinjen zaradi pospravljanja poljskih pridelkov. Pouk v vsakdanji šoli je potekal nemoteno, težje je bilo v oddaljenih oddelkih. Zbirka učil je bila zelo pomanjkljiva. Ob božiču so obdarovali 54 otrok. Za učence višjih razredov so maja organizirali izlet do postaje Mokronog–Bistrica, od koder so se z vlakom odpeljali v Mirno Peč, od tam pa se peš vrnili na Trebelno. Učenci prvega razreda so šli peš na Hmeljnik.

Šolarsko knjižnico je oskrbovala Helena Modic. Učenci so pridno brali. S starši je šola korektno sodelovala, a le-ti so zaradi splošne revščine komaj čakali, da bi njihovi otroci že kaj zaslužili. Zdravstveno stanje otrok je bilo slabo.

Šolski nadzornik je bil na šoli dvakrat. Ocenil je, da šola dobro dela.

V marcu je svet razburila novica, da je Nemčija zasedla Avstrijo, ki jo je z naknadnim plebiscitom priključila sebi.

1938/39

Šolsko leto se je začelo 1. septembra z naknadnim vpisovanjem učencev, 2. septembra je bila maša, tretjega septembra se je začel pouk. Pouk so prekinili od 3. do 8. oktobra zaradi trgatve in pospravljanja poljskih pridelkov. Sicer je nemoteno potekal v vsakdanjih oddelkih. Slabše je bilo v oddaljenih, ker zaradi vremenskih razmer učenci večkrat niso prišli k pouku.

Proračun Krajevnega šolskega odbora je delno krila občina, delno banovina, ki ga je naknadno povečala, saj so narasli stroški za stanarino in kurjavo novonastavljeni učiteljici. V tem letu je bil izvoljen prosvetni minister, ki je uvedel za učiteljice delno odpravo celibata in enako dolge šolske odmora ob praznikih.

Pouk se je odvijal v vseh treh razredih, a le eden je zadoščal osnovnim kriterijem. Za šolsko sobo v pritličju so nabavili novo tablo. Na šolskem vrtu so delali vsi. Učenci so imeli praktične vaje, delali pa so tudi učitelji. Učitelji so sestavili podrobne učne načrte, v katerih so se ozirali na krajevne posebnosti. Število učil se je precej povečalo.

Učenci višjih razredov so imeli poučni ekskurziji v Mokronog in bližnjo kraško jamo. Običajni zaključni izlet je zaradi revščine in slabega vremena odpadel. Knjižnico so delili na šolarsko in učiteljsko. V obeh je bilo veliko knjig.

Po dolgem času je bilo na šoli dovolj učiteljev.

1939/40

Na začetku leta je bilo dovolj učiteljev in tako so bile vse tri učilnice zasedene po ves dan. Kasneje, ko je en učitelj manjkal, pa v dveh celodnevno, v eni pa le dopoldne. Pouk je bil tako precej moten. Učili so po učnih načrtih, ki so jih sami sestavili. Obisk pouka je bil slabši predvsem v zimskih mesecih. Otroci so radi brali; imeli so bogati knjižnici, tako šolarsko kot učiteljsko. Mnogi starši so želeli, da bi otroci šli čim prej delat, da bi se izvili iz revščine. Zdravstveno stanje otrok je bilo slabo. Vse leto sta manjkali dve učni moči. Zdravstveno stanje učiteljev ni bilo najboljšo. Vzrok so videli v nezdravih stanovanjih in prezaposlenosti. Vsi otroci so bili dvakrat cepljeni proti davici.

Posledice vojne v svetu so se že močno čutile v šoli. Draginja se je vsak dan povečevala. Vpoklic rezervistov na vojaške vaje je močno vplival na šolski obisk.

1940/41

Šolsko leto se je z mašo začelo 2. septembra. V začetku oktobra so pouk prekinili za deset dni zaradi trgatve in pospravljanja poljskih pridelkov.

Proračuna za šolo Občina Trebelno ni poravnala. Zaradi izrednih razmer se je moral v nekaterih postavkah znižati. Vojna je močno spremenila politično sliko. Na Trebelnem so bili v začetku Nemci, junija pa so prišli Italijani.

Pouk je potekal v vseh treh razpoložljivih učilnicah cel dan. Higijenske razmere so bile slabe, saj so varčevali pri čiščenju prostorov. Šolski vrt je z učiteljstvom še urejal šolski upravitelj.

Pouk se je s 1. aprilom prekinil do nadaljnjega. 22. aprila so ponovno začeli s poukom, ki pa ni dolgo trajal. Nemci so zasedli šolsko pisarno in eno učilnico. Pouk se je odvijal v dveh učilnicah, a so Nemci kmalu prepovedali vsakršen pouk. S poučevanjem so nadaljevali po prihodu Italijanov v začetku junija. K pouku je prihajalo malo učencev. Zdravstveno stanje učencev je bilo zadovoljivo.

Krajevni ljudski odbor je bil šoli naklonjen, občina pa ni dala dovolj sredstev za uspešno delo.

V obdobju od 1918 do 1940 še ni bilo interesnih dejavnosti. Učenci so sodelovali na kulturnih prireditvah v kraju, na razrednih proslavah, v okviru organizacij Podmladek jadranske straže, Mladi junaki in RK.

Od 1941 do 1945

Za časa vojne je bilo v tej fari zelo hudo. Življenje je izgubilo mnogo ljudi. Mnogi so bili prisilno mobilizirani, odpeljani v zapore ali na prisilno delo med vojno in po njej, požganih, porušenih je bilo mnogo domov in gospodarskih poslopij, tudi prosvetni dom. Polja in vinogradi so bili opustošeni, ljudje čestokrat niso imeli najpotrebnejšega. Mnogo odpeljanih ljudi se po vojni ni vrnilo. V šolskem letu 1941/42 je na Trebelnem poučeval tov. Vladimir Berce, poznejši okrajni šolski nadzornik; učiteljice so se pogosto menjavale.

V jeseni, l. 1942, je bilo šolsko poslopje tako močno poškodovano, da ni bilo več primerno za pouk. Ko so gorele hiše okrog cerkve, so bili uničeni vsi uradni spisi, matični listi, izkazi, šolska in učiteljska knjižnica. Prav tako je bil uničen ves šolski inventar. Poslopje so razbili partizani, ker so se bali, da bi se v njem nastanila vaška straža.

Od tega časa dalje se je pouk vršil v občinski hiši in 14 dni v Štatenberku.

1945/46

Zaradi neurejenih razmer se je novo šolsko leto pričelo šele 15. oktobra 1945. Ker šolsko poslopje še ni bilo popravljeno, se je pouk vršil do 18. marca 1946 v samo eni zasilno urejeni učilnici, in sicer v občinski hiši. Poučevali sta najprej dve učiteljici izmenoma trikrat tedensko v treh oddelkih. Nato sta prišli še dve učiteljici. Ker od jeseni 1942 ni bilo šole na Trebelnem, je stalo učiteljstvo precej truda, da je ugotovilo znanje posameznih učencev in jih razporedilo v razrede.

Šele v začetku decembra 1945 so dobili razrednico, tednik, dnevnik, matične liste in še nekatere druge uradne knjige ter izkaze. Težko so tudi pridobili podatke o šoloobveznih otrocih. Zaradi dolgotrajne vojne se je po nekaterih krajih razširila bolezen pegavica. Starše in učence so natančno seznanjali s to boleznijo in skrbeli za red in snago v razredu. Tudi zdravnik iz Mokronoga je imel 9. decembra 1945 predavanje na Trebelnem o tej bolezni.

23. januarja 1946 so dobili učne načrte. Z njimi je bilo poučevanje v šoli precej olajšano. Šolski nadzor sta dvakrat vršila šolska nadzornika.

Ker je bila šolska knjižnica uničena med vojno, so v tem letu nabavili nekaj novih knjig. Šola je dobila tudi nekatere liste. Šolska mladina je bila naročena na Ciciban⁵⁵ in Pionir.

8. februarja so obhajali obletnico največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna.

V drugi polovici meseca februarja 1946 so pričeli z nedeljskimi tečaji za fante in dekleta od 14. do 18. leta starosti. Pouk je trajal tri ure popoldne. Učili so računstvo, slovenščino, zemljepis, zgodovino, čitanje, risanje in petje. Od 18. marca 1946 so imeli vsi razredi pouk vsak dan, ker so dobili še eno učilnico, in sicer v šolskem poslopju.

Aprila je dobila šola od RK nekaj oblek, šolskih potrebščin in zdravil. Vse naštetu so razdelili med šoloobvezno mladino. Prvo cepljenje proti kozam se je na Trebelnem vršilo 21. maja 1946.

Obisk pouka je bil nezadovoljiv. Učenci v šolo niso prihajali redno.

26. junija je bilo zaključeno šolsko leto. 30. junija so dobili izkaze po koncu šolske proslave.

1946/47

Šolski okoliš se je v tem letu zmanjšal za 5 vasi. Na željo krajanov je bila ustanovljena šola na Jelševcu. Okoliš šole na Trebelnem je poslej obsegal vasi na območju Krajevnih ljudskih odborov Trebelno in Češnjice. Pouk se je pričel 16. septembra 1946 in se zaključil 26. junija 1947. Vmes so imeli božične in velikonočne počitnice. Od 7. do 13. januarja so s poukom prekinili zaradi hudega mraza.

Ob koncu šolskega leta so pripravili razstavo šolskih zvezkov in risb.

Med letom je nekaj otrok odšlo služiti v druge šolske okoliše, eden pa je umrl zaradi prehlada. Zaradi nerednega obiska je bil uspeh slab.

Otroci iz vasi, ki so nad 4 km oddaljene od šole na Trebelnem, so prihajali k pouku le trikrat na teden, zato sta bila zanje odprta od 20. marca dva nova oddelka. Prej so hodili v šolo vsak dan skupaj z učenci, ki so bili doma bližje šoli.

Šolo je dvakrat nadzoroval šolski okrajni inšpektor.

V začetku sta poučevali dve učiteljici celodnevno, nato sta prišli še dve učni moči in vsaka je poučevala pol dneva. Četrtek je bil pouka prost dan.

V drugem polletju tega šolskega leta so osnovali študijske delovne grupe, ki so se vsakih štirinajst dni sestajale k proučevanju političnih, pedagoških in metodičnih člankov. Prirejale so

⁵⁵ Ciciban, izhaja še danes.

tudi mesečne hospitacije. Njihova glavna naloga je bila samoizobraževalni študij učiteljstva. Šoli Trebelno in Jelševce sta tvorili eno skupno delovno grupo.

Pouk je potekal v dveh zasilno urejenih učilnicah, ena v stavbi šole, druga v stavbi Krajevnega ljudskega odbora.

1947/48

Na šoli sta poučevali samo dve učni moči, pripravnici, in sicer celodnevno. Učenci so bili razdeljeni v 4 oddelke. Četrтки so bili prosti.

Šolo je obiskovalo 253 otrok. V zimskem času je bil obisk pouka nezadovoljiv predvsem v 1. in 2. razredu. Vzrok je bila še vedno prevelika oddaljenost otrok od šole, slaba obleka in obutev, čeravno so dobili nakazilo za 82 parov čevljev. V višjih razredih je bilo dosti zamud, ker so otroke zaposlili z domačim delom. Ob zaključku šolskega leta je bil pionirski dan, ki so ga proslavile vse šole v okraju Trebnje. Pionirji so imeli organizirane študijske krožke iz slovenščine in srbohrvaščine.

Pouk je bil pri nekaterih nekoliko otežkočen, ker sta poučevali le dve tečajnici z enoletno prakso. Pogrešali so diplomirane učne moči, ki bi jim svetovale predvsem pri učnem postopku v prvem razredu. Tako bi tudi izboljšali učni uspeh učencev.

Šolsko leto se je zaključilo z že dokaj zadovoljivim učnim uspehom učencev.

1948/49

Pouk je potekal nemoteno v 4 razredih. Za poučevanje sta bili na razpolago le 2 učilnici. Klopi so bile zasilno zbite iz desk, prostor za pisanje pa komaj 15 cm širok. Na stalne prošnjne jim je KLO⁵⁶ priskrbel primernejši prostor v župnišču. Dobili so tudi nov šolski inventar.

Ob koncu šolskega leta je 4. razred pred komisijo polagal izpit. Učenci so bili izprašani iz računstva in slovenskega jezika.

V šoli so poučevale tri učiteljice. Ob koncu šol. leta so obdarovali najboljše učence.

Šolski obisk in uspeh nista bila zadovoljiva. Učenci so izostajali od pouka zaradi oddaljenosti od šole, saj jih je bilo nad 60 odstotkov oddaljenih od šole več kot 4 km. Tudi poti iz vasi so bile zelo slabe, otroci so bili slabo oblečeni in obuti. Šolska oblast je priskrbel 40 parov čevljev, a je bilo to premalo za številne potrebe. Rešitev bi bila gradnja nove šole, a denarja ni bilo dovolj. Tekom leta se je uredil tudi šolski arhiv in administracija, kjer je do sedaj vladal popoln nered. Nabavilo se je nekaj prepotrebnih učil.

Šolsko poslopje, ki je bilo med vojno delno porušeno, je zaradi dotrajane strehe še naprej propadalo. Neprimerna za shranjevanje šolske dokumentacije je bila zaradi vlage tudi pisarna v tej stavbi. Le-ta pa je bil zaradi slabe poti težko dostopen. Lastne vode šola ni imela. Najsramotnejša zadeva šole pa je bilo stranišče – brez strehe, brez sedeža in brez vrat. Stalne prošnjne za ureditev stranišča, naslovljene na KLO, so naletele na gluha ušesa.

1949/50

Štiri učiteljice so poučevale pet razredov. Šola je v tem letu postala petrazrednica. Dodatno učilnico so zopet pridobili v župnišču.

Ob šesti obletnici ustanovitve Gubčeve brigade je bila 3. septembra 1949 v gozdu pod Trebelnim slovesnost in odkrit spomenik v spomin na kraj in čas ustanovitve brigade.

Obisk pouka je bil tudi to leto slab. Šolsko poslopje je še naprej propadalo, zaradi stalnega

⁵⁶ KLO – krajevni ljudski odbor

zamakanja se je vdrl strop v drugem nadstropju. Stranišče so za silo popravili.

Šola je od Narodne imovine pridobila klavir, last nekdanje hmeljniške graščine.

V tem šolskem letu so organizirali večerni izobraževalni tečaj za odrasle. Ena izmed učiteljic je na terenu izvajala opismenjevanje. Opismenilo se je 12 ljudi.

1950/51

S poukom so pričeli 2. septembra 1950. V začetku leta so poučevali samo trije učitelji, zato je bilo učno in vzgojno delo otežkočeno. Nato je iz Tržišča prišel na Trebelno poučevat še en učitelj. Ob novoletni jelki so obdarovali vse otroke. Na proslavi pri Sv. Rozaliji, ob 27. aprilu, so prejele častne diplome vse matere padlih borcev.

Stanje inventarja ter učil je bilo enako kot v preteklem šol. letu.

Šolsko delo sta nadzorovala predsednik Sveta za prosveto in kulturo ter prosvetni inšpektor.

1951/52

Učenci so bili razdeljeni v 5 razredov, poučevalo je 5 učiteljev. Ob »Tednu matere in otroka« so organizirali pohod na Debenec, ki so se ga udeležili pionirji in matere.

Pionirji in člani na novo ustanovljenega kulturno-umetniškega društva so izvajali program tudi ob otvoritvi zadružnega doma, 29. junija 1952. S tem je Trebelno dobilo dvorano za različne prireditve. V maju so organizirali izlete. Učenci 1. razreda so šli na Debenec, učenci ostalih razredov pa na dvodnevni izlet v Zagreb, kjer so si ogledali živalski in botanični vrt ter muzeje.

V mesecu februarju je bil razformiran Krajevni ljudski odbor Trebnje; šolski okoliš je prišel pod okraj Novo mesto.

Marca 1952 je bilo na Trebelnem ustanovljeno Kulturno-umetniško društvo France Prešeren. Ljudska knjižnica ni imela svojih prostorov, prostor je imela v privatnem stanovanju. Konec marca 1952 sta bili po nalogu združeni Ljudski knjižnici Mirna vas in Češnjice prenešeni na Trebelno v prostore Zadružnega doma. Knjižnica je poslovala slabo, saj ni imela dovolj bralcev.

1952/53

Pouk se je pričel 1. septembra 1952 s proslavo, ki so se je udeležili tudi predstavniki množičnih organizacij.

V petih razredih so poučevale štiri učiteljice, od tega dve novinki. Dve učiteljici sta poučevali predmetno: prirodopis, zgodovino, zemljepis, telovadbo, petje, risanje, slovenski jezik, računstvo in srbohrvaščino. Ob koncu prvega polletja so pričeli s poučevanjem novega predmeta, tj. moralne vzgoje. Pouk je potekal v dveh izmenah, dopoldan in popoldan.

Učenci 1. in 2. razreda so imeli pouk v poslopju osnovne šole, ostali učenci pa v župnišču. V učilnici osnovne šole je bilo zelo hladno, tudi voda je vdiral v učilnico, zato so se morali učenci premakniti v prve klopi. Učenci so bili v nevarnosti zaradi rušenja stavbe, zato je učiteljski kolektiv sklenil, da nevarno učilnico zapre. Pouk se je izvajal le v dveh majhnih učilnicah v župnišču.

Majski izlet je bil organiziran tako, da so si učenci višjih razredov ogledali Postojnsko jamo, učenci nižjih razredov pa Ljubljano.

1953/54

Pouk se je pričel 10. septembra 1953 s proslavo. Na zaključni prireditvi ob koncu šolskega leta so pionirji dramske skupine uprizorili igro Desetnica v štirih dejanjih.

Učenci so bili razdeljeni v šest razredov. Poučevale so 4 učiteljice, in sicer v dveh izmenah od ponedeljka do sobote dopoldan in popoldan. Pouk je potekal samo v dveh učilnicah v župnišču. Zaradi podrte strehe je bila učilnica v šolskem poslopju neuporabna. Načrt, da se manjkajoča

Stara šola na Trebelnem danes. *Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.*

učilnica uredi v dvorani Zadružnega doma, ni bil realiziran. Konec decembra je bila učilnica v poslopju šole za silo urejena, pouk je zopet za vse učence potekal vsak dan. V petem in šestem razredu so zaradi pomanjkanja učiteljic poučevale predmetno, in sicer po 40 ur tedensko.

Praznike so obeležili z različnimi praznovanji. Obdaroval jih je tudi dedek Mráz. 12. aprila so praznovali občinski praznik. Učenci so si v mesecu juniju v okviru izleta ogledali morje, Opatijo in Reko.

Šolski obisk ni bil dober. Učiteljice so pogosto sklicevale roditeljske sestanke, kjer so poudarjale pomen šolanja za njihove otroke. Namen ni obrodil sadov, saj so na sestanke prihajali večinoma starši, katerih otroci so v šolo prihajali redno.

Učiteljice so se vse leto zelo trudile tudi z izdelovanjem učnih pripomočkov in prepričevanjem, da mora staro šolsko poslopje služiti potrebam šolanja, kajti ko je bilo poslopje stare šole obnovljeno, je Občinski ljudski odbor želel v teh prostorih urediti pošto. To se ni zgodilo. Hkrati so iskali primerno lokacijo za gradnjo nove šole.

1954/55

Šolsko leto se je pričelo 3. septembra 1953. V marcu pa je nastopil hud mráz, zapadlo je veliko snega, pojavile so se različne bolezni (ošpice, oslovski kašelj). Šolsko leto se je zaključilo 26. junija. Istega dne so razdelili tudi spričevala ter nagradili najboljše učence s knjigami.

Izvedli so športne dni in izlete na Pričo, Jelševce, Debenec. Ogledali so si nekaj mladinskih filmov v Mokronogu. Ob koncu šol. leta so šli na skupni izlet v Zagreb.

Učenci so bili razporejeni v 6 oddelkov. Poučevalo je 6 učiteljic, vsaka svoj oddelek. 3 učilnice, ki so bile na voljo, so bile zasedene celodnevno. V šestem oddelku so bili združeni učenci 6., 7. in 8. razreda. V tem oddelku so poučevali snov 6. in 7. razreda. Število učencev v razredih se je gibalo med 25 in 35.

V tem šol. letu je prvič začela v šoli delovati mlečna kuhinja, in sicer od 20. decembra 1954 do 5. maja 1955. Obrok hrane, mlečno kavo in kruh z marmelado, so dobivali vsi otroci. Dokončno so bili urejeni spodnji prostori Zadružnega doma, kjer je imela kmetijska zadruga trgovski lokal

in skladišča od avgusta 1954. Prosvetna dvorana zgoraj še ni bila dokončana. Mladinci so kljub slabim pogojem (ni bilo niti stolov niti kulis) uprizorili veseloigro V Ljubljano jo dajmo.

V tem šolskem letu so se preselili v prenovljeno šolsko poslopje. Med vojno je bilo poslopje delno porušeno zaradi obstreljevanja partizanov in Italijanov. Uničen je bil tudi ves šolski arhiv, vsa učila in inventar. Zasilno je bila l. 1946 urejena ena učilnica. Pouk je bil v tej stavbi prekinjen.

V tem šolskem letu so stavbo adaptirali. Drugo nadstropje so v celoti podrli, napravili nov betonski venec in novo ostrešje. Uredili so še eno učilnico in pet stanovanjskih sob za učitelje.

Prvič je zasvetila električna luč na dan občinskega praznika, 12. aprila 1955. Tega dne sta dobili luč šola in občina.

1955/56

Novo šolsko leto se je pričelo 6. septembra po novem šolskem koledarju.

Šolski obisk so krnile tudi epidemije ošpic, gripe, mumpsa.

Na šoli je bilo 6 oddelkov. Poučevalo je 5 učiteljic. Pouk je potekal celodnevno, in sicer učenci 2., 3., 4. r. dopoldan, ostali popoldan. V šestem oddelku so bili učenci 6., 7., 8., razreda, predeležovali pa so snov 6. in 7. razreda. V zimskem času je bil velika ovira kratek dan za popoldanski pouk.

Okrajni šolski inšpektor je dvakrat obiskal vse oddelke in učiteljice in je bil z delom v glavnem zadovoljen. Šolski obisk in uspeh sta se od preteklega leta izboljšala. Šolski odbor je štel 9 članov. Želeli so, da bi se v šoli poučevalo kmetijstvo, za to pa bi bil potreben šolski vrt.

Udeležba na roditeljskih sestankih je bila vse boljša. Razredničarke so opravile tudi več obiskov na domu. V zimskih mesecih so vsem učencem delili maslo in margarino od RK.

24. junija 1956 je bilo na Trebelnem veliko mladinsko zborovanje za vso občino. Mladinci in člani Prosvetnega društva so uprizorili veseloigro Kurent, s katero so gostovali tudi v Mirni Peči. Šola je dobila še radijski aparat, ki pa je bil neuporaben.

9. junija 1956 je član Okrajnega higienskega zavoda izvršil pregled šole in kapnice. Nepravilnosti ni bilo.

1956/57

Pouk se je pričel 15. septembra, vendar je bil zaradi širjenja otroške paralize v nekaterih okrajih prekinjen za deset dni. V tem času so izvršili razna sanacijska dela pri vodnjakih in straniščih. V šoli so dobili čebre za vodo, da so si lahko po uporabi stranišča umivali roke.

Zaključne prireditve z razdelitvijo spričeval se je udeležilo tudi nekaj staršev in članov šolskega odbora.

Na šoli je bilo 6 oddelkov. Pouk je potekal celodnevno. V šestem oddelku so bili učenci 6., 7., 8. razreda. Snov je učiteljica poučevala v turnusih. Poučevalo je 6 učiteljic. Šolsko delo je dvakrat nadzoroval šolski nadzornik. Grajal je slabo branje in slab obisk učencev z Jelševca.

Učiteljice so za učence organizirale več ekskurzij. Šolski obisk in uspeh sta se od preteklega leta precej izboljšala. Kljub roditeljskim sestankom in obiskih na domu nekateri starši niso pošiljali svojih otrok v šolo, zato so bili nekateri celo kaznovani z denarno kaznijo.

V mesecu novembru so zopet začeli z mlečno kuhinjo. Popravili so strop v zgornji učilnici; učilnica je bila do začetka šol. leta urejena. Prebelili so obe učilnici. Pouk je še vedno potekal v eni učilnici v župnišču. Učilnice so bile brez umivalnikov.

Podarjen, a neuporaben radijski aparat so dali v popravilo. Z zanimanjem so učenci prisluhnili »pojoči skrinjici«.

1957/58

Začetek pouka je bil 5. septembra, končal se je z zaključno prireditvijo 25. junija. Peti razred je za zaključno prireditev priredil Pokaži, kaj znaš.

Učenci z Jelševca so bolj poredko prihajali v šolo. Na šoli je bilo 6 oddelkov, pouk je bil dvoizmenski. V 6. oddelku so bili učenci 6., 7. in 8. razreda. V tem oddelku je učiteljica poučevala v turnusih.

Nekateri otroci so se šole še vedno izogibali. Raje so šli na dnino in tako odslužili kazen. Tudi v tem letu je bilo nekaj staršev kaznovanih, ker otroci niso prihajali v šolo.

Za prvi, drugi in tretji razred so bili predpisani novi učni načrti. Učiteljice so imele pri tem kar nekaj težav, saj niso imele potrebnih učil. V celoti niso bili izvedljivi tudi zato, ker šola ni imela delavnic, vendar so se učiteljice zelo trudile. Ob koncu leta so šli učenci višjih razredov na izlet na Reko, učenci 4. r. pa v Novo mesto, skupaj z učenci iz Mokronoga.

Šolski odbor se je slabo odzival na potrebe šole. Šolska kuhinja je delovala celo šolsko leto.

V decembru 1957 je bilo prvo cepljenje predšolskih otrok proti otroški paralizi, ki so ga starši morali plačati, za socialno šibke pa je plačala občina.

1958/59

S poukom so pričeli 5. septembra, zaključili pa so ga s proslavo, podelitvijo spričeval in nagrad 26. junija. Na šoli je bilo organiziranih 5 oddelkov, od tega en kombinirani, 1. in 3. razred. 4. in 5. razred sta imela pouk dopoldan, ostali popoldan.

Novembra je začela obratovati mlečna kuhinja, ki je učencem omogočila malico. Starši so obrok plačali. Enkrat mesečno je na Trebelnem delovala otroška posvetovalnica. Zdravniški pregled je bil za vse učence.

Šola je v tem letu dobila nazaj šolski vrt. Obdelovali sta ga učiteljici. Učiteljice so po dolgotrajnih pritožbah, tudi na Svet za šolstvo LRS, dosegle, da so jim vsaj delno izplačali dodatek za težko delovno mesto.

V tem letu so uspeli izpeljati sanacijska dela pri kapnici. Zamenjali so filtre in odtok. Še vedno pa je bilo premalo denarja za nakup prepotrebne inventarja.

1959/60

S poukom so pričeli 5. septembra. Zaključek šol. leta pa je bil 23. junija. Učenci 5. in 6. razreda so imeli pouk vsak drugi dan, 1. in 3. razreda pa vsak dan.

Z obiskom še vedno niso bili zadovoljni.

V tem šol. letu so poučevali po novih učnih načrtih. Tudi v 6. r. so imeli učenci 2 uri nemščine, in sicer neobvezno. Učiteljstvo je bilo zelo obremenjeno s poučevanjem, saj je bilo zasedenih le polovica delovnih mest, nekaj časa tudi samo tretjina. Učenci so bili razporejeni v 5 oddelkov, dve učiteljici sta poučevali celodnevno. 4. in 5. oddelek sta imela pouk dopoldne, ostali popoldne. Zaradi bolezni in celodnevnega pouka so morali program krčiti.

V mesecu aprilu je bilo ocenjevanje učnega osebja.

V petem razredu so poučevali po novem učnem načrtu, kjer je bila snov zelo sistematično urejena in za učence lažje dojemljiva.

Poizkušali so s skupinskim poukom, predvsem pri računstvu in pri reševanju uporabnih nalog.

Šolski obisk se je v primerjavi s preteklim šol. letom izboljšal. To je bila posledica novega šol. zakona po členu 35 in 36, ki je odredil, da so lahko učenci do 4. razreda napredovali v višji razred z več negativnimi ocenami, v 5. razredu pa so napredovali lahko z dvema negativnima ocenama.

V oktobru je bil imenovan nov šolski odbor, ki je štel 7 članov. Predsednik je bil Janez

Pungerčar – kmet. Šolska kuhinja je obratovala po utečenem redu skoraj vse leto. Del sredstev so prispevali starši, nekaj tudi UNICEF.

V aprilu so dobili opremo za en razred, 20 mizic in 40 stolov. Več učencev si je ogledalo razstavo poklicev v Novem mestu. Učenci višjih razredov so se udeležili ekskurzije na Reko in v Opatijo, učenci nižjih razredov pa so bili v Zagrebu.

Standard prebivalstva se je precej dvignil. Veliko hiš je bilo adaptiranih, električna je zasvetila tudi v odročnih vaseh.

1960/61

S poukom so pričeli 5. septembra in je trajal do 20. junija z vmesnimi zimskimi in majskimi počitnicami. Učenci so bili razdeljeni v 6 oddelkov. Višji razredi so imeli pouk vsak drugi dan, ker ni bilo dovolj učnih moči. V 6. razredu so poučevali po novem učnem načrtu.

Šolski obisk se je izboljšal in je dosegel že skoraj 90 odstotkov.

Z mlečno kuhinjo so pričeli v mesecu oktobru. Z učenci so skuhalo 50 l marmelade iz jabolk. V zimskih mesecih so kuhali kavo in riž. V juniju so nekajkrat pripravili kolače.

Med počitnicami so postavili peči, v aprilu pa prepleskali in očistili kapnico. Pomagali so tudi učenci. Z vsemi učenci so bili na izletih. Udeležba je bila kar dobra.

V aprilu je bil popis prebivalstva, pri izpolnjevanju obrazcev je pomagalo tudi učiteljstvo.

1961/62

Na šoli je bilo 6 oddelkov, 3. in 4. razred kombinirano, 7. in 8. razred pa sta imela isto snov, ker so bili v 8. r. samo 4 učenci.

Po odhodu dveh učiteljic sta na šoli ostali samo dve. Do sredine oktobra so imeli vsi učenci pouk vsak drugi dan. Učiteljici sta poučevali celodnevno. Pomanjkanje učiteljstva v občini Trebnje je bilo tako veliko, da niso imeli učitelja, ki bi ga lahko dali na to šolo. Zato so premestili učiteljico z Mirne, prevzela je peti, šesti in sedmi razred. Sredi novembra pa je prišla še ena učiteljica, ki je za nekaj časa prekinila študij v Ljubljani. Dve učiteljici sta še vedno poučevali celodnevno, pouk je potekal še vedno tudi v eni, sicer neprimerni učilnici v župnišču. Dopoldne so imeli pouk 2., 6., 7. razred, popoldne pa vsi ostali.

Obisk pouka se je izboljšal, posebno dober obisk je bil v nižjih razredih, najslabši pa v 5. in 6. razredu. Pastirji in pestunje so morali za vsako delo ostati doma.

Učiteljice so poučevale po učnih načrtih, zaradi kadrovskih težav v začetku leta so morale učno snov precej krčiti, a je še ostalo nekaj nepredelanega. Pedagoški svetovalec jih je obiskal enkrat v začetku šol. leta in je bil z delom kar zadovoljen.

Nekateri starši so že prav radi prihajali na roditeljske sestanke. Šolska kuhinja je delovala od novembra do konca šol. leta.

Učenci 7. in 8. razreda so priredili igrico. Z izkupičkom so odšli na skupni izlet v Mojstrano in Vrata.

V tem letu so se šole začele centralizirati. Tako so bile v občini Trebnje 4 centralne šole: Trebnje, Mirna, Šentrupert in Mokronog. Prva in zadnja sta imeli še podružnične šole. Mokronog je obsegal Trebelno in Jelševce. Vse finančne posle podružnične šole je prevzela administratorica centralne šole.

1962/63

Šolsko leto se je pričelo 5. septembra in je trajalo do 20. junija. Semestralne počitnice so trajale skoraj mesec dni zaradi hude zime.

Učenci so bili razdeljeni v 7 oddelkov. Pouk v 2. in 4. razredu je potekal kombinirano. Dve

učiteljici sta poučevali celodnevno, pouk je potekal dvoizmensko. Septembra 1962 so odprli v šoli še en razred. Pridobili so ga s preureditvijo dveh sob za učiteljice in tako prenehali s poukom v župnišču. V okviru proslave ob 20-letnici ustanovitve Gubčeve brigade so dobili opremo za en razred in nova tla v razredu.

Obisk pouka je bil zaradi boleznih nekoliko nižji, učenci so zbolevali za zlatenico in manjkali tudi po 3 mesece.

V septembru 1962 je bilo dokončno rešeno vprašanje centralizacije. Imeli so skupnega upravitelja in samo en učiteljski zbor. Na učiteljske konference so hodili v Mokronog ali pa so učitelji iz Mokronoga prišli na Trebelno. Na podružnici so imeli vodjo podružnice.

Uradni naziv šole: Osnovna šola Mokronog, podružnica Trebelno.

Občina Trebnje je izdala odlok, da bo poskrbela za prevoz otrok podružničnih šol v centralno šolo od 5. razreda dalje.

V obdobju od 1945/46 do 1962/63 sta na šoli delovali dve organizaciji, in sicer Rdeči križ in Pionirska organizacija.

V kraju so v povezavi s šolo organizirali več tečajev o kmetijstvu, higieni, nalezljivih boleznih, kuhanju, ročnih delih, prvi pomoči (popravila električnih naprav), gozdarstvu. Sodelovali so na kulturnih prireditvah v kraju, obeleževali pomembne mejnike NOB, dan mladosti, Titovo štafeto.

V arhivu Podružnične šole Trebelno ni samostojne šolske kronike od leta 1963 do 1994. Po tem letu je šolska kronika podružnične šole del kronike OŠ Mokronog.

Število učencev podružnične šole Trebelno – vir statistično poročilo

šolsko leto	skupaj			1. r.		2. r.		3. r.		4. r.		5. r.		6. r.		7. r.		8. r.		9. r.	
	št. uč.	št. odd.	ž	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.
1964/65	185	7	99	20	1	22	1	21	1	21	1	38	1	28	1	16	1	6	kombinacija 7., 8. r.		
1965/66	183	7	98	24	1	20	1	23	1	22	1	38	1	27	1	20	1	9	kombinacija 7., 8. r.		
1966/67	110	5	56	22	1	24	1	23	1	18	1					16	1	7	kombinacija 7., 8. r.		
1967/68	136	6	67	27	1	22	1	25	1	22	1	40	2								
1968/69	142	6	76	31	1	28	1	23	1	23	1	37	2								
1969/70	149	6	76	30	1	29	1	25	1	22	1	43	2								
1970/71	132	5	64	19	1	25	1	31	1	23	1	34	1								
1971/72	141	5	64	27	1	19	1	26	1	32	1	37	1								
1972/73	117	5	50	13	1	24	1	22	1	28	1	30	1								
1973/74	104	5	42	18	1	13	1	23	1	24	1	26	1								
1974/75	107	5	42	18	1	16	1	13	1	25	1	35	1								
1975/76	99	4	41			18	1	32	1	25	1	24	1								
1976/77	76	3	32	14	1			31	1	31	1										
1977/78	73	3	33	18	1	27	1			28	1										
1978/79	64	3	28	20	1	17	1	27	1												
1979/80	73	3	33	29	1	19	1			25	1										
1980/81	46	2	24	18	1	28	1														
1981/82	35	2	20	18	1	17	1														
1982/83	42	2	21	24	1	18	1														
1983/84	48	2	24	25	1	23	1														
1984/85	43	2	23	18	1	25	1														
1985/86	35	2	19	17	1	18	1														
1986/87	31	2	15	16	1	15	1														
1987/88	71	4	39	22	1	15	1	15	1	19	1										
1988/89	74	4	35	23	1	19	1	14	1	18	1										

1989/90	82	4	41	27	1	20	1	19	1	16	1								
1990/91	81	4	42	16	1	25	1	20	1	20	1								
1991/92	76	4	34	16	1	15	1	25	1	20	1								
1992/93	74	4	32	19	1	16	1	15	1	24	1								
1993/94	64	4	28	13	1	20	1	16	1	15	1								
1994/95	60	4	26	12	1	12	1	20	1	16	1								
1995/96	59	4	24	15	1	12	1	12	1	20	1								
1996/97	55	4	27	17	1	15	1	11	1	12	1								
1997/98	62	4	31	19	1	17	1	15	1	11	1								
1998/99	65	4	32	16	1	18	1	16	1	15	1								
1999/00	66	4	40	16	1	17	1	17	1	16	1								
2000/01	71	4	39	20	1	17	1	18	1	16	1								
Postopen prehod v devetletko																			
2001/02 devet- letka	78	5	45	11	1	19	1	17	1	18	1								
2002/03 devet- letka	72	5	40			11	1	19	1	17	1								
2003/04 devet- letka	67	5	36					11	1	20	1								
2004/05 devet- letka	63	5	33							11	1								
Popolna devetletka																			
2005/06	64	5	32	13	1	16	1	12	1	11	1	12	1						
2006/07	57	4	27	7	0,5	13	0,5	15	1	11	1	11	1						
2007/08	54	4	23	9	0,5	7	0,5	13	1	15	1	10	1						

Boris Kobe, Mlin ob Radulji, tempera, 80 x 58 cm, 1975

7. 2.–11. oktober 1942: brigada je taborila v Radulji, kjer je nadaljevala z vojaškim in političnim delom. Vsak dan so bataljoni zapuščali taborišče, napadali Italijane in minirali železniško progo. (tem., 1975, Boris Kobe, Lj (80 x 58, steklo). Avtorjev zapis na hrbtni strani slike

OŠ Jelševc

Zapisi v kroniki od l. 1952 do l. 1977, ki jih hrani arhiv OŠ Mokronog.

V šolski okoliš je spadalo sedem vasi z zaselki Čužnja vas, Zgornji in Spodnji Jelševc, Mirna vas, Velika Strmica, Cikava z Borštom in del Roj. Med seboj so bile vasi precej oddaljene in povezane s slabimi cestami. Na sredi teh vasi je stala Osnovna šola Jelševc. Ustanovljena je bila leta 1946 in dokončno preurejena iz nekdanje mežnarije v letu 1952/53. Gospodarsko gledano so bili ti predeli izrazito kmečki.

Fotografija nekdanje mežnarije na Jelševcu. Hrani jo arhiv OŠ Mokronog.

1952/53

V tem šolskem letu sta bili na šolo nameščeni dve učiteljici pripravnici. Razmere poučevanja so bile težke, saj je bilo 90 učencev nameščenih v eno učilnico; učiteljstvo ni imelo primernih stanovanj. Po uspešnem apelu Občinskemu ljudskemu odboru Trebelno so povečali učilnico, stanovanje, del poslopja pa je v uporabo šoli odstopil sosed. V času preurejanja učilnice je pouk potekal v kletnih prostorih in po končanih težavah s finančnimi sredstvi so 17. novembra začeli poučevati v novo urejeni učilnici. Prostor so tudi estetsko preuredili s cvetlicami, slikami in podobnim. Končalo se je tudi delo v bivši kašči, ki so jo razdelili v kuhinjo in sobo. 1. in 2. razred sta obiskovala pouk vsak dan popoldne, 3. razred en dan dopoldne, drugi dan pa 4. in 5. razred.

1953/54

Tako kot prejšnje leto so bili učenci razdeljeni na dve skupini, nižjo in višjo. Petim razredom se je pridružil še šesti. Učilnico so izpopolnili z nekaterimi najnujnejšimi učili – stenske slike za stvarni predmet, stensko računalno, zemljevid Jugoslavije in Slovenije, globus, kompas in modele za pouk prirodopisa (mineraloška zbirka, rude, prerez panja, nagačeno veverico in sinico). Šolska zgradba je bila še vedno, kljub popravilom v prejšnjem šolskem letu, potrebna dodatnega

popravila. Največ težav so jim povzročala neprimerno urejena stranišča, stopnice in šolske klopi, na katerih učenci niso mogli pisati. Konec šolskega leta nižja stopnja ni dosegla zadovoljivega znanja, bolje se je odrezala višja stopnja. Nekaj najboljših učencev je izobraževanje nadaljevalo v nižji gimnaziji. Na slab uspeh nižje stopnje je vplival slab obisk zaradi dolge zime s snežnimi zameti. Učenci niso imeli primerne obutve in oblačil. Učiteljici sta opazili občutno izboljšanje pri obisku pouka, saj so starši bolj redno pošiljali svoje otroke v šolo.

1954/55

Popravila, ki bi se morala izvršiti pred začetkom šolskega leta, niso bila opravljena, prav tako niso priskrbeli drv za učiteljstvo. Tako so konec septembra morali zamenjati povsem dotrajane klopi, nove klopi pa so bile slabe kvalitete. Tudi okna so bila brez zapahov, tako da je skoznje ves čas pihalo, učenci pa so v razredu zmrzovali, ker v peči ni bilo mogoče kuriti. V zimskem času se je obisk pouka zmanjšal na minimum, v februarju in marcu pa je popolnoma prenehal. Zaradi prevelikih zametov so bile vasi popolnoma odrezane od šole. Učne in vremenske razmere so vplivale na končni učni uspeh. 5. in 6. razred sta imela pouk samo na klopeh, brez miz, v »spodnji učilnici«. Delo je bilo neurejeno in neprimerno, okrajni inšpektor je pouk v tem prostoru prepo-vedal in odredil, da se morajo učenci teh dveh razredov prešolati na Osnovno šolo Trebelno. Učenci so se uprli, ker je bilo predaleč do nove šole. Težavo so uredili tako, da so učenci 5. in 6. razreda poslušali snov 4. razreda, s tem pa so povzročili zaostajanje učencev 4. razreda, ki so to snov poslušali prvič. S šolskim nadzornikom so se zmenili, da bodo naslednje šolsko leto vsi učenci 5. in 6. razreda vpisani v samostojen razred na Osnovni šoli Trebelno. Osnovna šola Jelševc je tako postala štirirazredna. Tega leta so učenci tudi prvič videli kinopredstavo. Na Trebelnem so si ogledali slovenski film Vesna. V okoliških vaseh se je pričela elektrifikacija.

1955/56

Novo šolsko leto se je pričelo po starem. Šolski prostori niso bili popravljene, zato sta učiteljici nekaj dni poučevali kar na prostem, drv zopet ni bilo dovolj za kurjavo. Velike težave sta imeli učiteljici s starši in učenci 5. razreda, saj niso razumeli, da ne morejo ostati na Osnovni šoli Jelševc zaradi neprimernih in premajhnih prostorov. Obiskovanje pouka je bilo kar redno, težave so povzročali mraz, snežni zameti in razne otroške bolezni – ošpice. Pouk v zimskem času je bil neprimeren tudi zato, ker ni bilo dovolj priskrbljenih drv, pa še peč ni grela in so učenci, ki so prihajali iz oddaljenih krajev, zmrzovali. Posledica teh razmer je bil velik osip učencev.

V tem šolskem letu se je oblikoval šolski odbor, v katerem je bilo 7 članov. Sestali so se dvakrat in se dogovorili, da bodo poskrbeli za potrebna popravila šole med počitnicami in se dogovarjali za gradnjo vodnjaka, saj je sanitarni inšpektor ugotovil, da je voda neprimerna za pitje. Z združitvijo občin Trebelno in Mokronog je ostal na Trebelnem samo Krajevni urad.

1956/57

Pouk se je v tem letu začel 15. septembra zaradi epidemije otroške paralize, dejansko pa se je na Osnovni šoli Jelševc pričel 25. septembra zaradi splošne neurejenosti. Pouk je potekal v dveh skupinah; v prvi skupini, ki je pouk obiskovala popoldne, so bili učenci 1. in 3. razreda, v drugi, dopoldanski skupini, pa 2. in 4. razreda. Obisk pouka se je že na začetku začel zmanjševati, zato sta učiteljici razmere izboljšali tako, da sta dopoldanski in popoldanski pouk menjavali, kar je kmalu obrodilo sadove. V zimskem času je na upadanje obiska znova vplivalo slabo vreme, v jeseni in spomladi pa starši, ki niso dovolili otrokom obiskovati pouka zaradi domačih del. Pojavila se je tudi bolezen »podkožne kože«. Konec leta se je to pokazalo v večjem osipu in prvič je bilo neocenjenih veliko učencev. Šolska zgradba je bila neprimerna za pouk (po odredbi

sanitarne inšpekcije 1955/56). Čeprav je bilo to leto dovolj drv za kurjenje, peč še vedno ni bila popravljena, zato so vsi rajši zmrzovali, kot da bi bili v zadimljeni učilnici. Tudi mize niso bile popravljene, tako da so kar med poukom sproti poskrbeli za najnujnejša popravila.

1957/58

Šolsko leto se je začelo po koledarju. Pouk je bil celodneven, dopoldne sta bila v šoli 2. in 4. razred, popoldne pa 1. in 3. V začetku so bile resne težave, ker novi učiteljici nista bili navajeni na kombinirani pouk z majhno zbirko učil, kasneje pa je bila ta težava odpravljena. Na manjši obisk pouka so botrovale težke zimske razmere, domače delo in epidemija gripe. Stanje šolske zgradbe je ostalo enako kot v prejšnjih letih, okrajni inženir je celo ugotovil, da je šola v preslabem stanju za popravila in bi jo bilo bolje podreti. Od UNICEF-a so prejeli načrt za kapnico, a Občinski ljudski odbor Mokronog gradnje ni odobril, tako da so ostali brez pitne vode. Do naslednjega šolskega leta pa so se le zgodile nekatere spremembe. Avgusta so začeli s popravili na šoli: nova okna, vgradnja nove peči in dimnika. Začela pa se je tudi elektrifikacija, tako da je 8. novembra prvič zasvetila luč, prižgali pa so tudi radio.

1958/59

To šolsko leto je pouk vodila samo ena učiteljica. Skrbela je za dva oddelka; v prvem, popoldanskem, sta bila 1. in 3. razred, v drugem, dopoldanskem, pa 2. in 4. razred. Pouk je potekal »samo« pet dni na teden, saj je bil četrtek prost dan. Učenci so hodili redno k pouku, v kolikor so jim starši dovolili. Težave je povzročila preureditev učnih načrtov, tako da je morala učiteljica sama pripraviti vse »podrobne« načrte. Še težje pa je pouk vodila, ker ni imela dovolj učnih pripomočkov in orodja, sploh pri praktičnem pouku gospodinjstva in tehnike. Po novem učnem načrtu je bilo šolsko leto razdeljeno na dve polletji. Zunanji videz šole je bil še vedno slab, bolje je bila opremljena učilnica. Peč je dobro delovala, samo drv so zopet imeli premalo. Popravila so bila potrebna na strehi, stenah in stopnišču, saj so se stopnice podrlle, pa tudi prostor za kuhanje tople malice ni bil urejen.

1959/60

Pouk je to šolsko leto vodila zopet samo ena učiteljica, ki je prišla iz novomeškega učiteljišča. Razredi so bili razdeljeni na dve skupini, kot je že bilo v navadi. Poučevanje je bilo celodnevno, dopoldne in popoldne. Poleg zimskih nevšečnosti in domačega dela so spomladi učenci zboleli za gripo, noricami, ošpicami, mnogi so bili odpeljani celo v bolnišnico. V tem letu je ena učenka umrla. Končni učni uspeh je bil izredno visok, saj so lahko napredovali tudi učenci z negativnimi ocenami. Streha šole je bila za silo popravljena, vse ostalo pa je bilo v zelo slabem stanju. Izvoljen je bil tudi novi šolski odbor, ki je poskrbel za najnujnejša popravila šolske zgradbe.

1960/61

Poučevanje je vodila ista učiteljica, in sicer v dveh skupinah, štirih razredih, dopoldne in popoldne petkrat na teden. Zaradi že znanih razlogov so učenci veliko manjkali pri pouku. Odlične učence sta šolski odbor in upraviteljstvo nagradila s knjigami. Šolo so poskušali olepšati kar učenci sami, zasadili so lončnice, naredili police ob oknih, zunaj zasadili majhen vrt.

1961/62

Novo šolsko leto je na delovno mesto pripeljalo učitelja, ki je vodil pouk in upravniške posle, finančno delo pa je bilo v celoti preneseno na Osnovno šolo Mokronog. Pouk je bil celodneven do 16. ure. Četrtek je bil prost dan. Celotni učni uspeh je bil enak prejšnjemu letu; samo en učenec je napredoval z negativno oceno. Zgradba še vedno ni ustrezala zahtevam, še največ težav

so imeli s klopni, ki so se rušile kar sredi pouka. Nujno bi morali dobiti tudi shrambo za živila, saj so jih imeli shranjena kar v shrambi za učila.

1962/63

V šolskem letu 1962/63 je Osnovna šola Jelševc postala uradno podružnična šola Osnovne šole Mokronog. V začetku leta sta pouk vodila dva učitelja, kasneje pa je ostala samo učiteljica, organizacija dela je ostala enaka. Čeprav je bila huda zima, je bil uspeh konec leta zadovoljiv. Še vedno so bile stopnice velika težava, saj so bile izredno nevarne, sploh v zimskem obdobju. Zamenjano je bilo staro pohoštvo, nabavili so tudi novo knjižno omaro in zaboj za drva.

1963/64

Učenci so v tem šolskem letu kar sami popravljali stopnice, ker so bile v izredno slabem stanju, pa tudi omet v razredu je vedno bolj odpadal. Šola je dobila nove klopi, potrebovali pa so še nove table in kateder. Pouk je potekal po ustaljenem redu, le da so to leto še bolj zaznamovale različne otroške bolezni; epidemije gripe in mumpsu. Slab obisk je bil pozimi zaradi izredno težkih vremenskih razmer, v lepšem vremenu pa zaradi dela na kmetiji ali pa so učenci izostajali brez vzroka.

1964/65⁵⁷

1965/66

Učiteljica, ki je učila vse štiri razrede, je skrbela še za izobraževanje dveh otrok s posebnimi potrebami. Obisk pouka ni več toliko trpel zaradi poljskega dela niti zaradi vremenskih razmer. Glavna razloga manjkanja sta bila gripa in pljučnica. V šoli so bili organizirani zdravniški pregledi in cepljenja otrok. Popravlil na stavbi ni bilo, miši pa so začele uničevati kabinet, spodnje prostore, uradne knjige in akte.

1966/67

Učenci so bili razdeljeni na dva oddelka, tokrat sta bila v prvi skupini 1. in 2. razred, 3. in 4. pa v drugi skupini, pouk je potekal celodnevno. Med letom je umrla učenka, ki je bila že dalj časa bolna. Učenci so radi hodili v šolo, obisk pa je oviralo slabo vreme in bolezni (ošpice in gripa). Učni uspeh je bil malo slabši v primerjavi s prejšnjim letom. Oprema šole je bila ustrezna, samo učil je manjkalo. Tudi drv so imeli dovolj, tako da pozimi niso zmrzovali. Šolska kuhinja je v začetku delovala, a so jo morali ukiniti zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Šola je dobila prav posebno novoletno darilo. Ljubljanski dnevnik je učencem in učiteljici podaril televizor, nekaj sladkorčkov in dežnih plaščkov pa je podarilo Društvo prijateljev mladine Mokronog. Televizor je učiteljici služil kot učilo, učencem pa je bil pravo okno v svet. Zanimivo je, da so v tem šolskem letu roditeljski sestanki potekali normalno, večina staršev se jih je udeleževala. Roditelje je tudi med letom zanimal učni uspeh svojih otrok. Prihajali so ob večerih, posedali pred televizorjem in se obenem pogovarjali z učiteljico. Nekaj staršev je obiskala na domu, kjer so jo prisrčno sprejeli. Učenci so opravili tudi delovno akcijo, saj so pred šolo navozili pesek in uredili pot do šole.

⁵⁷ Za to šolsko leto ni zapisa v šolski kroniki.

1967/68

V tem šolskem letu sta otroke pričakali dve učiteljici, pouk pa je potekal celodnevno, v dveh skupinah, šest dni na teden. Hujših bolezní ni bilo, so pa učenci zopet začeli manjkati zaradi dela na polju. Razred je bil prepleskan, peč se je popravila, greznico so izpraznili. Šolske malice ni bilo zaradi finančnih težav. Učni uspeh je bil kar zadovoljiv, nekaj učencev razreda ni izdelalo, nekaj pa jih je napredovalo z negativno oceno. Učiteljici sta opravili nekaj obiskov na domu, a sta naleteli na slabe odzive, zato sta jih opustili. Izveden je bil tudi zdravniški pregled in tuberkulozni test.

1968/69

Trije učitelji so si razdelili delo s štirimi razredi. Pouk je potekal celodnevno, šestkrat na teden. Pozimi se je obisk močno zmanjšal, ker je bilo izredno veliko snega, spomladi pa zaradi bolezni, dela na polju in slabega vremena. Celoten učni uspeh je bil 83 %, sedem učencev je napredovalo z negativno oceno. Šolska stavba ni bila primerna za delo, spodnji razred je bil potreben prebarvanja table in popravila klopi. Učitelj je sam popravil nekatere poškodovane stvari, izdelal različne omarice in stojala ter napeljal elektriko v spodnji razred. Šolska kuhinja ni delovala. Udeležba na roditeljskih sestankih je bila zadovoljiva, učitelj je nekatere obiske opravil kar na domu, bil pa je povsod lepo sprejet. Opravljen je bil tudi vsakoletni zdravniški pregled.

1969/70

Pol leta sta na šoli učila dva učitelja, v drugem polletju pa je ostal samo eden. Pouk je bil celodnevno, a samo petkrat na teden. Čeprav je bilo zopet veliko snega in domačega dela, je bil učni uspeh zadovoljiv. Šolska kuhinja ni delovala, na šolski zgradbi ni bilo opravljenih nobenih popravil. Na roditeljskih sestankih so govorili o načinih lažjega učenja, čistoči in opuščanju alkohola. Učitelj je zopet opravil veliko domačih obiskov, opravljen pa je bil tudi vsakoletni zdravniški pregled za učence 1. in 4. razredov.

1970/71

Zopet se je število učiteljev znižalo na ena. Delo je potekalo kombinirano; 1. in 2. razred v eni ter 3. in 4. razred v drugi skupini, petek pa je bil pouka prosti dan. Povečalo se je število učencev, ki so napredovali z negativno oceno, saj jih je bilo v tem šolskem letu že 11. Šolska stavba je bila dotrajana, zato so pričeli graditi novo stavbo, ki bi morala biti zgrajena do naslednjega šolskega leta. Zima je bila zopet čas zmrzovanja zaradi pomanjkanja drv, kuhinja pa tudi to leto ni delovala. Obisk roditeljskih sestankov pa je bil izredno nizek.

1971/72

Učenci in učitelji so v novem šolskem letu vstopili v novo šolsko zgradbo. Sestavljena je bila iz dveh delov, šolskega in stanovanjskega (družinsko in samsko stanovanje). Šolski del zgradbe je bil sestavljen iz 2 učilnic, prostornega hodnika, šolske kuhinje, prehodne sobe kot pisarne, hodnika in predprostora, pokrite lope in stranišča. Primanjkovala pa sta prostora za shrambo učil in hrane za kuhinjo. Delo na novi šoli je pričel učiteljski par iz Maribora. Pouk je potekal dopoldne. Učne navade otrok so bile pomanjkljive zaradi domačega dela in vpliva alkohola. Potekalo je psihološko testiranje otrok, ki je pokazalo na njihovo apatičnost. Večina otrok je pouk redno obiskovala, bilo je le nekaj izjem, ki so manjkali zaradi več razlogov. Učitelja sta se v tem šolskem letu odločila imeti šolsko kuhinjo, da bi učence navadila na pravilno prehranjevanje. Dosegla sta, da so se nekateri učenci navadili na mleko, sladkor in druge osnovne sestavine otroške prehrane. Obiskala sta večino staršev svojih učencev, da bi dobila vpogled v družinske razmere. V tem šolskem letu se je tudi organizirala »mala šola« za podružnico Jelševc.

Podružnična šola Jelševce, zgrajena leta 1971. Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.

1972/73

Šolski okoliš se je povečal za eno naselje, Drečji Vrh. Prej so učenci hodili na Osnovno šolo Trebelno.

Stanje šolske zgradbe je bilo odlično, zato so učenci skupaj z učiteljema uredili še okolico; posadili so travo, zasadili živo mejo iz smrek, nasadili zelenjavni in cvetlični vrt. S pomočjo domačinov so opravili delovno akcijo rekonstrukcije ceste od Drečjega Vrha do šole. Ugotovljen je bil konstanten padec števila otrok zaradi ekonomske in kulturne migracije. Učni uspeh se je izboljšal, ravno tako pa tudi obisk pouka. Higijenske in ostale navade otrok so porasle. Šolska kuhinja je redno delovala, njeni organizaciji so pomagali tudi starši s pridelki. Izobraževalna skupnost pa je namenjala dodatna sredstva za pomoč socialno šibkim. Organizirana je bila zopet »mala šola«, saj so se pokazali odlični rezultati male šole prejšnjega leta. Učenci so snov lažje osvojili in so zato tudi hitreje napredovali. Prvič je bila izvedena šola v naravi, učenci so odšli na morje v Pulo in se učili plavanja.

1973/74

Šolsko leto je prineslo nekaj sprememb. Voziti je začel šolski avtobus, ki so ga uporabljali tudi ostali občani. Učni uspeh je bil le neznatno višji, šolska kuhinja je delovala nemoteno, starši so jedilnike bogatili s pridelki. Stiki s starši so postali še pristnejši, šolske proslave pa so bile dobro obiskane.

1974/75

Šolski okoliš je ostal nespremenjen, sanitarni inšpektor je odkril dve napaki; nepravilno razporeditev dnevne svetlobe in previsoke stole, saj niso bili prilagojeni velikosti otrok. Organizacija pouka je bila malo spremenjena. Do decembra je učil še učiteljski par, potem pa je bil učitelj premeščen na drugo šolo. 3. razred so prevažali z avtobusom na Podružnično šolo Trebelno, ostale razrede pa je poučevala učiteljica sama. Po polletnih počitnicah pa so prešolali na Trebelno še 2. razred. Organizirana je bila »mala šola«. Učenci so izostajali od pouka pred-

vsem zaradi bolezni. Pokazala se je pripravljenost staršev pošiljati otroke v šolo, saj so se začeli zavedati pomena izobrazbe.

1975/76

V prvi razred so se vozile učenke s Trebelnega, saj tam ni bilo organiziranega pouka za prvi razred zaradi premajhnega števila otrok. V Osnovni šoli Jelševc je potekalo šolanje prvega in drugega razreda, mala šola in dopolnilni pouk za oba razreda. Prišlo je do spremembe ocenjevanja »vzgojnih predmetov«, ti so se ocenjevali z opisno oceno (zelo uspešno, uspešno, manj uspešno), vedenje pa vzorno, primerno in manj primerno. Finančno vodenje šolske kuhinje je bilo preneseno na Osnovno šolo Mokronog, poskrbljeno pa je bilo tudi za socialno šibkejše učence. Roditeljski sestanki so bili dobro obiskani, še boljše so bile obiskane govorilne ure.

1976/77

Poučevanje v novem šolskem letu je prevzel novi učitelj. Poučeval je prvi in drugi razred. Mala šola je bila organizirana na Podružnični šoli Trebelno. Učenci so bili redno deležni tudi dopolnilnega pouka. Učenke, ki so se vozile s šolskim avtobusom iz okolice Trebelnega, so bile v aprilu prešolane v Osnovno šolo Mokronog. Šolski uspeh je bil malo slabši od prejšnjih let, učenci so manjkali predvsem zaradi obolenj. Šolska kuhinja je delovala nemoteno, roditeljski sestanki so bili dobro obiskani, pa tudi odnos do samega izobraževanja otrok se je izboljšal.

Število učencev podružnične šole Jelševc – vir Statistično poročilo																					
šolsko leto	skupaj			1. r.		2. r.		3. r.		4. r.		5. r.		6. r.		7. r.		8. r.		9. r.	
	št. uč.	št. odd.	ž	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.	št. uč.	št. odd.
1964/65	73	2	37	26	0.5	12	0.5	21	0.5	14	0.5	kombinacija 1., 2., 3., 4.									
1965/66	76	2	36	25	0.5	19	0.5	15	0.5	17	0.5	kombinacija 1., 2., 3., 4.									
1966/67	74	2	40	42		32	1	kombinacija 1., 2., 3., 4.													
1967/68	74	4	42	42	2	32	2														
1968/69	69	4	32	15	1	20	1	19	1	15	1										
1969/70	65	4	31	14	1	16	1	21	1	14	1										
1970/71	67	2	32	17		15	1	16	1	19	1	kombinacija 1., 2., 3., 4.									
1971/72	62	4	29	14	1	16	1	16	1	16	1										
1972/73	60	4	28	13	1	17	1	15	1	15	1										
1973/74	57	4	25	15	1	13	1	16	1	13	1										
1974/75	56	4	22	12	1	16	1	13	1	15	1										
1975/76	26	2		26	2																
1976/77	26	2	19	14	1	12	1														
1977/78	Pouk ni potekal, ker ni bilo učitelja. Učenci so se vključili v Mokronog in na Trebelno.																				
1978/79	ni podatkov																				
1979/80	11	1	6					11	1												
1980/81	33	2	10					18	1	15	1										
1981/82	44	2	17					26	1	18	1										
1982/83	44	2	24					17	1	27	1										
1983/84	36	2	21					19	1	17	1										
1984/85	42	2	22					24	1	18	1										
1985/86	48	2	22					26	1	22	1										
1986/87	41	2	24					18	1	23	1										

Učenci se vključijo v podružnično šolo Trebelno.

Ravnatelji OŠ Mokronog v obdobju od leta 1940 dalje

Zap. številka	Priimek in ime	Čas	
1.	Herbst, Pavel	05. 06. 1925 – 26. 06. 1947	
2.	Muc, Ciril	Šolsko leto 1947/1948, 1948/49, 1949/50	
3.	Videčnik, Viljem	01. 05. 1950 – 31. 08. 1973	
4.	Videčnik, Franc	01. 09. 1973 – 31. 01. 1978	
5.	Šiško, Roman	01. 02. 1978 – 31. 07. 1980	
6.	Jurglič, Cveta	01. 08. 1980 – 30. 06. 1981	v. d. ravnatelja
7.	Sila, Nace	01. 07. 1981 – 31. 01. 1983	
8.	Murenc, Marica	01. 02. 1983 – 10. 11. 1983	v. d. ravnatelja
		11. 11. 1983 – 31. 08. 2004	
		29. 05. 1991 – 14. 01. 1992	v. d. ravnatelja
		15. 01. 1992 – 30. 05. 2004	
9.	Kostrevc, Zvonimira	31. 05. 2004 – 31. 08. 2004	v. d. ravnatelja
		01. 09. 2004 –	

Zaposleni⁵⁸ delavci v Osnovni šoli Mokronog od leta 1950 do danes

Z.št.	Priimek in ime	Delovno mesto	Zaposlen	
			od	do
1.	Videčnik, Viljem	učitelj, ravnatelj	01. 05. 1950	31. 08. 1973
2.	Čeh, Metoda, roj. Negro	učiteljica	01. 09. 1959	31. 08. 1963
3.	Bonča, Marjan	učitelj	01. 09. 1959	30. 04. 1991
4.	Pleteršek, Franc	učitelj	01. 09. 1958	31. 12. 1962
5.	Ambrož, Franc	učitelj	01. 02. 1960	31. 08. 1963
6.	Ambrož, Marija, roj. Krumberger	učiteljica	01. 02. 1960	31. 08. 1964
7.	Videčnik, Franc	učitelj ravnatelj	01. 09. 1958	28. 02. 1978
8.	Obaha, Marija, roj. Redek	učiteljica	01. 09. 1961	31. 08. 1966
9.	Videčnik, Bernarda, roj. Kralj	učiteljica	01. 09. 1961	31. 08. 1996
10.	Gorenc, Veronika, roj. Kukec	tajnica -računovodkinja	01. 06. 1962	30. 09. 1975
11.	Strmole, Marija, roj. Golobič	čistilka	01. 10. 1962	31. 08. 1971
12.	Žutič, Ante	učitelj	01. 12. 1962	25. 09. 1963
13.	Štern, Antonija	učiteljica	01. 09. 1962 01. 01. 1963	31. 08. 1966
14.	Pečnik, Julija, roj. Prijatelj	učiteljica	01. 08. 1953 (Trebelno) 01. 01. 1963 (Mokronog)	31. 08. 1963
15.	Štefančič, Angela, roj. Bolte	učiteljica	01. 09. 1959 (Trebelno) 01. 01. 1963 (Mokronog)	31. 08. 1967

⁵⁸ Na seznamu so zaposleni delavci, ki so bili v delovnem razmerju.

Z.št.	Priimek in ime	Delovno mesto	Zaposlen	
			od	do
16.	Nahtigal, Sonja, roj. Kampuš	učiteljica	06. 10. 1961 (Trebelno) 01. 01. 1953 (Mokronog)	31. 08. 1965
17.	Kerševan, Marija, roj. Marin	učiteljica	16. 11. 1961 (Trebelno) 01. 01. 1963 (Mokronog)	31. 12. 1972
18.	Zidar, Anica, roj. Debeljak	učiteljica	23. 02. 1963	31. 08. 1990
19.	Dvornik, Alojz	učitelj	01. 04. 1959	19. 08. 1994
20.	Bračko, Marjeta, roj. Novak	učiteljica	01. 09. 1963	31. 08. 1964
21.	Jerman, Marija	učiteljica	01. 09. 1963	31. 08. 1965
22.	Tratar, Veronika, roj. Bartol	učiteljica	01. 09. 1964	31. 08. 1999
23.	Žutič, Albina, roj. Kolšek	učiteljica	01. 09. 1964	31. 08. 1971
24.	Hočevan, Jože	učitelj	01. 09. 1962 (Jelševac) 01. 02. 1964	11. 01. 2003
25.	Kragelj, Hedvika, roj. Androjna	učiteljica	01. 11. 1964	31. 08. 1967
26.	Žužek, Ivanka	učiteljica	01. 09. 1965	31. 08. 1969
27.	Oblak, Marija, roj. Markelj	čistilka	01. 09. 1965	30. 06. 1970
28.	Bevc, Ana, roj. Korošec	čistilka	01. 02. 1966	30. 11. 1970
29.	Petje, Gabrijela, roj. Cankar	učiteljica	01. 09. 1966	31. 01. 1969
30.	Resnik, Nada, roj. Marin	učiteljica	01. 09. 1966	31. 08. 1967
31.	Janežič, Olga, roj. Knez	učiteljica	01. 09. 1966	31. 08. 2001
32.	Dolanc, Ada, roj. Abram	učiteljica	01. 09. 1966	31. 08. 1967
33.	Tratar, Franc	učitelj	22. 09. 1966	15. 04. 1988
34.	Kočan, Stanislava, roj. Florjančič	učiteljica	09. 11. 1966	31. 08. 1994
35.	Peček, Alenka, roj. Knez	učiteljica	01. 12. 1966	31. 08. 1969
36.	Moderc, Sonja	vzgojiteljica	01. 12. 1966	31. 08. 1967
37.	Saje, Miroslava, roj. Zakrajšek	vzgojiteljica	01. 04. 1967	30. 11. 1969
38.	Janežič, Marija, roj. Zaman	čistilka	17. 04. 1967	31. 03. 1974
39.	Štirn, Silvestra, roj. Blaznik	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1974
40.	Maurin, Simona	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1968
41.	Ribič, Darinka, roj. Prelogar	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1968
42.	Škraba, Romana, roj. Kropič	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1970
43.	Zorec, Marija Darja	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1968
44.	Škapin, Irena	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1968
45.	Skobe, Rozalija Frančiška, roj. Terkovník	učiteljica	01. 09. 1967	30. 09. 1973
46.	Krhin, Rozalija, roj. Šular	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1972
47.	Murenc, Marica, roj. Dulc	učiteljica	01. 09. 1968	31. 08. 2004
48.	Bartolj, Olga, roj. Kotar	učiteljica	01. 09. 1968	17. 06. 1999
49.	Jalšovec, Majda, roj. Janežič	učiteljica	01. 09. 1968	31. 08. 2004
50.	Slak, Marijan	učitelj	23. 09. 1968	28. 02. 2003
51.	Hočevan, Karolina, roj. Pirc	tajnica	01. 01. 1969	04. 04. 2000
52.	Mramor, Marija	učiteljica	01. 09. 1967	31. 08. 1969
53.	Kladnik, Antonija, roj. Šparovec	kuharica	15. 09. 1969	31. 07. 1972
54.	Penca, Marija, roj. Češnovar	varuhinja	01. 12. 1969 15. 01. 1973	31. 08. 1971 15. 02. 1975
55.	Lamovšek, Marija, roj. Majcen	kuharica	01. 09. 1970	01. 08. 1990
56.	Gorenjc, Alojzij	šofer	17. 09. 1970	04. 12. 1983
57.	Novak, Marija, roj. Jarc	čistilka	01. 12. 1970	30. 04. 1988
58.	Živkovič, Ružica	učiteljica	01. 09. 1971	31. 08. 1972

Z.št.	Priimek in ime	Delovno mesto	Zaposlen	
			od	do
59.	Rečnik, Stanko	učitelj	01. 09. 1971	31. 12. 1974
60.	Rečnik, Ladislava, roj. Srblijn	učiteljica	01. 09. 1971	31. 08. 1976
61.	Škergeb, Ivana	učiteljica	13. 09. 1971	04. 10. 1971
62.	Slak, Frančiška, roj. Kovačič	kuharica	01. 10. 1971	31. 07. 2008
63.	Stefančič, Ana, roj. Lasič	vzgojiteljica	01. 09. 1971	22. 11. 1972
64.	Kožamelj, Zdenka	učiteljica	01. 09. 1972	31. 08. 1982
65.	Mlakar, Olga	čistilka	30. 09. 1972	01. 04. 1985
66.	Vitman, Amalija, roj. Bevc	učiteljica	01. 10. 1972	31. 03. 2008
67.	Dreža, Lučka, roj. Videčnik	učiteljica	01. 09. 1973	
68.	Metelko, Marija	čistilka	06. 05. 1974	14. 02. 1987
69.	Glogovšek, Ana, roj. Hren	učiteljica	01. 09. 1974 01. 09. 1983	31. 08. 1977 31. 08. 1984
70.	Karakaš, Amalija, roj. Magovec	čistilka	02. 12. 1974	31. 05. 1991
71.	Bregar, Kristina, roj. Jurglič	učiteljica	09. 12. 1974	
72.	Hočevnar, Alojzija	čistilka	06. 01. 1975	30. 06. 1975
73.	Kos, Valerija, roj. Kisovec	varuhinja	17. 02. 1975	28. 02. 1977
74.	Savšek, Danica, roj. Končina	vzgojiteljica	01. 09. 1975	
75.	Jurglič, Cveta, roj. Trinko	učiteljica v. d. ravnateljica	01. 09. 1975	31. 08. 2004
76.	Čop, Darija	računovodkinja	01. 11. 1975	31. 12. 1982
77.	Senger, Leopold	učitelj	01. 09. 1976	30. 11. 1976
78.	Starič, Slavko	hišnik	15. 09. 1976	30. 11. 1976
79.	Radovan, Marija, roj. Bizjak	kuharica	16. 10. 1976	31. 12. 1981
80.	Bukovec, Andrej	učitelj	05. 10. 1976	27. 05. 1977
81.	Murn, Antonija, roj. Ogrinc	varuhinja	21. 05. 1977	31. 12. 1982
82.	Us, Jožica, roj. Pernišek	čistilka	07. 10. 1977 23. 08. 1979	22. 08. 1979 15. 03. 1981
83.	Žnidaršič, Magda, roj. Kašič	čistilka	20. 12. 1977 13. 11. 1978 30. 08. 1979 08. 10. 1979 11. 01. 1980	15. 09. 1978 30. 06. 1978 24. 09. 1979 31. 10. 1979 31. 08. 1981
84.	Šiško, Roman	ravnatelj	01. 02. 1978	31. 07. 1980
85.	Kapus, Frančiška, roj. Papež	učiteljica	01. 03. 1978	
86.	Murn, Izidor	šofer	15. 03. 1978	28. 07. 1978
87.	Bale, Franc	šofer	18. 09. 1978	15. 02. 1987
88.	Brajer, Veronika, roj. Klemenčič	čistilka	03. 01. 1979 01. 11. 1979	30. 06. 1979 28. 04. 1985
89.	Mežan, Janez	učitelj	05. 02. 1979	31. 08. 1979
90.	Magovec Regent, Vesna, roj. Magovec	učiteljica knjižničarka	01. 09. 1979	
91.	Kralj Zupančič, Apolonija (Polona), roj. Kralj	vzgojiteljica pom. ravnateljice	01. 09. 1979	
92.	Režonja, Štefan	učitelj	01. 09. 1979	31. 08. 1981
93.	Zagorc, Marija	učiteljica	01. 09. 1980	
94.	Šere, Marta, roj. Zore	čistilka	22. 09. 1980	30. 11. 1980
95.	Mervar, Sonja, roj. Ostrelič	vzgojiteljica	01. 09. 1980	31. 12. 1982
96.	Korelec, Darja, roj. Starič	učiteljica	02. 02. 1981	30. 06. 1981
97.	Kos, Nevenka, roj. Jančan	kuharica	07. 02. 1981	30. 04. 2008
98.	Tršinar, Frančiška	učiteljica	01. 09. 1981	31. 08. 1984
99.	Vavtar, Marija, roj. Šmalc	učiteljica	01. 09. 1981	
100.	Podlogar, Marjan	učitelj	01. 09. 1981 31. 01. 1983	05. 01. 1982 31. 08. 1983

Z.št.	Priimek in ime	Delovno mesto	Zaposlen	
			od	do
101.	Sila, Ignac	ravnatelj	01. 07. 1981	31. 01. 1983
102.	Kralj, Milena, roj. Jevšek	učiteljica	01. 03. 1982	
103.	Gričar, Stanislava	teh. delavka	01. 04. 1982	15. 01. 1984
104.	Urbančič, Silva	učiteljica	21. 04. 1982	31. 08. 1982
105.	Florjančič, Irena, roj. Simončič	učiteljica	31. 01. 1983	
106.	Franjga, Danica, roj. Luštek	učiteljica	31. 02. 1983 01. 09. 1983	30. 06. 1983 31. 08. 1984
107.	Barbo, Jože	šofer	01. 09. 1983	15. 02. 1987
108.	Krajšek, Ljudmila, roj. Špelič	čistilka	07. 02. 1984	30. 09. 1993
109.	Krištof, Zvonka, roj. Logar	učiteljica	01. 09. 1984	03. 03. 1985
110.	Kos, Vesna	učiteljica	05. 03. 1985 30. 01. 1990	03. 07. 1985 13. 02. 1990
111.	Grabnar, Jožefa, roj. Hočevar	čistilka	01. 02. 1985	31. 08. 1987
112.	Pucelj, Zdenka	učiteljica	16. 12. 1986 19. 05. 2008 01. 09. 2008	18. 01. 1987 30. 06. 2008
113.	Tratar, Marica	učiteljica	16. 12. 1985	
114.	Kecman, Marijana, roj. Pleša	čistilka	06. 01. 1986	31.08. 1991
115.	Štravs, Dragica, roj. Slak	kuharica in čistilka	01. 04. 1986	
116.	Gabrijel, Franc	učitelj	01. 09. 1986	20. 03. 2007
117.	Bijec, Emilija, roj. Žagar	učiteljica	01. 09. 1986	31. 08. 1997
118.	Čeh, Dragica	čistilka kuh. pomočnica	09. 02. 1987	
119.	Čeh, Pavla	učiteljica	07. 09. 1987	31. 07. 1988
120.	Hrovat, Janez	hišnik	28. 10. 1987	
121.	Kocjan, Ivanka, roj. Anderlič	učiteljica	01. 09. 1989	
122.	Kolenc, Sonja, roj. Pavlin	učiteljica	08. 01. 1990 01. 02. 1990	31. 01. 1990 02. 04. 1990
123.	Brajer, Melita, roj. Strmole	čistilka	14. 10. 1992	01. 12. 1993
124.	Slak, Erika	vzgojiteljica	01. 01. 1993	31. 07. 1993
125.	Gregorčič, Bojana, roj. Strnad	pom. vzgojiteljice	09. 09. 1993	
126.	Peček, Ružica, roj. Musterić	čistilka	01. 10. 1993	21. 09. 2002
127.	Kostrevc, Zvonimira, roj. Hočevar	svet. delavka pom. ravnateljice ravnateljica	18. 19. 1993	
138.	Prpar, Vlasta, roj. Komuškić	varuhinja pom. vzgojiteljice	01. 09. 1994 03. 10. 1996 01. 09. 2000	24. 07. 1995 31. 07. 1997
129.	Pekolj, Suzana	učiteljica	22. 09. 1994	02. 08. 1995
130.	Udovč, Erika, roj. Florjančič	varuhinja	09. 01. 1995 01. 09. 1995 15. 07. 1999	30. 06. 1995 14. 07. 1999 15. 07. 2000
131.	Ban Virant, Stanka, roj. Virant	defektologinja	01. 09. 1995	
132.	Špilar, Marjeta	učiteljica knjižničarka	01. 09. 1995	19. 03. 1997
133.	Šalamun, Nataša	vzgojiteljica	01. 09. 1996	25. 09. 1996
134.	Oštir, Andreja, roj. Zupet	pom. vzgojiteljice	03. 10. 1996	
135.	Mejak, Cvetka	čistilka	01. 02. 1997	11. 08. 2005
136.	Erpič, Zlata, roj. Kostrevc	računovodkinja	01. 09. 1997	
137.	Bartolj, Polonca	vzgojiteljica	01. 09. 1997	
138.	Janežič, Ludvika	učiteljica	01. 09. 1997	
139.	Dulc, Primož	učitelj	08. 09. 1997	31. 07. 2001
140.	Žmaher, Andreja	pom. vzgojiteljice	03. 11. 1997	25. 03. 1998

Z.št.	Priimek in ime	Delovno mesto	Zaposlen	
			od	do
141.	Blažič, Damjana	knjižničarka	01. 01. 1998	31. 08. 1998
142.	Mikec, Irena	pom. vzgojiteljice	08. 01. 1999	21. 03. 1999
143.	Ganc, Marjetka, roj. Možič	učiteljica	01. 09. 1999	
144.	Mihelač, Lorena	učiteljica	01. 09. 1999	31. 08. 2003
145.	Primožič, Duša	vzgojiteljica	01. 09. 1999	31. 08. 2004
146.	Grabnar, Majda, roj. Kodeh	čistilka	24. 01. 2000	
147.	Kalčič Brinovec, Mojca, roj. Kalčič	tajnica	09. 02. 2000	
148.	Kristan, Mojca, roj. Fišter	tajnica	01. 05. 2001	03. 07. 2002
149.	Cajner, Janja, roj. Androjna	učiteljica	01. 09. 2001	
150.	Brudar, Saša, roj. Groznik	učiteljica	01. 09. 2001	
151.	Lackovič, Katja, roj. Murenc	učiteljica	01. 09. 2001	31. 08. 2004
152.	Sinur, Betka	učiteljica	01.09. 2001	31. 08. 2002
153.	Dreža, Matej	učitelj	01. 10. 2001	
154.	Tršinar, Jelka	učiteljica	27. 11. 2001	06. 06. 2003
155.	Zupančič, Damjan	učitelj	01.09.2002	31. 08. 2004
156.	Šipel, Zdenka	čistilka	01. 09. 2002	
157.	Brcar, Janja	vzgojiteljica	01. 09. 2002	
158.	Bebar, Andreja, roj. Janežič	učiteljica	01. 10. 2002	
159.	Kaferle, Jožica	učiteljica	11. 01. 2003	
160.	Peterlin, Alenka	učiteljica	01. 03. 2003	
161.	Anžlovar, Fani	učiteljica	01. 09. 2003	31. 08. 2006
162.	Ziherl, Marija	vzgojiteljica	01. 09. 2003	
163.	Cujnik, Marinka	učiteljica	01. 09. 2003	19. 11. 2006
164.	Šerbec Turk, Milojka	vzgojiteljica	12. 01. 2004	31. 08. 2004
165.	Hočevnar, Maruša	učiteljica	01. 09. 2004	
166.	Skube Srečko	učitelj	01. 09. 2004	31. 08. 2008
167.	Zupančič, Alenka	učiteljica	01. 09. 2004	30. 06. 2005
168.	Trontelj Petrič, Martina, roj. Trontelj	svet. delavka	01. 09. 2004	
169.	Lisec, Mateja	učiteljica	01. 09. 2004	31. 08. 2006
170.	Blatnik, Janja	učiteljica	01. 09. 2004 01. 09. 2005	27. 01. 2005
171.	Fišter, Suzana	učiteljica	01. 09. 2004	05. 11. 2004
172.	Bec, Silvia	učiteljica	01. 09. 2004	31. 08. 2005
173.	Špes Šajn, Simona	knjižničarka	13. 09. 2004	31. 08. 2006
174.	Vovk, Barbka	vzgojiteljica	13. 09. 2004	28. 01. 2005
175.	Klemenčič Ana	kuharica in čistilka	28. 10. 2004	
176.	Oven, Zdenka	čistilka	10. 01. 2005	07. 04. 2006
177.	Kolenc, Katja	učiteljica	08. 03. 2005	15. 07. 2005
178.	Krmelj Jelka	čistilka	17. 08. 2005	
179.	Colner, Urška	učiteljica	01. 09. 2005	31. 08. 2006
180.	Gabrič, Jerneja	učiteljica	01. 09. 2005	
181.	Kmet Ličen, Melita, roj. Ličen	učiteljica	03. 10. 2005	31. 08. 2007
182.	Borštinar, Anita	vzgojiteljica	04. 01. 2006 01. 09. 2006 21. 02. 2007	16. 08. 2006 22. 12. 2006 20. 02. 2008
183.	Zoran, Mateja	učiteljica	01. 03. 2006 08. 03. 2007 01. 09. 2007	30. 04. 2006 30. 05. 2007 31. 08. 2008
184.	Poljšak, Grega	učitelj	01. 04. 2006	30. 04. 2007

Z.št.	Priimek in ime	Delovno mesto	Zaposlen	
			od	do
185.	Gregorčič Pintar, Jelka, roj. Gregorčič	učiteljica	01. 09. 2006	
186.	Trebše, Polona	učiteljica	01. 09. 2006	31. 07. 2008
187.	Rupar, Irena	učiteljica	10. 09. 2006	31. 08. 2007
188.	Radi, Smiljana	učiteljica	15. 09. 2006	31. 08. 2008
189.	Šinkovec, Tina	vzgojiteljica	06. 12. 2006	20. 02. 2007
190.	Jazbec, Barbara	učiteljica	20. 11. 2006	07. 03. 2007
191.	Mišmaš, Maja	učiteljica	01. 09. 2007	30. 06. 2008
192.	Zadravec, Mojca	učiteljica	01. 09. 2007	
193.	Jamnik, Mateja	učiteljica	19. 11. 2007 01. 09. 2008	31. 07. 2008
194.	Natali Horvat	svet. delavka		
195.	King, Špela, roj. Dragan	učiteljica	06. 02. 2008	
196.	Colner Ines	učiteljica	11. 02. 2008	
197.	Krmelj, Petra	učiteljica	06. 03. 2008	21. 03. 2008
198.	Pirnar, Ksenija	učiteljica	01. 04. 2008 01. 09. 2008	30. 06. 2008
199.	Vovk, Gorazd	kuhar	01. 05. 2008	
200.	Krivic, Mojca, roj. Dragan	kuharica	25. 08. 2008	
201.	Kušar, Tomaž	učitelj	01. 09. 2008	
202.	Zevnikar, Mateja	učiteljica	01. 09. 2008	

OBLAČKI

Vzgojiteljica Danica Savšek (levo) in pomočnica vzgojiteljice Andreja Oštir

OTROCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Enej Kos, Anže Sedlar, Klara Gutman, Lana Žnidaršič, Petra Kocijan, Erik Prijatelj, Erik Anzelj, Simon Starič, Jerca Kos; 2. vrsta: Nik Železnik, Manca Miklavčič, Lea Novak, Matevž Pikelj, Anže Knez, David Božič, Filip Vrabc; manjkata: Svit Bartolj, Barbara Kocjan.

ŠKRATKI

Vzgojiteljica Anita Borštnar (levo) in pomočnica vzgojiteljice Bojana Gregorčič

OTROCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Kaja Strmole, Natalija Saje, Kaja Kos, Aljaž Strmole, Sara Grica, Matej Pene, Kaja Saje, Tia Brzin, Gaja Okrajšek; 2. vrsta: Teja Tršinar, Luka Pucelj, Klemen Ajdišek, Jan Kocijan, Jakob Vrabc, Leja Eržen, Kaja Tratar; manjkajo: Zoja Eva Bartolj, Nicki Norčič, Bor Razinger.

SONČNICE

Vzgojiteljica Polonca Bartolj (manjka), pomočnica vzgojiteljice Vlasta Prpar

OTROCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Rok Rajer, Laura Udovč, Ana Lindič, Katja Bevc, Karin Jerovšek, Lana Gregorčič, Martin Peterle; 2. vrsta: Maja Grlica, Matej Peterlin, Domen Hočevar, Monika Janežič, Žan Novak, David Kos, Tina Sebanc, Kristijan Kos, Iva Žalec; 3. vrsta: Ines Kolenc, Jernej Lukek, Gal Brzin, Matej Popit, Žan Pucelj, Jerneja Maver, Patricija Krajčič; manjka: Timotej Špelič.

1. RAZRED

Razredničarka Maruša Hočevar (desno) in vzgojiteljica Polona Kralj Zupančič

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Maruša Penca Kocjan, Ines Dolenšek, Lea Mejaš, Petra Šoberel Pucelj, Lovro Knez, Maks Lenart Rep; 2. vrsta: Ana Razinger, Nastja Rozman, Boštjan Janežič, Daniel Pucelj, Anže Čeh, Matija Žgajnar; 3. vrsta: Suzana Lindič, Gal Kmet, Lara Kočan, Aleks Brinovec, Nace Jurglič, Jaka Žgajnar

2. RAZRED

Razredničarka Polona Trebše (manjka), nadomešča jo Mateja Jamnik

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Marko Udovč, Matic Zupet, Katarina Renko, Tjaša Sedlar, Urška Gregorčič, Tina Ramovš; 2. vrsta: Matic Pikelj, Mitja Macedoni, Lovro Lamovšek, Aljaž Novak, Matic Macedoni, Jan Strajnar; 3. vrsta: Marcel Pikelj, Andrej Gregorčič, Rok Škarja, Tjaša Krmelj, Katja Tršinar, Marko Škarja, Tilen Krmelj

3. RAZRED

Razredničarka Frančiška Kapus

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Klara Šoberl Pucelj, Teja Metelko, Urška Janežič, Tjaša Žagar, Žiga Jerovšek, Lovro Resnik; 2. vrsta: Blaž Zore, Urban Oštir, Tim Gregorčič, Miha Pucelj; 3. vrsta: Natalija Sebanč, Pia Žnidaršič, Ines Jerovšek, Petra Pavlin, Erika Pucelj; manjka: Lan Dvornik.

4. RAZRED

Razredničarka Andreja Bebar

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Matej Markeljč, Žiga Fišer, Mojca Popit, Maša Udovč, Enja Osmarnovič, Janja Sedlar; 2. vrsta: Klemen Lindič, Anže Ban Virant, David Saje, Nick Kmet, Peter Starič; 3. vrsta: Tina Papež, Živa Dvornik, Urška Tršinar, Pija Strmole, Sara Srčič, Andreja Kernc

5. RAZRED

Razredničarka Marica Tratar

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Tina Pavlin, Špela Mejaš, Petra Starič, Špela Jerman, Petra Železnik, Eva Turk; 2. vrsta: Aleš Žagar, Lovro Jevnikar, Teo Brzin, Matevž Hočevar, Aljaž Resnik, David Macedoni; 3. vrsta: Karmen Žgajnar, Kaja Kocjan, Manca Zupet, Rupert Maj Rep, Jan Vovk, Jernej Rajer, Aleks Kolenc

6. a RAZRED

Razredničarka Mojca Zadavec

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Sara Ban Virant, Monika Leskovšek, Petra Saje, Nuša Nahtigal, Erika Krivic; 2. vrsta: Katja Ajdišek, Tatjana Lindič, Tina Kovačič, David Renko, Matej Gačnik, Uroš Erpič; 3. vrsta: David Piškur, Mitja Lunder, Ana Penca, Ajda Koračin, Uroš Gorišek, Martin Urigelj, Matjaž Dvanajščak; manjka: Marko Peterlin.

6. b RAZRED

RAZREDNIK: Matej Dreža

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Urška Žljapah, Tjaša Zore, Borut Žgajnar, Ivan Vrhovšek, Tina Zupančič; 2. vrsta: Klemen Tršinar, Jan Jankovič, Franci Ajdišek, Patricija Kragelj, Leja Lindič, Mateja Brajer; 3. vrsta: Tomaž Jerman, Tim Kolenc, Marko Papež, Jure Klemenčič, Nina Metelko, Karmen Lamošek, Patricija Gregorčič

7. RAZRED

Razredničarka Kristina Bregar (desno) in učiteljica Milena Kralj

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: David Popit, Marko Finc, Matej Šest, Matej Pungerčar, Franci Dragan; 2. vrsta: Renata Skušek, Anja Saje, Lidija Povšič, Barbara Ozimek, Manca Žagar, Tamara Krivic; 3. vrsta: Maja Škarja, Franja Zore, Manca Klemenčič, Nejc Strmole, Jožko Grabnar, Tomaž Kernc, Primož Sebanč; 4. vrsta: Gašper Sinur, Denis Povše, Matija Markelj, Kristian Vode, Luka Čeh, Darja Murn, Mirjam Klemenčič, Veronika Grabnar; manjka: Gregor Špelič.

8.a RAZRED

Razredničarka Lučka Dreža

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Špela Oštir, Ana Marie Gregorčič, Martina Zore, Jan Kos; 2. vrsta: Jože Pucelj, Nejc Peterle, Blaž Ramovš, Jožica Grabnar, Klavdija Knez; 3. Ana Iza Sajko, Klavdija Papež, Urša Sinur, Simon Gregorčič; manjka: Tadej Krmelj.

8. b RAZRED

Razredničarka Vesna Magovec Regent

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Miha Pogačar, Klemen Strupeh, Tilen Meglič, Jan Samide, Nejc Hočevar; 2. vrsta: Katja Metelko, Mojca Simonič, Klavdija Povšič, Laura Starič, Jolanda Klemenčič; 3. vrsta: Darja Popit, Vesna Lamovšek, Bojana Klemenčič, Petra Zajc, Anja Korošec

9. a RAZRED

Razredničarka Marija Zagorc

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Sandi Brajer, Boštjan Skušek, Blaž Škoporc, Nejc Dragan, Adam Virant; 2. vrsta: Maja Berdajs, Anja Leskovšek, Janja Cvetan, Urška Udovč, Barbara Dragan, Mateja Češnovar; 3. vrsta: Borut Florjančič, Matej Zore, Florijan Blažič, David Zaplatar, Anja Kastelic, Katja Krese

9. b RAZRED

Razredničarka Jožica Kaferle (manjka)

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Andreja Mrvar, Sabina Starič, Matic Krivic, Janez Žagar, Matej Špelič; 2. vrsta: Klemen Dragan, Aleš Cvetan, Luka Kočan, Robi Pucelj, Borut Zupet; 3. vrsta: Alja Ajdišek, Jožica Dragan, Mateja Dvanajščak, Karmen Ribič; manjkata: Nastja Vovk, Maja Zupančič.

TREBELNO

1. in 2. KOMBINIRANI ODDELEK

Razredničarka Janja Cajner (desno) in vzgojiteljica Marija Ziherl

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Nina Suljič, Lara Hvastija, Miha Peterle, Aljaž Krogelj, Mustafa Avdič; 2. vrsta: Denis Kafol, Žiga Finc, Jaka Krivic, Jan Sebanč, Alen Nahtigal, Špela Peterle; 3. vrsta: Maja Pene, Kristijan Eržen, Urša Rupar, David Starič, Denis Krese

3. RAZRED

Razredničarka Ivanka Kocjan

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Maja Klemenčič, Tina Rejc, Tjaša Svenšek, Nina Starič, Katarina Zore; 2. vrsta: Mitja Železnik, Rajko Finc, Urban Igljč, Klemen Piškur; 3. vrsta: Janko Eržen, Zala Rupar, Vanja Eržen, Maja Pene

4. RAZRED

Razredničarka Alenka Peterlin

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Matej Florijančič, Alen Hočevar, Alja Suljič, Tanja Krese, Mateja Berdajs; 2. vrsta: Luka Dragan, Alojz Pene, Sebastijan Dragan, Bojan Saje; 3. vrsta: Patricija Hrastar, Tjaša Škabar Krmelj, Katja Zore, Eva Sebanč, Uroš Nadu, Žiga Pugelj

5. RAZRED

Razredničarka Marija Vavtar

UČENCI (od leve proti desni): 1. vrsta: Aleš Iglič, Andraž Bevc, Iztok Kostrevc, David Dragan; 2. vrsta: Lara Sebanč, Sabina Bartelj, Nina Gačnik; 3. vrsta: Dejan Eržen, Rok Sinur, Rok Pugelj

Kolektiv Osnovne šole Mokronog, avgust 2008. *Fotografijo hrani arhiv OŠ Mokronog.*

Z leve proti desni: 1. vrsta: Frančiška Kapus, Jerneja Gabrič, Irena Florijančič, Marija Vavtar, Ivanka Kocjan, Janja Cajner, Janja Blatnik, Lučka Dreža, Danica Savšek, Tomaž Kušar, Mojca Kalčič Brinovec, Janez Hrovat; 2. vrsta: Maruša Hočevnar, Mateja Jamnik, Vlasta Prpar, Ludvika Janežič, Polona Kralj Zupančič, Zvonimira Kostrevc, Bojana Gregorčič, Vesna Magovec Regent, Milena Kralj, Natali Horvat, Mojca Krivic, Dragica Čeh; 3. vrsta: Janja Brcar, Jelka Krmelj, Marica Tratar, Maja Zihlerl, Mojca Zadravec, Ksenija Pirnar, Špela King, Kristina Bregar, Marija Zagorc, Jelka Gregorčič Pintar, Gorazd Vovk; 4. vrsta: Zdenka Šipel, Alenka Peterlin, Martina Trontelj Petrič, Ana Klemenčič, Andreja Oštir, Jožica Kaferle, Ines Colner, Saša Brudar, Matej Dreža, Andreja Beber, Stanka Ban Virant, Marjetka Ganc, Zlatka Erpič. Manjkajo: Polonca Bartolj, Majda Grabnar, Dragica Štravs.

KOBETOVA ZBIRKA
PO POTEH GUBČEVE BRIGADE

Jožef Matijevič

Arhitekt, slikar, pedagog, ilustrator in scenograf Boris Kobe se je rodil leta 1905 v Ljubljani. Po maturi na ljubljanski realki se je vpisal na Tehniško fakulteto v Ljubljani in leta 1929 diplomiral na Oddelku za arhitekturo pri profesorju Jožetu Plečniku. S francosko štipendijo, ki mu je omogočila bivanje v Parizu, se je v letih 1930–1931 vneto posvečal arhitekturi in slikarstvu, študiju louverskih zbirk in večernega akta na Académie de la Grande Chaumière, s čimer je bistveno nadgradil svojo temeljno izobrazbo.

Po vrnitvi v Ljubljano je krajši čas deloval v svobodnem poklicu, leta 1937 je bil imenovan za učitelja risanja na oddelku za arhitekturo tehniške fakultete in leto kasneje za mestnega arhitekta.

Med vojno je bil kot politični zapornik interniran v nemško koncentracijsko taborišče Allach, podružnico enega največjih in najzloglasnejših nacističnih taborišč Dachau pri Münchnu. Tu je nastal umetnikov znameniti Taboriščni tarok, kjer je umetnik igralne karte uporabil kot nosilke svojevrstnega in izvirnega likovnega prikaza grozot in trpljenja nesrečnikov iz cele Evrope. Ko so zavezniške enote ameriške vojske 30. aprila leta 1945 zavzele in osvobodile taborišče, se je Kobe vrnil v domovino in postal leta 1946 vodja Odseka za visoke gradnje in urbanizem pri Mestnem ljudskem odboru v Ljubljani. Kmalu je prevzel mesto docenta za prostoročno risanje in barvne študije na isti visokošolski ustanovi, kjer je tudi sam diplomiral, sočasno pa je kot honorarni profesor poučeval perspektivo in umetnostno oblikovanje na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Do upokojitve leta 1974 je opravljal pomembne pedagoške in vodstvene funkcije. Leta 1951 je postal izredni in leta 1962 redni profesor, v letih 1951–52 je bil dekan na fakulteti za arhitekturo in nato še enkrat dekan celotne FAGG (Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo). Leto po upokojitvi mu je Univerza v Ljubljani v znak priznanja za njegovo delo kot prvemu arhitektu podelila naziv zaslužni profesor.

Kobe je bil avtor številnih arhitekturnih projektov, predvsem pa je bil dejaven na področju oživitve in prostorske ureditve starega ljubljanskega mestnega jedra in pri arhitekturnih zasnovah in parkovnih ureditvah spomenikov NOB.

Slikarstvu se je intenzivneje in v večji meri posvetil po vojni, ko je v olju in temperi slikal krajinske motive in tihožitja in svojo likovno ustvarjalnost dopolnil s knjižnimi ilustracijami in monotipijami. Za njegov bogat slikarski opus, sestavljen iz več cikličnih nizov (*Svet viharnikov, 1970; Krka od izvira do Soteske, 1971; Po poteh Gubčeve brigade, 1975–76; Dolenjske zidanice, 1976–77*), je značilna sproščena poteza, skicozne podrobnosti in živahne barve v večjih ploskvah, nanesene na slikovno podlago s čopičem in slikarsko lopatico. V monotipijah in ilustracijah, ki so izpeljane z enostavno formo in naglašeni barvnimi nasprotji, se je avtor približal ekspresionističnemu likovnemu izročilu. Za svoje ustvarjalno in pedagoško delo je prejel več pomembnih nagrad in priznanj, med drugimi Prešernovo nagrado za življenjsko delo na področju arhitekture, slikarstva, oblikovanja spomenikov, knjižne ilustracije in pedagoškega dela, Plečnikovo nagrado za arhitekturo (posmrtno), Levstikovo nagrado za ilustracijo in knjižno opremo in Trdinovo nagrado za ilustracijo njegovih Bajk in povesti o Gorjancih.

Med domačimi arhitekti je bil Boris Kobe edini, ki se je poleg ustvarjalnih dosežkov v arhitekturi enakovredno uveljavil tudi v slovenskem sodobnem slikarstvu. Mnogostrano razgledana osebnost, kakršen je bil Boris Kobe, ki ga je zanimal in privlačil sleherni izraz življenjske

in umetniške ustvarjalnosti, je izražal svojo širino tudi po motivni, tehnični in oblikovni plati, saj se je z enako vnemo loteval risbe in grafike, svoj čas posvečal knjižni ilustraciji in uporabni umetnosti, dekoraciji, opremi knjig, stenskemu slikarstvu in spomeniškem kiparstvu.

Trebelno, tempera, 80 x 58 cm, 1975

75. 12. maj 1944: brigada se je močno spopadla s sovražnikom na Trebelnem in Zgornjem Zabukovju. (tem., 1975, 16. 5., Boris Kobe, Lj (80 x 58, steklo). Avtorjev zapis na hrbtni strani slike

S slikarjem in arhitektom Borisom Kobetom sem se prvič srečal v Dolenjskem muzeju v Novem mestu leta 1978, kjer sem kot kustos sodeloval pri postavitvi razstave njegovega slikarskega ciklusa Dolenjske zidanice, ki je motivno zajemal slikovite dolenjske vinograde in vinske hrame v različnih letnih časih. Ob tej priložnosti sva nekaj besed namenila tudi leto dni starejšemu, vendar obsežnejšemu, in zaradi specifične tematike monumentalnemu ciklusu, **Po poteh Gubčeve brigade**, nastalem na pobudo njenega nekdanjega političnega komisarja Staneta Škrlja, ki je umetnika leto dni vodil po poti spominov, na kateri sta umetnik in nekdanji gubčevac obiskala ključne predele Dolenjske in Notranjske od zaselkov, vasi, krajev in mest, v katerih je legendarna Gubčeva brigada odigrala pomembno narodnoosvobodilno vlogo. Od njene ustanovitve v gozdu nad Trebelnim, kjer se je v poznem poletju 1942 zbralo šeststo štirideset bork in borcev in se združilo v brigado, do zadnje velike bitke pri Orlah in zmagoslavnega vkorakanja v osvobodeno Ljubljano, je brigada prehodila več kot tri tisoč kilometrov in več kot polovico časa prebela v srditih bitkah in spopadih z okupatorsko vojsko in domobranskimi odredi. Brigada se je po italijanski kapitulaciji številčno več kot podvojila, njeno operativno območje pa je bila pretežno Dolenjska, čeprav je enota večkrat prekrižarila tudi Notranjsko in sodelovala v protiofenzivnih operacijah na Hrvaškem in v Suhi krajini. Brigada je najprej delovala samostojno, v drugi polovici vojne pa kot sestavni del 15. divizije. Njen prvi veliki bojni uspeh je bilo zavzetje in uničenje belogardistične postojanke na Ajdovcu, s ponosom pa se njeni nekdanji borci spominjajo tudi sijajne zmage v Jelenovem žlebu, kjer so skupaj z borci Cankarjeve brigade povsem

uničili bataljona italijanske divizije Macerata in zaplenili veliko orožja, kar je izdatno okrepilo udarno moč partizanske vojske.

Pričujoči ohranjeni izbor dvaintridesetih upodobitev krajev, kolikor se jih je na srečo uspelo obdržati skupaj in so na ogled v prostorih Osnovne šole Mokronog, predstavlja le dobro četrtino celotnega sto triindvajset slik obsegajočega Kobetovega ciklusa »Po poteh Gubčeve brigade« in je kljub okrnjenosti še vedno dovolj obsežen, da ohranja nepretrganost in celovitost, iz katere se da dovolj dobro razbrati pogloblitve obrise izrazne, motivne in vsebinske naravnosti avtorjevega likovnega sporočila.

Mokronog (z Žalostno goro), tempera, 80 x 58 cm, 1975

28. 1. maj 1943: brigada je napadla Mokronog ter zasegla veliko hrane in drugega blaga. Večji del blaga je odpeljala v partizanske bolnišnice v Kočevskem Rogu. (tem., 1975, 15. 5., Boris Kobe, Lj (80 x 58, steklo). Avtorjev zapis na hrbtni strani slike

Umetnik, ki je pred tem z ilustracijami opremil že prenekarero knjigo in s svojo izvirno domišljijo popestril Trdinove junake v njegovih bajkah, s smislom za humor in duhovitost ilustriral Jurčičevega Desetega brata in s tankočutnim poslušom za historičnost dopolnil Tavčarjevo Visoško kroniko, se je tokrat znašel pred zahtevno nalogo, ki je v svoji specifičnosti od ustvarjalca terjala likovno umetniško izraznost na eni in dokumentarno zvestobo izbranemu motivu na drugi strani. Kobe se je zavedal, da mora hkrati na enem slikovnem polju reševati motiv in vsebino, obliko in dokumentarnost, zato se je obsežnega in zahtevnega projekta lotil tako, da je vsebino namenil preteklosti, oblika pripada sočasnosti nastanka, dokumentarnost pa je namenil bodočnosti. Čeprav je ciklus posvečen borcem Gubčeve brigade, ne bomo na upodobitvah našli niti ene same človeške figure, slike nam ne ponujajo prizorov brigadnih akcij s pripovednimi ilustracijami, kakršne poznamo po zgledu vojnih slikarjev in čeprav bi Kobe lahko s pomočjo ustvarjalne domišljije oživel izpovedi takrat še živečih udeležencev dramatičnih bitk in pohodov, se za ta korak ni odločil, saj ni hotel tvegati, da bi poljudna pripovednost in dvomljiva

kronistična vrednost preglasile izviren umetniški izraz. Tisti, ki pozna ozadje dogodkov, ki so botrovali nastanku ciklusa, bo lahko na sleherni sliki doživel vseskozi prisoten kolektivni duh junaške brigade, ujet v barve izbranih krajinskih motivov in urbanih vedut, še toliko bolj zato, ker je umetnik pri večini upodobljenih krajev upošteval atmosfersko vzdušje in jih je naslikal na ustreznih spominski dan, ki je bil zapisan v brigadni kroniki, vendar s približno tridesetletnim zamikom. Kobe ni naslikal krajev, kakršni so ostali v spominu borcev Gubčeve brigade, temveč takšne, kot jih je sam videl in doživel tistega dne, ko jih je slikal. Medtem se je marsikaj spremenilo. Časovna odmaknjenost je sicer počasi, a vztrajno in dosledno celila rane in spreminjala od vojne prizadeto pokrajino, vendar pa se je tudi od takrat, ko je umetnik ujel na slikovno podlago motive krajev, neposredno povezanih z Gubčevo brigado, marsikaj spremenilo in izrezi zaselkov, vasi, krajev in krajinskih vedut so dobili nove obrise.

Danes bi težko sodili, s kakšnimi občutki se je slikar loteval posameznih prizorov, saj jih je brez dvoma videl in doživljal drugače kot njegov spremljevalec, ki je ob vsakem izbranem prizorišču, po njegovi osebni presoji pomembnem za Gubčevo brigado, v spominu polnem čustev, doživljal to, kar je bilo umetniku prikrito. Borci, partizani, so živeli v povsem svojem svetu, kjer ime nekega kraja ni le geografski pojem, temveč je boj, je tovarštvo, je sladka urica oddiha, pa zopet hajka in juriši, skrb za ranjence, mešanica strahu in poguma, odločnost vztrajati do konca. Dokler bo živ še zadnji borec Gubčeve brigade, bo z njim živ tudi izvorni spomin. Ko bo ugasnil, bodo podobe postale idilični prikaz prijazne Dolenjske, zaznamovane s poetičnim realizmom in estetsko vrednostjo, čeprav je pobuda za nastanek temeljila na drugačnih vrednotah. Kobe je bil brez dvoma slikar visoke ustvarjalne moči, zato je njegov cikel prepričljivo umetniško delo. Z izkušnjami arhitekta in slikarja v eni osebi je znal s kritičnim očesom izvabiti tudi iz manj privlačnih in nezahtevnih vedut likovne stvaritve trajne vrednosti. To je dosegel s silovitim (vendar nadzorovanim) nanašanjem barvnih ploskev, ki jih je za sabo puščala slikarska lopatica v skladnem zaporedju izbrane tonske lestvice, podprte z brezhibnim upoštevanjem zakonov perspektive. Arhitekt in slikar si ne stojita nasproti, zlijeta se v ustvarjalno ravnovesje. Cikel je zgrajen iz likovno prečiščenih enovitih ploskev, povezanih v trdno kompozicijo, ki predstavlja nosilno ogrodje in daje posameznim upodobitvam kot sestavnim delom celote vtis prostorske razsežnosti, pri tem pa se slikar ni zatekal k uveljavljenim iluzionističnim prvinam, da bi predmetom na sliki vdihnil telesnost, snovnost in stvarne lastnosti. Čeprav je bil pri izbiri motiva omejen, pa na sleherni sliki opazimo, da si je Kobe prizadeval svoje videnje uresničiti na slikovni podlagi s čistimi in likovno pretehtanimi sredstvi, zato so njegove podobe vse prej kot stereotipi ali vsakodnevno enolično ponavljanje. Umetnikova barvna zgradba, ki že od samega začetka temelji na trdni in izurjeni risarski modelaciji, se podreja izključno avtorjevi domišljiji. Arhitektova risarska roka je natančen in ubogljiv instrument, ki ga vodi in usmerja slikarjev vitalni duh, poln bistrih življenjskih opažanj, zato se razkošna barvitost olja in tempere preliva v skladno občutena ter razgibana nasprotja in stopnjevanja.

Vsebina

Damjana Papež	
RAZVOJNE STOPNJE OSNOVNE ŠOLE MOKRONOG OD NJENIH ZAČETKOV DO II. SVETOVNE VOJNE	7
USTANOVITEV ŠOLE IN NJENO DELOVANJE DO PROPADA AVSTRO-OGRSKE (1808–1918)	9
DELOVANJE ŠOLE V ČASU MED OBEMA VOJNAMA (1918–1941)	31
UČITELJSKI ZBOR NA OSNOVNI ŠOLI MOKRONOG	59
KLASIFIKACIJA UČNEGA USPEHA MOKRONOŠKIH UČENCEV	65
ARHIVSKO GRADIVO	111
mag. France Baraga	
OSNOVNA ŠOLA V MOKRONOGU, PO DOKUMENTIH NADŠKOFIJSKEGA ARHIVA V LJUBLJANI (1805 - 1864)	113
Tatjana Hojan	
MOKRONOG V UČITELJSKEM TOVARIŠU (1861–1941)	161
Marjeta Bregar	
ŠOLA IN KRAJ MOKRONOG V DOLENJSKIH NOVICAH (1885–1919)	177
Lučka Dreža, Ivanka Kocjan, Zvonimira Kostrevc, Vesna Magovec Regent, Ksenija Pirnar, Marija Zagorc in Polona Kralj Zupančič	
OSNOVNA ŠOLA MOKRONOG V ŠOLSKI KRONIKI OD LETA 1940 DO LETA 2008	205
OSNOVNA ŠOLA MOKRONOG 2007–2008	271
Jožef Matijevec	
KOBETOVA ZBIRKA PO POTEH GUBČEVE BRIGADE	281

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.3(497.4Mokronog)(091)(082)

ŠOLSTVO v Mokronogu 1808-2008 : ob 200-letnici šolstva v
Mokronogu / [avtorji prispevkov Damjana Papež ... [et al.] ;
urednica Marjeta Bregar]. - Mokronog : Osnovna šola, 2008

ISBN 978-961-238-985-7

1. Papež, Damjana 2. Bregar, Marjeta, 1969- 3. Osnovna šola
(Mokronog)
242041344

